

România literară

CASA POGOR —
muzeu de literatură a Moldovei

(Pag. 14—15)

VISUL DE AUR

SĂRBĂTORIREA celor 25 de ani de la proclamarea Republicii noastre a constituit prin ea însăși un act politic generator de multiple semnificații. Bilanțul realizărilor, la scara într-adevăr revoluționară definește, așa cum a fost el trasat de tovarășul Nicolae Ceaușescu — în ampla sa cuvîntare la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale — un întreg capitol din istoria contemporană a României. Abolirea monarhiei și instituirea noii forme de stat au fost impuse, ca o necesitate obiectivă, de evoluția luptei revoluționare, de transformarea democratică a societății românești. — toate aceste transformări fiind rodul luptei eroice a maselor populare, al activității politice a forțelor sociale revoluționare, democratice, patriotice, în cadrul cărora rolul principal l-a avut Partidul Comunist Român.

Cea mai de seamă cucerire a primului pătrar de veac al Republicii este asigurarea victoriei depline a socialismului în România. Țara noastră a devenit un stat socialist industrial-agrar în plin progres, cu o industrie dezvoltată și o agricultură în continuă modernizare, cu o știință și o cultură înfloritoare, cu un nivel de trai tot mai ridicat. Evidenț, amploarea — uriașă — a acestor transformări trebuie apreciată în raport cu condițiile extraordinar de grele în care se afla România în anii de după război: o economie secătuită de lungă perioadă a dominației hideriste, de războiul nimitor al atitor bunuri materiale și al atitor vieți omenești; cei doi ani consecutivi de secetă; sabotajul reacțiunii; blocarea valutei și devizelor țării în Occident; despăgubirile de război care au trebuit plătite.

Fapt e că în 24 de ani de economie planificată (adică din 1948), producția industrială a României s-a dezvoltat într-un ritm anual de aproape 14 la sută. Realizăm actualmente o producție industrială de circa 28 de ori mai mare decît în 1947. Producția globală agricolă a crescut în ultimii 25 de ani de aproape 3,5 ori, recolta de cereale fiind în acest an aproape dublă față de media realizată în 1934—1938, cei mai buni ani agricoli din perioada antebelică. Produsul social realizat în 1972 este mai mare de 12 ori decît cel de acum 25 de ani. Între 1947 și 1972 au fost realizate investiții de circa 900 miliarde lei, dinamica lor crescînd de la circa 3 miliarde lei în 1947, la aproape 100 de miliarde în 1972. Au fost înălțate mii și mii de fabrici și uzine, combinate și complexe industriale moderne, nenumărate edificii social-culturale.

Profunde mutații a înregistrat structura socială: dacă acum 25 de ani, 75 la sută din populație era ocupată în agricultură și doar 10,5 la sută în industrie — în 1972, populația ocupată în industrie a crescut la 26 la sută, iar cea din agricultură a scăzut la 45 la sută. Numărul muncitorilor a crescut de aproape 4 ori, al inginerilor de 12 ori. Altfel spus, transferarea populației în sferele de activitate cu o productivitate mai înaltă a avut implicații sociale pozitive deosebit de profunde reprezentînd un indice important al creșterii gradului de dezvoltare și civilizație a țării. Corolar: trecem în al 26-lea an al Republicii cu un venit național total de 11 ori mai mare decît în 1947, iar pe locuitor — un venit național de aproape 11 ori mai mare.

O adevărată revoluție s-a realizat în domeniul instruirii publice și al ridicării nivelului de cultură al poporului. Dintr-o țară căreia regimul trecut îi lăsase trista moștenire de 4 milioane de analfabeți, România a devenit o țară în care s-a generalizat învățămîntul obligatoriu de 10 ani, o țară cu o multilaterală capacitate intelectuală, științifică și artistică, întrași astfel în circuitul de valori universale cu un potențial tot mai dinamic, mai prestigios. Intellectualitatea strîns legată de popor — care, împreună cu clasa muncitoare și țărînimea, își consacră din plin eforturile operei mărețe de înflorire a patriei socialiste — a îmbogățit patrimoniul științei românești cu noi și noi realizări, a dat artei și culturii opere valoroase, inspirate din lupta și viața oamenilor muncii, a adus și aduce o contribuție deosebită la elevarea spiritului la poporul, la construirea socialismului.

În lumina acestui bilanț atît de pozitiv, liniile de perspectivă trasate pentru viitor apar cu atît mai clare. „Dacă primii 25 de ani care au trecut de la înstaurarea Republicii au fost anii triumfului deplin al socialismului în România, ultimul sfert de veac al noii noastre istorii naționale va marca, fără îndoială, victoria societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerea la înfrunghierea pe pămîntul României a visului de aur al omenirii — a comunismului“, — a spus tovarășul Ceaușescu.

În freacămint de gândire și de sentiment, îmbrățișînd rodul celor 25 de ani de viață nouă, fiecare cetățean păsește cu încreșagă-i putere de voință, de fapte creatoare, pe noua treaptă a istoriei Patriei. Cu conștiința — mai vie ca oricînd — că în fruntea ei, cumpănînd cu îndrăzneală revoluționară, se află cel mai dăruit călăuzitor al unui glorios destin.

România literară

Sever Frențiu :

„Primăvara
Republicii“

(Expoziția
de la
Sala Dalles)

DE PATRIE VORBEȘTE-MI..

De patrie vorbește-mi, de dulcea seminție
Ce urcă-n suflet turle și grele porți de lemn ;
De clipa care bate în vorba noastră semn,
De spicul care crește cit muntele-n cimpie !

La vechi stejari mă poartă, ce știu
să-nfrunte demn
Lumina viscolită, prin lunga vijelie
De pietre, lănci și spade, cînd carnea se sfișie
În virful unei aripi de glorie și îndemn,

În ochii ei mă pierde, ca pasărea pe zare,
Topită-n dor, cînd dorul, de-ar vrea, n-ar
mai zări-o,
Că abur urcă-n toate, și simburi lungi de
sare,

Prin iarba înmuiață-n argintul clar, spre
ziuă,
Cînd riuri mișcă melcii, și stînci de foc, în
soare...
Rivala ta, în fața-mi, doar ea-i : frumoasa
Clio !

Petre Ghelmez

Din 7
în 7 zile

CUVINTAREA rostită la posturile noastre de radio și televiziune de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în noaptea Anului Nou 1973, constituie un important document pentru actuala etapă a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în România. După ce a dat o înaltă apreciere pozitivă realizărilor din 1972, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că planul pe '73 prevede un puternic avânt în industrie și agricultură, ridicarea calității și eficienței întregii activități economice, în vederea sporirii avuției naționale și creșterea bunăstării întregului popor. De o însemnată deosebită sunt principiile enunțate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în legătură cu politica internațională a țării noastre. Cităm: „În anul care a trecut, România a desfășurat o amplă activitate internațională în slujba destinderii, păcii și colaborării. S-au întărit și dezvoltat relațiile noastre de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste, s-au lărgit legăturile cu tinerele state independente, s-a extins colaborarea multilaterală cu celelalte țări, în spiritul coexistenței pașnice. Evenimentele din acest an au adus noi confirmări justitei politicii promovate de România, au demonstrat încă o dată realismul aprecierilor partidului și statului nostru cu privire la evoluția vieții internaționale. Deși pe planeta noastră mai ard încă flăcările războiului, se mențin surse de conflict și incordare, dominantă dezvoltării istorice o constituie afirmarea tot mai puternică a voinței popoarelor de a trăi în pace și bună înțelegere. Forțele înaintate de pretutindeni acționează pentru realizarea unor schimbări progresiste în dezvoltarea societății, pentru abolirea politicii imperialiste de agresiune și dominație, de forță și amenințare cu forța, pentru promovarea în relațiile internaționale a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, neamestecului în treburile interne și a interdependenței reciproce. Dorim ca anul 1973 să marcheze noi progrese în dezvoltarea proceselor pozitive care au loc în viața internațională, să ducă la soluționarea în spiritul păcii, a noi și noi probleme care confruntă omenirea, să fie anul tinereii conferinței europene pentru securitate, anul unui nou și important pas înainte pe calea concilierii rodnice între națiuni. Împreună cu toate popoarele iubitoare de pace dorim ca anul să ducă la încetarea războiului din Vietnam și întreaga Indochină, la stingerea conflictului din Orientul Mijlociu, la întărirea securității și destinderii internaționale. România intră în noul an hotărâtă să-și aducă contribuția activă la normalizarea climatului internațional, la instaurarea păcii și securității în lume. Considerăm că, acționând unite, popoarele pot pune bazele unei lumi mai bune, mai drepte, eliberate de cosmarul războaielor, ale unei lumi în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, bucurându-se nestingherit de roadele muncii sale, de euceririle civilizației umane”.

IN EDIȚIA sa din 29 decembrie marele cotidian londonez „The Times” — unul dintre cele mai vechi și mai prestigioase ziare din lume — consacră României opt pagini integrale, cu ocazia celei de a 25-a aniversări a proclamării republicii. Pe pagina de deschidere, alături de fotografia Președintelui Nicolae Ceaușescu, apare o declarație a sa în care se subliniază că societatea socialistă nu reduce omul la rolul de forță productivă, ci vede în el beneficiarul întregului proces științific și cultural realizat de-a lungul secolelor.

Cu o foarte frumoasă punere în pagină și o bogată ilustrație, „The Times” prezintă aspecte esențiale din munca și creația istorică a poporului român, din marile sale succese actuale. Articolele, bine documentate și cu o remarcabilă putere de sinteză, oferă cititorilor britanici și opiniei publice mondiale un edificator tablou al valorilor perene ale culturii și artei românești. Sunt evocate, într-o amplă viziune, experiența nouă și împlinirile majore din actuala viață socială a României, orizontul umanist al gândirii noastre contemporane, originalitatea și forța mereu vie a poeziei populare, permanențele românești în cultura lumii, precum și participarea activă a României la actualele schimburi culturale, pe plan mondial. Privirea de ansamblu asupra istoriei culturii românești și asupra creațiilor moderne a fost realizată cu concursul unor colaboratori, printre care Geo Bogza, Mircea Malița, George Ivașcu, Ecaterina Oproiu, Valeriu Răpeanu, Adrian Marino, Ion Mitran, Adrian Păunescu, Dan Zamfirescu, Vasile Ileașu, Iulian Antonescu și Vasile Drăguș. Sunt bine alese și traduse versuri din poezii clasice Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, ca și din poezii de frunte ai zilelor noastre, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu și Marin Sorescu.

Atât fotografiile documentare cât și ilustrațiile artistice sunt originale și reprezentative. Ele înfățișează momente din istorie, aspecte din viața socială și din arta românească, din podoabele folclorice și frumusețile turistice ale țării noastre. Se poate face, cu plăcere, constatarea că aceste pagini din „The Times” contribuie substanțial la cunoașterea și prețuirea Republicii Socialiste România.

Un important eveniment diplomatic a fost adus la cunoștința opiniei publice mondiale, în aceste zile de început de an. La Paris au fost reluate, la 2 ianuarie, convorbirile la nivel de experți dintre delegația R. D. Vietnam, condusă de Nguyen Co Thach, ministru adjunct al afacerilor externe, și delegația Statelor Unite, condusă de secretarul de stat adjunct William Sullivan. S-a anunțat, în același timp, că aceste prime convorbiri vor fi urmate, la 8 ianuarie, de o întâlnire între Le Duc Tho, consilier special al delegației R. D. Vietnam la conferința de la Paris în problema Vietnamului, și Henry Kissinger, consilier special al președintelui Nixon în problemele securității naționale a Statelor Unite. În legătură cu această importantă chestiune de interes internațional, agențiile de presă transmit știrea că Nguyen Thi Binh, ministrul afacerilor externe al Guvernului Revoluționar Provizoriu al Republicii Vietnamului de Sud, și-a încheiat în ziua de 1 ianuarie vizita la Pekin. Nguyen Thi Binh a fost primită, în cursul acestei vizite, de președintele Mao Tzedun, de premierul Consiliului de Stat, Ciu En-Lai și a avut convorbiri cu ministrul de externe, Ci Pin-fei. În comunicatul comun dat publicității se relevă că cele două părți au purtat discuții utile și ample privind lupta poporului vietnamez pentru salvarea națională, precum și întărirea relațiilor de solidaritate dintre poporul chinez și poporul din Vietnamul de sud.

Cronicar

Pro domo

Idealul de valoare

O ATITUDINE măcar gospodărească pretinde să nu-ți numeri realizările doar ca un prilej de automulțumire, ci pentru a vedea ce-ți lipsește, de ce ai neapărat nevoie. De altfel, cultura prin funcție și definiție este străină mulțumirii molcome de sine, fiind locul în care se întâlnește realul cu idealul, realul ce se luminează și se întregeste prin aspirație și visare. Cultura este transformare și transformarea presupune devenire, acțiune și deci viitor. Marea dimensiune temporală inventată de om ca prezență activă, poate cea mai mare contribuție cosmică a speciei noastre, este indisolubil legată de cultură.

Nu scriu toate acestea ca un fel de scuza că primul articol al noului an se referă la golurile ce trebuie umplute, la lipsurile pe care le resimțim cu toții. Ele sunt evidente și nu chiar atât de puțin numeroase, sau necesitate ca să fie necesară scuza pentru a le numi, cu orice prilej, iar atitudinea critică este de altfel, alături de creație, una din componentele esențiale ale culturii. Cu cât o cultură este mai dezvoltată cu atât comentariul și critica vor câștiga o pondere mai mare. Pentru că neîndoișor critica și atitudinea critică înseamnă cunoaștere de sine, realizată prin distanțare și implicit negație și de abia după aceea afirmație.

Cultura română, ca să încep chiar de aici, are nevoie de o dezvoltare a spiritului critic și de o mai mare definire a sa. De o critică a criticii.

Desigur, există un număr de critici literari, de citiva critici ai altor arte — e drept mai puțin numeroși, iar unii dintre ei sunt comparabili cu aceia care au adus în istoria noastră literară glorie acestei dificile discipline a spiritului. Însă se observă un fenomen — deloc îmbucurător. Câtiva dintre cei mai competenți s-au retras din activitatea critică curentă, dinamică și aplicată fenomenului viu și dinamic al creației neconsolidate, rezervându-se mai degrabă cârților de istorie literară. Nimic de condamnat în această înaltă indeletnicie. Numai că istoria se face mereu și se luminează prin prezent. Exagerând puțin, s-ar putea spune că nici Eminescu nu poate dăinui cu adevărat dacă nu se va plivi ogorul de neghină imposturii, a lipsei de criterii și — de ce nu? — a prostiei. Este soarta culturilor în formare să pretindă o mai tenace scoborire în arena de luptă a criticii curente, neclădită de cerințe directe pedagogice. Desigur, al unei superioare, severe și riguroase pedagogii, dotată de iluzia că oricine poate exercita

o profesiune de selecție cum este creația literară.

Din cauza acestei retrageri unele publicații nu mai au cronicari de prestigiu, înlocuiți fiind de modești condeiuri sau, și mai rău, de sărmani îmbătați cu cuvinte, palavragii literari lipsiți de rigoare, criterii și cultură, nestăpâni nici pe înțelesul propriu de dicționar, al cuvintelor. De ce nu sint chemați sa insistentă să facă cronică literară Șerban Cioculescu, atât de tânăr spiritual și de înclinător în articolele sale de istorie literară, Crohmăniceanu, Paul Georgescu, pentru a da doar nume care-mi vin în primul rând în minte? Și se mai pot adăuga câteva cu ușurință, dintre cei mai tineri.

Lupta cu beția de cuvinte este o stringentă necesitate. Mai ales când se ajunge la stadiul când pară înseși cuvintele sint bete, nu numai minutorii lor.

Cu atât mai mult — necesitate sintezelor, a lucrărilor de teorie literară, de integrarea fenomenelor culturii în istorie, de o filosofie a culturii. Meditația teoretică este cea mai înaltă formă a autocunoașterii culturale. Altfel, plutim într-o zonă intermediară, fără înaltă teorie, dar și fără adâncime concretă (cu două sau trei excepții).

O frapantă lipsă de echilibru se constată și în proză. Nici opere de mare dimensiuni, preocupate de o sinteză vizionară și coerentă a lumii în care trăim, nici aplecarea imediată, crudă, de o acută autenticitate.

Poezia, poate mai bună, e lipsită mai totdeauna de direcțitate și e plindă de verbalizare. Desigur, cu mari excepții, dar care încep să fie de istorie literară.

Din nefericire, tocmai cel mai mare bun câștigat al ultimului deceniu literar, variația și variabilitatea, este amenințată, și, în loc, apare un nou cenușiu, o nouă monotonie.

Ca să nu vorbim de alte arte, cum e cinematografia, în care nu este cu totul depășită problema eliberării unui certificat de naștere, măcar pentru că trebuie să fie creat marele început, bunul absolut, modelul, ce nu e bun față de altceva, ci prin superioară și riguroasă structurare.

Tentația acestui ideal de valoare, ce se poate realiza prin mare sinceritate și în contact cu realitatea vie și problematică, cu întrebarea acută, este urarea noastră pentru 1973.

Alexandru Ivasiuc

Confluențe

ÎNSEMNĂRI

• Sint idei izvorite din senzații și idei izvorite dintr-un fond supratemporalizat. Acestea din urmă contribuie la cea mai solidă educație a popoarelor.

• Formulările Academiei pot fi legi pentru nivelul maselor; încălcările genului celui mai modest însă se legitimează de la sine.

• Extravagările necugetate, mediocritatea și le atribuie genialității.

• Concluzia logică-i străină de efectul cosmic; și tocmai în aceasta-i stă și superioritatea.

• Furtuna, stejarul nu-l doboară, dar crengile i le rupe.

• Sint unii oameni care își rezervă monopolul urii, dar refuză altora dreptul de a-i urî la rindul lor.

• Faptele pe care nu le poate săvârși în viață, autorul dramatic le pune pe scenă.

• Toată filosofia vieții pare a se rezuma în a ști să te strecoari printre „da” și „nu”.

• O operă nu otita pieri prin defectele ei, ci trăiește prin bunele ei calități.

• Natura e sfântă; nimeni n-are dreptul s-o mutilizeze.

• Cine are ceva de spus, îl spune numai în cadrul nealterat al naturii. Dar numai geniul are ceva de spus.

• Prea de multe ori se confundă particularitatea cu inovația.

• Teatrul muzical e teatrul devenit muzică.

• Tolstoi a spus: Talentul imită, geniul creează. E adevărat. Noi am mai putea spune că geniul concepe și talentul realizează.

• Teatrul în proză ne introduce în real, teatrul în versuri ne introduce în ideal, teatrul muzical ne introduce în inefabil.

• Domeniul adevăratei-vieți este spiritul. • Fericea adevărată depășește fericirile și nefericirile vieții.

• Cea dintii și mai înaltă dotoie a artistului este efortul pe drumul, fie și infinit, al realizării nerealizabilului canon; iar deosebirea dintre arta unuia și altuia ar reieși din diferența dintre gradele de reușită.

• Nu se poate repeta în destule ori că o inovație nu are nici un drept ca să desființeze ce-a mai fost, ci doar cel de modest să i-a adauge, cum nici într-un chin nu poate, în sine, să-l întrecă în valoare.

• Dai o lovitură în numele adevărului și primești o replică personală; dar o pățești și mai rău când, primind o lovitură personală, dai o replică în numele adevărului.

• Supraconștientul este organul din noi, rupt din realitate, prin care suprema tărie ne îndreaptă către adevăr.

• Nu scrie pentru lume dacă ești temeinic convins că ar fi în zadar; însă nici numai pentru tine, dacă nu ești temeinic convins că tu ești Dumnezeu.

• Tot omul crede că știe „cauza” sau „ultima” cauză, dar nu bănuiește că-i numai o cauză „suficientă”. Rezultă că înțelegerea omenească e doar o „fata morțea”. Dar tocmai în aceasta rezidă posibilitatea progresului, a vieții.

• Cristalizarea razei gândului la deosebite niveluri de înălțime sau adâncime devine cauza imposibilității înțelegerii dintre oameni, cu efectul intreruperii posibilității de progres și de viață.

• Sint mânuși care țin mai frig decât gerul de afară.

• Ceea ce face valoarea ideilor este poziția lor într-o ambianță spirituală și raportul acesteia cu un nucleu generator și coordonator din mediul, însuși coordonat, uman sau universal.

• Una este să știi și alta este să știi că știi.

Dimitrie Cuclin

A merge înaintea prezentului

TRĂIM un moment de excepție în istoria unei națiuni, un moment rar chiar și în istoria românilor, în care abundă epocile de afirmare a dorinței de libertate, de independență și suveranitate. Sint mindru că azi român e sinonim cu demnitate și cu voința fermă de a ne apăra drepturile, dar și de a ne asuma îndatoririle, ca națiune ; că România se poate afirma ca o prezență de sine stătătoare, imposibil de neglijat, demnă de a fi dată ca exemplu. Dorința de a spune răspicat, ca patriot, că sint român este temeiul principal al modestei mele activități de scriitor.

Sint convins că nu greșesc dacă îmi inchipui că și în artă trebuie să ne rostim cu aceeași îndrăzneală, cu aceeași claritate și cu aceeași decizie fermă, să ne exprimăm sensibilitatea și gândirea proprie ; România se poate afirma în fața contemporanilor și a posterității ca o prezență de sine stătătoare nu numai în istorie, ci și în istoria artelor și a culturii. O națiune, o vîrstă anumită din istoria unei națiuni strălucește, după cum se știe, prin contribuția spirituală pe care o aduce la tezaurul de frumos și de cunoaștere al întregii omeniri. Iar această contribuție constă întotdeauna din ceea ce conține ea ca trăsătură particulară, ca expresie specifică. Arta, cultura românească trebuie să devină în aceeași măsură independentă ca și politica românească.

ANE ROSTI pe noi înșine nu înseamnă, bineînțeles, a ne imbrăca neapărat în costum național. Sintem creatori, nu dirijori de coruri la serbările de sfîrșit de an școlar, iar tradiția e o matrice, nu o serie de modele exclusiv și permanent reluate. Tipul de sensibilitate românesc, gândirea, obiceiurile și obiceiurile noastre vin dinlăuntru, nu se aplică la suprafața operei, convențional și factice.

Brâncuși, unul dintre puținii artiști români care au determinat printr-o contribuție personală evoluția artei universale, a adus din urmă, a pus în operă o moștenire de secole care îi curgea vie în singele lui de țaran din Gorj, dar și o gândire proprie, cu hotărîre opusă sclerozei academiste, o gândire izvorită din prezentul epocii lui, trăit cu intensitate vrednică de un mare artist. Nu există altă cale de urmat. O mișcare artistică în stare să dea un Brâncuși nu poate trece peste pilda lui, nu o poate neglijă, nu o poate uita.

TRĂIM într-o societate care își planifică dezvoltarea pe toate planurile, de aceea consider că e de datoria noastră să gândim în perspectivă și la dezvoltarea culturii. Într-o țară în care industria își propune o modernizare radicală, arta nu poate rămîne la puncte de vedere și la procedee învechite. Această simplă și evidentă observație se referă nu numai la încercările unora de a ne cantona într-un paseism și într-un schematism cu iz de mucegai, dar și la ceea ce alții cred că mai poate însemna modernism, atunci cînd propun formule de mult timp consumate în ceea ce se numește, în mod abuziv și numai în virtutea inerției, avangardă artistică. Dacă dorim într-adevăr să deschidem drumuri noi în artă — și nu vîd cum am putea să nu dorim acest lucru — ruptura trebuie să devină între noi și tot ceea ce începe să devină învechit și rutinier în zilele noastre.

ANE ROSTI pe noi înșine înseamnă a trăi prezentul, a-l înțelege și a-l explora permanent, cu luciditate, cu maximă disponibilitate.

Oamenilor de teatru le revine astăzi o răspundere covârșitoare. Niciodată, în trecut, ei nu au avut în miini, ca acum, viitorul întregii culturi. Precizez, viitorul imediat.

În stadiul în care ne aflăm, consecințele revoluției tehnice — de o surprinzătoare amploare și atît de neprevăzute, uneori atît de alarmante — ne permit

să întrevădem, printre altele, că începem cea mai mare aventură estetică din istorie. O cultură veche de secole, bazată pe cuvîntul tipărit, face loc — odată cu apariția și cu extinderea atît de rapidă a tehnicilor electronice — unei alte culturi, în care centrul de greutate cade asupra imaginii și auditivului. De la cititorul inclinat spre introspecție și sedentarism, trecem brusc la telespectatorul extravertit și agitat de ritmuri muzicale primitive. De la cartea gustată treptat, pe indelete, la rupturile rapide, de multe ori violente, ale imaginii televizorului și ale bătărilor de tam-tam.

Odată cu modificarea mijloacelor de difuzare a culturii, se schimbă însuși raportul dintre simțurile omului, se modifică percepțiile elementare și conceptele noastre fundamentale de timp și spațiu. Psihologia unei lumi care vede și aude simultan ce se petrece pe lună, la un moment dat, nu mai poate fi aceeași cu psihologia celeilalte lumi, care ametea cînd trenul alerga cu mai mult de patruzeci de kilometri pe oră.

ACESTA NU E FINALUL, ci numai începutul unui proces de profunde, radicale modificări. În curînd, odată cu punerea la punct și răspîndirea în zeci și zeci de milioane de exemplare a video-casetei, cartea va fi înlocuită pentru și mai mulți oameni de mijloace noi, vizual-auditive, de răspîndire a culturii. E ușor de imaginat o seară într-un apartament de peste cîțiva ani, peste puțini ani. Membrii familiei strînși laolaltă, ori fiecare în altă cameră, vor asista la programe de televiziune înregistrate, deci la spectacole vindute pe discuri, pe benzi electromagnetice, așa cum se vînd astăzi discurile muzicale. Cartea va avea încă un concurent, mai primejdios decît filmul și televizorul, iar lectura va amenința să revină din nou panașul celor puțini ca pe vremea analfabetismului suveran.

În acest moment, după părerea mea, hotărîtor pentru dezvoltarea teatrului românesc din anii următori e de mare însemnătate să examinăm ceea ce vine cu o privire cit mai atentă, cit mai cuprinzătoare.

NE PREGĂTIM să dăm un nou conținut și poate o nouă înfățișare spectacolului românesc. Trebuie să pornim la drum cu conștiința clară a tuturor șanselor care ni se oferă, a tuturor răspunderilor care ne revin. Dacă mișcarea teatrală românească va avea suficientă luciditate pentru a deveni conștientă de adevăratul ei rol în pregătirea devenirilor culturale de peste trei, cinci sau șapte ani, atunci va avea și toate posibilitățile ca miine să se facă auzită, să se impună ca niciodată pînă astăzi. Talentele abundă în această mișcare, nu e nevoie să insist pentru a demonstra de ce cred că avem posibilități de afirmare.

Ceea ce ne lipsește, socotesc eu, este un mod specific de a ne exprima, izvorît din ceea ce ne e propriu, dar și dintr-o sociologie a culturii, dintr-o estetică bazată pe înțelegerea fenomenului în ansamblu. Nu ne putem înțelege și rosti pe noi înșine, fără a ne înțelege epoca, după cum nu putem trăi în epocă fără a trăi în noi înșine. Încercările laudabile, succesele reale ale teatrului românesc, în dorința lui de a străluci pe plan european, riscă să devină sterrile, dacă nu vom trăi efectiv, prin toate fibrele, apartenența noastră la o formă superioară de manifestare a culturii românești.

LA ANIVERSĂRI gîndurile noastre se întorc spre ce-a fost, dar mai ales spre ce va fi. Arta își trăiește și ea amintirile, la praznice ; dar o mișcare artistică vie nu poate întîrzia niciodată, nici măcar în prezent, cu atît mai puțin în trecut. O mișcare artistică vie merge permanent, cel puțin cu un pas înaintea prezentului.

Ilie Păunescu

Ion Stendl : „Republica“

(Expoziția de la Sala Dalles)

HARALAMBIE ȚUGUI

Maica noastră de cîntec...

Să vină deci viitorul
bogat luminat
de soarele ochilor noștri, de mina
aceasta puternic strîngînd uneltele !...
Căci știut este că numai prin noi
și iarăși prin noi
vom cîștiga bucuriile mari
ale fiecărei zile, bucurii sfînte —
taina eternă a împlinirilor
prin dăruire ... Focul sacru al muncii
e singurul care mîngîie și oțelește făptura,
înnobilînd-o cu aripi de vis, cutezătoare
în plenitudinea sensului de a fi.

Să vină deci viitorul
bogat luminat !
Iată-l sub fruntea boltită în vis
tandru dezvăluindu-și chipul solar,
miracol al propriei noastre voințe
așteptînd doar gestul suprem
al urcușului,
armonia de linii, culori și cuvinte
cu care încununa-vom cea mai frumoasă
mireasă :
maica noastră de cîntec etern
ROMÂNIA...

Vasile Nicolescu și tensiunea expresiei

LITURGHII NEGRE (1946), volum semnat cu exactitatea cuminte a filei de catalog liceal — Vasile I. Nicolescu —, ne apare ca repertoriu al lecturilor precoce ale unui adolescent captivat de poezii „descompuși de suferință” / Hoffmann, Poe, Baudelaire / Eminescu, Bacovia, Rollinat și Verlaine. La numele lor, evocate la un loc în poezia care a dat și titlul întregului volum, pentru a motiva „straniile hohote”, „delirul prin vînt al stihilor”, se adaugă odată cu motto-urile care însoțesc unele versuri, dar și cu limbajul și atmosfera generală, numele lui Nerval, Francis Jammes, Villon, Reiner Maria Rilke, Goethe, Rimbaud, Desnos. Melancolic ori răzvrătit (volumul este format din două părți distincte, una dintre ele intitulată **Cîntec de revoltă**), adolescentul cu năzuințe de poet, uzind de prea multe tonuri funerare, și apăsări de plumb, poate fi bănuț ca nu și-a trăit efectiv sentimentele descrise, că a păstrat în minte, acut, destinul confrăților admirați substituindu-i-se. Dar versurile intitulate **Adolescență**, din volumul **Poeme** (1963), „Culoar de spaime adolescența mea a trecut / prin cea mai neagră noapte a lumii!”, arată că a-l evoca într-o poezie ca **Exil**, pe cel care a scris **The Night of loveless Nights** printre zidurile care „ascund cicatricea războaielor”, sau a găsi imaginea expresivă din **Clopotul nins** („mulțimile-ășasine întind brațe de funii prin iarbă / ca o horă macabră într-un azil de noapte”) nu reprezintă doar un exercițiu livresc și că, în sensibilitate cititor de excepțională poezie, cosmarul unei epoci are rezonanțe grave.

Cu **Enescu, suită lirică** (1958), atracția deosebită spre muzică a lui Vasile Nicolescu se convertește în poezie. **O Nocturnă**, din volumul de debut, înregistrase cu mulți ani înainte „visul îndoliat” al lui Chopin. **Mozart** din **Parabola focului** (1967) îi dă poetului tinjiri extatice spre cer Enescu îi îngăduie însă tumultului său sufletească re-creeze, nu numai portrete simbolice ca în cazurile amintite, ci o biografie pasionantă, într-un mod propriu, pe dimensiuni entuziaste, rămînînd totuși pe terenul unei interpretări legitime. Pentru că, dacă în ritm de baladă, natura, cu decorul său sonor și cromatic, se proiectează ideal în copilul artist (**Mica baladă**), metafora prin care este exprimată lumea și întreaga existență a deosebitului model se sprijină pe amănuntul geografic și istoric, pe detalii de nume, fapte și situații reale (**Luceafărul de ziuă**, **Marea rapsodie**,

Oedip). Respirația emoțională a poetului le dă tuturor ecou de legendă.

Cu ciclul **Vitralii** din **Parabola focului**, arhitectura este la rîndul ei integrată poeziei printr-un ceremonial grav al întrepătrunderii dintre concret și metafora plastică: „Nufăr spînzurat de aureolele sfinților / ochi al pustiului. / trupul ei lunecînd prin vise făcea să vibreze / frînghiile clopotelor de la Notre-Dame, himerele să fugă în gîtlejul nopții, / și-un soare orbitor ca o muzică / să bată-n uriașele, rotundele vitralii / efigia cerească a dragostei”. Alături de acest fragment din **La Belle et le Clochard**, **Tranfigurare**, echivalentul poetic al transparenței cromatice, specifică vitraliilor de la Sainte-Chapelle, reactualizează comparațiile lui Victor Hugo dintr-o pagină celebră din **Notre-Dame de Paris**: „piatrastrul e o literă, arcada o silabă, piramida un cuvînt, totul supus în chip egal legii geometriei și legii poeziei. Cu **Giacometti**, din același ciclu, și cu **Nike** din **Clopotul nins** (1971), Vasile Nicolescu filtrează prin certitudinea inteligenței expresiei experiența încercată încă de la debut cu prilejul contactului nemijlocit cu o gravură de epocă. El devine astfel comentator prestigios al operelor de artă, cu accentuată priză asupra imaginației. Și, ceea ce este interesant, cu priză asupra imaginației auditive (**Auditiv**, **Viscol**, **Repetiție**, **Corabia de sunete**). Chiar și într-o poezie ca **Impresii de iarnă**, unde ne-am aștepta ca accentul să cadă pe vizual, efectul deosebit este datorat tot sunetelor: „Și cad ușor lăceferi cu virful de cristal / pe corzi de clavecin cu trupul vegetal”. Există și o excepție fericită, versurile intitulate **Marea**, **Apelul**, în același timp, la vizual și la auditiv, stabilește aici o ierarhie a planurilor. Ea dă impresia de spațialitate și de continuă mișcare. Și totuși, la o analiză atentă, ansamblul se vedește transpus doar în alb și negru, tonurile izvorite din imbinarea lor dobîndind prestigiu prin funcționalitatea pe care le-o acordă poetul. Altfel, conturile nu capătă materialitate. Un măr, deși „zurgăvit de curcubeie”, descoperă înțelesuri mai profunde, de ordin spiritual, înainte de a da satisfacții imediat senzoriale. După cum, **Fintina**, într-o ambianță de rafinament simbolistic, este abia ghicită în ultimele versuri care au ceva din sunetul unui violoncel mediativ: „Cocoșii strigă pe rotunjimea pămîntului / silabe de dincolo de moarte. / Prin cercul de foc al cuvîntului / lei din poveste duc luna de toarte. / Iarba pîlpîie oarbă în ceara țării. / Din alte țărîmuri cad mere

cu sunetul blînd. / Greierii încrețesc apa din fundul fîntînii / părelnic chipul tău cutremurînd”.

Materia există, dar mai mult enumerativ, lipsită oarecum de carnalitate, de suculență. Cîteodată, prin îngrămădire, devine obsedantă, ca în **Destinul unei alge**. Poetul însuși recunoaște că pentru a naște pe **Afrodita**, „marea s-a înecat de lucruri”. „Ursine de mare, guride rechini, scoici vuitoare, / pene de pescăruși fulgerați, riuri de sepie, / solzi de pești colorați, confetti ale adîncurilor, / sîngele scurs din pumnalele vampirilor”. După cum, în altă parte, va ilustra în ce fel sensibilitatea materiei se dobîndește prin „trudă”. „Și nu dintr-o simplă superstiție fac toate astea: / după fiecare trudă lucrurile devin mai sensibile / și toată noaptea cu silabe de iarbă, cu silabe de piatră, cu silabe de foc îmi vorbesc!”. Materia devine „ea însăși” prin „mistuire”: „Mai spune o vorbă, două focului înainte de moarte / să mistuie lucrurile pînă devin ele inele”, îndreptîndu-ne a distinge mai curînd muzica liniilor din poezia lui Vasile Nicolescu, absoluturile diafane în care se învîluie, la el, concretul imediat, indiferent dacă e vorba de o creație a omului ori a naturii (**Excelsior**, **Pe o cupă de cristal**).

TENACE în a nu refuza poeziei favoarea de a particulariza cu o inventivitate neprevăzută esența artelor, Vasile Nicolescu este tot atît de tenace în a găsi atributele poetului. În **Ars Poetica**, din volumul de debut, el parafrazează pe Rilke și vede în cuvînt doar un „fruct cules din arborii ideilor triste”, ceea ce, după cum am văzut, nu rămîne doar o emblemă caligrafică. În **Poeme** cuvîntul apare impetuos și deschis revendicativ. Vasile Nicolescu înregistrează aici ritmurile tonice ale unei neobosite înălțări de celăți moderne, dar și suferințe, concentrate în citeva imagini de acuitate concretă, răscolitoare prin luciditate și simplitate (ciclul **Clamavi**). Pentru a nu le trăda înțelesul, poetului i se cere a fi investit cu multiple însușiri: „Un fulger ce despică nori cînd se abat / peste respirația și visele oamenilor / Apoi ropotitoare ploaie / printre lucruri și oameni trecînd / purificîndu-le firea. / Apoi un curcubeu ca un ris de copil / umplînd universul” (**Poetul**). Sînt sintetizate aici, durabil, crochiurile din **Existență** și **Despre poezie**, mai puțin revelatoare prin exuberanța accentuată, străină de echilibrul, specific poeziei lui Vasile Nicolescu, ori de spaimele discrete pe care i le provoacă „asurzitoarea liniște care ne readuce în noi înșine”. (**Cosmos**). Odată cu „linia dintre da și nu” din **Imn soarelui**, care deschide șirul poemelor din **Parabola focului**, tonul devine insistent analitic, întreținut de îndoială: „Cortegii de-anotimpuri și-au scuturat cocleala / în viscerale mele arzînd fosforescent, / și-atîtea măști imunde hrînindu-mi îndoiala / m-au vrut un stîrv sub cerul prunciei și absent” (**Homo**), nu fără a pune în curba muzicală a versului fiorul unei demnități nostalgice: „arcuindu-ne asemenea cerului peste minuni, / mușcați de tăgadă, niciodată răpuși”. (**Excelsior**). Atributele poetului sînt dezvăluite

acum gradat în două poezii, fiind implicată în ele, concret, individualitatea întregului volum. „Eu tai și spînzur himere” — se repetă în **Piinea și cuțitul poetului**, ca un ecou al înfiorărilor din ființa adîncă a acestui „ciudat corăbier / cu sîngele răvășit de furtuni”, ori „tristul beduin” din poezia **Clipă**, care străbate treptele îndoiei în creație pînă înțelege că de fapt el este chemat să înregistreze nemărginitele frumuseți ale lumii, văzute la diferite vîrste și din nebanuite orizonturi. Sentimentele contradictorii se accentuează în **Clopotul nins**. Pe de o parte îndoiala, remușcarea, spaima de moarte sînt tot mai insistente rostite, pe de alta dorința de a se scutura de torturile obscure ale descurajării, rivna spre lumină a unui spirit care visează claritatea, timbrul grav al purității, perfecțiunea. Aceste oscilări fac mai distinctă predilecția lui Vasile Nicolescu de a se exprima prin contraste și, într-un fel, o fac inevitabilă. „Hrănînd cu tine însuși ca flacăra și vîntul / Trădat de tine însuși ca-n hăuri un ecou”, citim în **Rug nevăzută**, iar în **Ritm ascuns**: „Iau totul de la capăt: pun undă lingă undă / Și pacea în furtună și hohotu-n senin”. Acest „iau totul de la capăt” întregeste imaginea despre poezia lui Vasile Nicolescu. Simțirea profundă care, după cum am văzut, a luat multiple înfățișări, înseamnă, în fond, trăire, gest, atitudine. Și nimic nu ni se pare mai elocvent pentru a sublinia înțelesul esențial pe care îl dă Vasile Nicolescu atitudinii, decît a cita fragmentul final din **Cămașa lui Nessus**: „și să te zbați hipnotizat de flăcări, / arzînd precum un turn de carne, / prins în năvodul viu de flăcări, / ... / cu brațele de fum înmugurend”. A face să înmugurească brațele de fum, după ce făptura a rămas zălog flăcărilor, într-o ardere infernală, este un mod de a gîndi care marchează încă un atribut al poetului — capacitatea de a năzui: „Puterea mea e că mă mistui, iluzie de aur, / iluzie a tot ce nu va fi, deșert al somnului, / invazie de spini și remușcare, / puterea mea e că lăsîndu-mi fragida crisalidă a nădejdi / s-o poarte cei veșnic înfrînți, / eu năzuiesc cu aripile mute spre cer / mai tainic decît taina”. (**Parabola focului**).

Clopotul nins trece drept o sinteză a tot ce a scris pînă în prezent Vasile Nicolescu. Totuși volumele sale de poezie se cuprind unele pe altele, fără a se contopi ori a se confunda. La reluarea temelor se simte tenacitatea unei continui verificări, tensiunea expresiei fiind cea care marchează etapele. De aceea volumul **Liturghii negre** nu poate fi privit doar ca debutul unui adolescent. Tot ce era difuz și exterior acolo se structurează treptat după principiul concentrării și al căutării esenței ireductibile de gîndire și de formă. Dar ambianța de rafinament intelectual din **Parabola focului** și **Clopotul nins** se fundamentează pe emoția reală, pătrunzătoare a primelor lecturi, după cum arta de traducător a lui Vasile Nicolescu nu poate ocoli **Liturghii negre**, cu neliștea conținută în ele de a descoperi mecanica interioară a versurilor lui Baudelaire și Desnos.

Cornelia Ștefănescu

Pămînt de flori

Sînt cel ce vă trece
în fiecare dimineață
pe sub ferestre
strigînd:

— Hai la pămînt de flori!
Hai la pămînt de flori!

O, cum mai răsună
în vîlvătaia zorilor
orașul dezmoșțit
de strigătul meu:

— Hai la pămînt de flori!
Hai la pămînt de flori!

Treziți-vă, oameni:
v-aduc
pămînt din trupu-nmiresmat al cîmpiei
să rodească-n balcoanele caselor voastre,
să vă legene visele, dragostea:

— Hai la pămînt de flori!
Hai la pămînt de flori!

Ion Segărceanu

Geo Dumitrescu sau refuzul „poeticului“

Cu un umor mai caustic și o imaginație mai malițioasă, Geo Dumitrescu arată aceeași iritare față de retorica poetică tradițională. Literatura sub formele ei patetice, solemne, transcendente, va fi ținta ironiilor în *Libertatea de a trage cu pușca* (1946), fișa de temperatură morală a unei generații. Negativitatea poeticului nu imbracă totuși forme anarhice. Sintaxa poemului este normală, confesiunea limpede, coerentă, autorul manifestă chiar o ușoară pedanterie în organizarea discursului liric. Din confruntarea cu vechea retorică se naște, așadar, o retorică nouă. Jean Paulhan citează, într-una din cărțile lui, cuvintele înscrise pe placa fixată la intrarea în grădina publică din Tarbes: „il est défendu d'entrer dans le jardin avec des fleurs à la main“ — și trage concluzia că inscripția se potrivește și pentru grădina literelor moderne: **artele noastre poetice sunt făcute din refuzuri**.

Adevărat, dar refuzul se transformă în cele din urmă într-o opțiune sau, pentru a folosi în continuare parabola criticului, cel ce intră cu minile goale în grădina literelor va ieși toldează cu un buchet de flori de stil în mână. Mai este, apoi, un adevăr de ordin literar, semnalat și la noi și în alte literaturi: poezii veniți în urma suprarealiștilor încearcă să dea un caracter organizat protestului lor liric. Spiritul negator se structurează în măsura în care se **decodifică**. Poezia tinăra din jurul anului 1940, sub presiunea, poate, și a evenimentelor istorice, dar și ca urmare a unei evoluții firești, începe din nou să comunice. Ea continuă să hărțuiască pe cititorul comod și să ridiculizeze inertele literaturii, dar face acest lucru în chip inteligibil cu o mare varietate de procedee: Geo Dumitrescu folosește inteligent ironia. E deci, un ironist, ceea ce vrea să spună un sentimental, un patetic mascat. Iniția lui preocupare e să ia în deriziune **obiectele** sacre ale poeziei tradiționale. Începe cu chiar începutul poemului, comentată în acești termeni profanatori: inimă — „o gămlie de chibrit“, creierul — „un aparat sacru și concret“, gândurile — „o clăie informă de rufe murdare“ etc.

Vine la rind **literatura** cu clișeele ei prestigioase: iubirea, moartea, viața transcendentă etc. În ochii poetului, acestea nu se bucură de nici o stimă. Le numește „patetice, moi și dulci lamentări“ și anunță că „sint altele lucruri din care poți face o poezie“. Nu altceva cer poezia Desnos, Raymond Queneau (cu lirismul ironic și fantezist al acestuia Geo Dumitrescu are oarecare afinități). Autorul *Libertății*... indică, de exemplu, ca elemente posibile de meditație poetică **musea, pelagra** sau cele patru picioare ale patului său. O glumă firească, dar și convingătoare că poezia poate să valorifice relațiile ei cu lucrurile comune.

O sursă inepuizabilă de ironie e pentru Geo Dumitrescu cosmosul, spațiul sacru al evaziunii lirice de toldează. Pentru ochiul său al poetului, cerul nu-i decât un bordel unde se potrec fapte rusinoase: „Știi, nu-i adevărat nici că stelele au colțuri — / le-am văzut eu cu ochii — pe onoarea mea! / Erau rotunde, bulăite și murdare / și nici una din ele nu se misca. // Luna, obează și colerică, se dezbracă pentru noaptea. / Pareă că se ține acolo un dialog cu calmă disperare: / Imi venea să strig că de la galerie: / — Mai tare, pentru Dumnezeu, mai tare!... // Norii fluturau pelerinele lor cenușii, zdrențuite, / cu ridicole elanuri medievale, / nu se vedea nici un alcov unde bătrina libidinoasă / și-ar fi putut ascunde noaptele hemoragii banale. // Curind apoi a trebuit să-mi acopăr ochii: / un nor masiv s-a depus masculin peste flasca grămadă de sex / — dedesubt, luna se mai vedea doar o felie / pentru ochii muritorului perplex...“

În stilul acesta umoresc și crud e scris *Întreg volumul*. Nu e cruțată nici iubirea, prezentată cu o fantezie neagră. În grădina publică, liceanul înflinește o femeie cu ochii oboșiți și buze de anilină care-l întreabă profesional „mă iubești?“ Apoi adoarme și cind se trezește constată că și-a pierdut pătăria. Într-un voiaj cunoaște o țărăncă de paisprezece ani și se gindește s-o aibă „numai pentru a mă gîndi superior la prostia soțului tău / cînd îi spun eu per-vers zîmbet afectuos: salutare“ (**Ipoteze**). Alte femei îi promite o mașină aerodinamică „de treierat“ și o viață casnică prolifică.

Sînt, în fine, și momente de candoare. O fată mai pură se cheamă Violaine și poetul declară c-o iubește „evident“ ceea ce nu este totuși un motiv s-o lase să-și spele minile „în apele sufletului“ (**Poem final, Banală**). Violaine nu-i intelectuală și nu înțelege capriciul pedant și citadin al poetului. El suferă de **actualitate** și are o părere cif se poate de proastă despre veacul nostru „melancolic și cabotin“. Dorește, în concluzie, o purificare a planetei: „Domnule Pămînt, e timpul să ai aceea ce se cheamă obraz“ și mărturiseste, în fi-

nal, a fi descoperit o certitudine mai mare decît scumpul (său) **pat cu patru picioare**:

„O, astăzi sînt sigur, sînt sigur și țănoș ca un țaran pe bicicletă — / e pueril să rîzi de o cracă răsucită comic și bizar; / tot așa sînt sigur că mă iubesc milioane de oameni ai planetei / — împreună cu tine, draga mea — / și că-mi păstrează inima de lemn certă și utilă în buzunar. // Trebuie lăsată să cadă exclamația: «ura!» — / totul pare să anunțe că marea revoluție a început. / Certitudini, Doamne, ce bine e să ai certitudini! — / în stomac, în cerul gurii, în virful unghiilor, în așternut!...“

Remarcabilă este aici și în alte versuri mobilitatea spiritului: trecerea de la un încredințat scepticism la afectarea inocenței și chiar la o notație mai directă, neprefăcută, căci aflăm în *Libertatea de a trage cu pușca* și poeme în care sarcasmul se retrage rușinat în fața elanului sincer:

„corăbier în larguri de tristoși / am explorat tăcerile din mine — / peste nădejdea morții anodine, / am numărat un veac de dimineți“ (**Columb**).

S-a vorbit, în legătură cu poezia lui Geo Dumitrescu, de **miticism**, ceea ce vrea să zică o anumită plăcere pentru limbajul verde și o aplecare spre șiretenie în confesiune. Mai potrivit este să vedem în *Libertatea de a trage cu pușca* și volumele următoare o manifestare a spiritului muntelesc: polemic pînă la agresivitate, cu mari rezerve, totuși de candoare, inventiv, „simpatice, neserios“ cu conștiința neseriozității, ironic, cordial, la nevoie sarcastic și necrutător. O caracteristică a spiritului muntean (Geo Dumitrescu are, aici, un înaintas în simbolistul Minulescu) este gustul pentru **teroaare verbală**. Poetul își terorizează obiectele, le supune unui adevărat ritual al execuției. Le evocă, mai întii, cu gravitate, (falsă gravitate), trece apoi la o ironie candidă și, fără să prindem de veste, cînd poemul pare mai liniștit și umorarea autorului mai bună, tonul se înăsprește și devine, în cele din urmă, agresiv. Geo Dumitrescu nu-și iubește **obiectele** și nu se lasă niciodată dominat de ele. Ii rămîn de la început străine. Plăcerea lăstează să facă „spirite“ pe seama lor, cu un cuvînt să le **tero**-izeze, fără să le nimicească. Căci autorul n-are, totuși, vocație de călău, nu duce niciodată execuția pînă la capăt. În limbaj caragialian, marea lui satisfacție e să **tachineze**. O ultimă reflecție ironică încheie de obicei acest mic recital de teroare verbală și fantezie inteligentă care este poemul lui Geo Dumitrescu.

URMĂTOAREA culegere de versuri, **Aventuri lirice*** este din 1963. Ca toți colegii de generație, Geo Dumitrescu a trecut printr-o lungă perioadă de tăcere. Tăcerea nu i-a domolit însă nici verva, nu i-a modificat nici stilul. **Nevoia de cereuri** (1966) respectă în esență tehnica poetică din *Libertatea de a trage cu pușca*. Poemul este, ca și acolo, un comentariu viu, cu o mare desfășurare de forțe spirituale, în jurul unui eveniment. Esențial mi se pare, acum, gustul lui Geo Dumitrescu pentru **spectacol**. Poezia devine o aventură, prezentarea unei întâmplări extraordinare (chiar dacă, în fond, ea este comună!), pe scurt, un **spectacol**. Faptul este evident în poezia erotică, dar latura teatrală (în înțeles strict etimologic) nu trece neobservată nici în celelalte poeme. Ieremia, de pildă, e în paremiologia românească simbolul eșecului ridicul. Geo Dumitrescu vede în el un simbol înălțător al inconformismului, un factor al progresului. Ieremia este cel ce pierde pentru că alții să câștige, cel ce se sacrifică pentru ca spiritul omenească să evolueze. Locul lui e atunci în familia genialilor „păguboși“ evocată și de Miron Radu Paraschivescu într-o frumoasă baladă: „De mult mi-era drag Ieremia. Toată lumea spunea: / ah, Ieremia, oistea, Ieremia! / toată lumea striga: ajunge Ieremia! / Dar mie mi-era drag, căci neconținut / în mine creștea încredințarea / că așa apăruse în lume, datorită lui. / cea dintii căruță fără oiste, / că așa va fi să apară în lume / cea dintii ogradă fără garduri. / Ah, Ieremia! Strigau — oistea, Ieremia! / Dar neavind oiste, căruța dobindise motor / și cîrmă și poate arlip... / Și, neavînd garduri, ograda se va lărge / pînă-n necunoscutul zărilor... / Of, stîngaci și greoi era Ieremia, / dar tenace și îndărătnic, cucerind, / centimetru cu centimetru / centrul limpede al lucrurilor. / dru-mul sigur ce merge la țintă, / ce nu mai poate merge în veci altundeva / decît la țintă. / Bravo, (mă gîndeam), Ieremia! / Ai muncit, ai perseverat! / Face, mă gîndeam, / să strici o oiste sau mai multe, / un gard sau mai multe, / pentru a ajunge să bagi de seamă, / să dovedești / că nu mai e nevoie de ele!...“

* Despre acest volum vezi comentariul nostru în **Orientări în literatura contemporană** E.P.L. 1965

Ieremia este o mică sociogonie ironică, o sociogonie pe dos cu un simbol voit derizoriu readus în final la suprafața marilor semnificații. Un caz, așadar, de **remitizare** în poezia voluntar demitizantă a lui Geo Dumitrescu.

Alt poem, **Dar eu spun mereu**, e un exemplu cum nu se poate mai elocvent de comedie a limbajului, de inserare în poem a subtilităților limbii vorbite:

„Și uite-așa — zicea domnu-nvățător — discutînd, iese adevărul!... / Și discutăm, și ziceam, și vorbeam. / și eu ziceam dacă, și tu spuneai poate / și el zicea cit-de-cit. Și apoi / a mai zis cineva ceva, un cuvînt tremurat, / ori un cuvînt obligatoriu: miine ori piine, sau așa ceva... / Și toți ne uitam în pămînt, într-un pînd / de unde, împingînd ușor cîțiva bulgări mărunți, / urma să se ivească un colț roșcat-verzui / apoi un lujer subțire, / care nu trebuia să depună nici un efort / spre-a-nflori, pe loc, sub ochii noștri...“

Poemul are, firește, un înțeles mai serios. Floarea pe care vrea s-o ocrotească cel ce scrutăză interiorul lucrurilor este floarea adevărului. În **Dans**, el face elogiul fragilității victorioase, cu ajutorul, iarăși, al unei anecdote: în prăvălia, de portelanuri intră un elefant și ce urmează se bănuie. Rămîne intact doar un picior de dansatoare și, din contemplarea lui, fantezia reconstituie modelul. Un mic poem, așadar, al creației (recepțiile goale, rămase în urma vizitei pachidermului, trebuie umplute cu o băutură nouă, „amară și virulentă“ și aceasta nu poate fi decît singele poetului!). Altcori decorul este mai sever. Un **jurnal imaginar de campanie**, dedicat acelor ce cad „sub gloanțe“ și precedat de un motto eroic luat dintr-o baladă de Bolintineanu prezintă războiul ca o comedie absurdă și atroce. Un colonel strigă: „Dar însă totuși“ și tot el „Trăiască Alfa și Omega, Cubitus și Radius / și celelalte constelații surori! Vă ordon / nu vă lăsați! Vă ordon: nu vă lăsați / barbă, ori lăsați-vă barbă, vă ordon: / faceți cum vreți!“... în timp ce cel ce reproduce aceste replici de umor american (în terminologia epocii) se gîndește la lampa pe care trebuie s-o stingă, și apoi, prin contaminare, la **Eul-lampia** (Eu — lampa), ființă diafană, pierdută. E obșnuitul joc al poetului cu vorbele, frina pe care o pune desfășurării patetice a poemului prin folosirea abilității expresive culese din conversația de toate zilele: „Dumnezeu să mă ierte“, „drace“, „o, Doamne“ etc.

O poezie debutează cu o replică de bodăgă: „Fă-mi plata, te rog“, pentru ca versurile ce urmează să sugereze o scenă tortionară:

„De aceea nu-mi mai puneți întrebări / altceva nu mai știu. Plata, vă rog. / Și stingea odată această / cumpilă / lampă / scormonitoare, de iad / care-mi bate în ochi!“...

Asemenea răsturnări de situații arată, încă odată, gustul pentru spectacol. Geo Dumitrescu îl cultivă acolo unde ne-am aștepta mai puțin, în poezia erotică, de exemplu. Ciclul **Furtuni în marea serenității** e, din acest punct de vedere, o dublă surpriză: surpriza, mai întii, de a descoperi în ironistul neînduplecat dinainte un liric sentimental pînă la patetism (protejat în continuare de simțul umorului), un poet, apoi, preocupat în tot momentul să-și pună în scenă sentimentele cele mai delicate. Confesiunea la calea indirectă a unei **aventuri** în care autorul se implică și de care se îndepărtează succesiv, după cum rațiunile regiei îi cer. Așteptarea iubitei (temă cum nu se poate mai comună) este un prilej de melancolie. Geo Dumitrescu, evitînd s-o comunice direct, implică în mica lui tragedie lucrurile din jur și își gradează, după ritmul lor, emoțiile: perdeaua frea-

mă, ceasul din turn bate al treilea sfert, ușa dulapului se deschide singură, ceasul bate din nou și poetul are un reflex pur, ca și „cîinele lui Pavlov“ (**Al treilea sfert**).

Altădată, femeia dispăre și îndrăgostitul dă ordine severe să fie căutată, urmărirea, adusă neîntîrziat. Confuzie, deziluzie: femeia regăsită are un spirit emanamente casnic și seamănă cu o „veche strecurătoare de supă“. Edificat, poetul îi urează „naștere ușoară“ (**De după Lamar-tine**).

Inițiativele sînt însă răsplătite de re-gulă în chip mai fericit. Voind să distin-gă regatul iluziilor, poetul pune la cale un atac curajos:

„Tiptil, pe furis, înfășurat în pelerina nopții / voi intra călare / în regatul înflorit al iluziilor. / Înjunghind străjile, crunt voi intra / cu sabia-n mînă, fioros, spintecînd. / Iănd orbește în / dreapta și-n stînga. / Crîncen măcel voi aduce, urgie / printră măștiile vechi, surzătoare, / idoli albaștri și galbeni și mov / fosnitoare mătăsuri vii, mucavale boile, / fantome aibe, portocalii, / crunt voi reteza în dreapta și-n stînga / capete ușoare de gumă băl-tată, de hirtie, / capete dure de tuci și de lîmă zugrăvit, / fragile globuri mincinoase poleite — / singe, singe peștit / va curge în juru-mi / urcînd în valuri de culori strigătoare / pînă la pieptul calului...“ — însă la sfîrșit iluzia îi zîmbește gales, i-rezistibil la fereastră, sub înfățișarea unei femei frumoase. Fiorescu cavalier cade iromediabil în robia ei (**Atac de noaptea**).

Geo Dumitrescu nu mai ezită acum să vorbească de fluturi, de flori și să cînte flăcăile negre ale ochilor, deși oroarea de literatură nu l-a părăsit („O, mîzga livrescă, blestemată încrămenire / a vorbe-lor, tocite, îndobitocite de sensuri!“... **Singur lună**). El pășește cu sentimente mai cordiale în mijlocul naturii și înfățișează cîteva pasteluri fine (**Pastel caligrafic de toamnă și de primăvară**) din care nu lipsește o notă fantastică: cîmpurile de porumbi arși ca o pădure de săbii zdrențuite, dovlecii — cranii aspre, desfigurate...

Lîngă nota fantastică este însă aproape mereu și **witzul**. „Încet de iubire“, poetul voiește să facă un cadou extraordinar iubitei și-i dăruiește în „cele din urmă“ „un fir de protoplasmă“; sub efectul dragostei, el crește „cu aproape doi centimetri“ și invocă divinitatea cînd femeia își pierde „cordonul dermatograf“. Ironia reîntre în teate drepturile ei (sub înfățișări antononantiste) în **Cîntec de năucă verde** unde Geo Dumitrescu își regăsește puterea de invenție verbală și, desigur, o rădăcină mai adîncă a sensibilității lui receptive la formele comicalului:

„Și foaie verde trei lămii, / râmii, o, nu pleca râmii... / cîntam, cu zarea că-pătii, / nepăsătoarelor statui / eram sco-lar, erau dudui, / eram un cal cu sau-n spate, / cu semne de celebritate, / iubeam iubite adevărate / pe doi trei poli și jumă-tate... / Și diridam și / alelei, / negustorite oase, / fiți binecuvîntate-n trei / și răsplă-tile-n șase / voi, neuitatele femei, / o, prea frumoasele femei / din ultimele clase!... // Și iarăși verde trei lămii, / iubire fra-gedă dintii — / era de Sfînta Filofteea / cînd mă-nvățărați fapta-aceea / ce-o face omul cu femeia / căci vouă vă eram fru-mos / și de-a călăne, și pe jos, / o, fete vechi cu pulpe groase, / nemijlocite și frumoa-se!... // Și foaie verde și-un pistil, / mirărl de tînr imbecil / cu ochii mari / pe sub nombril — / plocam înalt și lat în spele / în triviale menuețe, / cîntînd spre Maica Preacurvită: / O, du-ne iarăși în ispită, înfrigurată stalactită!“

Eugen Simion

Nicolae Ioana

Cellalt grai

Iată-mă ajuns cu viața în cellalt grai
anii s-au întins în urmă
singele mi-l trage drumul
intr-un răsărit frumos au ars brațele mele
și nu știu dacă în asfințit mă vor striga
păsările
cîte una va clipi în razele lunii
apoi va pieri în întuneric
și soarele va înroși frunzele ;
orbul se ridică cu mirosul luminii în nări
schilodul stă răstignit în umbra copacilor
în umbrele care miros a lacuri și a aripi arse;
intr-un răsărit frumos oare îmi voi vedea
singele,

singele meu ce are înțelepciunea
dîmburilor stinse ;
da, seară de seară din duhul unei femei
strălucitoare. Am ajuns cu viața în cellalt
grai
secolele auresc cringurile
înflorite — gîndurile mele cer adăpost
anî curg, frunza se închide și se deschide.
Dar mai înainte ascultați strigătele
fantome tunse scurt în iarba abatoarelor ;
am ajuns cu viața în cellalt grai
o cumpănă se îndoaie
dar mai bine ascultați adevăratele mele
chipuri
întinse pe cîmp după un ceas de luptă
singele s-a scurs — plopi
zăngănind scurt
ea un fulger.

Poem

Pe șinele de cale ferată mai stăruie noaptea
picăturile de ploaie iezerii uitați
ai norilor

în porumbi am cîntat fără să știu nimic
nimic din cele ce-mi arătați voi
vagoneții încărcăți cu cărămizi negre sar
de pe șine,

închipuți-vă o floare
măști rupte de cai. În serile goale
o pasăre își zboară din piept
în murmurul căruțelor
și al aerului rupt
printre stive de cărămidă și moloz salahorii
cu miinile lor pătrate
în razele lunii.

Nimic nu mi se mai poate întîmpla
soarele mort povestește în amiază
stau sub schelele pomilor și visul mai are
o rază în mine,
noi cei care ne-am risipit somnul,
trenul
mă duce și mă întoarce
în timp ce dorm simt mirosul cuptoarelor
de cărămidă
pe șinele albe mai atîrnă noaptea
pătratele de întuneric !

Cum s-a făcut

Cum s-a făcut ca în grădină
să nu mai fim
să rămînă priveliștea moartă
am fost pe nesimțite ridicați și duși pe alți
țărmi

un riu ridică penele lunii
și strălucește cilindrul
de foc
răsucit sub ierburi.
Tu apari la miezul nopții în chip de pasăre
în grădină
pe cînd eu port chip de om
și cucuvelele în fereastră cîntă
stinselor fire rupte în inima unei ființe
cum s-a făcut de nu mai sîntem
în grădină
unde morții s-au copt
și se leagănă
tu cuprindeai luna în mină
cu singele încălzeai pămîntul
paianjenii adorm pe podele
muți
și atîrnă morți
în zarea mea

se urcă în pomi gheața.

Bătrînul și pisica

În fiecare dimineață atît de singur
face curat în curți
și se plimbă sigur pe el
nebănuind nici o murdărie pe lume —
mai cade cite-o frunză din pomi
toamna îi dă cel mai mult de furcă
cea mai mare bătaie de cap cînd în zori
într-un aer alb se scaldă pomii
și din crengi ca din izvoare
negre se desprind frunzele pe care

nu știe să se întrebe dacă la anul le va mai
privi ;

pisica calcă în urma lui
țanțos
cu duhul ei îl îmbie să meargă
spre casă acolo să-și facă
culcușul cald în mustățile lui.
Pisica adoarme în singurătatea lui
zi de zi
pînă cînd moartea îi va ieși de sub pleoape.

Fumul

Fumul în încăpere cea mai scurtă clipire
va cădea la geam
vor striga în întuneric ceasurile
și liniștea în întreg cîmpul
voci de oameni
gerul ca o furnică mușcă zidul
miinile liniștite retezate sub cerul alb
scinteiază lacul, aerul se îndoaie în inima
păsărilor

plopilor își ridică umbrele
pretutindeni
și femeia va scutura geamul
cu chipurile,

fumul frunzei ca o jertfă se înalță spre cer
pe piciorul tău au luminat lacrimile
plînsul unui neștiut om
pe cînd tirziu în noapte
le despletim
la tulpina mărului,
lingă cuibul ca un ou negru sprijinit
în zăpadă
o rază clipește — părul iubitei
desfăcut în amiază
zgîlțîie pomii.

Cîte ceva despre cartea rară

O DEFINIȚIE a cărții rare nu este dintre cele mai lesnicioase. Factorul subiectiv incalcă adeseori peste valoarea reală a unei cărți, intervenind în asemenea cazuri o plus-valută imprevizibilă și incalculabilă. Am să dau un exemplu personal de ceea ce frații ardeleni numeau cîndva *pretium affectionis*. În jurul unor sărbători de iarnă, — să tot fie 40 de ani de atunci, — scotoceam, urcat pe o scară, rafturile anticariatului lui Mișu Pach. Ce căutam? La nimercală: o carte veche, o broșură rară. Cotorul de piele roșie al unei cărți în două volume, cu numele autorului, al titlului lucrării și al posesorului, trecut numai pe întiiul volum, îmi atrase atenția: M. Prevost-Paradol, *Histoire universelle*. N.S. Cioculescu. Am deschis cărțile cu miini febrile. Pe foaia de titlu al celui de al doilea volum am găsit semnătura: N. Cioculescu. Dublul I era al școlii latiniste a academiciului Fontanini, profesorul tatii, la liceul din Craiova. Cartea păstra eticheta mică, de dimensiunile unui timbru: „Din stabilimentul de LEGĂTORIA și LINIATURĂ MECHANICA M. SAMITCA — CRAIOVA”. Am cumpărat cărțile fără să mă tocmesc, socotindu-mă dăruit din plin de o zi ca aceea. Erau primele și ultimele găsite la anticariat din biblioteca tatii, în întregime pierdută! Desigur, o astfel de împlinire e unică în viață, iar cartea salvată din naufragiul unei colecții, era numai pentru mine neprețuită. Nu-mi amintesc cît am plătit-o, dar bucuria mi-a fost insulită. Supraprețul a fost desigur inferior celui *pretium affectionis* care m-a împiedicat de a mă tocmi și a obține o reducere de 50%, de regulă în asemenea tranzacțiuni, la anticariatele de altădată, care nu erau de stat și cu *prix-fixe*.

Mă voi limita la cartea rară modernă. La cea veche, adeseori legătura ridică vertiginos valoarea, cînd artistul are cotă mondială. O carte banală din secolul al XVI-lea, legată pentru faimosul bibliofil Jean Grolier de Servières, viconte d'Aiguaisy (1479—1565), trezorier general al Franței, în marochin, cu stema lui, cotează multe mii de dolari, cam ca tabloul unui maestru al școlii olandeze de pictură. Nu e mai puțin adevărat că și o carte modernă de puțină valoare, cînd legătura ei în piele, cu dublura de mătase este semnată Marius Michel, devine o raritate bibliofilică.

Legătura de artă a atins la noi apogeul în perioada dintre cele două războaie. Se puteau cumpăra pînă deunazi relativ ieftin cărți legate de artiști amatori de varii proveniențe. Un exemplar din *Opere* de Mateiu I. Caragiale, ediție definitivă, îngrijită de Perpessicius, în 1936, la Fundația pentru Literatură și Artă, artistic și sobru legat în piele de vișel, avînd pe copertă stema autorului, cu deviza *Cave, age, tace* (ferește-te, făptuiește, tac!), semnat Dan Nasta, actorul, și datat 1940, m-a costat în 1967 suma modestă de 160 de lei. Asta nu plătește și nu plătea nici atunci valoarea pieii brute; cartea și lucrul artistic îmi reveneau gratis. Cam tot atunci se putea obține, tot prin Anticariatul de Stat, la prețul de 200 de lei, ediția de lux a romanului *Un port la răsarit* de Radu Tudoran, în format mare în—4°, ilustrată de Lucia Dem. Bălăcescu și în tiraj de numai 130 de exemplare, cu dedicația autografă a autorului și a ilustrației (exemplarul G, cu o planșă colorată în afară de text, gravată în linoleum); cartea era trasă în 1942 pe hîrtie chamois tip Japon, în coale nebroșate, la atelierele Sococ. Aceeași casă dăduse în 1884 (de fapt în decembrie 1883) ediția princeps de *Poezii* de Mihai Eminescu, de sub îngrijirea lui Titu Maiorescu, cu fotografia poetului din albumul Junimii, în miniatură, și cu elegante viniete în capul fiecărei pagini. Poeziile au fost trase în genere în ediții de cite una mie de exemplare. La acest tiraj, aș putea afirma că prima ediție n-a fost o raritate din punctul de vedere material — al numărului de exemplare. Întîia ediție din *Plumb* (1916) de G. Bacovia, în editura Flacăra, a beneficiat, vorba vine, de numai 500 de exemplare. Firește, Eminescu e Eminescu și posesorul ediției princeps *Poeziilor* lui, chiar într-un exemplar de mediocră conservare, poate fi mai mindru decît acela al capodoperei bacoviene, pe care, cum este și firesc, am găsit-o mai rar la anticariat decît opera poetică antumă a celui mai mare poet român. Iată că încă o dată intervine în evaluarea bibliofilică elementul subiectiv, numai în aparență obiectiv, dacă judecăm după ierarhiile de ordin artistic, iar nu după acelea ale bibliofiliei, în care criteriul rămîne raritatea materială, concretizată în exiguitatea tirajului. Același lucru se poate spune despre broșurile în—32°, în tiraj de circa 100—200 de exemplare, din *Două bilete de loterie* (*Două lozuri*), *Mitică* și *Sănt Ion*, baladă haiducească, trase de Caragiale pentru prietenii săi. Ele sînt mai rare decît ediția princeps din *Poezii* de Eminescu. S-ar putea deci trage concluzia că raritatea nu dictează totdeauna valoarea, prețul. To-

tuși, personal rămîn la opinia comună, că cu cît tirajul unei cărți este mai mic, cu atît aceasta se găsește mai greu și își mărește prețul. Primele ediții populare, pre-rabelaisiene, ale aventurilor lui *Gargantua*, mai rare decît acelea ale capodoperei, ating prețuri superioare, dacă colecționarul multimilionar, în posesia acestora din urmă, dorește să-și completeze colecția cu prototipurile ei. Așadar nu se poate edicta o lege universal valabilă, deoarece

Dedicațiile sînt semnificative pentru învențivitatea autorului. Cele mai variate și delectabile, la noi, au fost cele semnate de Tudor Arghezi și de Ionel Teodoreanu. Marele vizionar al trecutului și al naturii, Mihail Sadoveanu se mulțumea cu dedicații de aceste tipuri: D-lui X, „cu stimă”, d-lui Y, „cu prietinie”, d-lui Z, „cu stimă și prietinie”. În tinerete, pentru marii culturali, de tip Jean Kalinderu, el oferea exemplare legate în pinză, pe co-

„Domnul
Șerban Cioculescu
Un ciclu este schema opritelor elanuri;
În ordinea figurii, înmugurită astră;
Domenii le separă numindu-le. Și-in
planuri
Desface o rotire — ca barba
Dumneavoastră.

Ion Barbu

20 Decembrie 1929"

Purtam atunci barbă!

Dedicația este mai ales bibliografică importantă, pentru că dă, ca și la ediția I de *Poezii* de Eminescu, data reală a apariției, pe cînd milesimul de pe copertă anticipa cu un an: 1930. Pe un alt exemplar al meu, de lux, din *Joc secund*, autorul a făcut cu mina lui patru corecturi: *mări lactee* (în loc de *mari lactee*, la pag. 54), *La ziua-n vărsare* (în loc de *revărsare*, pag. 56), *Să vîntur nopții* „Bu-hu-hu” (în loc de *nopti*, pag. 61) și *Piinea oacheșă*, cu blidul (în loc de *ca*, pag. 79). Un asemenea exemplar este dintre cele mai prețioase, pentru editorii ulteriori, deoarece Ion Barbu nu și-a rotipărit, pînă la sfîrșitul vieții, *Joc secund*.

Autograful unui scriitor artist, ca Ion Barbu, ară deci o multiplă valoare, iar aceea de restabilire a lecțiunii exacte este primordială.

În trecut, ex-libris-ul era mai adesea autograf; el s-a numit așa, pentru că posesorul cărții scria pe latinește: *Ex libris Constantini Cantacuzeni* sau pe grecește: *Ek ton tou Konstantinou Kantakuzinou* (adică „din ale lui Constantin Cantacuzino”).

Pe un exemplar din *Beschreibung der Moldau* (ediție princeps a lucrării *Descriptio Moldaviae*) apărut la Frankfurt și Lipsca în 1771, Samuil Micu a scris cu mina lui în latinește și în românește: „Ex libris S. Klein a lui Samuil Klein” (în cirilice, fonetic cu a!).

Cînd am ținut această carte înția oară în mîni, ele mi-au tremurat de emoție la gîndul că marele iluminist român a fost cel dinții conațional al nostru, lector al cărții, care avea să-l fie una de căpătîi prin sugestiile ei capitale.

Alte ex-libris-uri erau inelare, ca acela al domnitorului Constantin Brîncoveanu, cel mai de seamă patron al cărții românești din trecut. Pecetea înnegrită la flacăra luminării dă inițialele domnitorului, C. și B., și titlul V și V, voevod.

Primul ex-libris voevodal în sens modern, adică acel pătrățel de hîrtie, cu o stemă și cu numele lui imprimate, l-am găsit la fanariotul Constantin Hangerli, care a domnit în Țara Românească din decembrie 1797 pînă în martie 1799. Ex-libris-ul său a fost reproduc, dacă nu mă înșel, de istoricul V. A. Urechia, cel mai bun cunoscător al acelei epoci.

Ex-libris-urile măresc și ele valoarea cărții, mai ales cînd sînt semnate de cite un artist celebru. Astfel ex-libris-ul lui Edmond de Goncourt, marele romanțier, memorialist, critic și istoric de artă și de moravuri, a fost făcut de faimosul desenator francez Paul Gavarni, cel nemurit de Baudelaire în citeva stanțe memorabile, cu epitetul „poète des chloroses” (*L'Idéal*, în *Spleen et Idéal*, XVIII *Fleurs du Mal*). Motivul de pe acest ex-libris aminteste de cei doi frați, nedespărțiți prin moarte: o mină, cu degetul arătător și median desfăcute, indică pe o foaie de hîrtie, inițialele lor: E (Edmond) și J. (Jules). Ex-libris-ul pare un desen în peniță.

Un ex-libris baroc este acela al lui N. Ioanițu, director al Editurii „Cartea Românească”, pe volumul *Portrete și amintiri* (1932) de I.G. Duca, cu dedicație autografă, elegant legat în piele și pinză verde: un bust de bufon cu barbă surmontează coiful de pe scutul în care și respiră larg aripile o pasăre — cocoș de munte sau păun, totul înfășurat în fal-duri bogate și cu inscripția *Ex-libris meis*, fără nume.

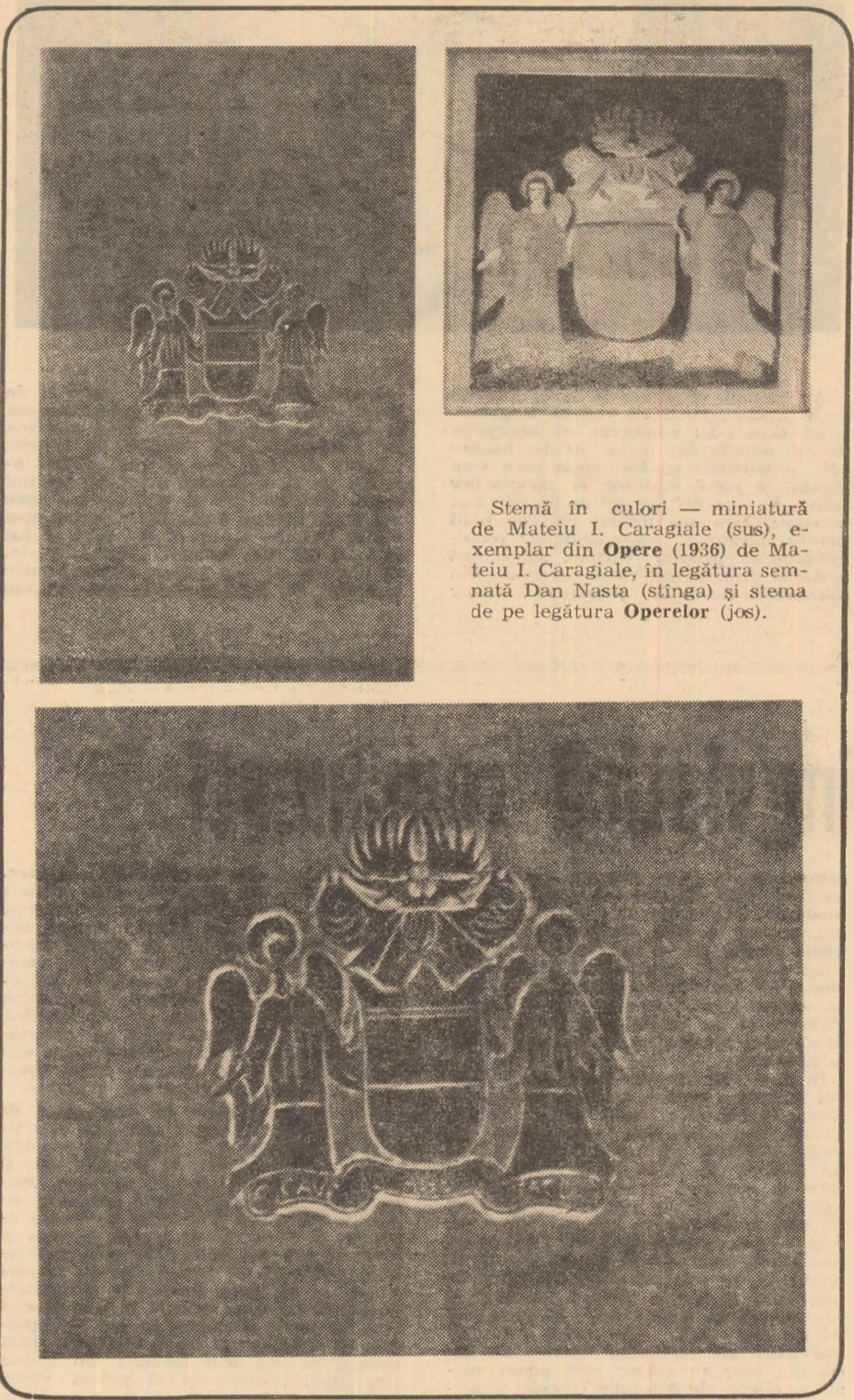
Am văzut ex-libris-uri românești de mărimea unei pagini format în 16°, ca acela cu legenda în limba franceză: *Je suis à Helene Darvari*; figura, în linoleum, reprezintă doi cai, unul alb și al-tul negru, călăriți de o femeie și un bărbat, și un ciine alb, într-un peisaj peste care zboară păsări, și ele albe și negre.

Un ex-libris ech e de dimensiuni normale, pătrat, gravură în lemn, cu un cap de cal întors în profil, lîngă o ramură înflorită și cu inscripția: *Ex-libris Jar. Koubka*.

Alte ex-libris-uri exorcizează împotriva furtului de carte, ca acesta, arhaizant în limbă și ortografie germană veche, „Ex-libris Das ist / dis Buch gehört dem Herrn Gostav Gokel — und nimand sein hendt daran legen soll, weder Freindt noch Feindt und wer es stiehlt!

Șerban Cioculescu

(Continuare în pagina 11)

Stemă în culori — miniatură de Mateiu I. Caragiale (sus), exemplar din *Opere* (1936) de Mateiu I. Caragiale, în legătura semnată Dan Nasta (stînga) și stema de pe legătura *Operelelor* (jos).

prețul, acolo unde există o piață internațională a cărții, suferă fluctuațiile economice ale legilor cererii și ofertei. Unde banul nu mai are preț, fantezia se substituie judecății de valoare și provoacă cele mai varii surprize la bursa cărții.

Dedicația autografă a scriitorului, uneori mare căpitan, bărbat de stat sau principe al bisericii, crește de asemenea prețul cărții. Autografele lui Eminescu, de orice fel, sînt de o extremă raritate. N-am văzut pînă astăzi nici unul, ca dedicație pe vreun volum de *Poezii*, din cele trei ediții, 1884, 1885, 1888, apărute în timpul vieții lui. Dacă s-ar găsi un asemenea exemplar, măcar semnat, fără numele „adresantului”, ar fi un adevărat eveniment bibliofilic. Eminescu s-a dezinteresat complet de modul cum i-au fost editate poeziile și nu s-a ostenit să vindeze una singură din numeroasele greșeli de tipar strecurate în tustrele ediții, pe cînd Grigore Alexandrescu, așa cum am arătat cu ocazia ediției Fischer, a corectat exemplarul oferit lui D. Gusti, deși el însuși, la aceea dată (1883) abia se remisese după un accident similar.

perla cărora erau imprimate în aur cuvintele: *Omagiu respectos înaltelor domniei-văstre merite, Autorul*. Posed un asemenea exemplar din cartea *Un instigator*, București, Carol Göbl, Editura ravistei „Flacăra”, 1912. N-aș jura că subtextul obsecvioasei dedicației n-ar fi fost imperceptibil ironic. Ironia se înfășura însă în fum amestec de tălmăci.

Cîte o carte a lui Arghezi surprinde prin dedicația tipărită în interiorul volumului. Citim astfel, la pag. 5, nenumerotată, din volumul de poeme *Hore, versuri*, 1939: „Unui mare poet: Inginerul N. Malaxa”. Un afacerist ca Malaxa era poate poet *sui-generis*, temerar imaginativ în spiritul de întreprindere. Poet dificil în opera lui lirică, întocmai ca și marele său înaintaș, Stéphane Mallarmé, regele liricii ermetice, Ion Barbu improviză însă relativ ușor niște dedicații în versuri. Pe un exemplar de lux din *Joc secund*, la sugestia mea, de a-și interpreta figura geometrică de pe copertă și frontispiciu, poetul mi-a scris acest catren:

Bilanț neobișnuit

CU CÎT natura mă împovărează cu numărul anilor, cu atât mai grabnic sunt nevoia de a-mi alcătui bilanțul imaginat al anilor ce s-au scurs aievea. Desigur, la rubricile „cîștig” și „pierdere” datele privind evenimentele strict personale și cele din activul vieții obștești se soldează în cuantumuri complexe, care nu pot fi exprimate în valori bănești, nicidecum prin sume simple. Numai satisfacția împlinirilor, a realizărilor însemnate sau datele eventualelor scurtcircuite spirituale, ba chiar existența unor deprimări sau crize sentimentale semnifică valoarea lor și — mai mult sau mai puțin — rămănerile în urmă izvorite din nepuțința biologică marchează valori sau antivalori cărora nu le găsim coeficientul. Numai atunci cînd cărturarul exigent apreciază prin talentul sensibil al autocriticii suma realizărilor sale pozitive și negative, amănunțindu-le, numai atunci se ivesc cu prioritate lacunele, greșelile și delăsările, toate acestea avînd ca izvor contribuția „microbilor” elefanțoezi în autoaprecierea și cîntărirea creației personale.

Poate, sau mai bine zis, e posibil, ca din opera mea destul de vastă numai o parte să-și atribuie veleități de durată sau de viață postumă; restul colilor scrise poate vor rămîne și pe mai departe în sertarele birourilor mele, — dacă nu eumva un cataclism natural, ca acela care a făcut să dispară legendara Atlantis, sau strălucita cultură Minos din Creta, sau ca acela care a anihilat strălucitul Tikal, oraș al maișilor din Guatemala, îmi va face opera să dispară.

Abia treizeci și două de calendare au trecut de cînd marii călăi și micii zbiri ai fascismului cu cămăși brune și verzi ne-au smuls ani de zile condeii din mină. Atunci cînd din nou ne-am putut afirma în coloanele gazetelor, pe podiul cuvîntului grăit și în cărți, noi cei pe care nedreptatea hoardelor ucigașe ne-a azvîrlit în ceelulele temnițelor, sau în cazurile cele mai „simple” ne-a redus la tăcere îndehungată, în jurul nostru poeți vechi și noi eîntau în cor odele libertății. Printre aceștia, la început, numeroase au fost imnurile în care abundența replicilor schematice, banale au diminuat valoarea gîndurilor inocente și prețioase. Toate acestea, deoarece nici cei mai talentați dintre

tinerii poeți nu au găsit graiul adecvat împlinirilor istorice de mare răsunet.

A sosit timpul ca să-mi înmormintez amintirile din detențiune, am putut să pășesc din îngustimea celor patru pereți în viața efervescentă a redacțiilor, în lumea mitingurilor aclamatorii și în sălile rotativelor duduinde. Animat de dorința de a fi alături de frații de breaslă și de tovarășii de luptă, am pornit și eu în arena reinnoirilor.

Au crescut vertiginos în jurul meu talente tinere; poeți cu vocație originală, lirici care s-au consacrat cu abnegație găsirii echilibrului noilor forme. Numeroși și talentați au fost aceia care s-au înrolat în corul multison al cărturarilor noștri, în care noi, colegii de breaslă mai vîrstnici, care am militat mai de mult pentru înfrățirea naționalităților conlocuitoare cu poporul român, am dirijat armonia cîntului de viață, izvorită din adevăratul cîntec al popoarelor, chiar

dacă glasul acestora a sunat pe diferite graiuri ale naționalităților noastre.

Trec cu vederea deprimările, neînțelegerile a căror pârtaș am fost, nu iau în seamă creșterea numărului tristelor anunțuri de doliu, deși aproape concurînd cu ritmul înmulțirii anilor mei, moartea nu iartă în jurul meu, chemînd din ce în ce mai frecvent cite un tovarăș drag. În pătărul de veac scurs, patruzeci de prieteni scriitori români, maghiari, austrieci,

aproape superstițioasă în puterea angrenanță a muncii neobosite. Cred că spiritul are nevoie de o tensiune sporită în circuitul său energetic, ca orice eveniment curent care emană spre materia noastră cenușie — și a mea în special — mă va face victorios asupra pieririi trupesti.

Dar totodată trebuie să observ că mă aflu și printre unii din cei ce au douăzeci de primăveri, și care suferă de scleroză juvenilă, maladie care-i face să persiste în nesimțiri prozodice și în surzime în ceea ce privește muzicalitatea poeziilor și sint bîntuiți și de molima ploconirii față de poezia apuseană, declarînd fiecare rimă a acestora capodoperă demnă de urmat. Această idee fixă, din păcate, în multe cazuri din aspirațiile unor epigoni metalaenți, a dus la apariția și persistența temporară a unor copii lipsite de idei și de valori autentice.

Desigur, eu aceștia nu mă simt solidar, precum neg și ignorez orice solidaritate cu vracii spiritului și cu falsificatorii de bancnote. Pur și simplu mă simt și mă consider un muncitor al condeului, un lucrător care întreaga mea viață m-am angajat spre a rezolva problemele ce mi le-am pus creierului meu, un lucrător care în viața mea m-am angajat la găsirea răspunsurilor unor întrebări necunoscute, pe care le poate pune orice om muncitor, ca și mine.

Deși la vîrsta mea se obișnuiește a considera scriitorul „împlinit”, „matur”, și „realizat”, eu sînt încă destul de departe de aceste epitețe. Mai am în traista mea cîteva surprize, mai am de împlinit cîteva planuri ascunse, mai am de scris cîteva amintiri și cîteva concepții dedicate dramaturgiei, precum și din cele cinci sute de poezii reduse cu consecvență la o antologie ce cuprinde cincizeci din ele, cu care vreau să debutez ca poet la primul volum. De aceea sînt cu rigurozitate împotriva epitetului cu iz de invaliditate, precum că aș fi un scriitor realizat — acesta nu-mi aparține.

Sînt un scriitor începător, care în fiecare zi și în fiecare noapte pornesc din nou la trăirea și realizarea într-un miracol artistic al vieții cotidiene, așa cum este, strălucitoare ori murdără, rea ori singeroasă, dar totuși minunată.

Franyó Zoltán

Dezvoltarea lingvisticii românești

DISCIPLINĂ cu o tradiție de două sute de ani în cultura noastră, lingvistica românească, cea mai veche, după drept și istorie, dintre științele noastre sociale, a cunoscut mai multe perioade și etape de dezvoltare.

În prima perioadă, cea latinistă, care a durat un secol (1780—1880), deși a pornit de la principii de bază juste, a ajuns la exagerările cunoscute. Perioada a doua, cea a cercetărilor pozitive, reprezentată de B. P. Hasdeu, A. de Cihac și Alexandru Lambriu, cu toată impunătoarea erudiție a acestora, a rămas impregnată de romantismul epocii, nepuținindu-se realiza, decît parțial, obiectivele îndrăznețe propuse. În a treia perioadă, cea științifică, propriu-zisă, se distinge net două etape. Etapa întâi începe în primul deceniu al secolului nostru, prin apariția simultană a trei mari lingviști români: Ovid Densusianu, Alexandru Philippide și Sextil Pușcariu, a căror activitate științifică, de prestigiu european, a culminat, mai ales, în anii dintre cele două războaie mondiale. A doua etapă a acestei perioade o formează cei 25 de ani, de pînă acum, ai Republicii democrat-populare și socialiste România. În această nouă etapă, prin imbinarea, pe plan teoretic, a concepției materialist-dialectice despre limbă cu concepția tradițională, iar pe plan metodologic, prin formarea unui spirit colectiv de lucru, lingvistica românească a făcut progrese hotărîtoare, care o impun în primele rînduri ale științelor sociale din țara noastră.

Sînt pe masa de lucru a oricărui intelectual român de astăzi, ca și a numeroși lingviști străini, prezente în toate bibliotecile publice din țară și în aproape toate bibliotecile mari din lume, instrumentele de bază ale cunoașterii științifice și cultivării limbii române, elaborate și publicate în ultimele două decenii: *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, cu edițiile lui succesive, apărute între 1953—1971, *Gramatica limbii române*, în două volume, cu cele trei ediții ale ei, apărute între 1954—1972, *Tratatul de gramatică*, într-un volum, intitulat *Limba română — fonetică, vocabular, gramatică*, apărut în 1956, *Studii de gramatică*, trei volume, apărute între 1956—1959, *Studii și materiale privitoare la formarea cuvîntelor în limba română*, șase volume, apărute între 1959—1972, *Dicționarul limbii române literare con-*

temporane, în patru volume, apărute între 1955—1957, *Dicționarul limbii române moderne*, explicativ, ilustrat și etimologic, apărut în 1958, *Dicționarul enciclopedic român*, în patru volume, apărute între 1962—1966, *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, apărut în 1968, toate acestea alături de zecile de dicționare bilingve și de dicționarele tehnice, explicative și plurilingve, apărute în această nouă etapă.

În domeniul dialectologiei, după *Atlasul lingvistic român*, realizat pentru întreaga întindere a limbii române în perioada interbelică, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de fostul Muzeu al limbii române din Cluj, — a cărui publicare o continuă actualul Institut de lingvistică și istorie literară din Cluj, a jungînd la al VII-lea volum, apărut recent — s-a început de către Centrul de fonetică și dialectologie din București, de asemenea, în colaborare cu Institutul de lingvistică și istorie literară din Cluj și cu Centrul de lingvistică, filologie și folclor din Iași, elaborarea *Atlaselor lingvistice ale regiunilor istorice ale țării*, din care au apărut pînă acum primele volume ale *Atlasului Olteniei* și primele volume ale *Atlasului Maramureșului*.

Au fost și sînt continuate, cu mijloace sporite și cu rezultate superioare, preocupările din trecut, privind istoria limbii române, istoria limbii române literare, editările de texte vechi, studiul toponimiei și antroponimiei, al terminologiei științifice și tehnice și al neologismelor, acțiunea de cultivare a limbii române, în periodicele de specialitate, în cele literare, la posturile de Radio și la Televiziune, cercetările de lingvistică romanică, de filologie clasică, de slavistică, germanistică, fino-ugrică, orientalistă, de lingvistică teoretică și generală ș.a.

Studiul de ansamblu al istoriei limbii române a obținut un rezultat impunător prin opera colectivă *Istoria limbii române*, elaborată de cele trei principale centre de cercetări lingvistice din București, Cluj și Iași ale Academiei și de cele trei facultăți de filologie ale acestor centre, din care au apărut, pînă acum, două, din cele cinci volume proiectate. Mai menționăm aici, ca realizări colective remarcabile, masivele volume, trei la număr, apărute pînă acum, ale *Crestomației românece*, densul *Tratat de lingvistică generală* și primul volum, la

fel de bogat, din *Istoria limbii literare*.

Preocupări noi și ample, abia schițate în trecut, domină activitatea a numeroși lingviști români de astăzi: studiul stilurilor limbii literare, al rolului marilor scriitori în dezvoltarea limbii, valorificarea de pe poziția materialist-dialectică a tradiției noastre lingvistice, lingvistica structuralistă și matematică, lingvistica transformatională și contrastivă, sociolingvistica, psiholingvistica sînt ramuri apărute în ultimele două decenii, care cunosc o viguroasă afirmare.

Atît numărul mare al lingviștilor de astăzi, de vîrstă matură, dar mai ales tineri formați în anii regimului republican democrat-popular și socialist, cît și fecunditatea muncii lor de cercetare, concretizată în marile lucrări colective amintite, în zecile de lucrări personale apărute și în sutele de studii, articole și recenzii, privind toate domeniile lingvisticii, publicate în periodicele de specialitate, — al căror număr și diversitate depășește tot ce a existat, la noi, în trecut, în acest domeniu, — ne îndreptălesc să considerăm etapa ultimelor două decenii ca cea mai fecundă din istoria lingvisticii noastre și să putem vorbi, fără ezitare, de existența, ca o realitate istorică și actuală, a unei *școli lingvistice românești* de prestigiu național și internațional, în plină afirmare creatoare.

Această școală, diversificată în numeroase domenii de cercetare și avînd, pentru fiecare, un profil propriu, este fondată pe tradiția științifică națională, înnoită mereu, de fiecare generație, cu nota ei de modernitate. Lingvistica românească actuală nu este ruptă de cercetările din trecut, ci este o continuare a acestora, răspunzînd exigențelor de astăzi ale științei limbii și cerințelor societății socialiste.

Dacă, în anii regimului republican democrat-popular și socialist a fost posibilă elaborarea, într-un timp scurt, a dicționarelor menționate, faptul se datorește formării unei *școli moderne românești de lexicografie*, creată pe baza *Dicționarului de la Buda* din 1825, a *Etymologicum-ului magnum Romaniae* al lui Hasdeu, a dicționarului lui A. de Cihac, Lazăr Șăineanu, Frédéric Dame, Sextil Pușcariu, Candrea-Densusianu și Hariton Ticiu. În cursul elaborării dicționarelor din aceste două decenii din urmă, *școala românească de lexicografie* și-a lărgit considerabil experiența, perfecționîndu-și metodele de lucru, ceea ce face ca ter-

minarea marelui *Dicționar istoric, explicativ și etimologic al Academiei*, să nu mai fie o probabilitate, ci o certitudine, în viitorii 5—6 ani.

La fel este situația în domeniul gramaticii. Elaborarea valoroaselor lucrări de gramatică menționate mai sus se datorește, de asemenea, formării unei *școli moderne de gramaticieni români*, continuatoare a tradiției create de *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* din 1780 a lui Micu și Șincai, de gramaticile lui Heliade Radulescu, Timotei Cipariu, Hariton Ticiu, Alexandru Philippide, de studiile de sintaxă ale lui Nicolae Drăganu ș.a.

Lucrările actuale de istoria limbii, de dialectologie, de fonetică și fonologie, de toponimie și antroponimie, de romanistică, de slavistică, de filologie clasică sînt rezultate ale unor *școli*, care continuă tradițiile create, în aceste domenii, de Cipariu, Hasdeu, Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Alexandru Philippide, Sextil Pușcariu, Candrea-Densusianu, Vasile Bogrea, Ioan Bianu, Ioan Bogdan, Iosif Popovici, Theodor Capidan, George Giuglea, Nicolae Drăganu, Nicolae Carotjan, Eugen Lovinescu, Tudor Vianu ș.a.

Nu putem cita nume de lingviști contemporani. Aceștia sînt mai numeroși astăzi decît toți lingviștii, laolaltă, pe care i-am avut în trecut, timp de două sute de ani. Numele lor figurează în fruntea lucrărilor colective menționate, a lucrărilor lor personale apărute și a numeroaselor studii și articole din periodicele de specialitate românești și străine. Subliniem doar faptul obiectiv cel mai pregnant, și anume, existența, în lingvistica noastră de astăzi, a spiritului colectiv de lucru, a unui spirit de echipă, predominant, activ și eficient.

Pe lîngă însușirea nivelului mondial de cercetare, lingvistica românească actuală are, ca notă specifică, îndreptarea preocupărilor spre funcția socială a limbii. De aceea, cultivarea limbii, adică observarea critică a folosirii ei în vorbirea și scrisul nostru de astăzi și aspectul social-practic al limbii, ca predarea limbilor în școli, practica învățării limbilor de către copii, problema traducerilor și a mașinilor de tradus, sînt domenii abordate cu tot mai multă perspectivă de viitor.

Un rol de seamă în realizările valoroase din ultimele două decenii l-au avut — și îl au pentru cele din prezent și viitor — instituturile și centrele de cercetări lingvistice din cadrul Academiei Republicii Socialiste România și colectivele din cadrul facultăților de filologie, care au beneficiat și beneficiază larg de sprijinul ideologic și material al Partidului și statului nostru.

D. Macrea

TEXTE COMENTATE

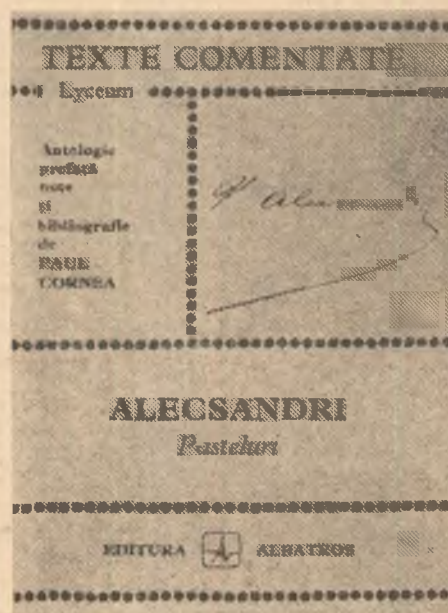
SUB acest titlu, Editura „Albatros” a inițiat o utilă serie de ediții comentate, destinate în special elevilor și studenților, cam în felul celor din „Marabout Université”. După **Baltagul** lui Sadoveanu, apărut mai demult și pe care nici nu l-am mai găsit, au urmat **Pastelurile** lui Alecsandri (comentate de Paul Cornea) și **Nopțile** lui Macedonski (comentate de Mircea Angheliescu)*. Interesul seriei este în afară de discuție, ea familiarizând pe tinerii cititori cu operele clasice în text integral și oferindu-le totodată un bogat aparat critic: un tabel cronologic, o prefață, note explicative, bibliografie, referințe critice și o iconografie sumară. Adevărate instrumente de lucru, aceste ediții școlare comentate constituie (firește, în intenție) modele de interpretare a operelor. Cind nu rămân la un nivel prea de tot elementar, ele pot interesa un cerc mai larg de cititori, care nu urmăresc numaidecît să se instruiască.

Din acest punct de vedere, antologia, prefața și notele lui Paul Cornea la **Pasteluri** mi s-au părut foarte aproape de ceea ce trebuie să fie și în viitor **Textele comentate**. Criticul ia ca punct de plecare **Operele complete** de la Soces, 1875, unde Alecsandri însuși și-a constituit, într-un ciclu separat, **Pastelurile**, și respectă titlurile și ordinea de acolo (ca în majoritatea edițiilor ulterioare), nu fără a examina, într-o parte a introducerii, criteriile și erorile grupării. Într-o **Anexă**, el adaugă alte zece poezii cu același caracter, lăsate de Alecsandri pe dinafară sau compuse ulterior (între care trei fragmente, din **Legenda rîndunicii**, de exemplu, care nu-și aveau rostul). În al doilea rînd, autorul explică (în notele de text) motivele, referințele sau principalele nume proprii din **Pasteluri**, stabilește relații istorice, pe scurt, întocmește un îndreptar de lectură minuțios și exact, ca o posibilitate pentru cititori de a verifica direct propozițiile din **Prefață**. De altfel, în structura actuală, ediția are totmai calitatea de a îngădui asemenea confruntări, ea încheindu-se cu citate din critică.

Chestiunea bibliografiei este importantă: ce recomandăm elevilor și studenților? Lucrările fundamentale, desigur. Dar care sînt acestea? Și, apoi, se află ele totdeauna în ediții accesibile? Paul Cornea recomandă, pentru partea biografică, studiile lui G. C. Nicolescu din 1962 și G. Călinescu din 1965, iar pentru operă, un articol al lui G. Ibrăileanu din 1919, un altul al lui T. Vianu din 1926 (ambele reîmpărite de curînd) și trei studii mai recente. Referințele, în sfîrșit, conțin extrase, în ordine cronologică, din Titu Maiorescu, H. Sanielevici, T. Vianu (același articol), Ion Pillat, Ș. Cioculescu, Perpessicius, G. Călinescu, G. C. Nicolescu (la ultimii trei, din articolele menționate la bibliografie) și George Ivașcu. Oarecari șovăieli se observă. Unele titluri sînt citate de două ori, și la bibliografie și la referințe, altele, numai o dată. O prețuire exagerată se arată lui G. C. Nicolescu (de trei ori prezent), al cărui text produs este însă de o desăvîrșită platitudine. În schimb, un original articol al lui Mircea Tomuș din 15 poezii este omis (deși autorul a compus și o **Antologie a pastelului românesc**, cu o prefață din care de asemenea s-ar fi putut cita,

cunoscute lui Paul Cornea). **Istoria literaturii române moderne** a lui Ș. Cioculescu, T. Vianu și Vl. Streinu a reapărut într-o a doua ediție, în 1971, nesemnaltă ș.a.

Acestea sînt mărunțisuri, dar bibliografia unei lucrări de acest gen trebuie să fie impecabilă. O problemă este și dacă (și în ce măsură) o deschidem către interpretările mai noi. Nu avem nici un interes să ascundem elevului, studentului, că punctele de vedere critice evoluează sau se contrazic. Eu rămîn la ideea că a instrui înseamnă și a captiva, că rigoarea științifică nu exclude **suspensul** polemic. În fond, o bună ediție comentată este

o formă de regie, de subtilă punere în scenă a textelor și a părerilor exprimate.

Am lăsat la sfîrșit **Prefața**, absolut remarcabilă, prin finețe și prin stilul economic și totuși colorat (autorul este un iubitor al **scrisului frumos**: „La 1868 Alecsandri împlinea 50 de ani, vîrstă de bilanț melancolic, care interzice iluziile, transformă proiectele în renunțări și destramă confortul mulțumirii de sine”, p. 27), despre care trebuie spuse cîteva cuvinte. Autorul pornește de la premisa că înnoirea inspirației lui Alecsandri în **Pasteluri** provine din dorința poetului de a nu pierde pasul cu timpul. După 1865, generația lui era amenințată să iasă din scena literară: Heliaade, Boliac, Bolintineanu **se învechiseră**. **Pastelurile**, compuse pentru „Convorbiri literare”, în 1868—1869, „ilustrează o renovare a artei lui Alecsandri care nu atinge doar domeniul verbului sau al prozodiei, ci îmbrățișează tema, organizarea poematică și viziunea, prin urmare însăși structura liricii sale” (p. 36). Voind să determine elementele acestei înnoiri, criticul pune mai întîi **Pastelurile** în raport cu lirica anterioară, și vede în ele o încercare izbutită de a alunga „peisajul șabloanelor pastorale sau romantice”, înlocuindu-l cu natura authtonă: „o zonă cuprinsă între deal și cîmpie, echilibrată sub raportul temperaturii, al formelor de viață vegetală, al rotației anotimpurilor, una din ipostazele veridice ale pămîntului românesc, așezat într-o rîspîntie a climelor...” (p. 43). Descriind aspecte, colțuri de natură, un peisaj ce s-a detașat de om, poetul are „certitudinea excelenței realului”: „Supoziția legitimității și raționalității universului, ideea mecanismului de orlogerie a creației, hedonismul, juisarea, omul abstract — totul îndrumă spre efor-

tul veacului luminilor de a găsi în realitatea naturii sensul umanismului modern” (p. 45). În fine: „Poezia e de euforie vitală, de consimțămînt la minunea creației, un strigăt de jubilarie și de plenitudine” (p. 47).

Aș obiecta însă că interpretarea **Pastelurilor** ca poezii „ale observației directe și ale relației concrete cu natura”, pe care se bazează judecățile de mai sus, lasă neexplicate cîteva lucruri, între care formula clasicizantă a lui Alecsandri. Evident, poetul ne dă în **Pasteluri** nu atît imagini nemijlocite ale naturii cît imagini cu valoare simbolică. Epitetul general ornant, comparația abstractizantă și mo-

rală (semnalată de Paul Cornea însuși: „Soarele rotund și palid... / Ca un vis de tinerețe...”) îndrumă, în cele din urmă, spre un schematism al naturii din **Pasteluri**; Alecsandri nu descoperă natura concretă înconjurătoare, el vine cu idei gata făcute despre natură. În fond, natura lui Alecsandri e sistematică și ilustrativă ca un decor de teatru. Am încercat, altădată, să găsesc sensul lirismului acestei poezii de natură care întoarce spatele naturii în tendința lui Alecsandri spre reverie, folosindu-mă ca de o cheie de **Serile la Mircești**. Paul Cornea, dimpotrivă, scrie: „Nu e greu de văzut că pînă și **Serile la Mircești** așezată de scriitor în fruntea ciclului, ca un text programatic, reprezintă de fapt o ipostază lirică diferită de cea pe care o ilustrează **Pastelurile** propriu-zise. De aceea e recomandabil a nu încerca o «lectură» a **Pastelurilor** (care sînt poezii ale observației directe și ale relației concrete cu natura) pe baza «cheii» **Serilor** (poezie a «oțîului» interior, în care fantezia și amintirile se interpun între percepție și realitate” (p. 38). De ce nu, totuși, mai ales dacă textul e programatic și dacă (Paul Cornea însuși o spune, mai departe) „autorul are totdeauna ultimul cuvînt cînd e vorba de a decide asupra felului în care vrea să fie cunoscut de posteritate”? Fiindcă tocmai **Serile la Mircești** ne explică paradoxul acestor **Pasteluri** în care nu descrierea obiectivă a peisajului este mișcarea lirică de căpetenie, ci încercarea de a-l aboli, deci nu o deschidere, cum ar fi de crezut, spre spațiul exterior al naturii, ci o închidere spre spațiul interior al reveriei. Încît lirismul provine doar aparent din contemplarea naturii, el fiind în fond o pură emoție a reclusiunii, a refugiu-lui într-un univers închis și protector.

Firește, acestea toate se pot încă discuta. În orice caz, ediția și comentariile lui Paul Cornea sînt admirabile, interesante chiar și în afara școlii lor imediat didactice.

NU același lucru îl pot spune despre **Poemele „Nopților”** (de ce nu **Nopțile**, pur și simplu?) ale lui Macedonski. greșit concepută ca antologie, cu o bibliografie în cel mai bun caz inconsecventă și cu o prefață mediocră. Autorul (Mircea Angheliescu) a avut ideea, cum să zic, ciudată de a ordona poeziile în funcție de... luna din titlu, așadar începînd cu **Noapte de ianuarie** și încheind cu **Noapte de decembrie**. Aceasta înseamnă însă a lua titlul în serios și a nu vedea convenția (în care Macedonski imita pe Musset și romanticii în genere). Nu avem, pe de altă parte, nici o indicație că poetul s-ar fi gîndit vreodată la o ordine ca aceasta și nici o ediție serioasă n-a procedat astfel. Chiar cînd a vrut să publice **Nopțile** la un loc, el a rămas la ordinea în care le-a scris (Cf. Adrian Marino, ediția **Opere**, vgl. 1, p. 278—279). În al doilea rînd, într-o **Addenda**, Mircea Angheliescu reproduce opt rondeluri și unsprezece alte poezii fără legătură cu restul. Nămai-vorbind de faptul pe care-l știe orice editor, că în **Addenda** publicăm de obicei opere mai puțin reușite sau pe care autorul însuși nu le-a retipărit, completarea n-are nici un sens. Să nu fi avut criticul destulă încredere în alegerea **Nopților** ca reprezentative pentru poet? Dar în **Prefață** el subserie la părerea lui Ion Pillat cum că **Nopțile** sînt „cheia întregii poezii” a lui Macedonski; și, în afară de asta, presupun că nu l-a silit nimeni să le prefere **Rondelurilor** sau unei antologii mai largi din operă. Amestecînd însă în felul acesta lucrurile, rezultă un hibrid, din care cu greu mai înțelegem ceva; și, în orice caz, pe elevi ediția îi va induce în eroare (n-am văzut cecalaltă ediție din Macedonski, **Versuri și proză**, pe care Mircea Angheliescu a publicat-o, vai, tot în col. Lyceum în 1969, dar am motive să cred că inducerea în eroare devine sistematică).

Din bibliografie lipsește studiul poate cel mai subtil de pînă azi despre Macedonski, acela al lui Vl. Streinu din **Istoria literaturii române moderne**. Lipsește și un important studiu al lui E. Lovinescu (reprodus în volumul întîi de **Scrieri**). E prezent, în schimb, N. Iorga, cu un text nereeditat și fără mare valoare critică. Din T. Vianu, menționat pentru ediția de **Opere** de la Ed. Fundațiilor (datele sînt însă greșite: ediția nu a apărut între 1938 și 1944, ci între 1939 și 1946) și citat cu un scurt pasaj din prefață, se recomandă (de ce la o culegere de versuri?) **Artia prozatorilor români**. Mai sînt și alte inconsecvențe și nume fără importanță.

Prefața îmbină „povestirea” conținutului cu observații stereotipe asupra „atitudinii” poetului (care e „un luptător neîncovoiat de adversități”) și are „o poziție activă, vitalistă”, de un „optimism funciar” sau o „viziune tonică” — stenică, după împrejurări — și ale cărui versuri comunică „hotărîrea de a nu abandona lupta cu soarta ostilă și oamenii din jur” etc.). Analiza se reduce la indicarea temei și la parafrizarea cîte unei strofe. Criticul nu discută poezia, ci „sentimentele” autorului, sau, cîteodată, „resentimentele” lui, pe care e convins că le justifică spunînd că „indignarea poetului e sinceră și situațiile blamate, reale” (p. 23). Nu, hotărîl lucru, și ediția, și prefața lui Mircea Angheliescu stîrnesc confuzie.

Nicolae Manolescu

* Alecsandri, **Pasteluri** (antologie, prefață, note și bibliografie de Paul Cornea); Macedonski, **Poemele „Nopților”** (antologie, prefață etc. de Mircea Angheliescu), în **Texte comentate**, col. Lyceum, Ed. Albatros, 1972.

Proza

Vasile Rebreanu

Jaguarul

Editura Eminescu, 1972

● IN mai toate povestirile sale, Vasile Rebreanu tinde către simbol. Reușita sau nereușita va depinde de felul în care se produce sudura între materia epică și sensurile multiple pe care prozatorul vrea să i le confere. Uneori, poetizarea ce se încearcă pare forțată și oricât de profunde ar fi intuițiile lirice, efectul nu va fi cel scontat, din moment ce prozismul materialului faptic nu va îngădui ținerea flăcării simbolului. În *Deruta* se narează gândurile unor soldați germani (ce mășcăliuș pe pământ străin) cam în felul acesta: „Locotenentul este un porc. Locotenentul este fâhlerul nostru. Dar locotenentul este un porc. Un porc în uniformă, gândi Bressen. Își închipui un porc în uniformă fâhlerului, cu epoleți și zvastică. Zimbi și vru să-i comunice lui Fink ceea ce gândea. Dar nu-i spuse nimic; îl era frică ca soldatul Fink să nu-i spună locotenentului. Acest fapt ar putea avea urmări foarte grave“. Este limpede că după asemenea stingăci, orice încercare de simbolizare dă greș.

În povestirile într-adevăr bune, autorul este mai sobru și, totuși, numai aici poezia trăiește. A.B.C., de pildă, este o bucată scrisă rece, departe de metaforă, ferită de orice urmărire exasperată a reliefului simbolului, care plutește însă firesc peste narațiune: un polițist primește misiunea să-l aresteze pe

infractorul A., un tânăr de șaptesprezece ani. Neținând seama de recomandările polițistului, A. îl împoșcă cu conținutul unei cești și, pe urmă, încearcă să fugă. Polițistul îl împoșcă. Bineînțeles, fusese o gafă, și omul legii va avea de îndurat umilinte și retrogradări. Peste cîțiva ani, are o ocazie de reabilitare: primește ordinul de a-l aresta pe B., un individ ce putea fi găsit într-o bibliotecă. Nici B nu acceptă să-l urmeze pașnic pe polițist, și va fi, la rîndul său, împoșcat. Dacă A fusese un adolescent, B era un bărbat matur. După ce trece iarăși un timp lung, polițistul primește misiunea să-l aresteze pe bătrînul C, pe care, firește, îl va ucide: omorîrea lui C, însă, va constata agentul uluit, n-a fost decît o sinucidere.

Așadar, adolescentul A, maturul B, bătrînul C nu sînt decît simboluri ale vârstei omului, de a căror dispariție, autodistrugere, nu-și dă seama decît în momentul suprem. Superioritatea povestirii stă în absența oricărei încercări anevoioase de a da sensuri uriașe evenimentelor. Sînt înfățișate doar evenimentele capabile, ele însele, de a iradia simboluri. În *Pe terasa*, cu fața la musafiri o bă-

trînă căreia i se spune „du-due Catherine“ începe să-și depene amintirile pe cînd avea douăzeci și șase de ani, ar fi fost cu unul dintre invitați, tî-năr pe atunci și el, într-o zi de iarnă, la o crîsmă simpatică la marginea orașului. Cînd au ieșit din cîrciumă, el ar fi luat un bulgăre de zăpadă și l-ar fi întins Catherinei. Atunci ea a înapoiat bulgărele, el iar i l-a dat, ea iar l-a înapoiat etc. Bătrîna dă de înțeles, de fapt, că între ei era o discretă și frumoasă dragoste. Atunci invitatul observă că ar fi fost încîntat să trăiască asemenea clipe, pe care însă în realitate nu le trăise. Totul fusese o creație a imaginației Catherinei. Și aici simbolul se însinuează subtil, îmbrăcînd cu veșminte strălucitoare lucrurile: viața este în fond amară, dar omul, dintr-o permanentă nevoie de ideal, dacă nu mai poate vopsi în culori exuberante viitorul, se consolează într-o înduioșătoare falsificare a trecutului.

Remarcabilă este și povestirea *El*. Fetița unui metepolog își petrece cam toată ziua, izolată, într-o mare plictiseală. Prezența, și aceea destul de zgîrcită, a tatălui nu putea să-i șteargă sentimentul de singurătate. De aceea fetița discută noaptea cu „El“; el trebuie să plece înainte zorilor, ca să nu ardă. Într-o zi meteorologul aduce cu sine acasă un băiețuș. Fetița înțelege obscur că „El“ a dispărut și îl învinovățește pe băiat că a tăiat cocoul și, astfel, neauzindu-i cîntatul, „El“ nu a putut pleca la vreme și a ars. „El“ însă a dispărut din viața fetei, locul lui fiind luat de noul venit, ființă în carne și oase. La sfîrșitul povestirii, neștiind cum să-l mai insulte pe băiat, fetița îi spune „Roșcatule!“.

„Îl privi — notează prozatorul — deodată foarte atentă și foarte gînditoare.“

— Și tu ești roșcată, șopti băiatul. Și se priviră amîndoi îndelung, tăcuți, foarte gînditori, deodată sfioși.“

Este de fapt în acest pasaj o surprindere rafinată a descenderii visurilor din lumea basmului în realitate. Fetița protestează întîi împotriva frustrării, pentru ca apoi să plece capul în fața firescului vieții.

Victor Atanasiu

Octavian Simu

Spațiile altora

Editura Cartea Românească, 1972

● DUPA volumul de debut *Balanța cu umbre* (Ed. Cartea Românească, 1971), aproape neobservat de critică — singur S. Damian îi dedică o analiză adecvată („Sens și construcție în schiță“, din volumul *Fals tratat despre psihologia succesiunii*) remarcînd cu precizie „virtuozitatea în minuirea parabolei“ —, romanul recent al lui Octavian Simu, *Spațiile altora*, surprinzător prin echilibrul dintre percepția nuanțată a realului și transfigurarea simbolică, dintre analiza stărilor de conștiință și filtrarea cerebrală a partiturii confesive, recomandă un prozator pe deplin format, de o autentică vocație, cu predispoziția sondării profunzimilor. În ciuda deosebirilor evidente: turnura alegorică, motivele livești de sorginte kafkiană și „discreția“ cu care autorul se dezvăluie în primul său volum, nu este greu de observat similitudinea dintre substanța primelor proze ale lui Octavian Simu și cea a „simplelor întîmplări cu sensul la urmă“, ale lui Alexandru George. Fără a restrînge observația la un singur autor, este vizibil în ultima vreme un simptom identificat la prozatori din generații diferite, care au tentația de a substitui unei „viziuni“ asupra existenței o „viziune“ asupra literaturii. Ei optează, în dauna observației nemijlocite a socialului, pentru inspirația de natură livrescă, prelucrînd sau rescrînd, cu mai mult sau mai puțin aplomb, subiecte „clasice“ în maniera fantastică sau ironică. Ținuta intelectuală și fondul abstract al mesajului ce se confundă cu o meditație asupra creației sau a condiției creatorului neputînd totdeauna camufla o anume sterilitate a imaginației. Remarcabil în cel de al doilea volum al lui Octavian Simu este tocmai efortul de a depăși acest nivel al gratuității epicului.

Sentimentul acut al vinovăției care transformă simultan la Octavian Simu victima în călău și călăul în victimă, neliniștea provocată de ostilitatea obiectelor, aparent inofensive, orăarea de agresivitatea modernizării tehnice, afecțiunea tulbură, amestec de repulsie și fascinație, a cuplurilor erotice, gustul pentru cultivarea enigmei, a misterului, capătă o pondere deosebită în roman, artificile de construcție

și ingeniozitatea tehnicii narative sprijinindu-se totdeauna pe un fond moral și afectiv de o rară gravitate. Nararea unor întîmplări ipotetice lipsite aparent de semnificație și coerență (procedeu amintit într-una din schițele sale: *Un șevalet care mă așteaptă*) are în vedere o idee mai profundă, și anume fidelitatea față de intuițiile memoriei afective. Reluarea unei povestiri, modificată, îmbogățită de fiecare dată cu noi detalii și amănunte, urmînd un traseu și o pistă necunoscută, vizează atît revelarea unor înțelesuri neașteptate, sugerate prin introspectarea permanentă a faptelor, cit și bogăția vieții interioare ce nu poate fi cuprinsă într-o singură imagine prin descrierea plată a existenței de fiecare zi. Trăvialul romancierului, ca și trăirea în ordinea cotidianului, presupune, în viziunea lui Octavian Simu, „o muncă de detectiv, ca o veșnică încercare de a desluși tainele proprii sau ale altora, căutînd indicii, amănunte care să dezvăluie adevărul, să-l trădeze, să-ți-l aducă gol, să-ți-l ofere pe a-1 înhăța și a-l folosi la încercarea de a dezvălui alte adevăruri, întrefîinîndu-se, condiționîndu-se unul prin altul, evoluînd în spirale într-o continuă mișcare progresivă“. Fidel acestui punct de vedere, romancierul suprapune unei false intrigi polițiste, cu o tentă melodramatică, vigoarea unui studiu psihologic. Povestitorul este pe rînd observatorul pasiv care beneficiază de condiția privilegiată a spectatorului și martorului activ al evenimentelor care „regizează“ spectacolul, transmițînd personajelor sale gînduri și reacții intime, animîndu-le prin propriile sale sentimente și neliniști. Secționarea plană a unor biografii, ca cea a Martei, a lui Miron sau a chirurgului, siluete oarecum convenționale, este redimensionată, personajele obținînd un plus de verosimilitate prin divulgarea adevărului despre sine. Ceea ce nemulțumește în acest roman este evoluția, la un moment dat previzibilă, a derulării epice și caracterul restrîns al observației ce mizează numai pe sondajul psihologic, investigația mai largă a socialului ce ar fi slujit destinul personajelor fiind prea puțin expresivă.

Viola Vancea

Eseu

Irina Mavrodin

Spațiul continuu

Editura Univers, 1972

● LITERATURA pentru Irina Mavrodin este un „spațiu continuu“, iar ruștile „vehement pronunțate sînt doar iluzorii“. Autoarea ne mărturisesc acest lucru încă de la început, într-un foarte scurt cuvînt de deschidere, precizînd modul în care înțelege să citească și să scrie despre o literatură (despre cea franceză căreia îi sînt închinete toate eseurile din acest volum). De la moderni spre clasici și de la clasici spre moderni, iată dubla mișcare pe care am vrut s-o imprimăm acestor eseuri. Această reciprocitate, în sensul că operele „care au fost“ pot fi la rîndul lor influențate de cele care vin (sau invers, lucru bine știut), o determină pe Irina Ma-

vrodin să nu aibă rețineri, îndoieli sau suspiciuni vizavi de ceea ce este nou în literatură, chiar dacă acest nou poartă de pildă numele de „noul roman“, atît de disputat sau contestat de unii. Noutatea, prin urmare, nu i se pare suspectă autoarei de vreme ce cei de dinainte îi pot slui drept termeni de referință sau repere de necontestat. La rîndul său, atunci cînd comentează un „autor vechi“ (în acest sens eseu despre doamna de Sevigné mi se pare a fi mai mult decît exemplar), Irina Mavrodin o face cu sensibilitatea lectorului modern, „trezindu-l“ prin lecturi mai recente. I se găsește astfel celebrei marchize corespondențe cu Proust, în primul

rînd pe linia „notației impresioniste“ care presupune „un simț al timpului perceput ca mișcare“. Ca și la Proust, ne spune autoarea: „...Se moare foarte mult în aceste scrisori, mor prieteni, mor rude, și totul, boală, moarte, ne este descris cu de-amănuntul. Tot mai mult, pe măsură ce anii trec, se face un mare gol în jurul odinioară atît de veselei marchize“. În ciuda faptului că în general Irina Mavrodin își propune un ton moderat, optînd pentru o frază neutră, de critic, din cînd în cînd poeta se trădează, ca în frumosul pasaj de mai sus, în care „adeziunea“ sau admirația încarcă fraza cu un autentic fior poetic. Această trădare (trădare oare să fie?) am simțit-o din cînd în cînd și în excelentul eseu despre Camus în care, cu acuitate critică, se pătrunde în opera scriitorului francez, autoarea refuzîndu-și tot timpul o adeziune afișată, care, exaltînd fraza, ar aduce prejudicii actului critic. Dar în cele din urmă, marea dragoste pe care o poartă lui Camus „răbufnește“ într-o frază reținută în articulațiile ei și totuși încercată, așa zice, de iubire: „Există în *Mitul lui Sisif*, în acest atît de strălucitor, de subiectiv și de neliniștitor, în acest atît de discutabil și de pasionant eseu salvat, definitiv salvat, de o mare și bucurioasă sete de viață, de o mare și de o febrilă sinceritate care își asumă toate riscurile, de o mare voință de a nu eluda nimic, altfel spus de o mare onestitate...“ Totuși, Irina Mavrodin rămîne zgîrcită în exaltări chiar în acest eseu, atîtă să urmărească gîndirea camusiană în toate nuanțele ei, avînd grijă să n-o simplifice, scoțînd în evidență pe moralist fără s-o facă în dauna filosofului. Scopul actului critic pe care ea îl întreprinde este de a fi cît mai loială față de scriitorul dis-

cutat, atentă să-l comenteze în așa fel încît să nu-l stîrbească sau sărăcească opera. Prudență cu afirmațiile, la care nu subserie într-un totu (de exemplu afirmația lui Boisdeffre, după care Gide ar fi „cel mai mare“ scriitor francez din prima jumătate a secolului nostru), eseista le comentează (m-aș referi la același eseu despre Gide) nuanțîndu-le, anihilîndu-le în acest fel caracterul prea categoric. Trebuie, de asemenea, subliniat faptul că autoarea acestor eseuri nu este nici o clipă pedantă, în ciuda analizei făcută întotdeauna cu rigoare, și nici directă (cu toate că de la o femeie ne-am așteptat probabil la asta). Ea știe că nimic nu poate fi mai ridicol decît a căuta „pete în soare“, că nimic nu poate fi mai absurd decît a desființa o valoare indiscutabilă. Ea lasă pe seama semidoctorilor și a spiritelor măruntă o astfel de întreprindere riscantă. Valoarea unui mare scriitor rămîne o sursă indiscutabilă de comentarii „pozitive“ idee la care, după părerea noastră, autoarea subserie tot timpul în această carte. Irina Mavrodin refuză, de asemenea, să dea sfaturi scriitorilor comentarii (nici chiar celor mai apropiați de noi, cei care ne pot da cît de cit sentimentul unui posibil dialog), „supărîndu-se“ pe ei atunci cînd n-au înțeles culare sau culare lucruri, muștrîndu-i de la o catedră imaginară și bineînțeles noelicientă. Autoarea știe că un scriitor nu poate fi „corectat“ oricîtă bunăvoință am avea și oricît de salutare ar fi intențiile noastre. Refuzul unei critici didactice (există o astfel de critică, pandant al unei poezii sau proze de același fel) mi se pare a fi principala calitate a acestor eseuri.

Sorin Titel

SEMNAL

EDITURA EMINESCU

Dumitru Popescu: UN OM ÎN AGORA, versuri (ilustrația de Mihai Vulecănescu), 180 p., 12,50 lei.

Cornel Regman: SELECȚIE DIN SELECȚIE, comentarii critice, 496 p., lei 16.

EDITURA CARTEA ROMANEASCA

Ion Gheorghe: MEGALITICE, versuri, 104 p., lei 11.
Al. Cerna-Rădulescu: ARBORI DIN ȚARA PROMISA, eseuri (portrete de Radu Bouréanu), 320 p., lei 11.

Constantin Abăluță: PIATRA ȘI ALTE POEZII, versuri, 216 p., lei 18,50.

EDITURA MINERVA

Barbu Paris Mumuleanu: SCRIERI, seria „Restituție“. Prefață, text ales și stabilit, note de Rodica Rotaru. 314 p., lei 15.

N. Iorga: O VIAȚĂ DE OM AȘA CUM A FOST, seria „Memorialistică“. Ediție îngrijită de Valeriu și Sanda Răpeanu, studiu introductiv note, comentarii, indice de Valeriu Răpeanu. 890 p., lei 26.

EDITURA ALBATROS

Valentin Silvestru: 1000 DE ORE ÎN SPANIA, 160 p., lei 8,75.

EDITURA KRITERION

David Gyula, Mikó Imre: PETOFI ERDELYBEN (Petofi în Transilvania), 328 p., 36 lei (legat).

Cincinat Pavelescu, epigramistul

CU OCAZIA centenarului nașterii, Victor Crăciun și George Zărafu au publicat în colecția „Restitutio” a editurii Minerva o cuprinzătoare ediție (Versuri, epigrame, amintiri, corespondență cu introducere, note și variante, 549 de pagini) din opera lui Cincinat Pavelescu (București, 2 noiembrie 1872 — Brașov, 30 noiembrie 1934), rămas în amintirea multora și în fondul activ al literaturii doar prin câteva romane (Serenadă, Pentru ochii tăi... și Intimă) și prin epigrame în care a fost la noi cel mai bine dotat. Autorul, magistrat magant, cu bune studii la Paris unde și trecuse și un doctorat, era un literat amator fin, spiritual, scăpărat în improvizată, un ironist cordial, lipsit de răutate, ceea ce explică simpatia și stima de care s-a bucurat în ochii tuturor.

Interesant e că majoritatea epigramelor lui Cincinat Pavelescu („o mică săgeată care țintește precis și pricinuieste o rană adeseori adâncă și nevindecabilă cu doctorii”, își alegea el din Montesquieu o definiție a speciei) se referă la scriitorii vremii sale sub forma unor observații critice amabile, evidențiind o particularitate a omului sau operei ori vizând un cusur.

Cu privire la Caragiale epigramistul face o aluzie la cuvîntul acestuia, că fiind „cronometru” de precizie se cade să fie bine „uns” (remunerat) și alta la calitatea nesoporică a foiletoanelor sale din *Universul*. Supăruse Cincinat pe Macedonski atribuindu-i ciudățenia de a nu ține sticleții în colivie, ci în cap? Nu, căci Macedonski îi răspundea că asemenea pasări „nu se-nîlnesc prin bălegar”, ceea ce, din partea sa, epigramistul, fostul său elev, consideră un noroc, altfel el putînd să ajungă și mai rău. Gherea, pretindea cu patimă Haseu, era declarat de birtași critic și de critici birtaș, fiindcă, explică Cincinat, avea „spirit analitic” într-un moment cînd cel puțin critica nu abunda în așa ceva. Cu aceeași epigramă (lectura unei piese în versuri face să dirîdie dulapul și să se întoarcă capul lui Alecsandri de pe el), Cincinat ironizează, la distanță de 22 de ani, goala declamație din teatrul lui Mircea Demetriade și Mircea D. Rădulescu, autorul fantaziei în versuri *O noapte la Mircești* (1920). Al. Davila, la execuția piesei căruia epigramistul susține a-l fi văzut, crezuse a-l pune în încurcătură cu o epigramă pe rime date: **chel, Cincinel, Cincinat** (să găsească deci o rimă la acest din urmă cuvînt). Poetul l-a satisfăcut cu catrenul: „Cînd îl privești așa de **chel**, / Nu-i Cincinat, E **Cincinel**! / L-ascuți, și zici atunci mirat: / Nu-i **Cincinel**, e **Cincinat**!” Dar fiindcă Davila perseverase în intenția sa de a-l minimaliza, i-a utilizat și rima evitată prima oară, într-o nouă compunere: „Imperechiiași rima rahat, / Ca să-l jignești pe Cincinat, / Dar el, milos, îți iartă crima / Și-ți dă ca să-i mînnici tu... rîma.” Dante, scria Cincinat, ar fi ținut lui Coșbuc, cînd acesta a coborît în purgator, un discurs în românește, învîindu-i limba din „magistrală” traducere. Georges Diamandy avusese inspirația de a aduce într-una din piesele lui un măgar pe scenă. La protestele publicului că asta e obscen, directorul teatrului ar fi răspuns că apare ce-au strigat toți: autorul! Ingeniozitatea salvează gluma de violență. Poetul prefera el însuși severitatea adulației și la critica „dulce” a lui Mihail Dragomirescu punea „o notă rea”. I se părea că articolele de critică ale profesorului nu sînt realmente gîndite și privind la portretul lui, nota: „Ea în falci și strîmb la frunte, / Iser te-a făcut ridicol... / Ce e mutra asta, maeștre? / Parcă rumegi... un articol!” Lui Nicolae Iorga, Cincinat îi lua în primire versurile (oferea un premiu pentru cine va calcula în zece ani cîte rînduri necitite scrie pe zi) și piesele de teatru în care susținea că a ucis a doua oară pe eroi (Isus, Mihai Viteazul): „Văzînd că i-a căzut Isus, / Iorga pe scris din nou s-a pus; / Și, spre-a proba că e poet, / Lucrează azi pe **Mahomet**.” Slabii autori de teatru sînt victimele de predicție ale spiritului lui Cincinat. **Cîinii** lui Haralamb G. Lecca i se par niște potai nehrănite. Eglé de Ludovic Daus, o piesă vindecătoare de insomnii, **Cumpăna** de același, fără conținut („n-ai ce cîntări”), **Maica cea tinăra** de Emil Isac ușor de epigramat, dar greu de spus („căci l-aș vorbi de Maica lui...”). Lui A. de Herz i se acceptă **Păianjenul**, mai prejos totuși de **Domnul** notat al lui Goga și **Cocoșul negru** al lui Victor Eftimiu: „Cocoșii toți mînnică gize / Ce n-au valoare în comerț; / **Cocoșul negru** al lui Victor / Mîncă **Păianjenul** lui Herz!” Cînd însă cronicarul dramatic Emil D. Fagure îl compară pe Eftimiu cu tragicii greci,

Cincinat dă două riposte: „Atunci cînd criticul Emil, / În a lui cronică proclamă / Că ești egalul lui Eschil, / Mă-ntreb: / Cui face epigramă?” și: „Cînd domnul Fagure proclamă / Glumeț, în stilul lui perfid, / Că-n dramă ești Euripid... / Ce sîngeroasă epigramă!” I se impută lui Eftimiu producția excesivă: „Uitînd că gloria e fîm, / Imprimi volum după volum! / Dar timpul crud, pe nesimțite, / Cum le primește le și-nghite!”

(Cristache Dumitrescu, București, 27 mai 1878), Radu Cosmin, Artur Enășescu, Tudor Mănescu, M. Sevastos, Al. G. Doi-naru, I. Gr. Periețeanu, Sofronie Ivanovici, Ion Al. Bran Lemeny. Cu cei mai mulți era amic (il vedem într-o fotografie cu Nigrim), Mircea Pavelescu, care-l socotea „leu în agonie”, fiindu-i chiar nepot. Pretindea că face mai iute o epigramă decît Nigrim o picșă, că va cîli tuturor, ca să se răzbune, epigrama fă-

Puțin cunoscute sînt epigramele la adresa lui Tudor Arghezi:

Ca să se mire toți burghezii,
Azi premiați-l pe Arghezi!
Necontestat că al lui geniu
Ar merita oricare premiu,
Însă comisia ezită
Sedusă, dar nedumerită
Ar fi ușor să se convie
Ca premiul de poezie
Să i se dea ca prozator
Acestui mare scriitor,
Iar cel de proză să-i revie
Tot lui — dar pentru poezie.

★

Buchetul rimelor ce dai
Au o puternică savoare
Dar titlul **Flori de puțregai**,
Arghezi, cred că nu-i cuminte,
Nu vezi că prea aduce aminte
C-ai stat odătu la răcoare?

Nu s-ar zice că Cincinat nu prețuia pe Arghezi, chiar dacă-l socotea autor mai mult de proză poetică decît de poezie. Din Minulescu aprecia **Romanțele pentru mai tirziu**, mai puțin culegerile următoare (**De vorbă cu mine insumi, Strofe pentru toată lumea**):

Pe Minulescu tare-l știu
În Stanțe pentru mai tirziu;
Dar pentru cele mai recente
Nu cred să-i dai Benemerente.

Gusta, ori ce s-ar spune, poezia lui Goga din **Cîntece fără țară** (1916) și desigur și din culegerile anterioare:
Cu ironia ta amară
Amice Goga, ne înveți:
Că tu ești „cîntec fără țară”,
Noi... „țară fără cîntăreți”.

Preopinienții lui Cincinat sînt mult mai numeroși. Înfrunta pe cîte cinci deodată, pe Caton Theodorian, Minulescu, Corneliu Moldovan, George Gregorian și A. de Herz: „V-ați cotizat cinci desperați / O epigramă să-mi turnați, / Dar publicul, ca s-o-nțeleagă, / S-a frămîntat o noapte-ntrăgă.” Duelul său preferat era cu veleitarii epigramei, precum Nigrim (N. Mihailescu, Gura Sărății, Buzău, 1 mart. 1871), Radu D. Rosetti, G. Ranetti, Cridim

cută lui de Nigrim, că Nigrim plătește la librărie chirie pe cărțile scoase, că același era ageamiu în traduceri, că Nigrim nu era nimic, dar l-a creat el, că Nigrim provoca somnul unanimității la seza-tori, că viața lui a fost „o vijelie”:

E crud să-ți fac un epitaf,
Prea ți-a fost viața scurtă ție,
Căci te-ai născut la tipograf
Și-ai răposat la librărie.

O „polemică mărunță” cu Mihai Sevastos se soldează cu doi la zero pentru Cincinat, spre a folosi limbajul sportiv:

Un bour tinăr — Sevastos —
Cînd năvăli să mă răstoarne,
Își rupse unul dintre coarne
În pieptu-mi matur, dar vinjos
Și eu, adept al lui Cristos,
Milos de orice dobitoc,
M-aplec și cornu-i rupt de jos
Pe frunte i-l lipesc la loc.

În 1933 A. C. Calotescu-Neicu și N. Crevedia publicau **Antologia epigramei românești**. Cincinat Pavelescu o recenza în **Brașovul literar** din 13 noiembrie 1933, în proză ca și în versuri:

Antologia voastră, fără voie,
S-aseamănă corabiei lui Noe:
Căci și într-însa zac îngîrădite,
Peste bipezii rari, destule vite.

Cu același prilej răspundea și nepotului său de la Constanța, Mircea Pavelescu:

Leul chiar în agonie
Poartă-n coadă vijelie
Și-n țărîna îl abate
Pe nepotul temerar,
Care-i trage, pe la spate?
Lovitura de măgar!

În familie (Mircea era fiul lui Ion Pavelescu, epigramist redutabil ca și frațele său Cincinat) rînirile, oricît de adînci, pentru triumful spiritului, nu erau interzise.

Al. Piru

Cîte ceva despre cartea rară

(Urmare din pagina 7)

der ist den Galgen werdt Anno M.D. CCCCXXIII.” În traducere literală: „Asta-i. Cartea aceasta aparține domnului Gustav Gökel și nimeni să nu pună mina pe ea, fie prieten, fie dușman, iar cine o fură, acela-i vrednic de spînzurătoare. În anul Domnului 1923”. Inscricția e sobră, în caractere golice, fără ilustrație sau stemă, reală sau imaginară.

Simpla semnătură pe o carte veche poate cufunda pe fericitul ei posesor într-o profundă reverie și în îndepărtate vremi. Este cazul unui martirologiu catolic, tipărit la Roma, în tipografia Vaticanului, în 1632, legat în marochin, cu pălării cardinalice, cu trei rînduri de ciucuri pe legătură, în aur, cu stemă cu cruce și acvila bicefală și pe frontispiciu, cu semnătura **Silverii Piccolomini**. A semnat un membru din ilustra familie care dăruise în secolul al XV-lea pe Papa Pius II (înliul istoric al veacului care ne atestă romanitatea, semnînd Enea Silviu Piccolomini) iar în generația posesorului cărții, pe adversarul lui Wallenstein, pus în scenă de Schiller. Un alt Silvio Piccolomini, inginer și artilerist, cucerește cetatea Giurgiului, în 1595, ațături de Mihai Viteazul, printr-un foc concentric care nu mai îngăduia turcilor să repare peste noapte stricăciunile din timpul zilei.

Nu se poate să nu fi fost vreo legătură între posesorul cărții, mare cleric, și omonimul său de la sfîrșitul secolului precedent.

Cartea rară din zilele noastre se mai valorifică prin calitatea hîrtiei: alfa, rives, olandă, de Japonia, de China și prin lărgimea marginilor — grandes marges. Legătura semnată, în piele, cu incrustări și motive decorative abstracționiste sau tradiționale, costă adeseori mai mult decît cartea și de aceea nu este decît la indemnăna celor bogați. Ilustrația bibliofilică de clasă superioară implică gravuri **hors-texte**, în simplă, dublă și chiar triplă stare (**etat**), iar marii bibliofili își rezervă și rarele exemplare cu originalele ilustrațiilor.

Marii anticari oferă cărți vechi și moderne împănate (pe franțuzește „truffés”) cu tot felul de autografe. La un bibliofil român am văzut mai acum douăzeci de ani o ediție princeps din **La dame aux camelias** de Al. Dumas-fiul, cu autograful său și cu chitanțe de la vînzarea la licitație a mobilierului nefericitei demimonedene care fusese inspiratoarea dramei și a romanului. Din piesele rare ale colecției mele, relev dosarul complet, de mai acum 60 de ani, al scandalului stîrnit de copia în gips din epocă a statuii Veneriei din Arles, al cărei original fusese oferit de arlezieni lui Ludovic al XIV-lea, nu fără ca ilustrul sculptor de atunci, Girardon, să fi mitocosit statuia deteriorată. Dosarul, legat în marochin roșu ca un volum și pus într-un etui de carton, conține opiniile autografe ale unor academicieni, o scrisoare autografă de la Frédéric Mistral, tăieturi de ziare și de reviste și catalogul muzeului din Arles. Din ce asamblaj își putea alcătui un bibliofil francez, o carte rară! Ea a fost vindută la licitație la hotelul Drouot și achiziționată de un bibliofil român, inginerul R. Vidrascu, prin patronul anticariatului de lux Hasefer, din spatele Băncii Naționale.

Intr-un ștăf socialist ca al nostru, pare-se, nu poate exista o bursă a cărții. Este rău sau e bine? Las pe oricine să aprecieze! Personal cred că intelectualilor care nu dispun de venituri foarte mari, o asemenea bursă le-ar tăia orice posibilitate de a-și procura ieftin o raritate bibliofilică, așa cum se mai întîmplă încă în zilele noastre Bibliofiliei omului cu resurse mici sau mijlocii fi mai suride uneori zeita Fortuna, — în variantă balcanică, chilipirul. Așa am putut cumpăra la un anticar din Turnu-Severin, în 1943, cu prețul de 100 de lei (devalorizați prin inflație), o carte cu autograful lui Voltaire. Pusă la licitație, ea mi-ar fi fost suflată de cine știe ce ignar al burtă-verzimii, bibliofil prin procurăție.

Serban Cioculescu

Proiecte

La solicitarea noastră, asupra proiectelor pe 1973, ne-au răspuns:

Virgil Teodorescu

VREAU să scriu în 1973 cea mai bună poezie din viața mea, care să se afle în noua carte de versuri pe care o pregătesc și pe care mă gindesc s-o numesc **Ancore lucii**.

Al. Piru

VOI scoate în Editura Eminescu un nou volum de critică — **Varia II**, al cărui manuscris l-am și predat. Alceva? Voi începe un tablou al literaturii contemporane pentru perioada de la 1950 înainte, care, de fapt, o să fie o urmare a volumului **Panorama deceniului 1940 — 1950**.

Marin Sorescu

CUM vezi, acum la încheierea anului, mi-a apărut la Editura Albatros, în condiții grafice excelente, un nou volum de versuri intitulat **Suflete, bun la toate**. În 1973, sper să-mi apară, în sfârșit, la Editura Cartea Românească volumul de **Teatru** predat acum trei ani, în care sînt incluse piesele **Iona**, **Paracliserul**, **Există nervi** și altele. Am predat, de asemenea, un volum de versuri, **La lilieci**, Editurii Eminescu. Iar acum, finalizez o nouă piesă de teatru, căruia i-am zis provizoriu, **Matca**. Dar mă bate gîndul să încep grabnic și un volum de eseuri avînd ca temă estetica poeziei și a teatrului.

Matei Călinescu

PENTRU 1973? Da, plănuiesc să scriu și să public o cînticică despre India, unde am făcut o foarte instructivă călătorie în anul ce s-a încheiat.

Tudor George

PROIECTE literare? Mai bine să vezi ce aștept eu, în viață, de la noul an. Notează: „În cinstea ta, '73 / la inima ce-ai uitat așteaptă / să n-am succese la femei / și-n vîrstă să nu sui vreo treaptă...”

Petre Ghelmez

IMI va apărea la Editura Ion Creangă cartea pentru copii **Cine ești, pasăre?** Intenționez să definitivez un volum de sonete pe care l-am început de mai multă vreme. Și să realizez, în vederea anului jubiliar 1974 — cînd vom sărbători trei decenii de la Eliberare — o amplă suită lirică.

Ion Th. Ilea

ÎN primul rînd aștept să apară, la Editura Militară, volumul de proză **Sub cerul Heniului** în care evoc oameni și întâmplări de pe valea Birgăului și a Someșului. Apoi să vîd tipărit volumul **Cîntare dragostei**, în care restitui cititorilor pe poetul Grigore Bugariu, stins din viață în 1960, volum căruia eu îi girez și notele și prefața. Și mă bate gîndul să alcătuiesc, de asemenea, un volum nu selectiv, ci de de poeme inedite, din care am și scris cîteva...

Eugen Luca

ÎN noul an doresc să-mi apară în Editura Dacia din Cluj volumul de eseuri intitulat **Demers critic**. Acum lucrez la cartea **Obsesia originii umile a unii scriitori români** — în care îi voi prezenta pe Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Matei Caragiale și Ion Călugăru. În sfârșit, proiectez să termin romanul, pe care l-am mai anunțat de altfel, **Simbăta lui Ilie**.

Dumitru M. Ion

SPER că volumul **Fals tratat de vinătoare**, pe care l-am predat pentru anul 1973 Editurii Eminescu, să fie cea mai reușită carte a mea de pînă acum. Mă gîndesc totodată să scriu un nou roman pentru copii, pe care să-l predau Editurii Ion Creangă, cu peripeții poate și mai palpitate ca cel apărut în toamna lui 1972.

Eugen Frunză

AM de gînd să dau Editurii Militare un volum de poezii patriotice. Și o să încep grabnic traducerea unei mari selecții de basme de scriitorul german Herman Hesse.

Consemnări de AL. RAICU

UNIUNEA SCRITORILOR

● În cinstea aniversării Republicii, sub egida Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, Uniunea Scriitorilor din R.S. România, în colaborare cu Universitatea Populară București, a organizat un festival literar-omagial, ce s-a desfășurat joi 28 decembrie 1972, în sala mică a Palatului.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de George Macovescu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

Au citit din operele lor: Agatha Bacovia, Maria Banus, Teodor Bălș, Ion Bănuță, Vlaicu Bârna, Constanța Buzea, Ion Caraion, Radu Cârneli, Ben. Corlaci, Mihail Cruceanu, Dan Deșliu, Ioana Diaconescu, Eugen Frunză, Constantin Florea, Mihail Gavril, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Toma George Maiorescu, Ion Sofia Manolescu, Mircea Micu, Gellu Naum, Constantin Nisipeanu, Sașa Pană, Letiția Papu, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituș, Ștefan Popescu, Veronica Porumbacu, Szemler Ferenc.

Virgil Teodorescu, Tiberiu Utan, Dragoș Vicol, Dragoș Vranceanu, Violeta Zamfirescu. Au mai fost făcute lecturi din: Zaharia Stancu, Camil Baltazar, Menelaos Lademis.

● La Casa Corpului didactic din Timișoara s-a desfășurat o șezătoare literară intitulată „Poezii cîntă Republica” la care au participat Al. Jebeleanu, Mircea Șerbănescu, Grigore Popiți și George Drumur.

● Sub egida Frontului Unității Socialiste, Uniunea Scriitorilor și revista „Transilvania”, în colaborare cu Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă al județului Sibiu, au organizat în sala Astra din Sibiu un festival literar „Poezii cîntă Patria”.

Au citit din creațiile lor: Dan Deșliu, Traian Iancu, Mihail Davidoglu, din București, precum și scriitorii sibieni Mircea Tomus, Victor Nistea, Mira Preda, Emil Bruckner, Wolf Aichelburg și Cornel Brahas.

Premiile Uniunii Tineretului Comunist

● Vineri, 29 decembrie 1972, la sediul C.C. al U.T.C., a avut loc înmînarea premiilor acordate de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, pentru lucrări social-politice și pentru literatură.

Au fost prezenți tovarășul Ion Traian Ștefănescu, prim secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului, membri ai Secretariatului C.C. al U.T.C., membri ai juriului, scriitorii, ziariști.

Secretariatul C.C. al U.T.C. a premiat următoarele lucrări social-politice pentru tineret: **File din istoria U.T.C.**, de C. Bărbulescu, Fl. Dagne, C. Mocanu, C. Petculescu, Al. Șiperco și N. Tue; **Tinerii de A.I. Zăinescu**; **Un univers într-o carte**, coordonator Carol Roman.

De asemeni, întemeindu-se pe hotărîrea unanimă a unui juriu format din scriitorii: Petru Popescu (președinte), Grigore Arbore, Dan Cristea, Ion Hobana, Laurențiu Fulga, Létay Lajos, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Mircea Martin, Constantin Stătescu, Nicolae Stoian, Franz Storch, G. Trif (adjunct șef de secție la C.C. al U.T.C.) și Mihail

Ungheanu, secretariatul C.C. al U.T.C. a decernat și următoarele premii pentru literatură beletristică: **Adrian Păunescu**: Istoria unei secunde (poezie); **Gabriela Melinescu**: Îngînaarea lumii (poezie); **Frieder Schuller**: Kreise ums Umvolendete (Rotire în jurul nedefinitului — poezie); **Virgil Duda**: Catedrala (roman); **Vasile Sălăjan**: Coborînd spre nord-vest (roman); **Szilagy Istvan**: Ullő, dozsó, harang (Nicovală, tohă, clopot — roman); **Valentin Hossu-Longhin**: Tăra Lotrului (reportaj); **Ion Pop**: Avangardismul poetic românesc (critică literară); **Voicu Bugariu**: Vocile Vikingilor (proză științifico-fantastică).

Premiile au fost înmînate de tovarășul Ion Traian Ștefănescu, prim secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului, care, în cuvîntul său, s-a referit la importanța politică a acestei acțiuni și i-a felicitat pe laureați. A mai vorbit prozatorul Petru Popescu, președintele juriului pentru literatură.

În numele premiaților a vorbit poetul Adrian Păunescu.

Premii tinere

● ÎN DIMINEAȚA zilei de sîmbătă, presa a făcut cunoscute premiile pentru literatură ale Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist.

Sîmbătă a fost 30 decembrie, un sfert de veac de la înființarea Republicii, și o clipă înainte sosirii anului nou. Nu se putea moment mai festiv pentru decernarea unor premii. Dar un premiu are el însuși un conținut festiv. Dat literaturii de către organizația de tineret a României, conținutul festiv crește într-atît incît îți pui firească întrebarea cît de ușor, ori cît de greu a fost de ales niște cărți, din cascada de literatură a ultimilor ani.

O asemenea alegere pare foarte grea. Cărți bune sînt destule, chiar și cele scrise de autori foarte tineri. Un premiu al organizației de tineret cere opere pentru tineret, frumătătoare și pure, încheiate artistic și politic. Tineretul pentru care scriem e un tineret exigent în gusturi, pentru că are cultură, pentru că are o viziune politică înaintată și complexă, pentru că aparține unei țări cu tradiție literară remarcabilă, și pur și simplu pentru că e tînăr, iar tinerii nu sînt din fire îngăduitori, nici cu literatura pe care o citesc și nici cu destinul lor — ei știu ce doresc, ei știu să ceară ceea ce doresc.

Alegerea s-a făcut însă ușor, într-o atmosferă senină și unanimă. Și au fost încununate cărți bune și foarte bune. Semn că literatura tinerilor este cunoscută și preocupă conștiințele, și operele cele mai interesante se grupează firesc în aceste conștiințe, într-o ierarhie a talentului, prospektivii, sincerității și adresei sociale și politice. Căci nu mai încap îndoielă, un premiu al organizației de tineret, dat unei opere literare,

nu e mai puțin un premiu politic. Pentru cei care interpretează eronat politicul ca pe un factor limitativ al expresiei estetice, sînt destule exemple celebre care-i infirmă, exemple ale istoriei literare, plină de cărți exemplare, a căror influență asupra gîndirii generațiilor a fost o acțiune politică grandioasă și durabilă. Dar un exemplu imediat pot fi înseși aceste premii, anunțate de presa din 30 decembrie. Ele răsplătesc niște cărți bune și foarte bune. Și care sînt, politicește, o reușită a angajării a responsabilității, a maturității. Esteticul și politicul nu se ceartă de fel în aceste cărți, ci găsesc, unul în substanța celui alt, mai multă forță și originalitate.

Și e binevenit exemplul acestor premii, căci el arată ceea ce a arătat întotdeauna arta mare: frumosul este, prin ceea ce aduce înedit, și prin capacitatea de a satisface mîile de oameni, o formă a politicului. O carte bună e o carte nouă și revoluționară, întotdeauna, dacă e scrisă pentru oameni, și nu pentru cîțiva oameni, ci pentru mîile de azi și pentru mîile viitorului. Frumosul nu se poate afirma decît ca nou — un frumos vechi ar fi respins și de gîndirea creatoare și de public. Frumosul revoluționează imaginea pe care o avem despre lucruri, fenomene, oameni. Frumosul, prin progresul pe care îl operează în cunoaștere, e o formă a progresului mare, general, progres al istoriei și al societății. Frumosul e, deci, prin misiunea și efectul lui, politic.

Premiile organizației de tineret nu se dau prima oară, și se vor mai da. Am avut de unde alege. Și vom avea tot mai mult de unde alege.

Petru Popescu

Calendar

● În luna ianuarie au apărut revistele: 1840, „Dacia literară”, la Iași (M. Kogălniceanu); 1893, „Rîndunica”, la Iași (Elena Sevastos); 1893, „Revista critică-literară”, la Iași (Aron Densusianu); 1894, „Vatra”, la București (G. Coșbuc, I. Slavici, I. L. Caragiale); 1904, „Junimea literară”, la Suceava (I. I. Nistor); 1913, „Drum drept”, la București (N. Iorga); 1919, „Luceafărul”, la București (Oct. C. Tăslăuanu); 1926, „Făt-Frumos”, la Suceava (Lecca Morariu); 1926, „Ramuri”, la Craiova (N. Iorga); 1928, „Urmuz”, la Cîmpina (Geo Bogza); 1929, „Scrisul nostru”, la Birlad; 1930, „Îndreptar”, la București; 1934, „Cadran”, la Iași (Sandu Teleajen); 1943, „Saeculum”, la Sibiu (I. Negoițescu); 1945, „Revista cercului literar”, la Sibiu (I. Negoițescu); 1956, „Steaua”, la Cluj.

1 ianuarie — au apărut revistele: 1838, „Foale literară”, la Brașov (G. Barițiu); 1855, „România literară”, la Iași (V. Alecsandri); 1860, „Revista Carpaților”, la București (G. Sion); 1867, „Arhiva”, la Blaj (T. Cipariu); 1868, „Transilvania”, la Brașov, și Sibiu (Astra); 1900, „Noua Revistă Română”, la București (C. Rădulescu-Motru); 1906, „Viața literară”, la București (G. Coșbuc și I. Gorun); 1907, „Convorbiri critice” la București (Mihail Dragomirescu); 1907, „Floarea darurilor”, la București (N. Iorga); 1913, „Revista teatrală”, la Brașov (Horia Petra-Petrescu); 1919, „Florile Dalbe”, la Birlad (G. Tutoveanu); 1928, „Cuget clar” (N. Iorga); 1936, „Însemnări ieșene” (M. Sadoveanu, G. Topîrceanu); 1936, „Preocupări literare”, la București; 1939, „Jurnalul literar”, la Iași (G. Călinescu); 1945, „Lumina”, la Birlad.

1 ianuarie ● Se împlinesc 150 de ani de la nașterea (1823) poetului revoluționar maghiar **Petőfi Sándor** (m. 1849) și 130 de ani de la nașterea (1843) lui Iacob Negruzzi, unul din fondatorii „Junimii”, anima-

tor timp de peste 28 de ani al „Convorbirilor literare” (m. 1932).

● 1844 — s-a tipărit, dar n-a fost difuzată, fiind oprită de cenzură, revista „Propășirea”, înființată cu sprijinul lui I. Ghica și N. Bălcescu.

S-au născut: ● 1868 George Murnu (m. 1957) și I. Al. Brătescu-Voinești (m. 1946) ● 1884 — Mihail Eminescu este vizitat la Viena de Titu Maiorescu ● A murit: 1934 — Jakob Wassermann (n. 1873).

● 2 ianuarie. Se împlinesc 50 de ani de la moartea (1923) scriitorului satiric ceh Jaroslav Hasek (n. 1883) ● 1922 — a apărut la București „Contimporanul” (I. Vineu). ● S-au născut: 1877 — Sextil Pușcariu (m. 1948) ● 1891 — Aron Cotruș (m. 1961) ● 1910 — Mircea Streinul (m. 1945)

● 3 ianuarie — au murit: ● 1501 — Alișer Navoi (n. 1441) ● 1857 — Eugène Sue (n. 1804) ● 1967 — Alfred Margul Sperber (n. 1898) .

● 4 ianuarie — s-a născut: ● 1785 — Jacob Grimm (m. 1863) ● Au murit: ● 1941 — Henri Bergson (n. 1859) ● 1960 — Albert Camus (n. 1913) ● 1965 — T. S. Eliot (n. 1888).

● 5 ianuarie — s-au născut: ● 1878 — Emil Gilleanu (m. 1914) ● 1921 — Friedrich Dürrenmatt ● A apărut 1924 — la București, sub direcția lui Camil Petrescu, primul număr din „Săptămîna muncii intelectuale și artistice”.

● 6 ianuarie — s-au născut: ● 1802 — Ion Heliade Rădulescu (m. 1872) ● 1878 — Carl Sandburg ● Au murit: ● 1908 — Ronetti Roman (n. 1853) ● 1918 — Oreste Georgescu (n. 1891) ● 1932 — a murit Iacob Negruzzi (n. 1843).

Din nou și mereu Balzac...

DESPRE Balzac s-ar putea spune ceea ce Picasso pare-se ar fi zis despre sine : el nu caută, el găsește. Balzac nu încearcă, ci reușește.

Asta nu înseamnă că ar fi fost scutit de libuirile tinerețelor ori de eșecurile maturității. Dar dacă există o formulă „balzaciană” a romanului (de care el nu poate fi făcut într-un totuși responsabil), aceea formulă s-a dovedit mai trainic fecundă decât oricare alta din istoria narațiunii. Unii și alții din romancierii ruși puteau să declare că descind din mantaua lui Gogol, iar care din prozatorii lumii (chiar dacă aderă la o poziție anti — sau non-balzaciană) ar putea să se jure că nu s-a atins niciodată, că n-a îmbrăcat niciodată răsădă de călugăr nocturn al scrisului (fie și numai pentru a o zvîrli cît colo). Formulele de renunțare la „balzacianism” sînt încă tributare acestuia.

Mărturisesc, am cea mai profundă admirație pentru viziunea balzaciană asupra romanului, viziune pe care atîția în zilele noastre (și noi înșine) o considerăm perimată. Dar nu tot ce este (sau pare) perimat este vrednic de dispreț. Îl înțeleg pe Robbe-Grillet cînd protestează împotriva obligației de a balzacianiza la nesfîrșit, dar protestul său legitim nu doborîdește valoare durabilă doar prin manifeste ci prin construcții epice care să înlocuiască pe cele perimate. În fond, „noi romancieri” — asemenea lui Mallarmé — proiectează „Cartea”, o carte care este mai mult și altceva decât o reprezentare a universului. Dar n-am putea spune oare că, înaintea lui Mallarmé, Balzac a realizat Cartea pe care o va visa acesta?

S-a spus de atîtea ori : **Comedia umană** e o sumă, o vastă totalitate neîncheiată, un uriaș monument în care nu toate părțile sînt de egală valoare, un ineputabil repertoriu uman. Da, desigur, dar și altceva decât o asemenea sumă, un asemenea monument. Cuvier îndrăznește să reconstituie mamutul dintr-un os al său, Balzac încearcă să clădească o lume din puținele elemente ale unei „documentări” incomplete. „Eu voi fi cel care a purtat o societate întreagă în cap”, spunea romancierul. Iar altă dată, într-o scrisoare intimă, vorbind despre oamenii mari ai secolului său, despre cei care au avut „o viață imensă”, se situează alături de Napoleon, Cuvier, O'Connell. Mai mult, și mai autentic decât Stendhal, a fost o întrupare a unui vis cezarian, Napoleon al imaginației, a împins fruntariile acesteia cît mai departe, și-a cucerit un imens imperiu, în coaja de nucă europeană a culturii sale. De aceea, în **ochiul** său, **ochiul** romancierului „balzacian” pe care îl el compara cu acela, înscris în eternul triumf, al lui Dumnezeu cel atotvăzător, recunoaștem mai puțin lentă prin care se adună într-un focar razele unei lumi **reprezentate**, cît, **ochiul**, viziunarii care **dispune** de viziunea sa, cel care văzînd creează ceea ce vede.

Balzac se recunoștea pe sine continuator și un creator ex nihilo al unui univers romanesc. Atunci cînd (în **Avant-propos**

de la **Comedie humaine** din 1842) scrie despre Walter Scott : „El reunește drama, dialogul, portretul, peisajul, descrierea; făcea să apară miraculosul și adevărul; atîngea poezia prin familiaritatea celor mai umile feluri de a vorbi”, scriitorul francez își declara, de fapt, propriile sale năzuințe. Secolul său viza totalitatea : o știință totală de la Hegel la Taine. Dar în acel secol în care realitățile unei lumi sociale se impun tot mai mult observatorilor, în care știința se insinuează din ce în ce mai mult în speculațiile unor oameni ce nu erau „de știință”, rămînea un spațiu, aparent tot mai restrîns, deschis evadărilor posibile într-o lume a imaginarii. Burghezul vrea să se vadă pe sine, să se recunoască, să descopere în cărțile sale obiectele sale îndrăgite, locuința sa. Un univers tot mai instrumentalizat se impune scriitorilor. Un univers ambiguu, care obturează viziunea alimentînd-o. Prin cîte încăperi închise, cu mobilele lor Restoration, cu tapetele lor, prin cîte magazine de obiecte ale unei civilizații în grăbiță reificare trebuie să treacă fantezia lui Balzac pentru ca universul său imaginar să se poată constitui.

Căci ceea ce ne uimește azi citind orice roman al său, chiar și cel mai puțin izbucnit (din punctul de vedere al unei critici revoluate !) nu este inventarul civilizației din prima jumătate a secolului trecut, nici lumea sa ca societate constituită, ci viziunea creatoare de univers imaginar. Imaginarul cu legile sale proprii, epura unui univers posibil, iată ce căutăm și găsim în **Comedia umană**. Nu ne mirăm că — în romanele care de obicei au fost ocolite de exploratorii critici sau istorici literari intrucit depășeau prea vădit schema lor, tributară unor considerații primare referitoare la arta prozei ca reprezentare — cea mai intimă proiectie de sine a lui Balzac romancierul este aceea a „căutătorului de absolut”. Un căutător care — mai eficient decât Mallarmé, mai puțin steril — și-a creat instrumentul căutării sale. În acel „mobil romanesc” — cum îl numește Michel Butor — pe care-l constituie sistemul cu articulații suple al **Comediei umane** în care revin teme, motive, circuli personaje de la un roman la altul, un vast ansamblu se formează dintr-un număr de structuri imbricate între ele, un ansamblu asemenea sferei pascalione, cu circumferința în infinit și centrul prefîcîndu-se. În fond, urmașii lui Balzac nu sînt micii realisti — epigonici din secolul al XX-lea, ci Proust și Faulkner.

Aceste reflecții mi-au fost suscitade de lectura unei cărți pe care n-o mai luasem în mină din copilărie și pe care, cu excepția unui capitol, o uitasem cu desăvîrșire : **Medicul de țară**. Capitolul pe care mi-l reaminteam (și pe care nu cred că-l mai poate uita cineva după ce l-a citit) alcătuiește grosul părții a treia a acestei cărți, intitulată **Napoleon al poporului**. Am recitit povestirea lui Gogol'at, poștaș de țară, fost grenadier al Împăratului, cu o emoție cel puțin tot atît de vie ca aceea care m-a încercat pe vremuri cînd îl mai

adulam încă pe Cezarul timpurilor moderne. E adevărat, de astă dată nu participam la extraordinara istorisire cu elanul crescînd al ascultătorilor, care-i face ca, la sfîrșitul povestirii, să izbucnească cu toții (în plin regim legitimist !) în urale : „Trăiască împăratul !”, ci cu un entuziasm diluindu-se pînă la o pură admirație estetică pentru marea viziunare Honore de Balzac, acest Napoleon benefic al universului imaginar.

Cînd infanteristul-poștaș se ridică de pe grămada lui de fin, în hambarul în care sînt adunați mai mulți, la clacă, și își plîmbă deasupra adunării acea privire întințată, încărcată de mizerie, de evenimente trăite și de suferințe, care-i deosebește pe veterani”, simte că însuși Duhul povestirii se înalță și începe să plutească deasupra capetelor reculese ale oamenilor adunați laolaltă. Duhul povestirii este înrudit, dar foarte de departe, cu Duhul istoriei. Veteranul istorisește viața

Cartea străină

Împăratului. Balzac împrumută vocea unui om din popor, a unui pentru care nu viziunea se supune faptelor, ci faptele se supun viziunii. În povestirea sa, istoria nu este decît o umbră care se luminează și prinde viață la focurile credinței. Napoleon se ridică în această povestire din istorie în mit. Folclorul nu se mulțumește cu reminiscențele, ci își caută alimentul în viața vie. Fabulația se revărsa peste limitele realului, de care Duhul povestirii se folosește dar cu libertatea de manevră a unui creator ce se slujește de elemente.

Și iată, astfel, nemaipomenita viață a cronicarului pe care mama lui l-a închinat lui Dumnezeu, căci „Napoleon al poporului” nu poate fi un om ca toți oamenii, ci o faptură cu virtuți supranaturale.

Marile mituri intervin în această narațiune și îi dau dimensiunea profundă, abisală, a perenității umane. Dar să nu uităm împletirea patosului cu comicul unei asemenea relatări în care miturile — fără să fie degradate printr-o relatare demitizatoare, — sînt transpuse într-un discurs ce-și vedește, printr-o dublă ironie a adevăratului povestitor, naivitățile. Iată campania din Italia : „Și-atunci, Napoleon, numai ce îți învâluie pe generali germani care nu mai stiau pe unde să se vîre ca să scape teferi, îi scarmănă bine, le la prizonieri uncoori dintr-o dată, cîte zeci mii de oameni, împresurîndu-i cu o mie cinci sute de francezi pe care-i manevra cum știa el : cu un cuvînt, le la tunurile, proviziile, banii, muniția, tot ce se poate lua, îi aruncă în apă, îi bate în mîntii, îi zvîrle în aer, îi mîncă de vii, pe pămînt, îi cotonogoste peste tot locu”. Ca un leit-motiv, revine din cînd în cînd nevoia de a sacraliza, de a ridica cele povestite din sfera meschin comună a efemerului, a banal-umorului : „Un om ca toți oamenii ar fi putut face asta ? Sigur că nu”. Napoleon are legături misterioase cu „Omul roșu”, care îl protejează, apoi îl părăsește. Sacru și profan în același timp, sublim și umil. „Dă, oricine, un sergent și chiar un soldat putea să-i spună : «Împărate, cum îmi spunei voi mie : «Băiete». Și ținea seama de ce-i vorbeau oamenii, se culca în zădărlă, la rînd cu noi; pe scurt, avea înfățișarea aproape a unui om natural”.

Și Balzac — cînd mă gîndesc la el răsărind din noaptea creației sale ca și din blocul inform al lui Rodin — mi se pare avînd înfățișarea aproape a unui om natural. A fost, într-adevăr, o stranie natură. Îți vine, după ce-l citești (și l-am citit de astă dată într-o excelentă versiune românească, semnată de un traducător de severă și delicată conștiință, G. Marcușon), îți vine să strigi (cu totul necritice dar entuziaste) : Trăiască Balzac !

Nicolae Balotă

BORGES

LE RAPORT DE BRODIE

Editura Gallimard, 1972

că există o singură posibilitate de rezolvare a faptelor. Autorul, considerat în Europa ca un maestru al fantasticului, marturisește în postfața la volumul **Raportul lui Brodie**, reamind primele nuleve scrise de el din 1953, perioadă în care n-a scris decît „poeme și mici piese în proză”, în sensul poetice platoniciene a arhetipurilor : „pentru mine, a scrie o povestire ține mai mult de descoperire decât de invenție deliberată”. De altfel, în mod cu totul neobișnuit în activitatea sa artistică lipsită de declarații, mărturisiri, explicații, Borges însoțește acest volum, format din unsprezece nuvele, de o prefață și o postfață în care se adresează cititorilor comentînd nuvelele, informînd asupra modului în care au fost scrise. Faptul simplu din **Intrusa** este al intervenției în viața celor doi frați, Eduardo și Cristian, a femeii pe care o iubesc amîndoi și care va fi ucisă de unul din ei, pentru a restabili situația dinainte. **Nedemnul** este povestea adolescentului ce se disprețuiește pe sine și refuză priclenia pe care crede a nu o merita. Umiliția de a nu fi demn îl face să-l trădeze pe acela care l-a stimat mai mult decît merita. Fiecare dintre aceste povestiri sînt istorii ale unor persoane care i se adresează autorului, uneori spunîndu-i pe numele de Borges, într-o cafenea din Buenos-Aires, la Biblioteca Națională, cu

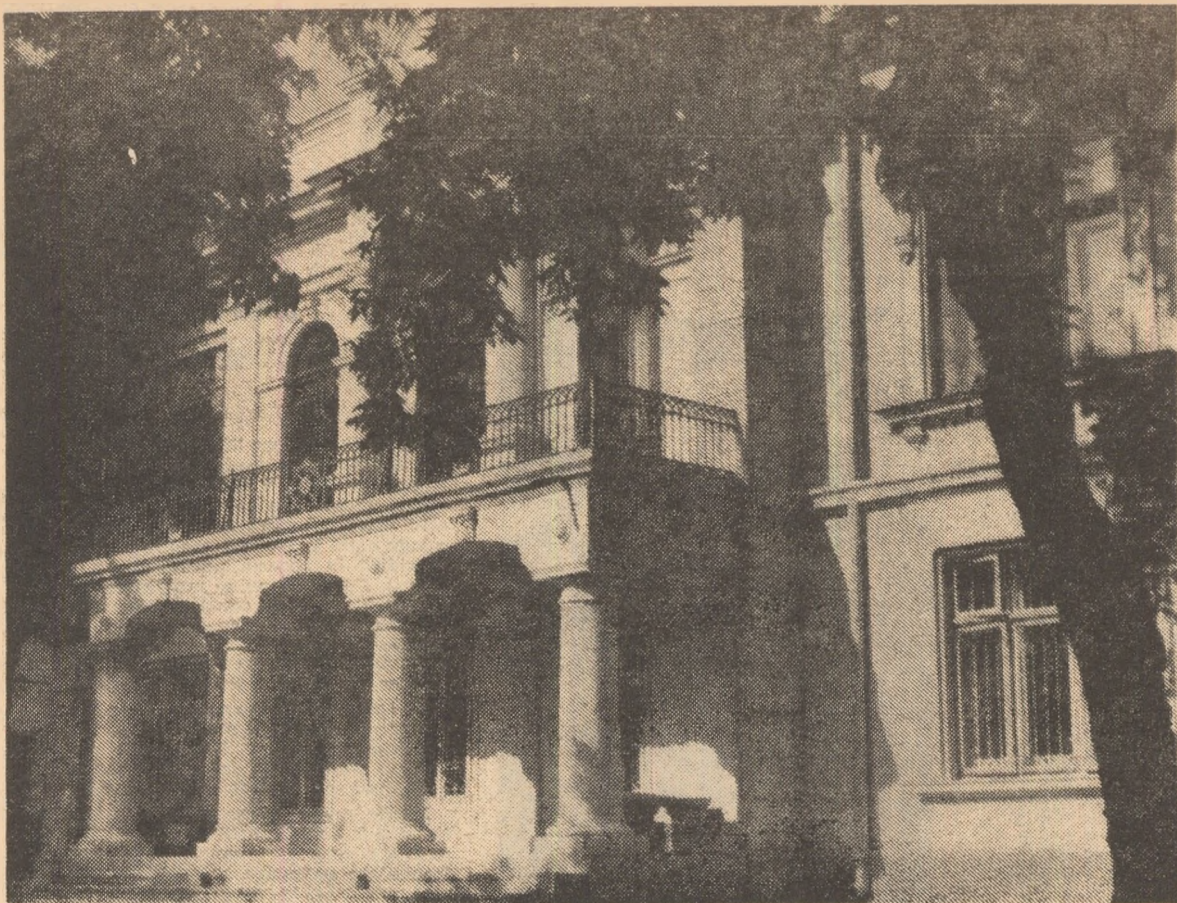
ziua și anul menționate, pentru a proba parcă ideea lui Borges despre faptele și semnificațiile lor, ce nu trebuie inventate, ci descoperite, fiind toate cuprinse, existente în această lume. **Întîlirea** este istoria unui duel între Uriarte și Duncan, doi bărbați așezați la o masă de cărți și pornind la luptă fără o motiv dar pentru ceilalți parteneri. În mîna lor sînt două pumnale vechi dintr-o panoplie, pe care le sînt troceate inițialele. În **Juan Murana** omorurile făptuite într-un cartier dominat altădată de Murana sînt datorate pumnalului acestuia, căci „Juan Murana a fost un om care umbla pe străzile ce-mi sînt familiare, care a cunoscut gustul morții, care a fost în continuare cuțit, apoi amintirea unui cuțit”. Ideea care se subînțelege și în una și în alta dintre aceste două povestiri (**Întîlirea** și **Juan Murana**), spune Borges, este că o armă poate dobîndi în timp propria sa viață secretă. Este un fapt de natură fantastică ce s-a implicat în realitate. **Raportul lui Brodie**, un raport științific al misionarului venit din Africa, ne informează asupra existenței unei colecții-vităști umane sălbatice, iar datele despre obiceiurile, limba, legile lor nu pot confirma dacă e vorba de urmașii decăzuți ai unei maricivilizații sau dimpotrivă de oameni care au ajuns la o formă superioară de viață pe care noi n-o putem în-

telege. Reacția lor în fața poeziei ne pare paradoxală, îndemnînd la meditație în legătură cu rostul ei și dreptatea umană față de poezii. „Dacă poemul nu interesează, nu se împlinșă nimic : dacă vorbește poemului emoționează auditorii, toți se despart de el, în liniște, sub lovitura unei sacre orori (under a holy dread). Ei simt că a fost înflorit de spirit; nimeni nu-i va mai vorbi și nici nu-l va mai privi, nici chiar mama lui. El nu mai e un om, ci un zeu și oricine poate să-l ucidă”. Timpul, în aceste nuvele, operează o deformare a adevărului. **Străbunica**, supraviețuitoarea unor vremuri de teroare, va fi victima lor tirzie prin întoarcere în timp, prin sustragere de la prezent.

„Cititorul atent, comentează însuși Borges, aceste nuvele, le va descoperi certe afinități de tramă. N-am fost solicitat de-a lungul vieții mele decît de un număr restrîns de subiecte : sînt cu siguranță monoton”. Nu e vorba cred de cochetărie în această declarație, ci de un mod de a accentua constanța pînă la obsesie a unor preocupări. Nu putem încheia decît transferînd din ațit de rarele declarații ale lui Borges cîteva rînduri despre cum se naște, se pregătește și se scrie o nuvelă în spiritul său. „Mergînd pe stradă sau în lungul galeriilor Bibliotecii Naționale, simt că ceva se pregătește pentru a mă lua în posesie. Poate fi acest ceva o poveste sau un poem. Nu intervin, îl las să facă ce vrea. De departe, îl simt luînd formă. Îl văd vag sfîrșitul și începutul, dar nu și gaura neagră dintre ele. Acest mijloc, în capul meu, îmi este dat în mod gradat. Dacă se împlinșă că nu-mi este revelat de zei, trebuie să se amestece cul meu conștient și aceste inevitabile înghițiri de gaură sînt, bănuiesc, cele mai slabe pagini ale mele”.

Maria-Luiza Cristescu

Fațada casei „V. Pogor”

Muzeu de

CASA

„În acea seară, Junimea era la dl. Pogor, care stătea în niște case mari părintești, cu imensă curte și grădină — mi se pare strădu se zice «Patruzeci de sfinți...», notează lapidar, în amintirile sale (*Amintiri de la „Junimea” din Iași*, BPT, Editura „Minerva”, București, 1971, vol. I, pag. 63), memorialistul George Panu.

Scurgerea deceniilor n-a schimbat cu nimic „casa cu ferestre luminoase”, cum i se spunea încă din a doua jumătate a secolului trecut. Ci, dimpotrivă. Complet renovată, clădirea și-a regenerat parcă vocația de gazdă primitoare pentru toți iubitorii de literatură și de istorie a literaturii care, în zilele fierbinți ale sărbătoririi celor douăzeci și cinci de ani ai Republicii, au la îndemână un nou și prestigios așezămint de cultură : casa Pogor.

Construită de vornicul Pogor, poet el însuși, dar mai cu seamă talmăcitor al capodoperelor literaturii universale în limba română, casa a aparținut apoi, firește, fiului acestuia, junimistul Vasile Pogor, în vremea căruia odăile taionice și, îndeosebi, un anume salon avea să-i primească pe Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale și mulți alți cărturari de frunte ai culturii românești, aveau să-i asculte vorbind și să le reverbereze solemn, în răstimpurile scurte... și-apoi lungi, înaltele idei.

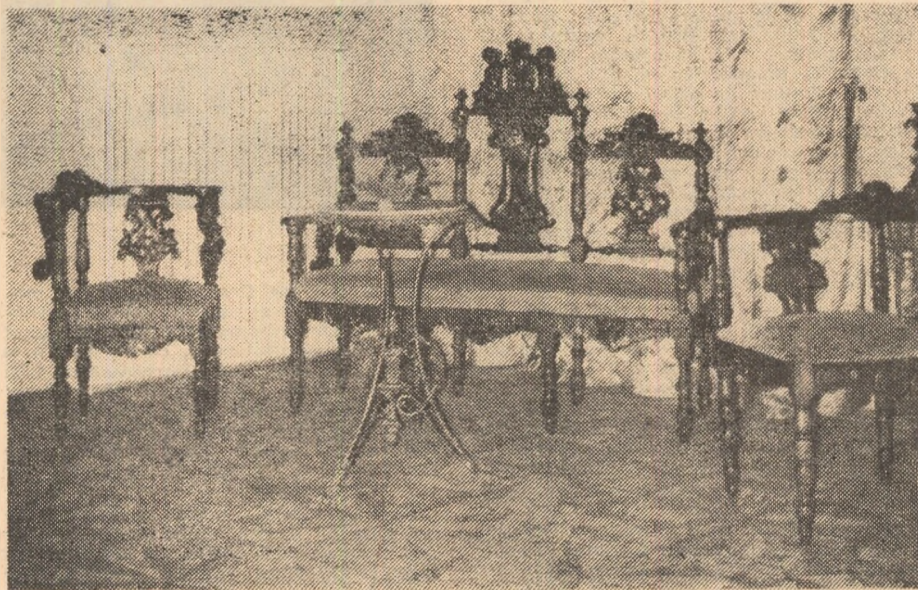
Iar prin 1874, una dintre numeroasele camere avea să-l găzduiască, vremelnic, pe însuși Eminescu, cel care dezlanțuise pe atunci, cu *Venere și Madonă*, întreg entuziasmul junimiștilor...

Cită istorie literară și cite neprețuite mărturii nu sînt legate însă de casa la fel de semeață și astăzi, de parcul cu copaci bătrîni și umbroși, din juru-i !

Prefer să relev dintr-un bun început, tocmai de aceea, meritele colectivului de muzeografi, condus de către prof. Dumitru Vacariu, șeful secției de literatură din cadrul Complexului muzeistic Iași, care, preocupîndu-se necontenit de îmbogățirea patrimoniului muzeistic, au avut posibilitatea să trieze, să sistematizeze și să etaleze, cu deosebită rigoare și pricepere, atît manuscrise, tipărituri rare și documente într-un număr impresionant, cit și obiecte, elemente de mobilier, costume, tablouri și fotografii — care au aparținut marilor personalități ale culturii noastre, pe care casa Pogor le evocă — menite să completeze imaginea celor reprezentanți muzeistici, și să redea acel microclimat specific vieții și activității lor creatoare.

Aceluiași colectiv entuziast îi datorez multe din informațiile care au făcut posibile însemnările de față, precum și recunoștința pentru răbdarea și solicitudinea cu care am fost condus pe tot parcursul vizitei mele la noul muzeu.

TRECÎND pragul, în marele hol de la intrare te întâmpină, de altfel, însuși zimbetul poznaș-ironic, dar și binevoitor totuși, al primitoarei gazde de altădată, Vasile Pogor, sau „sufletul Junimii”, cum i se mai spunea. Alături de gazdă, veghează — într-o „piatră” geamănă — figura veșnic pre-

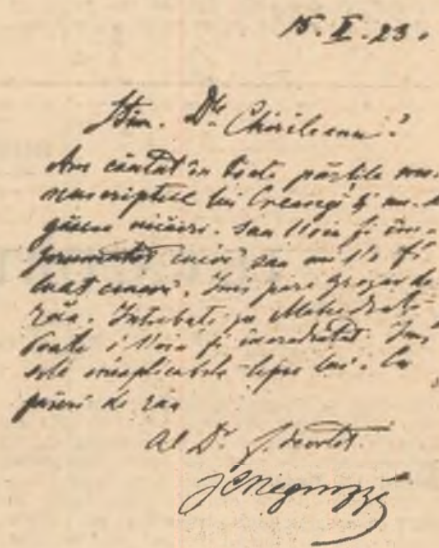
Piese de mobilier ce au aparținut lui Titu Maiorescu

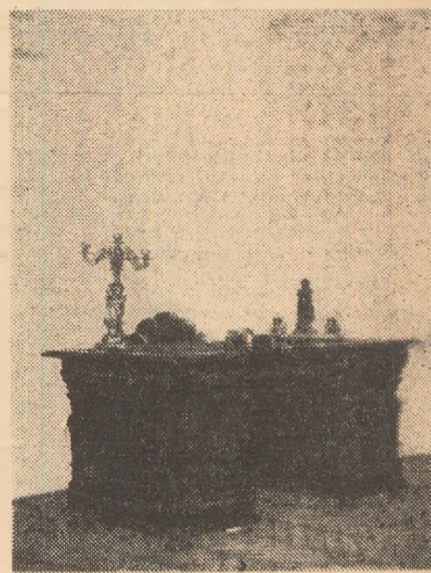
Fotografia lui Alecsandri, cu dedicație către societatea „Junimea”

Semnături autografe ale lui Mihail Eminescu

Scrisoare de la J. C. Negruzzi către G. T. Chirileanu

Biroul lui Vasile Pogor

ocupată a secretarului „perpetuu” al Junimii, Iacob (sau Jack) Negruzzi.

În jurul lor, pe pereți sînt afîrnate cîteva stampe și motive ornamentale de epocă.

În dreapta, se deschide deja prima ușa, prin care se intră în încăperea destinată începuturilor literaturii noastre moderne. Sînt ilustrate aici legăturile dintre diferitele generații de creatori din Moldova. La loc de cinste se află, de exemplu, copia *Letopiseșului Țării Moldovei* al lui Ion Neculce, realizată de poetul Alexandru Beldiman la începutul secolului trecut. De altfel, manuscrisul pomenit, ce poartă iscălitura autografă a vornicului, precum și

diversele însemnări ale lui Mihail Kogălniceanu, poate fi pe bună dreptate socotit o punte simbolică de legătură cu *Tragodia... Moldovei* și alte manuscrise sau tipărituri care înfățișează „năcazurile saracei Moldove” din acea vreme.

Sînt expuse, în aceeași încăpere, ediții princeps, cu autografe și dedicații, manuscrise, fotografii, documente și obiecte care au aparținut lui Costache Stamati, George Săulescu, Daniil Scavinschi, Alexandru Hrisoverghi, Alexandru Donici și, mai ales, Gh. Asachi.

În sfîrșit, ilustrarea ideilor unioniste și, mai ales, a colaborării efective dintre scriitorii tuturor provinciilor locuite de români este realizată prin etalarea

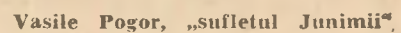
unor reviste ca *Albina românească*, *Curierul românesc*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Foile duminicii*, *Gazeta Teatrului Național* etc.

SALONUL scriitorilor din perioada pașoptistă, precum și din etapa de pregătire și realizare a Unirii, oferă mai tot spațiul expozițional, cum este și firesc, de altfel, manuscriselor autografe, tipăriturilor, fotografiilor și documentelor, ba chiar și unor obiecte diverse sau unor elemente de mobilier, care-au aparținut lui Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Alecu Russo și Vasile Alecsandri.

Vizitatorul poate privi aici manuscrise

POGOR

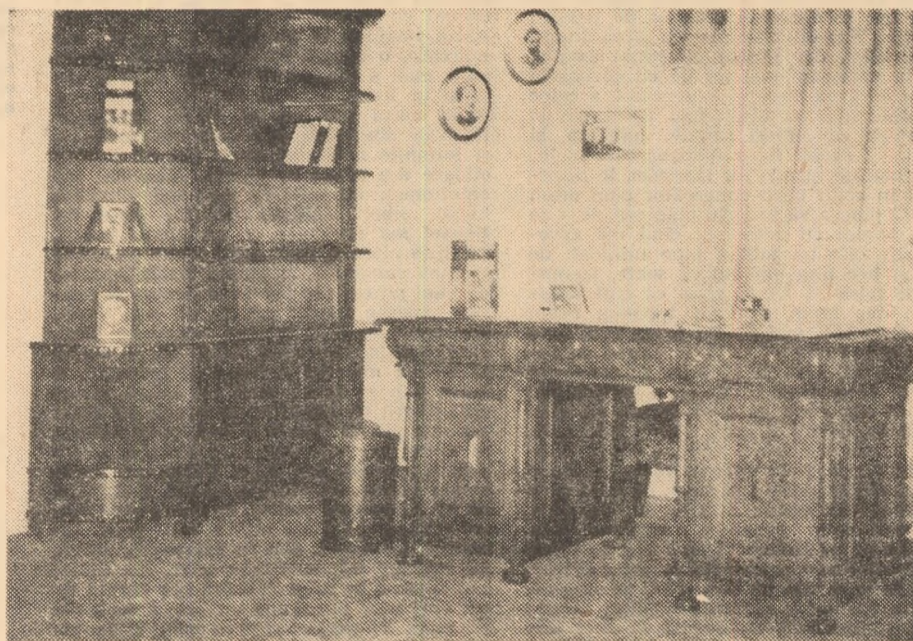

Tarta importanțatate
 realitatului tei amdeu
 si servu vboz

Serisoare autografă de la Vasile Pogor către I. M. Melik

[illegible]

**Manual didactic editat de Ion Creangă
și Gh. Ienăchescu cu dedicația auto-
grafă a marelui povestitor**

Biroul lui G. Ibrăileanu de la „Viata Românească”

Scrisoare autografă de la Titu Maiorescu către I. M. Melik

și scrisori de la Ion Ghica și Costache Negri, testamentul autograf al lui Vasile Alecsandri, scrisori de la poeți revoluționari pașoptiști prieteni — cum sint Ubicini și Serrurier —, ediții de opere ale unor poeți străini, purtînd dedicații către prieteni scriitori din Moldova (menționăm, de exemplu, **Fleurs de Provence**, pe coperta interioară a căreia autorul Fr. Delille dedică frumoase cuvinte lui Vasile Alecsandri) s.a.

Ma! departe, o sală anume este rezervată prezentării monografice a activității literare, artistice și științifice a tuturor junimistilor. Se pot menționa multe asemenea expozite cu valoare de demonstrație completă, dar spațiul ne

obligă să ne desemnăm la menționarea
citorva, doar, dintre ele. Atragem aten-
ția, așadar, asupra prezenței în sala
respectivă a unor scrisori, manuscrite,
fotografii și documente ale lui Vasile
Pogor, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi,
Ion Slavici, Ion Luca Caragiale, A-
lexandru Xenopol, Alexandru Lam-
brior, Samson Bodnărescu sau Anton
Naum.

Pentru doi dintre cei mai de seamă scriitori ai noștri, foști membri activi ai Junimii, s-a rezervat, spre mai înaltă cinstire, o sală specială. Eminescu, și Creangă sînt prezenți aici prin ediții princeps și ediții familiare, unele după altele, tuturor generațiilor de cititori, prin scrisori și documente autografe ;

am mai menționat ceasul și inelul lui Eminescu, prefața originală a **Amintirilor din copilărie**, numerele din „Convorbiri literare” cu corecturi și însemnări, manualele didactice cu dedicații și autografe etc. etc.

Dinspre această sală se intră în „Constelația Junimii“. Spun „constelație“ fiindcă muzeografil au avut excelența idee de-a reînsufleți, parcă, toate colțurile salonului Junimii. Pe o latură, e așezat biroul de lucru al gazdei. Dincolo de el, se răsfață canapeaua, înconjurată de fotolii, care a aparținut lui Maiorescu. Un frumos secretarie al lui Iacob Negruzzi perpetuează peste timp, cumva, vocația de secretar conștiincios

al Societății. Mai ales că și poziția lui sugerează numai neutralitatea celui care vrea să consemneze tot ce se va citi mai important înspre seară, și nu dorința de-a răspunde la bătaia cu perne...

Și tot ca-ntr-o constelație sînt amplasate, în rest, scaune și fotolii din mobilierul lui Nicolae Culianu, Ion Melik, Theodor Burada etc.

Iar la înălțimea tablourilor și-a diverselor obiecte de ornament, simți cum plutește în aer (sau te autosugestionezi s-o simți) un dulce și elevat parfum de epocă...

PĂRĂSIND salonul Junimii, vizitatorul își reamintește repede de limpezimile realiste ale criticii literare științifice, contemporane, prin „Contemporanul“, cu începuturile mișcării muncitorești din țara noastră; asta pentru că sala consacrată lui Ion, Gheorghe și Sofia Nădejde, lui Constantin Dobrogeanu Gherea și tuturor scriitorilor și criticilor literari, reprezentativi pentru curentul de la „Contemporanul“, îl întâmpină imediat cu numeroase acte, documente, fotografiile originale, cărți și obiecte care le-au aparținut.

Tot aici, poate fi văzută masa austere de lucru a lui Ion Nădejde și alte obiecte personale.

Ca-ntr-o cameră de veghe, pregătind, de altfel, intrarea spre sala „mesei umbrelor“ din redacția „Vieții românești“, biroul și biblioteca lui Garabet Ibrăileanu îndeamnă la respect, dar îndeamnă și la lucru. E doar atita liniste în jur!

Iar în imediata apropiere și-au găsit
locurile de statornică și legitimă măreție
Calistrat Hogăș și Mihail Sadoveanu.

În tot timpul e umbră pare-se, la „masa umbrelor”. Își dau de altfel întâlnire, aici, publicații ale timpului, manuscrise, scrisori și obiecte dintre cele mai semnificative pentru toți cei care au ridicat „Viața românească”, ridicând-o neînclăt la culmile ei de glorie literară.

Pașii urmează greu călăuza. Dar trebuie... Vin la rînd, așadar, poeții, prozatorii, dramaturgii și criticii care și-au desfășurat activitatea pînă la cel de-al doilea război mondial. Dintre zecile și zecile de expozate să menționăm, măcar, diversele poezii autografe ale lui George Bacovia. Măcar atît !...

Dar excursul nu s-a terminat încă. Ce-i drept, timpul s-a strecurat pe lângă vizitator repede, ciț de repede... În sala rezervată literaturii contemporane îi simțim însă alături, mereu, căci timpul crește aici odată cu tine, vizitatorul.

George Botez

Eugen BARBU

ÎN UȘOARA

În Paris mă simțeam totdeauna prost. Mai ales iarna când ploua și cerul avea ceva zdrobitor, cu baloanele lui negre venite dinspre ocean, cu acele nesfârșite averse care nu reușeau să-mi liniștească nervii. Geaba cafelele cu decavații lor, cu acele prostituate arheologice, care îmi aminteau de anii 29, de Malec și de Clara Bow, mă enervau și pederăștii de la **Flora**, ușor machiați sub ochi, cu obrazul nefiresc de faianță roz, și cu aerul lor decăzut subtil, cu gesturile secrete pe care le învățasem și eu cit eram de ageamii în materie, cu batistele lor perfect albe, de un alb senzual, bine potrivite în neglijența lor care lăsa marginile să curgă peste buzunarele de sus ale hainelor ușor șifonate, mă săturasem și de bătaile lor scurte și violente, terminate cu câte un omor repede mascat de ceilalți din jur care acopereau ca adevărate **gorile** răfuielele începute cu palme și terminate cu infingerea unui ac lung de oțel în carotidă sau în inimă. Frumos era în Paris să intri în case oculte de aristocrați și să privești tapetele de mătase ușor degradată din alt veac, abia erodate de vreme, dar cu ceva mort, incremenit în ele, mobila aceea aurită, eterică și fictivă parcă, pe care nu îndrăzneai s-o folosești, dacă era vorba de scaune, decit cu prudență, o, lungile saioane cu oglinzile lor venețiene, mincate de o carie violetă, străvezie, care făceau din fiecare un fel de tablou îndepărtat și rece, reflectind candelabrele ce aveau o lumină și mai stinsă, și mai moartă, așa încât credeai că deasupra acelor odăi ard nufuri de cristal, inveniații de reflexul verzui al bătrinelor oglinzi. Trecutele marchize și contese, care de fapt își câștigau banii lor închirind apartamente în cartierele de lux la miliardari americani, aveau și ele ceva vechi de la rochiile purtate și care se tăiau secret la o așezare mai bruscă pe pernele nenumărate ce se înșirau de-a lungul pereților, pînă la fețele macerate de pomezii scumpe, adevărate măști ciuruite. Graeseau supărător, dar eu nu le ascultam, îmi luam porția de whisky, trei doze mari, rapid și totul devenea fără relief, mă simțeam în altă parte, cu tot zumzetul acela de voci care evoca vremea domnului Proust, dar pe mine mă durea în cot de domnul Proust al lor; ele, aceste dame vetuste, cu rochii îmbinate de parfumuri de la 1900 încoace, straturi, straturi, cu șanțuri ale vechilor colane de perle în cutele de catifea, ca urmele caravelor romane din piața Histriei, mă plictiseau de moarte, cu ifosele lor, și atunci ascultam ploaia Parisului de afară, monotonă, ucigașă. **ee** mergea atît de bine cu alcoolul în care pluteau bucățele de gheață. Ele, aceste femei din alte decenii, știau că erau din recuzita domnului Proust, dar de ce mai era nevoie să facă caz de asta? Soseau valeți în fracuri verzi, ca la Academic, cu acele infinite desene aurii la manșete și cu mânuși de ață albă, curate, impecabile, cu tăvile de argint masiv în care se găsea mai nimic, o mincare sofisticată, anșoa care pufea a pește de Brăila uitat la soare, cu mici bucățele de carne tocată, care aduceau cu salamul de Sibiu, cu niște măsline stircite și cu alte pahare, mereu alte pahare colorate ca niște popice de **bowling**, pline de **pepsi** sau de citronade colorate fistic, îmbietoare ca să bei mai puțin whisky pentru că acesta era mai scump și dragile mele contese aveau buzunare rezonabile și venituri fixe și viața în Paris era scumpă. Acolo am cunoscut o mulțime de lume în iarna de dinainte de a merge să decid expoziția de la Salzburg unde am cunoscut-o pe **Cheshire cat**, spioni, industriași, lume din petrol, cum spuneau acei bărbați, sugerind miliioanele din bancă, poezi ratați, dar la modul în care se ratează în Paris, adică niște domni eleganți, plini de discursuri și teorii, cele mai noi, nu legate de structuralism, pe care-l descoperiseră, cit de ceva și mai timpit, trecut prin teoriile idiotului ala de Mc. Luhan și nu mai știu ce bărbier, dar asta îmi dădea mie un aer particular care plăcea foarte mult femeilor. Cele mai tinere mă chemau în apartamentele retrase ale gazdelor, aici totul era permis, îmi vorbeau de **parluze** și eu

nu înghițeam sistemul ăsta, dacă era să mă vadă cineva cum stau în patru labe, măcar să nu mă fotografieze, să nu mă arate cu degetul, să nu facă, domnule, spectacol... Ele, fetele astea tinere cu baturi de carne alit de ațîțitoare voiau o senzație la sferă de oră, or nu eram mășină, să ne înțelegem, pentru Dumnezeu! Mă credeau ceva între țigan și sirb, confundau capitala țării cu o alta, îmi vorbeau despre **Luceasca**, și ca să mă amuz le invitam în țară unde potrivit spuselor mele mai existau haiduci și ele juisau secret la ideea unui viol în Delta Danubiului, cu țapi bărboși și nespălați, cu băut pînă la idioțire în lotci și cu toate chestiile alea de hahaleră pe care le povesteam de la lăsa gura apă. Le spuneam că lucrasem la o lucrare home-rică în preajma mării, ca în filmul **Colina**, și fetele turbau, îmi umpleau paharele cu whisky și se incolăceau la picioarele mele, dar cînd mă simțeam mai bine cădeam în ultima mea fază, cea a mușetelii, credeau că am să mor, deveneam palid, dar n-aveam nici pe dracu, mă uitam numai la acele saloane, pline de scaune luate de la **Sotheby**, la Londra, desenate de Godwin sau la lampadarele de porcelan japoneze, cu motive aplicate de Dresser. Afară ploaia făcea ravagii, auzeam tranzistoarele lăsate să mormăie în surdina transmitînd știri: uragane în Pacific, cădea cite un avion în Honolulu, 123 de morți, în Vietnam bombardamente, un tunel se prăbușise în Alpii italieni, aici era bine, ardeau focuri cu gaz metan în imensele cenotafe de marmură de pe vremea lui Napoleon I-ul, cu nervuri roz, și focul acela simulat pentru că totul era simulat aici, mă distra ca și desenele covoarelor care aduceau cu cele orientale, dar nu erau veritabile, făcute cu mașina și ochiul meu pineal suferea la vederea lor, le simțeam cit sint de țepene, nu aveau lina oilor hrănite cu iarba amară a Anadoliei, dar numai eu știam asta și cînd le explicam babelor de ce covoarele lor nu au aceea moliciune perversă a celor veritabile, ele își blestemau furnizorii și promiteau concedieri rapide, precum și evacuarea acelor false podoabe care în loc să innobileze marile lor încăperi, le desfigurau în ochii unui cunoscător cum eram eu. Îmi plăcea să le stric plăcerea de a se crede bogăți cu adevărat, cînd mă apropiam de cite un tablou bine luminat, de cite un bec bine marcat în scafe, tremurau de frică să nu le spun că sint falsificate, dar eram generos, treceam peste asta, dacă ele, marchizele astea fără acte în regulă, voiau să aibă un Corot veritabil, să aibă, nici să le stric plăcerea de tot nu se putea! Și-atunci îți iai din buze și ele erau gata să leșine de plăcere. Numai decit soseau în jurul meu acele ființe filiforme, copiate după **Giacometti** parcă, îmbrăcate în velur, în moar roz, cu chipul delicat și suav, cu ochi care nu promiteau nimic bun în ei, cu aceea abia neîrădată cruzime, lesbiene bine crescute ce se strîngeau pe furis de mină sub pernele moi și fisticții pe care zăceau bete de la o oră în sus, cînd se auzeau gemete din toate colțurile odăilor, căzute într-o somnolență voluptuoasă și cînd babele își chemau cu telefonul peștii cei tineri de la localurile unde dansau. Era trecut de miezul nopții. Parisul gemea sub ploaia lui interminabilă și eu rătăceam prin cartierele rezidențiale, pázite de gardieni și de negri. Mă strecuram afară din toată acea solzoasă și murdară lume și căutam cloșarzii depuși de alcool deasupra gurilor calde de canal. Ei fumegau în noapte ca niște altare ale uitării ome-nești, erau tineri sau bătrini, nebărbierți, și cu pardsie cîrpite, acoperiți cu nylon ca să nu ia apă la galoși, nepăsători sub cerul liber, pentru că în Paris rar este frig, e numai ciuruiala aia nesfârșită a ploii și cerul care te ucide cu baloanele lui captive de nori sosiți de peste ocean. Veneau zorile în parcuri și zidurile de frunze negre, poluate, roase de un fum cumplit foșneau ca în secvențele filmului **Blow-up**, mi se părea că aș putea să mor în acel smog de dimineață, cu pantofii mustind de apă. Ieseau din umbră imense clădiri cenușii, cu ferestre acoperite de obloane decolorate, frumoase erau numai

piețele de noapte, cu luminile lor, cu aceea verdeată proaspătă și mirosurile exotice de banane, mandarine, curmale și ananas. Perdele târcate deasupra becurilor și noctambuli aruncați în taxiuri de portari care aveau miinile pline de dolari, femei pierdute pe lingă halele cele vechi și, vai, cite un dangăt stingher venind dinspre **Notre Dame**, un glas de plumb sau de bronz, uși electrice de fier ce se închideau în urma imenselor limuzine cu faruri de ceață, făceam și un drum prin ghetoul evreiesc, mut, interzis, cu mirosul lui de pască, de maia, de ceva uscat și porneam mai departe spre hotelul meu de mina a doua a cărui adresă nu o dădcam nimă-nui pentru că în Paris ești mort dacă spui cuiva că locuiești într-un hotel prost. Nu te mai invită nimeni la masă, nu treci un prag, nu ești onorabil dacă nu tragi la **George V**, chiar dacă nu stai acolo, dacă e să oferi o masă trebuie s-o faci neapărat la o butică de mina întâia, una din acele taverna pline de vedete de cinema, de producători și de femei de lux, pentru care cea mai mică atenție începe de la un vizon și se termină cu un **Cadillac**...

CUM spuneam, nu mă simțeam bine în Paris pentru că ploua mult, iarna; aici era altceva, un aer stenic, rece, multă zăpadă, Salzburgul părea un oraș ireal mai ales noaptea, avea ceva misterios și plin de grație. Trăsesem la hotel **Bristol**, lingă grădina Mirabelle încărcată de glicine în preajma unui cimitir decent, aliniat nemțește, cu ceva atît de singular că îți se făcea dor să mori numai ca să stai acolo într-ajta lume bună. Catedrala ca un bivol negru de pia-tră arunca prin turlele ei baroce, răsucite, negre, pline de ifose, tunete de clo-pote, la orice oră, în peisajul perfect hibernat, cu ceva straniu în el, neclintit. So-sisem noaptea la Salzburg și lucrul mă marcase, o ușoară zăpadă, afînată, proas-pătă, cum a înecată să mai fie pînă și ză-pada în lume, albă și diafană, acoperea totul, aerul era pur și dulce, mi-amin-team de nopțile de altă dată ale copilăriei și luminile hotelului acela atît de stră-lucitoare din cauza cristalelor albastrii mă emoționau, nu știu de ce; mă simțeam bogat, liber, căldura holului hotelului **Bristol** mă învăluise ca un alcool subtil, fotoliile plușate, roșii, ușor tocite de atîtea trupuri suportate, zgometul acela familiar de chei pe care le iei de la portar și ura-rea „noapte bună“ pentru că era tîrziu, dar cerusem prin telefon ceva de băut, deschisesem ferestrele, odaia de la etajul al treilea mirosea a așternut proaspăt, a lemn bun și vechi, călit de atîtea valuri de căldură de calorifer, și venise un băiat cu cuburile de gheață și whisky-ul nelipsit la asemenea ore. Am luat zîarele, le-am răsfoit distrat, am băut puțin, pe urmă m-am culcat. Dimineața orașul a debutat cu un soare pestilențial, cu o orgie de alb, de schiori, de lume multă, era prin ian-nuarie, la sfîrșit, sau în februarie, parcă, nu mai țin minte, ningeau ușor, din senin, sau zăpada în fulgi liliachii era cărată de un vînt ușor peste apa verzuie a unui rîu de sodă. Pe poduri mașini nebune de tu-rism cărau în viteză schiori tineri spre lifturile metalice care-i duceau sus la ca-bane. Cheile de aur ale breslelor clîcăiau în aerul senin, în dulcea dimineață de ian-nuarie sau de februarie. Un duș rece, ca de obicei și coborii în holul pestriț, aglo-merat, care totdeauna îmi dădea senti-mentul acela neplăcut al constrîngerii, mă retrăse într-un mic salonaș vernil, cu pereții încărcăți de caricaturi și cerui ca-fea, briose și portocale, îmi plăceau iarna portocalele, citii zîarele de dimineață, era un concert la orele 20, cînta o româncă cu un nume banal, trecui cu vederea peste asta, cel puțin atunci, cojeam distrat por-tocalele și mă uitam la programul meciu-rilor de hochei, mai curînd așa ceva îmi trebuia. Eram eu muzical, dar cu patru sute de oameni în sală nu prea îmi plă-cea. Nu știu dacă ați observat ce fac tipii la concerte, iese tenorul metafizic la rampă și dau din cap, bat măsura cu de-getele pe spătarele fotoliilor, nu, dom-nule, mai bine la radio, mai bine într-un fotoliu, cu geamul deschis, cu zîarele ui-tate pe picioarele întinse sub păturile

ușoare, privind grădina Mirabelle. La 11 trebuia să trec să fac inspecția localului în care trebuia să-mi organizez expozi-ția, asta ar fi durat circa o oră, nu mai mult, pentru că am ochiul cîmpului, pe urmă o recunoaștere, poate o plimbare cu sania și masa, odihna de după-amiază, aveam trei polițiste bune, cu copertile precum coaja de mandarină, o nouă co-lecție, citii în ziare și adresele galeriilor de pictură, moartea mea. Dubuffet, asta nu-mi plăcea, desena cu rigla, era colo-rist, dar atît, niște nemți, or de ăștia nu se lipea pictura de vreo 300 de ani, un american trișor, mă rog, trebuia să-mi vir nasul, mai exista o expoziție de bijuterii, easa Mozart... Îmi luai ușorul palton din stofă **cromby**, care atrîna cit o pungă de mere, și flanaș ușor prin ulițele festive în orice anotîmp ale acestui oraș. Lucruri frumoase și scumpe, o risipă, un desfriu vizual, aveai la ce să privești. Am intrat la adresa dată de cei de la București, era o clădire masivă, renovată de curînd, prea încărcată, după gustul meu, la care tre-buia să fac adaptări serioase și asta nu-mai cu pliante și artificii în panouri. Pa-tru încăperi, le sortai, îmi consultai tema-tica notată în carnetul meu de lucru, mer-gea, zăbovii mai puțin de-o oră, însoțito-rul vru să mă invite la masă, eram doar clientul lor, dar refuzai, spusei că o voi face cu plăcere cu altă ocazie, acum eram curios să văd orașul, el acceptă, fixarăm ziua cînd trebuiau să vină lucrătorii noștri ca să pună pliantele și toate exponatele, erau necesare șase sau șapte zile de lucru intens, dar echipa mea era antrenată, nu voi întîrzia, îl asigurai, numai dacă nu cumva birocrații aia ai noștri nu vor face ca data trecută cînd la Montreal mă sili-seră să cheltui o avere pe telefoane pen-tru că nu mai trimiteau odată ce aveau de trimis, ba dădeau vina pe vama, ba pe eei care beneficiau de reclama expoziției care nu asiguraseră exponatele la vreme și așa mai departe. Intrați într-un cine-matograf ca să văd un **James Bond**. Prost, ee-i drept, dar asta era marfa, pe urmă mă întorsei la hotel, nu fără un ocol prin

ZĂPADĂ...

curtea turnirurilor, plină de statui decapitate care scoteau un efect colosal pentru că gaturile acelea de piatră aveau mângoane de zăpadă și statuile căpătaseră ceva fantomatic. Băteau clopotele bisericii Sfintei Trinități și pe un podium de lemn, într-o piață octogonală, se repeta Jedermann, actorii recitau în haină, cu fulare la git și strigătele se auzeau pînă departe, izbîndu-se de vitrinele magazinelor încărcate de inele și ceasornice de aur, elvețiene.

Pe la cinci după-amiază, cînd ultima rază de soare ștersese acoperișul catedralei și sfinții plini de licheni verzi intrară în confuzia tencuiei încercuită de noaptea care venea devoratoare, intrai la Kaffeehaus Tomaselli, plină de femei frumoase, spiritualizate de muzica orașului, parcă. Negre, blonde, roșcate, numai blănuri, cu acei ochi fanatici, demoniaci, în care exploda succesul social, ai celor ce reușesc. Clinchetul ușor de cești chinezești, cu porcelanul ca niște timpane muzicale, sunau plăcut în fumul verde de țigări Kent. Se vorbeau toate limbile pămîntului, de la italiana agresivă și prost crescută, pînă la franceza snobilor care mormăiau graseînd și gesticulînd, la germana ca o loceala de Bach și la engleza lătrată a unor domni în haine tradiționale în carouri, atît de nepotrivite în morgia acestei cafenele în care se intra în negru la orice oră. Batrine fotolii îmbrăcate în piele neagră, mese bisericești parcă, pline de un lustru supărător, scaune grele, chelnerii dansînd în jurul clienților, cu o repezeală grațioasă și picolite cu șorțulețe apretate, cu acel aer vag al fetelor de la țară care vor să se mărite bine după ce fac un stagiul la oraș și cîștigă bani pentru dotă, ca în Maupassant. Cerui ceva, răsfoii absent ziaarele proaspete de prînz și rămăsei cu privirea pe ușa de cristal cu aripi batante, muzicală și ea, aruncînd falii de aer cald spre locul unde mă aflam. O femeie de 28 de ani, blondă, înaltă, cu un aer absent, intrase urmată de un bărbat de peste 50, albit, grizonat la modul cinematografic, într-un

palton cu guler de biber, cum purtau boierii noștri după primul război mondial. „Să fie al dracului dacă ăștia nu sînt români”, mă jurai în gînd, mai ales după studierea rapidă a tipului. Purta pantofi, ceea ce era neobișnuit la ai noștri iarna, avea un guler impecabil, alb, o cravată ca burta morunului, cu ceva afanisit pe chipul, nu vulgar, nu comun, părea mai degrabă un academician sau un inginer, dar pe mine mă fascina femeia într-o blănă imensă de lup canadian, cu un chip mongol, cu pomeți și cu acel aer îndepărtat, nu rece, cit absent, privind peste toată lumea din jur fără să recunoască pe cineva. În urechi sunau două mici ni-covale, doi cercei metalici, după moda celui an, ceva de nichel sau de material ușor. Păr aurii ca berea, piwne nenatură, dar de o mare strălucire, un mers de dansatoare, au pronunțat legănat. „Unguroaică”, spusei. Lăsară paltoanele la garderobă, ea cu o degajare care mă făcu invidios, aproape aruncînd blana, și el, însoțitorul, prinzînd-o cu ușurință, exact atunci cînd credeam că o va culege de pe jos, dar nu, pentru că și el o aruncă pe masa garderobierei și într-o secundă lăsă și paltonul său căpușit cu blănă în interior, dar totul făcut cu alita degajare, că gestul părea studiat, repetat, jucat de o mic de ori. Femeia de la garderobă îi întinse un je-ton de plastic și el îl strecură în buzunarul hainei negre cu o și mai mare uitare și neglijență. Se așezară în dreapta mea, la singura masă liberă din uriașul salon al cafenelei Tomaselli. Statuară, femeia se privi fără insistență în oglinda de deasupra mesei, își potrivi rochia neagră și bine cusută pe trupul imperial, bine făcut, potrivindu-i ușor cu degetele resfirate buclele blonde. Rise scurt spre însoțitorul care-i luase degetele și i le încălzea. Așteptam să aud un cuvînt. Și el fu rostit:

— Ți-au înghețat mîinle, nu-i așa?

— Nu, negă ea și căută ceva în poșeta bătută cu pietre.

Scoase de acolo tot o oglindă, mică, plină de amprente și se studie atent, pe urmă o abandonă.

— La cit trebuie să fim la Mozarteum?

— La 19,30, cel mai târziu...

— E vreme, spuse femeia.

„E pianista anunțată în ziaarele de azi”, stabilii, eu, româncă, tipul trebuie să fie soțul sau amantul, nu are gusturi rele... Căutai să-i găsești un defect bărbatului. Părea perfect stăpîn pe sine, știa să poarte hainele și avea un fel de reținere care trăda un om de gust. Nu vorbea tare, nu sublinia nimic, comandă un bol cu ceva fierbinte, un fel de rom încălzit, un lucru cu totul misterios pentru mine, pe urmă, ca într-un ritual, adăugă niște ingrediente în bocalul de cristal. Mă prefăceam că citesc ziarul, dar femeia ghici că-l urmăresc. Crezînd că sînt singurii care știau românește din toată acea clientelă eteroclită, spuse:

— E un tip alături care ne studiază...

— Ei, și? făcu bărbatul fără a-mi accorda nici măcar o privire, pe urmă începură să discute despre concertul din seara aceea, ea nu era mulțumită de orchestra care cîntase prea tare și o acoperise la repetiția de dimineață, el negase acest lucru și îmi dădu seama că era de fapt dirijorul, și-mi amintii și numele lui scris în gazeta aceea care anunța concertul. Băură pe urmă, după ce chelnerul le umplu cu o lingură cele două pahare cu picior lung. Putea să fie un compot sau altceva, un lichior neobișnuit care se servea fierbinte, eram fascinat de lichidul cărămiziu, aprins, pe urmă îmi dădu seama că de fapt îi ascultam, ei crezînd că sînt un neamț sau un francez sau altceva. Făcui iute o socoteală a cunoștințelor mele muzicale: clavicembali, ancie simplă și dublă, Pierrot lunaire de Schönberg și Jocul de cărți al lui Stravinski, audiate la Paris, sonorități imposibile, reci, extatice, asta citisem într-o cronică muzicală, frullato, cu tremolo dental, registru supraacut, știam pe dracu, totul se confunda în creierii mei, sonoritatea des-cărnată a picolei pe fondul unei orchestrații aeriene și transparente, totul ciupulit dintr-o carte despre Ravel.

Un apel chelnerului, achitai repede nota și mă ridicai de la masă. Dacă aș mai fi întîrziat aș fi săvîrșit o gravă indiscreție. Îmi ridicasem paltonul de la garderobă și îi îmbrăcasem din drum, minat parcă de frică spre ușa batantă care arunca valuri de căldură spre salonul aglomerat. O mai privii în fugă pe femeia de la masă. Ridea cu toți dinții ei albi ca o cartușieră cu gloanțe de sîdef. Trăda în aceeași clipă și siguranță, și șiretenie bine disimulată, în toată acea veselie de o secundă, în privirile ei întuii mai mult decît știui, o bănuială tristă și o ironie nestăpînită. Îmi veni în minte, nu știu de ce, numele acelei picici suride a lui Lewis Carroll, care atunci cînd suridea începea să dispară. O numii, din acel prim minut cînd o văzusem, **Cheshire cat...**

Afară, seara pindea cu toate luminile vitrinelor, aerul era dulce, avea ceva amar în el, un gust de migdală parcă. Sfinții de la biserica Trinității, înverziți de timp și de lumina perversă a reflec-toarelor, ieșeau din imperiul nopții și că-deau asupra orașului. Ușoara zăpadă scrișia sub pași. Trebuia să mă schimb, să-mi pun haine de seară, să merg să cumpăr un bilet de intrare de la o agenție din centru, dacă aveam să mai găsesc, să ajung la timp la Mozarteum, s-o revăd...

A JUNSESEM din nou în straniu parc, cu statul decapitate, de lîngă Mirabelle. Copacii erau încărcati de zăpadă, crengile clîcăiau la bătaia clopotelor de la catedrală. Mai aveam un ceas și jumătate pînă la începe-

rea concertului și îmi dădu seama cît sînt de îndrăgostit de femeia aceea necunoscută pe care abia o văzusem. Era inexplicabil, dar adevărat. Rarori mi se întîmpla să mă îndrăgostesc atît de rapid și violent. „Ușor, ușor”, îmi spusei, „nu cumva astea-s sechelele ultimului anotimp de la mare, nu cumva duduie prin capul tău sunetul triumfal al motocicletei celui tip frumos în tricou roșu care îți-a furat regina și a dus-o în imperiul lui necunoscut, și cu care te-ai bătut ca chiorii în vilele prăpăditului de sat „2 Mai” după care te-ai îmbătat o săptămînă la rînd ca să uști, ca să nu te otrăvești singur de amintirea acelei mări fără nici o atracție pentru tine? Nu cumva vrei să-i plătești în eternitate acelei femei, tunsă tifos, plecată cu cavalerul ei motorizat cine știe unde? Nu era o gelozie ce voia să se verse în estuariat viitoarei agresorii pe care mintea ta o și punea la cale?”

Noaptea din jur avea ceva eteric și dulce. Trebuia să mă grăbesc, să mă rad, să ajung înainte de începerea concertului, s-o ascult și să văd ce-i putea pleca, ei și bărbatului acela cărunt, cu mîtră de actor înainte de pensie care făcea probabil gimnastică dimineața ca să nu-i crească pîntecele sau nu minca deloc pîine. „Soțul? Amantul?” În ce hotel din acest oraș ședea? Puteam să-i urmăresc cînd ieșeau de la Mozarteum, dar așa ceva îmi repugna.

Urcai rapid cu liftul, în odăi era nefiresc de cald, trebuia să mai fac un duș, mașina de bărbierit mergea bînc, cămașa albă nu arăta avarii mari înținută prin geamantane; mă privii. Aveam avantajul de a fi mai tînr decît domnul acela, unde mai pui bine cunoscuta tehnică de a le ameți pe rațele astea care abia așteaptă să fie măgulate și pe urmă, dacă le mai lași și impresia că sînt singurele femei frumoase de pe pămînt, totul este un fleac. Trebuia numai inventată o poveste, ceva tare, cu niște lucruri fabuloase, să zicem varianta cu vizita în Chile a unor orașe părăsite, care-mi adusesse multe dobinzi sau descrierea Chinei care rămîne un miraj pentru toată lumea.

Terminasem, ca să zic așa, mica echipare, timp mai era, luai ziaarele lăsate pe mica mîsuță din hol. Dacă concerta la Mozarteum, trebuia să cînte Mozart, dar ce anume din Mozart? Căutai coloana cu pricina din mica foaie locală, plină de reclame de soutiene și bijuterii. Era vorba de un **Concert de sonate**. Mă trezii în liftul hotelului cu încă trei persoane. Fluieram a pagubă în gînd. Era limpede, trebuia să mă înarmez rapid cu un **Lexicon muzical**, să citesc cite ceva, măcar să am aerul că sînt de acolo. Cu nimic nu faci praf mai mult decît cu sugestia că te afli în chestiune, mai ales în fața unui profesionist. Sigur că pînă la urmă avea să mă prîndă, nu se putea altfel, dar totul e să ai timp să le dai și pe urmă, cînd se trezește victima, e tîrziu. Mica nacelă scorbitoroasă avea ceva de gondolă, pereții erau tapisați cu catifea albastră matlasată, în care adăugă și niște oglinzi mici, împodobite cu îngrășii de nuc sculptat, reflectînd cele patru personaje, palide, deformate, între care mă număram. Aveam cu toții acel inimitabil aer stupid al clienților marilor hoteluri, țepeni în hainele de gală, gata să se profacă în statul cînd îi priveai... „La dracu, mai bine mergeam la hochei, acolo te îmbraci în hanorack sau pui un pulover pe git și un fular și huidui și stropșești și lumea nu te bagă în seamă. Ies scînteii pe gheața mată, auzi acele lovituri ale croselor canadiene care aduc cu zgomotele tăierii unor păduri seculare și cu asta totul e bine, dacă mai bei și ceva tare, iarna îți se pare suportabilă, poate mai găsești și cite o supînță

(Continuare în pagina 18)

Ilustrații
de SIMONA
POP SZWAB

cu aer ingeros care vine și te întreabă la ce hotel locuiești și anume la ce etaj și la ce cameră... Porcul, mă, certai, abia te-ai îndrăgostit și, gata ai și virit în așternutul tău o prostituată !".

Nu știam unde este **Mozarteum-ul**, dar pentru ce existau taxiurile ? Mă urcai într-unul și privii strada aglomerată. Începuse să ningă pe neașteptate și tot acel aer dulce al Salzburgului se încălzea de un joc subtil de fulgi, abia purtați în ușorul vînt de noapte. Șoferul mă depusese în fața sălii de concerte, plătisem și priveam acum femeile încărcate de blănuri și bijuterii, care se înghesuiau spre intrarea sobră. Uitasem de bilet, dar era imposibil să nu fie case de bilete și aici. Cereții, cu nasul meu bun găsi repede o casieră care îmi vindu ceea ce îmi trebuia. Intrai după ce lăsa fularul, mănșile și paltonul, unei bătrîne morocănoase. Sala avea ceva vetust și intim în același timp, părea încărcată de lume, dar nu era. Nu se vinduseră chiar toate biletele, dar mai răminea timp. Podiumul era luminat de becurile unei rampe, ca de teatru. Orchestra își luase locurile, se auzea numai acea cacofonie inițială a oricărei concert, cînd se încearcă instrumentele și se ascultă corzile. O privire circulară spre balcoane și îmi amintii de teatrele noastre în lojile cărora rugineau de ani de zile, de cînd le știam eu, aceleași personaje care se estompau odată cu trecerea vremii, îmbătrînd vizibil în benoare, fostele fete la care rivnisem și care deveniseră cu timpul mame, sau soțiile ajunse bune și ele, ori tinerii falnici care cheliseră sau aveau obrazele din ce în ce mai veștejite, galbene de ictere din care abia mai supraviețuiseră, toată fauna plumitivilor orgolioși, a inginerilor cu prime anuale pe care nu aveau pe ce să le cheltuiască și a savanților cu locuințe la Șosea, o lume ce scădea, murea, putrezea văzînd cu ochii și pe care eu de fapt o uram. Publicul de aici avea aceeași gravitate pusă-n scenă, aceeași înțepenire solemnă care la o mie de chipuri aduce cu o frescă de piatră. Lojile erau vechi, sala, nici mare, nici spațioasă, părea un fel de studio cu tradiție, cu stucatura ei veche, cu tavanul aurit și candelabrele arzînd cu toate lămpile lui de Mucano, care, încet, încet, își pierdura lumina în rumoarea surdă a publicului. Lojile și balcoanele se scufundară într-o negură gris, apoi nu se mai văzură...

Apări bărbatul grizonat, în frac, saluînd cu distincție sala, și primind aplauzele înghețate ale publicului ce nu avansa nimic. Ridică bagheta după o clipă scurtă de ascultare a orchestrei. Cei peste 30 de instrumentiști mi se pădură tot alțiia atleți aflați în **block-starturi** pe un stadion luminat cu lămpi fosforescente.

Se auziră după o secundă primele măsuri ale **Sonatei în minor cu variațiuni** de Mozart, cîntată vroomdată și de Arthur Rubinstein. Undeva, în dreapta podiumului, în fața unui pian masiv ca un pachetot stă **Cheshire cat**, în rochie lungă, neagră, de concert, cu privirea atîntită asupra partiturii, așteptîndu-și intrarea...

AVEAM s-o revăd abia peste un an și jumătate la deschiderea unei expoziții de grafică, organizată de mine în București. Era spre sfîrșitul primăverii, în înghesuiala aceea de lume snoabă care se află în treabă la orice vernisaj, cunoștințe, rude, prieteni, critici de artă, scriitori și muzicieni, mai mult dispuși să fie ei înșiși văzuți decît să spună ceva bun expozanților din mulțimea de capete, cînd răsări figura ei îndepărtată ca a Anei Karenina, cu acei ochi triști, de culoarea leușteanului, sau căprui, nici acum nu știu bine cum erau, după alțiia ani, eu părul auriu, **auburn**, de culoarea berii cu aerul acela jumătate ironic al femeilor curlate, aparent prietenoase, în secret suspicioase, temătoare, gata să se retragă în cochilia lor fără ezitări cînd agresiunea asupra-le ar fi evidentă. Era însoțită de același personaj, neschimbat și el, ba chiar cu un aer de navigator în-tors de pe Mediterană, adică cu o față ușor înnegrită de un soare marin de pe alte meridiane, cînd ceilalți oameni arată fețe de iaurt sau de hirtie, abia mai suportînd iarna care trecuse și nu trecuse. Părul ușor grizonat îi dădea ca și prima oară cînd îl văzusem o distincție naturală, dar nu din cauza acelei discrete îmbătrîniri pe care nu o ascundea, ci pentru că, pur și simplu, părea bine crescut și educat și nu făcea gesturi în plus, nu vorbea prea tare în acea mulțime care se voia ascultată. Se aruncău replici de teatru, mici răutăți la adresa celor absenți sau împotriva celor ce expuneau, risete ca niște nechezături veneau dintr-un colt al sălii de expoziție. Cunoșteam glasul, era al unei prea inteligente femei, fiica unui savant, crescută prea mult în străinătate cu bone rele, dar realmente simpatică și vie. Nu știu dacă insistența privirii mele chemă ochii aceia mongoli spre mine, eram ca un șarpe boa la pîndă, cu tot ce aveam hipnotic în mine aruncai un val de unde magnetice spre ea. Prepelicarii mei nu mă vindură. Simții că mă recunoaște, deci mă ținușe minte, dar nu trăda cu nimic această surpriză. dimpotrivă ceva amorf și fără interes locui în ochii săi. Vorbea absent cu mai mulți bărbați care se înghesuiau în jur. Acum îmi jucam cartea cea mare, trebuia să invent o cunoștință comună. Numai nebuna de Suzanne, cea care ridea ca un cal nechezînd mă putea salva, cunoștea pe toată lumea lua interviuri la televiziune, era imposibil să n-o cunoască. Mă apropiiai de ea, o despărții de un actor cam băut care-i făcea curte și-i spusei scurt :

— Vreau să mă prezinți acelei doamne...
— Știi cine e ?
— Știu...
Mă măsură lung :

— Pe timpuri aveai gusturi mai proaste...

— Lasă gura și împinge-mă în față ca și cînd habar nu ai avea de tot ce mi-ai spus...

— Să știi că e serioasă.

— Mă rog.

— Să nu mă faci de ris...

— Se poate. Finneceessse ! cum zice Mihai Poopescu...

— A propos, nu l-ai mai văzut pe măgar ? Are o datorie de onoare la mine.

— Să-mi promisi că-mi aduce un manual de bridge...

— Îi-aduc eu unul chiar astăzi dacă reușești să-l scoți din joc pe protector, și-l arătați pe cunoscutul dirijor care se afla cu altă lume în jurul lui **Cheshire cat**.

— O să fie greu, e cam gelos, nu te pune cu el...

Și dispăru în mulțime, făcînd mai înlii un tur de orizont, tatonînd adică momentul în care trebuia să mă ia de mină, fără să pară ceva ostentativ și să mă arate ca pe o minune a secolului nostru plin de idei și căi ferate. Or dacă apucam să deschid gura, totul decurgea de la sine, nu se mai putea sta înaintea mea...

Trecură cam patru minute, toți aveau poftă de vorbă, în special femeile care-și făceau complimente nesincere una alteia, fără credință, după un obicei milenar. Urmă o scurtă recapitulare : o căutasem în toate hotelurile din Salzburg, dar se vede treaba că avuseseră tren sau avion chiar în noaptea concertului și în cele două săptămîni cit stătusem acolo nu o găsiseam. Cu greutate și mai mult din înțimplare aflai chiar în ziua plecării că locuise într-un hotel apropiat de grădina **Mirabelle**, dar totul se sfîrșise și așteptai un nou prilej de a o cunoaște. Un an de zile pîndisem programul de concerte de la Ateneu. Nici o singură dată nu-i apăruse numele. Trebuie că stă mult în străinătate, îmi făcusem socoteala, asta zic și eu viață... Aveam cunoștințe în lumea muzicală, dar mi-era frică să nu fiu bănuț de prea mult interes în jurul acestei persoane. După o jumătate de an tot o femeie, fără să știe cui vorbea, aduse vorba despre ea. Avea o reputație bună, era în divorț cu al doilea soț și se bănuia că se bucură de protecția acestui individ athletic și ușor îmbătrînit care era directorul Filarmonicii. Nu manifestai nici un fel de surpriză, mă prefăcui că știam totul și că persoana nu merita decît o atenție comună. Deci al doilea soț, un divorț în perspectivă un amant probabil situație previzibilă, vînat ușor. Luote locale, scurte, și gata, **Victorie**, **Victorie** ca într-un final vinătoresc. Suzanne sosise lîngă mine, îmi luase brațul și mă ducea spre un cerc zgomotos de femei și bărbați care o acopereau pe **Cheshire cat**...

AȘADAR, dumneata ești spionul din Salzburg, cum te numisem cu Mac, spuse femeia arătînd superba cartușieră de sîdef a dinților și întinzîndu-mi mina. Te-am văzut și în sală, nu aveai aerul unui polițist, dar nici al unui meloman...

Rise scurt și se întoarse spre bărbatul acela cu trei nume, cum anunțau ziarele și afișele concertului, sau pe scurt, Mac, cum îi spusese ea. „A debutat tare”, îmi spusei și ceva scriși în mine. „Memorie bună, dar și semn de atenție”. Replica, dacă ar fi fost să vie, trebuia să vie acum, dar tăcui. Suzanne îmi luă cotul și mă virii mai în sufletul ei :

— Ți-am spus că mușcă rău.

Asta nu-mi spusese, dar nu avea nici o importanță. Repliere rapidă și atac prin surprindere. Mă incomoda teribilul ei amic care mă devoala ca pe un clișeu furat din seiful unei puteri streine.

— Doamnă, îmi pare bine că vă cunosc. Am ținut foarte mult să vă ascult acolo, la Salzburg, poate și pentru că nu aveam un program mai bun în seara aceea... Numai hochei...

— Nu ești deloc amabil... mîrii omul cu trei apelative.

— Am multe defecte, dar ca arnator pot să spun că nu a fost un concert rău. Mi-a plăcut cel mai mult **bisul** dv., mă adresai de data asta femeii, cu aerul meu fabulos distrat. Ce era ? **Tarlina** cu unt sau așa ceva ?

Mă privi atent și pe urmă rise.

— Ești răutăcios. Era chiar **Tarlina** cu unt...

— Da, ceva abia șters cu degetele pe pian, cum ai curățat o masă plină de firmături cu un buchet de liliac alb ; lucrul ăsta l-am văzut într-o circiumă, ceva delicat și trist în același timp...

— Și restul ? Întreabă deodată interesat dirijorul pe care-l uram încă de pe acum.

— Știi ce spunea cretinul ăla de Grillparzer despre **Euryante** a lui Weber ?

Nu-i lăsa să nege ca să nu-i umilesc, așa că adăugai conform micii mele stralageme, pregătita de un an de zile. O astfel de muzică merită să fie interzisă de poliție...

Cheshire cat îmi aruncă una din acele priviri care nu mă inselau niciodată. Surpriza fusese realizată dar nu mai trebuia să întind coarda pentru că riscam să-mi rup gîtul.

— Suzanne, cine e individul ăsta care mă insultă de 10 minute ?

Amica mea necheza iar după obiceiul de care nu se putea dezbara.

— Un idiot scump cu care am trăit vreo doi ani, nu-i așa ?

ÎN UȘOARA

Mințea, dar nu negai.

— Nu-mi mai aduc aminte, dar dacă tu spui asta, e în regulă.

— Și dacă-i idiot, de ce vorbește despre muzică ?

— Probabil pentru că nu se pricepe deloc. Are curajul ignorantului.

Trebuia să mă retrag onorabil, să mă prefac ostenit sau preocupat. Veniseră cei de la Serviciul Expozițiilor, vreo doi sau trei indivizi care țineau mercu același discursuri trase parcă la șapirograf.

O invitai pe **Cheshire cat** mai în față ca să primcască și ea din porția asta pe care eu o digeram de ani de zile. Vorbea un tip gras și fălos, îmbrăcat cam de vreme în haine gris de alpaca, prea încrezător în primăvara pretimpurie, asudat tot de plăcerea de a fi filmat pentru că apărură imediat operatorii care făceau semne mute și energice celor ce țineau reflectoarele pe margine. El era unul dintre cei ce mă viriseră în pușcărie și care de cite ori mă vedea de la ieșirea mea de-acolo nu știa ce cuvinte de micie să-mi spună. Mi se pare că fusese militar și că trăise cu directoarea unui Muzeu, făcîndu-i acesteia servicii intime, cum se spune în limbaj decent. Avea o obrăznicie ceva mai căzută, în glas totuși păstrînd încă agresivitatea tipilor de același calibru. Cariera lui continua cu o ușoară deingroladă, dar se vedea bine că o luase în jos, nu se mai purta genul ăsta dar croitorul ce să facă ? Trebuia să

era limpede. „O să i te fur dobitocului ăsta”, îi jurai în gînd și mă pregăteam să spun niște vorbe urite despre el, despre modul cum dirija în special, găsîte, dacă îmi aduc bine aminte, într-o carte a Margueritei Long despre Cortot. Eram pregătit pentru extemporal, ce mai, nu-mai împrejurările să mă ajute...

Cretinul terminase, luase aplauzele, se înclina cu un torcădor spre public.

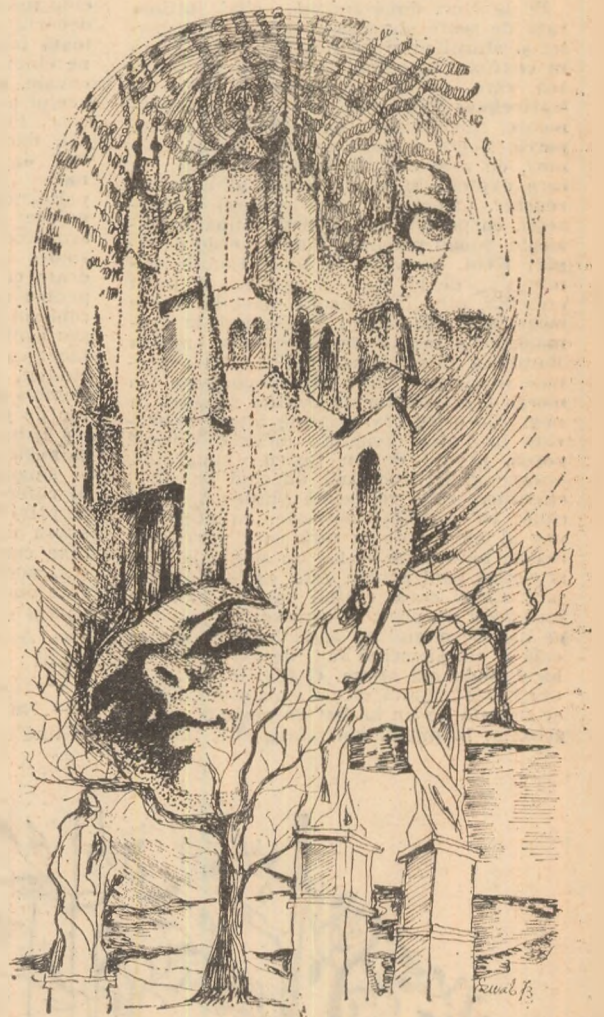
Mă apropiai de urechea ei fină, în care soarele pusese un bănuț roz.

— Cum v-a plăcut dinosaurul ?

— Numai nu rage...

— Mai are... Într-adevăr acela improviză ceva, excitat de succes și îl mai ascultăram citeva minute behînd. Își știam bine biografia, își așeza dactilografele pe birou și secretare nu angaja decît pe termene scurte ca să poată să le schimbe. Avea un pat de picie în birou, pretextînd că are texte oficiale de întocmit noaptea, cînd alții, nu ca el, dorm pe rupeleca în timp ce dinsul, dacă apucă două sau trei ceasuri de odihnă... Își tampona final acum fruntea plină de sudoare cu o batistă ireproșabilă și privea mulțimea cărcia i se permise, în sfîrșit, să intre în expoziție...

NU atunci fusese, în duminica aceea de dimineață, ci mai tirziu, înaintea verii. Într-o dimineață pe un bulevard plin de gaze de automobil. Nacrolele de verdeață ale castanilor sau teilor

Ilustrație de SIMONA POP-SZWAB

accepte încă sacoul de anul trecut intrat la apă. O primeam cu o satisfacție bestială pe **Cheshire cat**. Nu arăta vreun plictis, avea numai un aer aiurit, cunoșteam tipul : femeia care nu știe unde-și pune lucrurile niciodată, care-și uită acasă poșetele și scapă într-un canal cheile de la mașină înainte de a le folosi. Era frumoasă în soarele ferestrelor imense abia ocrotite de perdele, părul ei de culoarea berii strălucea în mulțimea de capete informe și eu mă rugam în mod erimnal ca omul acela de lîngă ea să plece cu un avion în India, dacă se putea peste o oră și noi amîndoi să-l ducem pînă la aeroport și să-i facem semn prietenești cu mina...

Oratorul nu terminase, abia întorsese două foi, citea rar, cu prudență, numele unor înaintași celebri în pictură, care nu-i erau familiare și se silea să nu scoată vreo acută falsă. Aveam un suris de zile mari, știam să aplaud cu acea ironie preceptată numai de citiva, cărora, de altfel, le cerșeam complicitatea.

Se încălzise bine. Primeam pantofii gris deschis ai individului, cu care nu ar fi trebuit să iasă pe stradă într-atît erau de nepotriviti, mai rău ca o pereche de papuci, la acest costum bine croit de alpaca, stofă cumpărată-n timpul deplasărilor în străinătate. El nu ghicea nimic din electrocultura mortală la care era supus de atîtea priviri de femei mai ales, pentru că ele nu te iartă cînd greșești. Te fac de ris în țig, te povestesc ca pe Nastratin. Mai aruncei o coadă de ochi spre femeie. Era acolo, suporta, dar se gîndea la altceva,

de pe strada largă, debordînd de firme și de anunțuri urbane, păreau că migroază spre soarele incandescent. Începea să fie nesuferit în București, sosca vremea să o luăm spre mare, să mai arătăm localnicilor cum stăm cu porumbul în Dobrogea, să vină lumea să citească cifrele și să vadă siluete de vaci, decupate în hirtie lucioasă și lipite una sub alta : una pentru zece mii, graficul adică, domnule... atîtea taurine, atîtea ovine, atîtea păsări, ce dulce era viața acolo în imensa sală de expoziție, printre panouri, cu fetele în dangarezi... Unde mai era Dina ? Nu mai știam nimic despre ea și despre **Maur**. Mihai Poopescu îmi spunea că evadase de sub escorta sotului și trăiau la sora acestuia din urmă într-un amor nebun. Bridge, dans, totul se lichidase pentru mine, definitiv, nu aveam înaintea decît un naufragiu total. Nu-mi plăceau pe atunci femeile, numai ele știu ce au pătîl cu mine. Mai pica cite ceva în pinza pătanjului și, vai ce repede îmi trecea, și cum le mai puneam pe goană sub diferite pretexte ! De fapt îmi era spaimă de marca care trebuia să urmeze, nu, mai bine undeva la minăstiri, să nu-mi mai aduc aminte de vara trecută, de acel stupid final melodramatic...

Era deci într-o dimineață dinaintea verii, la sfîrșit de mai, treceau automobile și lumea avea acea osteneală dinaintea vacanței, care nu seamănă cu nimic altceva, era o buimăceală în jur că nu se mai vedea om cu om. În față la „Grădinița” borau, cit era de devreme, poeții

ZĂPADĂ...

prinși de căldură după băutura de noapte. Pe doi îi luase miliția și-i împingea discret în taxiuri ca să-i ducă la circă, erau agresivi și gesticulau, răneau, dar loviturile secrete, bine aplicate le tăiau glasurile răsvrătite. O baie bună, un proces verbal și gata, o luau de la cap, de ei nu se lega nimeni. Erău nevinovați, erau stupizi făceau parte din peisaj, știa o lume întreagă.

Cînd să intru la „Leonida”, pe cine văd înaintea mea coborînd dintr-o mașină lungă, neagră ca un dric american din „Incoruptibili”? Pe Cheshire cat, într-o rochie ușoară, galbenă ce o făcea și mai înaltă. Înainta drept spre mine și nu privea la nimeni. La volan îl zărisem pe omul cu trei nume care demarase scurt spre Piața Romană, nu puteam să ratez lovitură de la unsprezece metri.

— Sărut mina...
Mă privi ca atunci cînd mă văzuse prima oară, fără curiozitate, ușor speriată de surpriză ca orice om preocupat care nu vede strada, abia dacă distinge cîte un individ.
— Ce faci, domnule?
— Flanez, așa se spune, nu? Dumneata?

Era o jumătate de pas, dacă întrebuița o dată a treia pluralul eram curățat, dar lucrul nu se petrecu pentru că avea, cum trebuia să constat mai tîrziu, un fel familiar de a se purta cu lumea, politețea excesivă nici nu stă în altceva decît în amicitia instantanee față de cine merită, la modul american și atît...
— Pot să te însoțesc?

Nu-mi răspunsese la prima întrebare.
— Cu plăcere, merg la magazinul „Muzica” după niște discuri. Se gîndi la ceva și exită, pe urmă spuse:
— De fapt ce faci?

Nimic sau aproape nimic...
— Și la Salzburg ce făceați, pentru că nici nu ai apucat să-mi spui. În duminica aceea Mac era obosit, avea concert seara și trebuia să-l însoțesc, altfel am mai fi stat de vorbă...
— Organizez expoziții...
— Și asta rentează?

Depinde...
Depinde de ce?
De cei care te trimit. Dacă te trimit des, rentează; dacă nu te trimit des, nu rentează...
— Ești cinic...
— Eu? Ei sînt cinicii...

Mă privi cu coada ochiului. „Acum îmi dai nota”, să vedem dacă trec la extemporal...
— Și în ce constă organizarea asta de care vorbești?

— Alegi o sală, faci un deviz, gîndești tematica ca să placă clientului și împarți ce ai la dispoziție, cum e mai bine, pe urmă te cerți cu furnizorii, dacă scapi cu bine din chestia asta, aștepti comisia, ce zic comisia, că sînt mai multe. Alci începe diplomația, nu știi să faci diplomație, te-ai curățat, ți se respinge expoziția și o iei de la cap și nu-ți mai dă alta, și dacă nu-ți mai dă alta, te apuci de o meserie mai frumoasă...
— Cît văd, duminică îți merge bine...
— Depinde, e un fel de a spune. Odată mi s-a imputat o expoziție, s-a făcut o expertiză, mi s-a încheiat un proces verbal și am făcut cîteva ani de pușcărie...

Se opri puțin din mers:
— Vrei să spui că ai făcut și pușcărie?
— De ce nu? Ce e atît de dezonorant?
Rise din toată inima.

Nu zău, ai humor...
Ce spunea înțeleptul? Fă pe femeie să ridă și a ta e...
— Crezi?

După hazul pe care-l faci pe seama duminică ce pot să cred? Măcar erai vinovat?...
— Dar de unde...
— Și-atunci?

Atunci trebuia să plătească cineva oalele sparte.
— Și-ai acceptat așa, fără să te bați?

Nu era o vreme să te bați. M-au găsit vinovat și gata... Prietenii mei au avut grijă să scape de mine cît se poate de ușor și au reușit...

— Și ai stat mult la pușcărie?

Destul, dar nu vrei să vorbim despre ceva mai amuzant?

Ajunsesem în fața magazinului „Muzica”. Era închis. La 12 închideau.

— Vai, totdeauna întîrzi, făcu cu regret. Dumitale ți se întîmplă?

Depinde, dacă-mi propun, reușesc cîteodată... Ce facem? Să încercăm la alt magazin?

— Nu. E vorba despre niște discuri englezești, comandă specială...

— Ba cît deschid din nou?

— Ea cinci.

— Ai o altă treabă?

Mă privi lung și exită o singură secundă.

— Nu.

— Pot să te invit la Pescăruș?

O altă secundă scurtă. de gîndire, un curent nevăzut orin priviri.

— Da...

Vrusei să mai întreb ceva în legătură cu omul care o părăsise în fața, la Leonida, dar nu era delicat, Mă prefăcui că privesc de-a lungul Căii Victoriei în căutarea unei mașini.

— Nu, sînt sătulă de mașină, nu vrei să mergem pe jos?

— Cum să nu? Dar nu e prea departe pentru dumneata?

O privii. Avea pantofi cu tocul jos.

— Merg, adăugai...

— Ce sînt de observație ai! Știi că după ce te-am întîlnit la Salzburg m-am gîndit că ești spion...

— De ce? Am un aer suspect?

— Nu, nu cred, dimpotrivă, dar asta mi se pare că e condiția spionului, să arate onorabil...

— Nu e rău ca definiție, dar cu adevărat nu sînt spion. Am o meserie, mă descurc și nici n-ar ține ei în meseria lor un individ ca mine.

— Cum poți să mai glumești pe seama unei nefericiri pe care ai trăit-o?

— Simplu, este singura șansă ca să supraviețuiești.

Strada era deșartă la ora aceea a prinzului, treceau rare mașini, lăsînd di-re în asfaltul incins, totul mirosea a benzină arsă, mă simțeam fericit fără să știu de ce. Mersese destul de ușor pînă acum, dar instinctul meu de vinător îmi spunea că voi avea de furcă. Drobia mea, auburne zbura frumos în soare...

— Ce fel de om ești?

— Toate femeile întrebă chestia asta, a devenit aproape o tradiție. Ce fel de text preferi?

O măsurai cu o imensă obrăznicie care era a timidului.

— Spune-mi textul duminică, oricare ar fi el, eu am să opresc din el ce îmi convine...

Era prudentă.

— Ușor blazat, fără preocupări mari, un sybarit, dar nu la modul deochelat, ceva cărți, ceva femei, ceva muzică, ceva pictură, nu, nu mă privi așa, nu a mea, nu știu să pictez, dacă mă gîndesc bine sînt un pictor ratat, asta e... puțin alcool, mai ales seara cînd nu mai suport tenebrele. Ce ar mai fi de adăugat? Îmi plac hainele puțin purtate, nu sufăr duminicile și simbetele seara cînd mă închid cu cheia în casă, pentru că nu mai am încredere în semnele de circulație...

Rîdea fără să aud eu asta, ridea cu ochii și îi stătea bine.

— Știi cum te-am numit chiar din seara cînd te-am văzut pentru prima oară la cafeneaua Tomaselli?

— Nu...

— Cheshire cat...

— Asta nu-i o poveste cu o pisică?..

— Exact...

— De ce?

— Ai nu știi ce, șiret și tandru. Ai suferit mult, nu-i așa? Bărbații se îndrăgostesc de dumneata, dar nu te iubesc...

Se gîndi puțin

— Nu, nu cred că-i așa. Nu ar avea de ce să nu mă iubească. Dacă mă cunosc bine, vor să stea mult lîngă mine și eu nu suport asta. Am avut pînă acum doi bărbați. Primul a murit de leucemie du-

pă doi ani de la căsătorie. Era un englez foarte drăguț, am ținut mult la el, al doilea un arhitect, cam afemeiat... Sînt în divorț cu el de cîteva luni...

Nu întrebai nimic. Mă prefăceam că sînt atent la automobilele care treceau pe lîngă noi.

— Nu ai obosit? o întrebai, ca să spun ceva...

— Încă nu, dacă va fi cazul... Dumneata?

Mă întreba dacă am o soție sau dacă sînt liber. Trebuia să invent ceva ca s-o sperii rău de tot. Era amuzamentul meu, făcea parte din tactica infanteriei marine.

— O, sînt un monstru...

— Adevărat?

Se mira într-un mod care mă tușa, credea repede tot ce i se spunea, dar tot-mai de aceea trebuia să invent ceva cît mai fioros.

— Am trei copii din două căsătorii. Nu prea trimit bani pentru întreținere și ele mă dau în judecată. Am procese multe, vai de capul meu...

Era stupefiată...

— Dar nu pari un om neajutorat, fără bani...

Era încîntătoare în mirarea ei fără margini.

— Da, dar nu-mi place să le dau bani numai pentru că le-am făcut copii. N-ai spus că sînt cinic? O femeie inteligentă ca dumneata a descoperit imediat ce zace în mine, iată de ce nici nu mă ascund...

Se opri și spuse decis:

— Nu cred nici un cuvînt. Nu ești cinic, ești mincinos. De ce o faci?

Risei trist.

— Îmi place să mint... E un vechi obicei de pușcăriaș. În închisoare asta m-a salvat. Le spuneam povești despre țările văzute în călătoriile mele și ei mă credeau și-mi dădeau țigările lor. Dacă nu aș fi fumat, eram mort...

Claxona un idiot pentru că trecusem pe roșu, el avea dreptate dar cine mai ținea seama de asta cînd îmi adusesem aminte de lucruri atît de dureroase...

— Și-acum minți?

— Nu, de data asta nu...

Se vedea de departe Statuia Aviatorilor, precum Arcul de Triumf într-un roman al lui Remarque, începea să devină un simbol adică, cu aripile ei scurte și verzi de bronz, cu acele chipuri și trupuri înălțate sau îndurerate de cădere. Bulevardul spre care ne îndreptam urca, din fața soseau limuzine negre în viteză, prin geamurile de cristal zăream chipuri cunoscut. Remarceau cu ochi lacomi silueta femeii, mersul ei elansat sub pomii aceia care aici nu mai aveau oboseala vegetală a celor de pe bulevardele din centru.

— Este o zi frumoasă... spuse ea deodată.

— Neobișnuită, adăugai și lansai unul din acele surisuri nesuferite care făceau să cadă treizeci de cazemate odată, dacă nu întreaga linie Maginot.

— De ce neobișnuită și nu frumoasă?

— Pentru că în fiecare zi faci probabil aceleași exerciții de digitație acasă sau în sala de repetiție, pentru că vezi aceleași mutre de care te-ai săturat și deodată dai de un nebun care te bate la cap cu poveștile lui timpite dar asta te amuză, te scoate din habitudine... Vrei să-ți cînt ceva?

Se uita la mine ca la un nebun.

— Ce ai de gînd? Ori ai băut ceva de dimineață?

— Nu, nu beau niciodată înainte de asfințitul soarelui... ori nu-i cunoști pe clasici?

— Ce clasici?

— Clasicii ocnologici, cei care se îmbată numai noaptea...

— Ești bețiv? mă întrebă perfect îngrijorat.

— Ba bine că nu! Rup. știi ce-i aia? Mă culc beat ca un porc și mă scol greu dimineața...

Mă măsură iar cu privirile ei șirete care-mi cereau de data asta o desmîntire.

— Nu ai mușcă de bețiv...

— Nu arăt, dar să știi că am băgat mulți sub masă...

— Nu e vulgar ce spui?

— La ce pension ai făcut liceul?

Se irită. Nu se aștepta să adopt tonul ăsta golănesc, dar tehnica cuceritorului era ruperea frontului psihologic al inamicului.

— De mai puțin de un ceas mă întreb ce fel de om ești... Și iată îmi vine din ce în ce mai greu să aflu...

— E atît de interesant?

— Știi cu? Oricum am ghicit la Salzburg că ești român...

— După ce?

— Ai ascultat, ce-i drept, numai o secundă ce vorbeam cu Mac...

— E adevărat, dar după aceea m-am ridicat precipitat ca să nu mai trag cu urechea...

— Streinii nu fac așa ceva.

— Vrei să spui că nu sînt indiscreți? Nu-i cunoști...

— Nu, nu e vorba de indiscreție...

— Atunci de bună creștere!

Iată, ne și certasem după un atît de scurt **comerciu de idei**, cum ar fi spus Mihai Poopescu.

— Nu vreau să te insult. Zău că mi-a părut bine că ai plecat atît de repede...

— Dar asta avea, atunci, vreo importanță pentru dumneata?

Nu-mi răspunse și o imensă bucurie mă cuprinsese.

— Chiar nu vrei să-ți cînt ceva? Nu mai e nimeni pe aici.

— Dacă dorești...

Părea resemnată...

— Imnul Sfîntului Ioan. E ceva din secolul XI, un fel de improvizație pentru învîlțarea notelor, ți-l dedic, e foarte frumos. Știi latinește? O latină ceva mai ciudată...

— Puțin...

— Atunci ascultă!

Ut queant laxis

Re sonare fibris

Mira gestorum

Famuli tuorum

Solve poluti

Labii reatum

Sancte Ioannes...

Se uita la mine cu o plăcere plină de surpriză.

— De unde știi toate astea?

— Am citit niște lexicoane muzicale de cînd te-am văzut la Salzburg, voiam să te fac praf...

— Ești nebun...

— Zău că nu sînt... Nu vrei să-ți scriu scrisori idioate ca Wagner?

— Ce scrisori?

— Ascultă aici, am o memorie prodi-gioasă: „**această dragoste deși moartă îmi va umple viața pînă la sfîrșit cu amintiri vesele și cu senzații binefăcătoare...**”

— Asta e un text de Wagner?

— Autentic, citește-l pe Louis Barthou și ai să te convingi... Mai ascultă? Te rog...

Se strimba și eu eram gata să-l cad în genunchi.

— Nu te supăra pe mine, dar zău că merită: iată ceva trimis Mathildei Wessendonck: „**Dezmierdările tale de dragoste sînt cununa vieții mele...**”

— Nu, destul, mă întrerupse rugător...

— Te rog o implorai... și continuai fără milă: „**Iată-mă mindru și fericit! Nu, nu te căi, nu avea remușcări! Ochii tăi? Gura ta? Miinile? Inima? Sînt eu? Ești tu? O, delicii ale sufletului! O, dulce, sublimă, ardentă, magnifică, fericită!**”

Mă opri. Mă credeam cu adevărat nebun.

— Mă convingi foarte repede că ești rău. Nu se recită scrisori intime, chiar dacă sînt publicate de oameni politici care s-au vrut scriitori...

Ajunsesem lîngă lacuri, un soare ca o pitlie galbenă ardea peste apa estivală. Un minut greu trecu. Voiam numai s-o amuz, dar nu gusta totul. Trecusem peste stachetă ca un avion, nu ca un atlet... Pașii mici, domnul meu, pașii mici. Acum se potriveau poveștile lui Marquez, fabulosul ăla cu generalii lui, cu femeile străvechi ce se legănu în imense balansoare în cartiere moarte, aflate în fictivele ținuturi ale Americii de Sud. Eram un maestru, dar îmi trebuia cu adevărat un gît de alcool. Dacă nu mă lăsa aici la treptele de piatră ale restaurantului eram salvat. Și nu mă lăsa...

(Fragment din romanul „JANUS”)

IMN

Înalt e tărîmul peste care alerg
printre trandafiri și galbene oseminte
printre ierburile fructe-nvăluite-n
iubirea Poetului.

O, patrie — luceafăr pur al dimineții mele
Luceafăr de zi și de noapte, făclă sacră
ce-aprinzi depărtarea și dai strălucire
acestor plaiuri sfînte
și-acestor pietre albe și negre
și blinde

și cobori, graur de aur,
în geamul meu deschis cerului
o inimă iubind aprig.

Izvor lin al turmelor ieșite pe plaiuri.

Patrie — lacrimă prelinsă pe geana văzduhului
în singele meu fierbinte,

sub deschiderea Crinului
de Lumină.

Sînt singele inimii tale.
Sînt ochiul deschis peste holde și turme
Sînt metalul ce curge printre brațele lucrătorului
Sînt trupul tău înflorit magnolie
Sînt aprigul braț arcuit peste Mureș și peste Prut
peste Crișuri și Dunăre
și peste alte riuri și fluvii
ce curg fără somn pe timpla
Carpaților.
sub o Stea călăuzitoare.

O, izvorul meu fără moarte
Adîncă e fîntina rodului tău
Și mai înaltă ca o stea lumina ce vine de la Tine
la fiii tăi.

„o, voi eroi, voi poeți din străbune vremi”
singele vostru ne curge prin vine!

Prin flăcările diminetii văd vulturul fără moarte
coborînd pe-o vale trandafirie
(mai alb ca aripa arătării în grădină)
El așează peste trupul lui Decebal
cununa izbînzii!

Sub cerul invadat de flăcările eternității
graiul tău cheamă poetul pe culmi,
între zei.

Patrie,
fii binecuvîntată de buzele celui
ce murmură acest imn de iubire
la tălpile tale.

Pămînt al colonelor inverzite,
Fiică a cerului și-a mării!

Victor Nistea

Sibiu, decembrie 1972.

Teatru

Premieră pe țară

la Teatrul Mic

„Testamentul cîinelui”

de Ariano Suassuna

DUPA surse neconfirmate, Ariano Suassuna ar fi unul din marii scriitori ai patriei sale, Brazilia, iar piesa care i se joacă acum la București ar fi tinut, anul trecut, afișul la Paris. **Testamentul cîinelui** este o farsă populară, plină de bun simț și de vervă, ai cărei eroi sînt isteții țărani Juao Grillo și Chico, ce s-ar putea numi, în adaptare, Păcală și Tindală. Ei vin în contact direct cu instituțiile țării lor, cu biserica de exemplu, dovedindu-și prețutindeni iuleala minții și trăgînd pe sfoară în dreapta și în stînga. Sînt, firește, săraci lipiți pămîntului și trudesc la un morar hrăpăreț, cu nevastă rea de muscă. Favoritul nevestei morarului, cîinele Scrumbiuță, e bolnav fără speranță. Morarul insistă pe lingă preot să l-se facă dobitocului slujbă întru înzdrăvenire. Preotul însă ezită înaintea unei asemenea înjosiri a harului său, iar cîinele răposează. Morarul și soata lui preînd atunci, pentru Scrumbiuță, o înmormîntare creștinească. Datorită lui Chico și lui Juao, care-i conving pe slujitorii bisericii că potaia i-a prevăzut într-un testament, aceasta se săvîrșește. Află însă episcopul și, operativ, este trecut și el în apocriful cîinelui. Cu toții încap atunci în ghearele filharului Severino, care îi jefuiește și, rînd pe rînd, îi execută. Severino, păcălit de Juao, ajunge și el la judecata de apoi, ca de altfel Juao însuși. Singurul care scapă cu bine e Chico. Pe tărîmul celălalt, cunoștințele noastre sînt disputate de diavoli, pe de o parte, de Isus și de Maica Sa, pe de alta. Toți obțin purgatoriul, în afară de Juao care e înțors pe pămînt.

Aceste întâmplări extraordinare la care asistăm presupun comentariul în surdina, ironic și detașat, al autorului. Ele sînt menite să dea naștere celui gen de spectacol „popular”, înrudit cu teatrul de marionete, care captivează publicul de orice condiție. Din păcate, tocmai suflul popular și verva spontană sînt cam sărace în reprezentarea dirijată de Sorana Coroamă. Deși scena și costumele sînt colorate frapant, spectacolul e „calm”, asemuindu-se mai degrabă cu teatrul de salon. Aceasta în ciuda faptului că actori precum Magda Popovici, Dumitru Furdui, Arcadie Donos, Alexandru Lungu, Constantin Codrescu, sînt foarte înzestrați pentru genul amintit. Încheiem cu regretul că, nici după această premieră, Teatrul Mic nu-și vede deplin cristalizate virtualitățile.

Marius Robescu

Actori care pot juca orice...

CÎND am plecat din Belgrad, cronicile despre turneul Teatrului „Nottara” cu piesa lui Horia Lovinescu **Și eu am fost în Arcadia** abia începuseră să apară, dar nu există nici un dubiu că senzația pe care am menționat-o în titlu, și care este cuprinsă în cronică lui Miloslav Mirkovici din „Politika Ekspres”, va domina cronicile ulterioare, pentru că raportul care s-a stabilit între scenă și sală a fost, cel puțin pentru mine, unic.

Spun cel puțin pentru mine, întrucît este vorba de primul spectacol pe care l-am văzut în străinătate jucat de o trupă românească. Spectacolele pe care le vezi în țară sînt, dominate de un fel de idee de relativitate, este greu să te debarasezi de tot felul de lucruri pe care le știi despre regizori și actori și ceea ce vezi pe scenă intră imediat într-un sistem de referințe. Într-o sală de spectacol din străinătate toate aceste lucruri dispar în bună măsură și spectacolul ți se prezintă oarecum în valoarea sa absolută și nu în valoarea sa relativă. Nu mai are nici o importanță dacă un actor, să spunem, a crescut sau nu, singurul lucru care importă este faptul dacă actorul este bun sau nu, și cît e de bun. Este inutil să spun că în cadrul turneelor majoritatea spectatorilor sînt niște oameni de meserie, adică actori, regizori, croniciari, deci niște oameni greu de impresionat, mîncăți bine de teatru și de spectacole.

Ei bine, cred că meritul principal al spectacolelor pe care le-a susținut Teatrul „Nottara” în Belgrad a fost tocmai transformarea oamenilor de meserie în niște simpli spectatori, care treptat s-au lăsat cucerii de spectacol și care, mai ales în partea a doua a spectacolului (care este și cea mai bună), își revărsau bucuria contactului cu o artă realmente de calitate, într-un sir aproape continuu de aplauze. Grupul acela mic de actori care alcătuiau distribuția piesei au reușit să pulverizeze inevitabila barieră a limbii, a unui text inedit pentru spectatorii belgrădeni și, prin aceasta, au făcut un serviciu mult mai mare dramaturgiei românești decît, poate, își închipuie ei înșiși.

Piesa lui Horia Lovinescu reprezintă, indiscutabil, una din marile sale reușite. Poate că nicăieri ca în altă parte, în **Arcadia** Lovinescu a reușit să materializeze dramatic un anume suflu caracteristic nu altul pentru modalitățile morfologice, cît pentru substanțialitatea concepției mitologice românești. Este vorba de o anume conștientizare a morții, care, oricît s-ar spune, reprezintă una din atitudinile umane esențiale. Acest motiv a fost abordat și în piesele mai vechi — începînd cu **Citadela sfărîmată**, continuînd cu **Moartea unui artist** și, oarecum, terminînd cu **Petru Rareș**. De data aceasta, însă, n-a mai fost vorba de unul din motivele piesei subordonate unei alte mișcări, ci de mișcarea dramaturgică însăși. Din punctul de vedere al motivului mitologic la care m-am referit mai sus, celelalte piese au reprezentat niște tatonări, pe cînd **Arcadia** e o expresie pleneră. Fascinația acestei piese stă, însă, în dialogul ei, care depășește funcționalitățile curente ale dialogului, determinînd chiar și aspectele compoziționale ale lucrării. De aici și o dificultate sporită a comunicării cu un public al cărui contact **literar** cu textul nu se realizează decît prin intermediul unor rezumate citite înaintea fiecărui act. Și știți dumneavoastră cum sînt scrise și traduse rezumatele acestea...

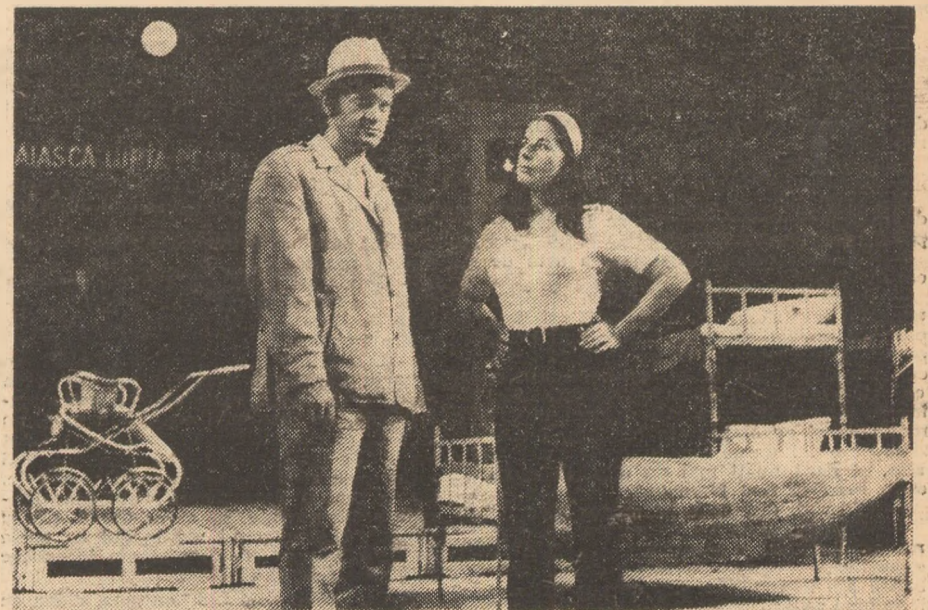
Spectacolul a început (în sală) sub semnul îndoilei în privința posibilității reale de comunicare cu realitatea dialogală de pe scenă. Prima parte a spectacolului a reprezentat de fapt destrămarea acestei îndoilei, iar partea a doua, momentul autentic al comunicării. Mă gîndeam, urmîrind spectacolul, că grupul acesta de actori tineri (Repan, Varga, Gilda Marinescu, Lucia Mureșan, Rodica Sanda Tușuianu, Anda Caropol) reprezintă, în fond, o generație de actori oarecum diferită de generația de aur, care-și are

o foarte pronunțată personalitate scenică și care reprezintă, de acum, o contribuție esențială la emanciparea artei scenice românești.

Cele două cronici care au apărut pînă la plecarea noastră din Belgrad (cea din „Politika Ekspres”, la care m-am referit mai înainte, și cea din „Novosti”) au fost citite în tren, la întoarcere. Toți cei ce au fost lăudați (și au fost lăudați toți) au receptat cu umor elogiile adresate. Umorel (după cum se știe) reprezintă în cazurile acestea un reflex al autocontrolului, care la rîndul său este una din condițiile valorii. De altfel, discuțiile imediat următoare au fost nu despre cronici, ci despre Belgradul vechi și despre Belgradul nou, despre lucrurile văzute, auzite și aflate în timpul turneului. A doua zi dimineața, cînd ne apropiam de Gara de Nord, Horia Lovinescu și cu mine vorbeam despre marea explozie de talente actoricești de la noi. Horia Lovinescu, în calitate sa de director de teatru, a făcut o listă ad-hoc de mari actori ai „Nottara”-ului care n-au fost văzuți la spectacolele belgrădene, listă care începea (venind

vorba de vîrstă și de generație) cu George Constantin și se termina, oarecum, cu Ștefan Iordache. Această abundență de talente actoricești reprezintă, probabil, una din marile momente ale teatrului nostru de astăzi și ar fi un mare păcat ca această stihie să nu se transforme într-o explozie artistică de mare anvergură. Oamenilor acestora nu le lipsește nimic altceva decît celebritatea mondială. O spun cu toată seriozitatea și cu toată responsabilitatea pe care o incumbă o atare afirmație. Iar turneele în străinătate reprezintă una din căile cele mai sigure și mai eficiente în acest sens. În orice caz, turneul Teatrului „Nottara” a demonstrat-o din plin. Și turneul nu s-a făcut nici cu Labiche, nici cu misterele medievale descoperite acum patru luni. Turneul s-a făcut cu o piesă românească profundă și dramatică, cu un spectacol de dezbateri și nu de actor total (care face acrobație și pantomimă, cîntă și dansează), ci de actori care joacă și interpretează și o fac cu patimă și strălucire.

Leonida Teodorescu

Din premierele originale ale stagiunii actuale: „O pasăre dintr-o altă zi” de D. R. Popescu (Teatrul Național din Cluj). În fotografie, Dorel Vișan și Silvia Ghelan

Un erou romantic inedit

A MPLU grav, marcat de expresionism, e spectacolul **Culorile nemuririi**, ultima premieră a Teatrului Evreiesc de Stat din București. Păstrînd înlocuim grandiozitatea severă indicată în titlu, dar contravenind uneori cu retorism și divagații de intrigă sentimentalistă, piesa lui Ștefan Tita are marele merit de a readuce în lumină figura complexă, dar animată de un singur sentiment dilatat pînă la condiție umană, a pictorului pașoptist Constantin Daniel Rosenthal. Acest unic sentiment a fost dragostea și, implicit, lupta pentru eliberarea patriei sale adoptive, România, despre care scrie în termenii următori: „N-aș fi crezut niciodată că sînt atît de Valah cum sînt: patria mea este Valahia! Admir din zi în zi mai mult poporul valah. Ce inteligență, ce blîndețe!” Bazîndu-se pe date biografice aproximativ exacte, Ștefan Tita introduce pe lingă romantismul inherent (asemeni lui Byron, Rosenthal a luptat și a murit în Balcani) lectura unor fragmente din corespondența eroului, sporind atmosfera de autenticitate a piesei. Dar, cum am spus, nu există suficientă măsură, grandilocvență și gesticulația senti-

mentală mărunță micșorează soliditatea și profunzimea subiectului.

Furați parcă de ritmul titanic al replicilor, regizorul și actorii au uitat să plaseze într-un spațiu firesc evoluția piesei, cuvintele și mișcările în scenă sînd fals, în sentințe teatralizate. Regia lui Adrian Lupu a înțeles însă bine rolul cronicarului, al secretarului unei fierbinți epoci istorice, acesta devenind un martor prețios, trimis al epocilor viitoare, actorul respectiv, Rudy Rosenfeld fiind sobru și atent, pe măsura rolului său consemnat, ce nu îngăduie prea inflamate subiectivisme.

Dar, repet, marele merit al spectacolului este aducerea în scenă a omului care a jertfit totul, dragoste, talent, viață, care a scris: „Nu ne mai gîndim astăzi decît la Patrie și Revoluție... Cunoșc cuvîntul Patrie și, cu toate suferințele, sînt mai fericit ca odinioară”, și a murit torturat în închisorile habsburgice din Budapesta, fără să vorbească, fără să dezvăluie nimic din ce știa.

Anton Roman

Un film
cu dublu
„suspense“

„EXPLOZIA“

Cinema

ÎN DOUĂ din scenariile talentatului scriitor Ioan Grigorescu, personajele își petrec existența în flăcări, iar într-un al treilea film, eroul moare înghețat, adică în aceea lume a înzăpezilor, lume de vis, unde se moare de căldură.

Am amintit această analogie între cele trei filme tocmai pentru a constata că, sub aceeași idee generală: lupta împotriva unei catastrofe iminente, cele trei filme zugrăveau trei probleme distincte: limitele dreptului de a greși, (*Subteranul*), procesul sufletesc al „eu-lui muribunzilor“ (*Canarul și viscolul*), în sfârșit, în cel de al treilea film, (*Explozia*), de care ne ocupăm aci, obiectul este catastrofa însăși, catastrofa ca atare. O catastrofă așa de mare, încât acoperă întregul subiect; un dezastru care amenință un oraș întreg; o catastrofă fără vinovății și responsabilități; o catastrofă cu dimensiuni de stihie; așa de colosală, încât toți oamenii, de la cei mai generoși și pînă la cei mai egoiști, devin eroi; se aruncă în foc, sar în ajutor, își riscă viața, găsesc pe loc soluții mai mult sau mai puțin ingenioase.

În apele portului Galați, șalupa căpitaniei semnalează un vas fantomă, care navighează în derivă, beat, gol, fără oameni, și aruncînd flăcări din toate încheieturile. Echipajul parc-ar fi fost înghițit de o năluca; nimeni n-a văzut nicăieri, la țarm, pe vreunul din mulții marinari ai lui *Poseidon*, vas de comerț panamez. Iar la bord, baloane de oxigen pot în orice moment să facă explozie, aruncînd un întreg oraș în aer. Dar asta nu e tot. Vasul conține multe tone dintr-un îngrășămint care, la o temperatură de 300 de grade, devine un exploziv mult mai puternic decît modesta dinamită.

Că autoritățile municipale, județene, portuare și universitare au conciliabule asupra măsurilor de luat; că există divergențe de păreri; că multe din propuneri sînt simple ipoteze, cu inerențele lor riscuri de eșec, această diversitate de opinii scoate încă mai bine în relief unanimitatea reală. Fiecare adoptă ceva și din părerea adversă. Toți sînt de acord că s-ar putea să fie nevoie să se evacueze întregul oraș; toți sînt de acord să nu se facă asta decît în clipa cînd orice altă speranță e pierdută, căci panica unui întreg mare oraș e și ea o catastrofă. Așa că tot filmul nu e altceva decît cițiva oa-

meni, cîteva zeci de oameni care a-leargă printre flăcări, într-o aparentă debandadă, totuși urmărind țeluri precise și lucide. Impresia de incoerență provine doar din rapiditatea unor operații desfășurate înăuntrul unei urgențe nemiloase și a unui orar neînduplecat de scurt.

Se știe, din istoria cinematografului, că una din calitățile unui regizor de film, calitate pe care nu o mai găsim în vreo altă artă, este aceea de a porunci învîlmășelii și de a domina harababura de oameni și de elemente dezlănțuite. Prin această calitate (nou-născută în istoria artelor) s-au ilustrat Griffith și Cecil B. de Mille, de pildă. Regizorii români au dovedit că posedă acest talent. Iar printre ei, Mircea Drăgan. În *Explozia*, scenele de febrilă forfoteală generală nu sînt episoade, ci acoperă filmul în întregime, acoperă aproape toate ale sale peste o sută de minute, fără ca în nici un moment să avem impresia de monotonie. Acest paradox se explică prin mai multe pricini. Mai întîi: diversitatea psihologică a personajelor care iau parte activă și precisă la operațiile de salvare, diversitate realizată prin-

tr-o distribuție actoricească remarcabilă: Dinică, Besoiu, Caragiu, Beligan, Dem Rădulescu, Jean Constantin, Draga Olteanu, Toma Dimitriu, Colea Răutu, George Motoi, Florin Piersic. Dacă printre ei se distinge Dinică, e pentru că îl distinge rolul, un rol-cheie, căci printre toți ceilalți, personajul lui exprimă cel mai complet conduita „o-mului nou“ al epocii noastre. În mai multe rînduri i se contestă calitatea de a-și da părerea, dreptul de a se amesteca. „Dumneata nu faci parte din grupul nostru“ — îi spune unul din notabili. „Dar (răspunde fratele Gică Salamandră) fac parte din țara noastră“. Răspuns, în fond, modest, căci fratele Salamandră era, din tot „grupul nostru“, acela care avea cel mai mult „dreptul să se amestece“. „Gicu“ era un specialist stingător de focuri. De focuri dificile, de incendii de sondă, de unde și numele lui de Gică Salamandră. A doua explicație a victoriei împotriva monotoniei este, cum am mai spus, arta cu care regizorul Drăgan știe organiza, doza, grada permanenta aparentă debandadă, halucinantă repezeală, imbulzeală, învîlmășală, obținînd nu un „suspense“, ci

două! Căci povestea, așa cum a fost compusă de scenarist, cere regizorului două suspense-uri în loc de unu. Se numește „suspense“ să tot aștepti ceva care trebuie neapărat să se întîmple și care se tot amină, de fiecare dată. În povestea noastră acest ceva inexorabil este dublu: explozia, teribila explozie, trebuie neapărat să aibă loc. Pe de altă parte, catastrofa trebuie neapărat evitată. Pînă la urmă, care din două se realizează? Amîndouă! Este ceva unic în analele suspense-ului. Cum s-a obținut asta? Nu vă spun, căci altfel n-am mai avea „suspense“ deloc.

În filmul *Explozia* nu știe nimeni, nici personajele, nici spectatorii, dacă dezastrul se va produce sau nu. Nu știe și nici nu va ști vreodată. Căci nici salvarea, nici catastrofa nu vor avea loc, ci, pur și simplu amîndouă! Repet: nu vă spun cum și de ce, din motive tot de „suspense“. Termin, amintind doar că imaginea lui Nicolae Mărgineanu (în, slavă Domnului, Eastman Color!) este de o bogăție, ingeniozitate și măreție uimitoare. Un super-color „à l'américaine“, fără împușcături, droguri, erotism și abuz de cascadorie. În sfârșit, povestea e traversată și de un discret pîrîu de poezie. Spuneam că vasul fantomă era pustiu. Totuși, undeva, se găsește un marinar american leșinat. Își revine. Salvatorii vor să-l evacueze de pe vaporul în flăcări, dar el nu vrea, boxează cu salvatorii și reușește să se ascundă undeva pe vas. Încetul cu încetul aflăm de ce. La bord există un pasager clandestin: iubita marinărului, ascunsă și înmuiată de el. Îndrăgostitul nu va pleca pînă nu-și regăsește iubita. Rămîne în mijlocul flăcărilor pentru a salva un om, unul singur, dar care e și dragostea lui. Interpretul acestui rol este, bineînțeles, Piersic.

Și încă un filon de poezie și visare. Unde sînt mulții marinari ai echipajului american? Cum de nu i-a găsit nimeni? Explicația e simplă și tulburătoare. Cine știe în ce loc, pe lungă rută a Dunării, incendiul devenind ireparabil și catastrofa iminentă, marinarii au părăsit vasul. Între Severin și Galați, oriunde asta s-ar fi putut întîmpla. Pe sute de kilometri, vasul fantomă coboară la vale, pîrîind în flăcări, întunecînd cerul cu turmele lui de nori de catran...

D. I. Suchianu

Gheorghe Dinică, Jean Constantin și Dem Rădulescu într-o scenă din „Explozia“

Acel ceva care-ți dă de gîndit

POATE că n-ar merita o discuție a-nume sugestiile unui film (ele nu țin atît de teorie, cît de un fel de al șaselea simț), dacă n-ai rămîne uneori surprins de faptul că ele n-au fost remarcate în sală și în presă. A nu călca pe covorul ce ți-a fost așternut, a observa doar dușumeaua scîrțîitoare a camerei închiriate înseamnă a nu te bucura exact de grija pe care gazda ți-a dat înăuntrul ei, și pe care ea conta exclusiv. Cam așa s-a întîmplat cu *Micul om mare* al lui Arthur Penn: majoritatea comentatorilor s-au lăsat seduși de „povestea“ destul de banală și tradițională, neglijînd tocmai irizările, jocurile secundare care o transformă în cu totul altceva, într-un univers fermecător, aburit de sensuri și ingenuități.

S-a petrecut o neînțelegere: cantitatea a fost luată drept cantitate goală, cînd de fapt în ea se găseau ascuns... toate săgețile de direcție ale calității. În fond, ceea ce șoca în acest film (tot ceea ce era în măsură să-ți dea de gîndit) era o nejustificată abundență de situații, un fel de șarjare a epicului — nu prin strîmbături și scîlîmbăieli, ci printr-o prea pîsăloagă, printr-o buimăcitoare „seriozitate“. Evident, regizorul a vrut să te aducă întîi la exasperare, pentru că — dacă ai avut această răbdare sfîntă — să te determine apoi să reflectezi asupra imposi-

bilității sensului prim, direct, și să te convingă să iei filmul pe cont propriu, să-l interpretezi cu propria ta sensibilitate. Penn știa, probabil, încă de la părintele Pascal, că „fiecare privim lucrurile sub alte aspecte și cu alți ochi“, și de aceea nu s-a temut să ne propună un joc caleidoscopic — caleidoscopic la propriu! —, adică să ne dea calitatea de oglinzi înclinate și să ne ruleze pe dinainte niște informări bucăți de material epic...

★

...Întîi e vocea aceea scîrțîită, a omului de 121 ani (crainicii americani nu se dez-mint!), spunînd benzii de magnetofon înîmplări din epoca generalului Custer și a glorioaselor campanii de exterminare; fața aceea de pachiderm, reporterul acela tînr și figurant... îți dai seama că totul e un pretext... Dar matusalemicul personaj întinerește cu 11 decenii dintr-odată, îl zărim copil pe un cîmp fumegos, îl vedem furat de indieni...

...Și pretextele se țin lanț: urmează amănunțitele sale peripeții, viața în trib, educarea și botezarea sa (botezul său de nume și botezul său de foc, pentru că și războaiele se țin lanț), pe urmă mai îmbătrînește cu cinci ani, mai dă o luptă, mai îmbătrînește cu alți cinci, apare în sfârșit Dustin Hoffman (el e, cronologic, abia al patrulea interpret al personajului Jack Crabb),... apoi Jack Crabb e furat din nou (acum de albi...).

...Apoi devine personaj picaresc: copil de suflet, trăgător de elită, soț iubitor, negustor înșelat... Apoi i se fură nevas-ta de către indieni, apoi se întoarce în vechiul trib s-o caute, apoi se căsătorește din nou (însă cu o indiană), apoi indiană o ucisă (însă de albi), apoi îl vedem iarăși printre albi, și iarăși printre indieni...

...Și totul se zbate haotic, feeric, ca într-o apă: fără sens, fără limită, cu o anume indiferență, cu o anume detașare, cu o anume lentetă și nehotărîre, și totul la început e real și logic, dar în momentul imediat următor a și trecut puțin pe lingă real, și scenele se înșiruie puțin alandala, și contururile epice se suprapun puțin anapoda, ca într-un vis, și ca într-un vis tot ceea ce în logica separată părea perfect, în logica de ansamblu devine bizar: pocit, lungit, într-un cuvînt, supraréal.

★

Și din cînd în cînd reapare vocea, vocea aceea de 121 ani, care istorisește egal, și candid, și inflexibil, vocea de magnetofon, netulburată decît de butoane, vocea de robot, vocea de istorie, și pentru cîteva clipe ea și imaginea se suprapun, și filmul tîlmăcește ce spune vocea, dar (fie că adevărul vocii e prea platonice, fie că vocea e prea încrezătoare în adevărul ei, fie că altfel se petrecuseră lucrurile de cum își aminteste ea) ceea ce apare pe

ecran pare să fie de fiecare dată cu totul diferit, ceva mai dur și mai trist, mai puțin înarîcat și mai tern, și atunci realizezi că drama îngrozitoare a adevărului nu stă în faptul că-l ascundem cumva, ci în aceea că el e înconștient. În vreme ce noi nu putem fi decît conștienți; în faptul că această luciditate a noastră ne duce direct la părtinire și că această părtinire deusează automat în contrariul adevărului. Spre deosebire de adevăr, minciuna e conștientă, abia ea poate fi luată în serios (pare să zică terifiat Penn); adevărul e atît de transparent că pare să nici nu mai existe. Pentru a restabili echilibrul, faptele filmului au de ales între a lua în deridere minciunile convenționale care pun în evidență adevărul sau a merge cu transpunerea dincolo de adevăr, dar tot pe direcția lui, acolo unde locuiește patosul. Arthur Penn a realizat o dublă performanță: a optat pentru prima soluție, după ce, secvență de secvență, a vrut să ne demonstreze ineficiența celei de-a doua.

★

Personajul pe care-l descoperi treptat este Malec — marele contemplativ impasibil pe care Dustin Hoffman l-a preluat de la Keaton cu arme și blazoane: cu mersul său lunar, cu chipul său înghețat, cu veșnicul său statut existențial.

Romulus Rusan

Muzică

Societatea
„MUZICA“Impresionism
al memoriei

ASTFEL am putea caracteriza arta lui Enescu în ultima perioadă, luându-ne toate precauțiile pentru a nu închide o muzică de geniu într-o formulă. (Am da altfel un bir nedorit slăbiciunilor vieții intelectuale contemporane). Dacă totuși riscăm această formulă, ea va trebui să primească înțeles cuprinzător și adinc, apropiind-o de un context contemporan, adică de demersurile altor spirite mari ale epocii.

Dintr-o carte citită acum vreo 25 de ani, Ravel de Yankelevitch, mi-a rămas în minte expresia: „folclor imaginat”; peste sursele identificabile ale folclorului, domnește în muzica lui Ravel un spirit de folclor imaginar, al Paradisului. (Mai tirziu am atribuit această formulă și lui Bartok, pînă a nu fi fost devalorizată de folclorurile „interspațiale” ale filmelor de ficțiune.)

În înțelesul cărții pomenite, am putea vorbi și de un impresionism al memoriei la George Enescu. Impresionismul au căutat impuls și actualitate în natură, ei au ieșit din atelier pentru a surprinde nuanțele și lumina. Enescu părăsește și el atelierul, dar pentru a intra într-o natură interioară, în care lumina este aceea a copilăriei, a amintirii; puterea lui de actualizare, de inviere a trecutului afectiv este cu totul neobișnuită, iar tonul de evocare, nemitabil.

Nu va fi greșită analogia cu Proust: această apropiere s-a mai făcut, dar pe un plan minor, în jurul lui Vinteuil sau al unor saloane pariziene pe care le-a frecventat și Enescu. Este vorba acum despre o apropiere în metoda de creație; ca și la Proust, memoria pare să se agațe de detalii aparent nesemnificative, trăgînd ca de un firet cortina care deschide vastul peisaj interior al timpului regăsit; artistul, cu aceeași putere de actualizare, de improspătare ca și a impresionistilor, știe să desprindă din magma acestei lumi cele mai vii, cele mai prezente, mai aburite de căldură impresii.

Astfel ar putea fi cercetat rolul detaliilor în muzica de împlinire matură a lui Enescu. La fel, miraculoasa lui heterofonie, imbinare neverosimilă de suflu și finețe; vocile care însuflă căldură și luminează ductul principal sint ca și nervurile pe care artistul de altădată le pipăia în marmură, dînd viață acestor capilare ale materialului.

Impresionism al memoriei în înțelesul eminescian: ochii nchisi afară, înlăuntrul se deșteaptă...

Anatol Vieru

PRINTRE societățile cultural-artistice ale Capitalei și-a făcut apariția un nume nou: Societatea „Muzica”. Pregătirea evenimentului s-a desfășurat serios, discret și poate de aceea concertul inaugural nu a fost urmărit de o asistență prea numeroasă în sala Ateneului.

«Fenomenul, aparent nou pentru generațiile mai tinere — sublinia compozitorul Doru Popovici, președintele societății, în alocuțiunea rostită cu acest prilej festiv — continuă tradițiile unor renumite ansambluri: Societatea corală „Carmen”, Corul „Gavril Musicescu” — Iași, Corul „Ion Vidu” — Lugoj, iar această reînființare a Societății „Muzica” constituie un pios omagiu adus înaintașilor noștri».

Noua grupare include cele mai diverse categorii, de la cîntăreți consacrați la elevi de liceu și simpli melomani. Văd în această realizare împlinirea unui vechi deziderat al formațiilor artistice care funcționează pe lângă casele de cultură din Capitală. În plus, patronajul Filarmonicii „George Enescu”, sub care se desfășoară activitatea societății, asigură tinuta demnă a repertoriului și a circumstanțelor concertistice. Din diversitatea preocupărilor interpretative am putut urmări, pentru început, o formație corală, mai mulți cîntăreți de lied și operă, un trio de coarde și un ansamblu simfonic, îndrumați respectiv de Nicolae Ghiță, Cornelia Gavrilăscu, Flavia Henteș și Radu Cozărescu. În cele câteva madri-

gale prezentate de ansamblul coral, alături de lucrarea *Nunta de pe Someș* de Viorel Dobos — piesă construită cu o sugestie folclorică clasică — am apreciat gustul cameral al interpreților, timbrul omogen și virtuozitatea de ansamblu. Interpretarea vibrantă, tinerască, cred că trebuie dirijată pe o viitoare linie de siguranță, în care precizia planului global rezultă să-și afle locul meritat. Dintre cîntăreți am reținut realizarea solistei Otilia Văsoți, care, într-o arie din opera *Gioconda* de Ponchielli, prin căldură și plasticitate a dovedit că are calitățile certe ale unei voci de operă. Interpretarea inspirată, sensibil feminină, dată *Trio-ului de coarde* în *Si* de Johannes Brahms, de către Adriana Troșca, Domnița Slovescu și Flavia Henteș, ne face să așteptăm din partea acestora realizări din ce în ce mai subliniate. Dirijorul Radu Cozărescu este un artist care „crește” sensibil; în „piesa de dirijor”, *Uvertura Prometeu* de Beethoven, ne-a lăsat o bună impresie. *Schița concertantă pentru violoncel, pian și orchestră* de Dan Buciu, care a completat programul inaugural, ne-a pus în fața unei realizări a compozitorului, în care s-a remarcat orchestrația inteligentă, melodică sublimată, pointilistă și ritmică atrăgătoare. Pianista Magda Buciu și violoncelistul Aurel Niculescu au asigurat, la rîndul lor, un tonus interpretativ convingător.

Anton Dogaru

● Simbătă 30 Decembrie Ansamblul artistic „Doina” al Armatei a oferit la Sala Palatului, alături de „Rapsodia română”, corurile Filarmonicii „George Enescu”, „Madrigal” și alte importante formații, un spectacol ce s-a bucurat de un deosebit succes, închinat celei de-a 25-a aniversări a Republicii. În imagine un moment din spectacol.

Contribuția muzicii

COMPOZITORILOR, ca de altfel tuturor creatorilor de frumos din țara Mioriței, le-a revenit înalta misiune de a contribui cu talentul și dăruirea lor la conturarea cadrului sobru în ale cărui coordonate întregul popor celebrează împlinirea unui sfert de veac de Republică. Răspunzînd apelului lansat de documentele de partid de a îmbogăți repertoriul ansamblurilor corale prin cît mai multe cîntece cu caracter mobilizator, creatorii de coruri adresate maselor au ilustrat printr-o activitate prolifică, fără precedent în evoluția genului, la noi, cele mai semnificative momente din lupta plină de abnegație și eroism a clasei muncitoare, desfășurînd într-o frescă sonoră vie etape cruciale din istoria zbuciumată a poporului nostru. „Cîntare Patriei”, „Festivalul cîntecului ostășesc”, „Concursul U.T.C.”, „Concursul pionierilor” au fost doar cîteva din acțiunile menite să sublinieze efortul compozitorilor contemporani în sporirea patrimoniului de cîntece de masă, ostășești, pentru tineret.

școlari și copii. Acestor acțiuni li se adaugă ultimele apariții editoriale și antologia *Cîntece pentru tineret*, colecții și caiete de muzică corală românească. În toate județele, orașele și satele țării cîntecul coral românesc contribuie, prin forța muzicii, la educarea patriotică și cetățenească a omului zilelor noastre, sporind, prin noi valori, prestigiul culturii socialiste. Este suficient să amintim, astfel, că numai la concursul „Cîntec patriei” au fost interpretate și difuzate în primă audiere peste 120 de cîntece noi.

Conservatorul „Ciprian Porumbescu” în colaborare cu Uniunea Compozitorilor și cu Institutul de istoria artei a inițiat Sesiunea științifică jubiliară dedicată aniversării Republicii. Lucrările anunțate de Editura Muzicală sînt aparate în curînd, probează interesul deosebit al muzicologilor români pentru cercetarea tradițiilor școlii componistice naționale și, în speță, a fenomenului muzical contemporan. Semnalăm astfel volumul *Muzica în România Socialistă* de Petre

Brîncuși și Nicolae Călinoiu, *Hronicul muzicii românești* de Octavian Lazăr Cosma, antologia semnată de Octavian Cosma și Gheorghe Ciobanu, *Izvoare ale muzicii românești. Histoire des relations musicales entre la France et la Roumanie* de Vasile Tomescu, volumul VIII din culegerea de „Studii de muzicologie”, cu titlul *Cultura muzicală românească la un sfert de veac de la proclamarea Republicii*, volumul întâi al *Repertoriului general al muzicii românești* de Mihai Popescu.

Dialogurile susținute de compozitori și muzicologi, de membri ai conducerei Uniunii, cu oameni de toate profesiile, din fabrici și uzine, șantiere și cooperative agricole au fost fructuoase, prilejuind muzicienilor noștri posibilitatea de a cunoaște, la fața locului, munca, viața, gîndurile și aspirațiile celor cărora le este adresată creația lor. Mărturie a interesului de care se bucură asemenea acțiuni este susținerea, — prin noi manifestări: vizite, concerte, prezentare de prime audiții românești, discuții — a cercurilor de „Prietenii ai muzicii” înființate la Platforma industrială „23 August” și la Uzinele „Republica”.

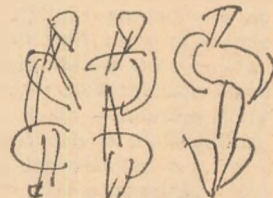
Gh. P. Angheliescu

Intellectualismul

CA NU în exprimarea afectelor conștă specificul și rostul muzicii, s-a remarcat cu multă pătrundere încă de la jumătatea secolului trecut, cînd apărea prima combatere a teoriei emoționalității: cartea lui Eduard Hanslick „Frumosul muzical” — moment de cotitură în istoria felului de a concepe muzica. Perceperea sentimentală a muzicii, spunea renumitul estetician vienez, ține nu de estetică, ci de psihopatologie. Deși repudiată cu multe vociferări, concepția hanslickiană a prins totuși rădăcini, și nu numai în gîndirea estetică, ci și în practica muzicală. După aproape un secol o vom găsi confirmată — și prin cuvinte și prin compoziții, — de către muzicieni de talia unui Webern, a unui Stravinski. Convinși la rîndul lor că a vrea să faci din muzică arta afectivității înseamnă s-o împingi spre degradare, ei au preconizat o desfășurare sonoră care să exprime, în modul cel mai pur cu putință, operațiile organizatoare și făuritoare ale intelectului muzical, logic — însăși a construcției, eliberată de orice parazit provenitor din domeniile extra-muzicale, și în primul rînd din acela al emotivității. Deși evolua într-o direcție opusă romantismului, postromantismului, expresionismului, această orientare speculativă a avangărilor ducea la rezultate artistice care, pentru o sensibilitate muzicală sănătoasă, erau nu mai puțin apăsătoare decît expresia inundată de valurile sentimentelor dezlănțuite. Căci sufletul omenesc năzuitor spre armonie resimte ca incompatibile cu aspirația lui nu numai „prea omenescul” afectivității exacerbate, dar și raționalismul care, alungînd sentimentele, se dezumanizează. Antiafectivismul lui Hanslick — pătruns de dispreț pentru ceea ce e etern-romantic în om și reducînd rațiunea de existență a muzicii la înlăuntrirea „formelor sonore în mișcare” („Tonendbewegteformen”) — nu putea duce, prin dezvoltarea lui consecventă decît la ariditatea și glacialitatea atît de caracteristice acelei părți din muzica de azi care vrea să se sprijine înainte de toate pe intelectul cercetător, constructiv și ordonator. Și serialismul constructivist modern își va găsi înaintașul cel mai de seamă în Bach însuși, pe care atît Schoenberg cît și Webern îl vor numi „primul compozitor dodecafonic”. De ce a fost și rămîne Bach atît de mare? Pentru că — spun ei — a reușit să organizeze materialul sonor cu o logică a cărei rigoare cu greu poate fi atinsă. Extraordinara capacitate de organizare a intelectului — iată de unde izvorăște sublima splendoare a muzicii lui!

Si totuși, cînd citești un comentariu făcut muzicii în acest spirit, orientat adică precumpănitor spre latura ei intelectual-constructivă, încerci o insatisfacție tot atît de mare ca atunci cînd despre muzică ți se vorbește sub semnul sentimentalismului, într-un limbaj saturat de metafore și lirism. Intuiția îți șoptește: Nu, nu aceasta este esența! Nu pentru că să-mi demonstreze arta lor de constructor stau Bach și Mozart de vorbă cu mine, și nu preocupările de această natură (în ciuda incontestabililor lor realități) au putut fi impulsul care să determine ivirea la viață a lui „Matt-häus-Passion” sau a „Ofrandei muzicale”, a „Flautului fermecat” sau simfoniei „Jupiter”! Muzica este altceva decît afectivitate sau intelectualism. Acestea, fără îndoială, adie în împărăția marii muzici, dar adierile pot cel mult să dea un farmec, să creeze o „atmosfera”, iar acestea nu țin de esență. Ba mai mult, cînd atmosfera se încinge din cauza sentimentelor dogoritoare sau este străbătută de adieri aducătoare de răceală și uscăciune, simțim că Adevărul muzicii este primejdios. E adevărat, diferiții reprezentanți ai diferitelor curente estetice neagă existența unui etalon al acestei arte, explicînd că există atîtea muzici cîte descoperiri sonore se fac, că și viziunea violent-emoțională a expresionismului și stilul speculativ-abstract al constructivismului își are fiecare îndreptățirea. Totuși n-ar putea muzica să exercite asupra noastră înrîurirea-i cea fără seamăn, dacă mesajul ei ar fi doar de ordin afectiv sau intelectual. Lacrimile pot cel mult să ne înduioșeze, iar o demonstrație logică ne poate cel mult convinge. Bach însă nici nu înduioșează, nici nu convinge. El revelează.

George Bălan

Ultimul ambuteiaj

● SĂ IEȘI de la French Connection, zis și Filiera, și să alergi pînă acasă pentru a prinde de la început Fanfan la Tulipe — iată unul din ambuteiajele de toată frumusețea, trăit de mine, în plin centrul Capitalei. E ceea ce mi s-a împlinit într-una din nopțile geroase și generoase, una din ultimele nopți de dragoste și pa-coste ale sfîrșitului de an.

N-am avut de înfruntat troiene, nu mi-am deschis drum printre nămeți, doar un ger strasic imi căuta pieptul în care se zbatea o inimă curată și se răsucea un gînd zmucit. Un vînt, pe bună dreptate nemilos, tăia și spinzura pe străduțele din jurul Colței — căci de la marele ecran din oraș pînă la micul ecran de acasă, acesta și numai acesta era cartierul pe care trebuia să-l strabat. Cartier de prăvăioare cu blănuri și reparații de tranzistoare, cu rame și oglinzi, cu magazii pe o rină, școală de steno-dactilografie și gard lung în jurul spitalului pe care se cățără cei sănătoși pentru a-i mîngia pe cei bolnavi — voilă, în ambuteiajul meu apăruse și **Romanul unui oraș** al lui Ianoși, cu pofta lui sălbatică și devoratoare de a citi străzile Petersburgului, de a transforma fiecare stradă într-o carte, fiecare pagină într-un loc, cu frig în oase mă gîndeam ce roman scurt și cuprinzător se ascunde aici, în locul de-î zice Sfîntul Gheorghe, la răsărucea dintre o procuratură și prăvăliile cu astrahan și mouton doré.

Un om tînar își făcea rondul de noapte, dansînd spasmodic, dîrdîind, ciocnindu-și călcîiele cizmelor — ceea ce mă fixa lîngă detectivul **Filierei**, veghînd în ger, jucînd tontoroiul în fața hotelului unde ia dickensian masa cel filat și bogat. Scenă dickensiană, cu săraci și bogați — săracii afară în frig, hămesiți de foame, cei avuți la căldurică și mîncărică, numai că săracul detectiv american veghea ca un lup antimelodramatic și n-are rost să lăcrămăm. Ni se propune un tip de detectiv, cam mizerabilist, cam pauper în toate, strivit de ierarhii, urmărit de insuccese în amor și omor, ștergîndu-și mereu nasul, cu pumnul, cu o pălărie de șolitic, fără panasul marii inteligențe, fără geniul genului, fără rafinament, dar cu mare antrenament fizic, mai ales la fugă, cu intuiții de desăvîrșit cîine polițist, cu instinct și labă grea. Mînte de polițist în suflet de subaltern — ecuație posibilă prin talentul actorului și meseria nebună a regizorului. Mașina urmărind metroul e una din scenele cu care cinematograful sfidează o lume mult prea arogantă față de arta lui. Mașina detectivului gonind sub rampa metroului pentru a nu scăpa gangsterul, ciocnindu-se de alte mașini, de carucioare de copii, de lăzi cu gunoi, de încă o mașină, de încă un stîlp, de doi, de trei și de tot ce vrei — e aici tot paroxismul încredințării dintre obiect și spațiu, dintre subiect și cosmosul uman în care stelele sînt, toate, reci și norocul orb. Dementă scenă după care poate să viscolească, să înghețe, să crape dușmanii și pietrele lor, tu poți merge liniștit mai departe fiindcă două-trei secunde ai simțit crîvătul lumii.

Încet intrînd și gîfîind în casă, ca să nu pierzi Fanfan, deschizînd televizorul și aruncîndu-ți fularul și cizmele prin sufragerie, ca un nobil întors de la vîna-toare la castel, apărînd băiatul acesta mîrunat însoțit de comentariul limbii franceze care nu se poate exprima decît în fine paradoxuri și strălucite glume, gen: „Războiul e singura petrecere a regiilor la care poate participa și poporul...” — vii sîte întrebî: aștia ce mai vor? Ambuteiajul se lăsa cu melancolie și dulceață de bavardaj în langaj de paj. Paj la curtea Amozului și a Curazului, bien sur. Război în dantele, în dantele de ironii. Un charmeur, un coureur într-o comedie care balansează — „une demoiselle dans une balançoire...” — între intelectualism naiv și populism sfruntat; fata curată din popor, frumoasă și dată-n pîrg, pămîiește regele pofticios, zis și Ludovic al 15-lea :

— Elle a giflé le roi !
— De France ?”

Și multe, multe vorbe nostime despre condiția de inamic : „Inamicul ne-a trădat...” spune regele sever, constatănd că trupele dușmane nu execută planul prevăzut de tactica lui care avea în vedere că „inamicul e de acord cu noi...” „Probabil că inamicul se teme de un alt inamic...” Apare și doamna de Pompadour, după cum apare — în filigran, cum ar fi spus Perpessicius — obsesia romantică a unei fidelități față de un vis. Iată o adevărată filieră franceză...

M-am întins bine și mi-am desmorțit, cu acel zgomot plăcut al oaselor și al ființei, degetele picioarelor înghețate.

Radu Cosașu

Revelionul

CONSIDERĂM programul de revelion drept un program special. În primul rînd, pentru faptul că el a dorit să însumeze în cîteva ore ceva din intențiile programelor din timpul anului care a trecut, în plus nota dominantă a fost musai una de umor.

Dar, cu mult înainte de revelion, TV a avut grijă să-i pună în temă pe cronicarii săi : am fost invitați să vizionăm în avanpremieră programul. Organizatorii, deci, au dat dovadă de multă gentilețe, dar și de oarecare tact. Ne-am înlînit față în față ; ei cu noi, și noi cu ei, ca și cum niciodată nu ne-am fi cunoscut prin cuvinte. Ne-am așezat atunci în fața televizoarelor și am petrecut împreună mai devreme Anul nou. Dintre toți sobrii reprezentanți ai presei s-a remarcat în mod deosebit Catrinel Oproiu, ea semăna cu toate actrițele celebre pe care le-a prezentat la TV, avea aerul lor de răsfațată, dar în același timp de temută ființă. Din fotoliul ei, Catrinel a ris cel mai tare, a ris în **ha** și în **hi**, în așa fel încît ceilalți au privit la ea îngrijați. Îmi venea să zic: ea ride, ride, dar ce scrie?

De aceea rîsul lui Catrinel mi s-a părut ca o zgîlțire din frumoasa reverie la care fusesem poftiți.

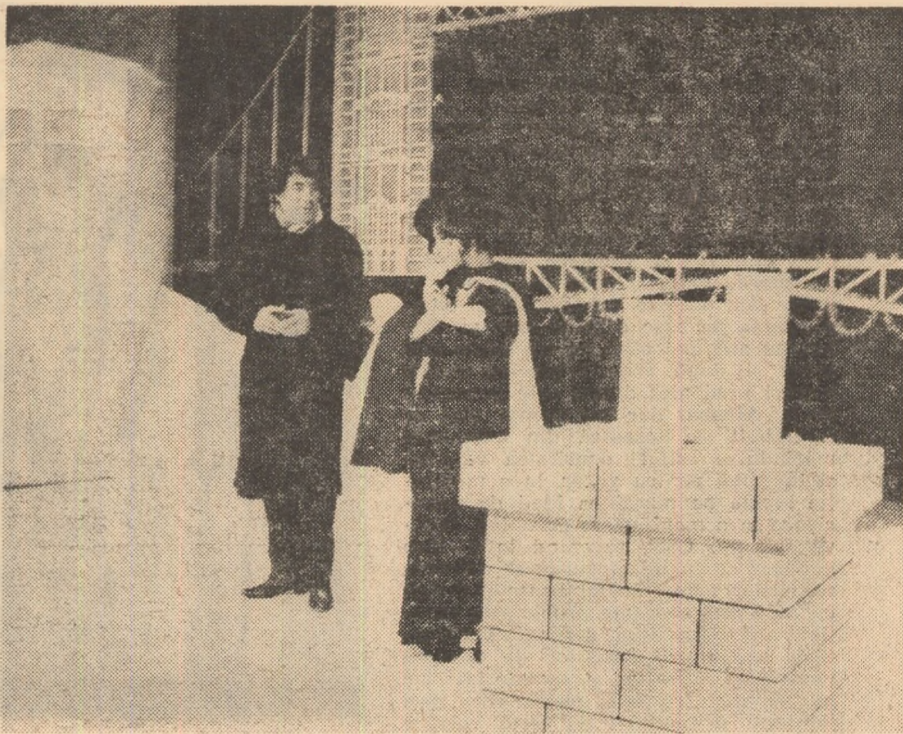
Intr-adevăr, regizorii, operatorii, actorii și toți ceilalți au muncit mult pentru seara de revelion, au concentrat pe timp talente autentice și minți pline de imaginație. Actorii au dat adevărate recitaluri : Stela Popescu, Dem Rădulescu, Toma Caragiu, Amza Pelea... Uneori s-a remarcat faptul că talentul actorilor a depășit valoarea textului literar, după cum am remarcat preferința textierilor pentru geniul reinviat al lui Caragiale, sau pentru fascinantele gaguri ale filmului mut. Am remarcat și texte crude, cum a fost convorbirea telefonică din noaptea de revelion, după care femeile din sală au oftat : ah, ce trist !

În privința actorilor : Stela Popescu e o adevărată talentată actriță care ar merita texte mai bune. Toma Caragiu, de un mare rafinament balcanic, poate trezi din cuvinte sensuri și nuanțe nebănuite. Dem Rădulescu, numit și Bibanul, atît de popular ca și cometa din cartierele de margine, cometă cu care ne-am obișnuit atît de mult încît nu ne mai sperie cine știe ce, căci o putem ușor confunda și cu zmeul de hîrtie prins între firele de telegraf. Amza Pellea a creat o adevărată mistică a oltenilor, epopeea sa orală (dacă cumva va fi prudent și se va abține să o știe scrie) va deveni în curînd atît de populară, încît va umbla singură pe drum și va sări în gurile oamenilor.

Poate cel mai bun film din noaptea Anului nou a fost cel realizat de Alexandru Bocăneț, **Orașul copiilor mari**, cu foarte marii copii : Anda Călugăreanu, Dan Tufaru și Florian Pittiș. Numai ritm, numai cîntece, numai mișcare fără sfîrșit, o viziune proaspătă a tinereții dezlănțuite. Costume de vis și coșmar.

Și dacă n-ar fi apărut Aura Urziceanu în noaptea de Anul nou, scriam numai despre lipsa ei. Ea a apărut, e drept foarte puțin, dar ne mulțumim și cu puțin. Am văzut părul ei neîmblînzit, trupul ei de tigresă, și vocea de care ni se făcuse mare dor. O melancolie nomadă, vijelioasă și sfîntă, o mare artistă, o voce fenomenală, prin ea un fel de a fi al religiilor vitale. Mestesugul ei pare străvechi, altfel cum ar fi putut, în o așa de scurtă viață, să capete asemenea măiestrie ? Ne-a adus un suflet nou într-un an abia trăit.

Gabriela Melinescu

O reușită a programului oferit de Televiziune în noaptea Anului Nou : „show”-ul realizat de Toma Caragiu (în imagine alături de una din invitatele sale, Anda Călugăreanu).

Foto : Petre Dinescu

Noaptea și ziua întîi

● REVELIONUL radio-ului a fost un efort cuprinzător de muzică și haz pe parcursul a zece ceasuri. S-a făcut apel la un număr respectabil de colaboratori artistici respectabili (totuși cam mulți în paralel cu televiziunea), la un efectiv larg de umoriști notorii — printre care Ion Băieșu, Virgil Stoenescu, Silviu Georgescu, I. Berg — au fost convocați patru regizori — printre care, cel mai bun regizor de umor radiofonic, Ion Vova — și s-a cheltuit multă fantezie ca tonusul general de voce bună să fie cit mai generalizat. Acțiunea a fost plasată în copaci, pe vapoare, sub apă, pe virfuri de munte, pe lumea cealaltă și, melodiile au năvălit de pretutindeni unde se cîntă pe lumea asta.

Cine ar fi avut curiozitatea rece să tragă o linie la ora matinală a finalului final și să facă suma, ar fi găsit probabil oarecare aglomerație de gestionari pot-

legari, automobile Trabant — care suportă, stoic, de un timp istoric, tot felul de glume — cîteva trainice poncife estradistice și un număr nu mic de anecdote sleite din care, concomitent, și pe micul ecran se storcea ultima picătură de vlagă veselă. Ar fi însă prea pretențios și contabil într-o asemenea noapte, ar însemna un sadism inadmisibil și, la drept vorbind, nimeni n-a ascultat neclintit transmisiunea integrală, ca să-și poată lua răspunderea integrală a unei afirmații integrale. Astfel că rămîne a se aprecia efortul — de care s-a spus inițial că a fost cuprinzător, — impozanta distribuție, — ce și-a făcut datoria fără nici un fel de precupețiri — și preocuparea, indiscutabilă, de diversitate, nu fără importanță. Într-un atare spectacol cu o unică dimensiune.

● LUNI 1 ianuarie am ascultat, cu plăcere, frumoase poeme din literatura uni-

Radio Televiziune

Radio

După o lună a teatrului românesc

● ÎN primele zile din prima săptămîină 1973 : la teatrul radiofonic, feerii și comedii. Să ne bucurăm și să ne veselim, entuziasmul obligatoriu ce învăluie orice început de an nu poate decît să ajute lucidității noastre. Să privim, deci, cîteva clipe în urmă și să ne amintim că decembrie a fost intitulată omagial : **Luna dramaturgiei românești contemporane**. La radio și televiziune, 27 de piese, dintre care 6 premiere. Un bilanț cantitativ cu totul revelator. Am ascultat piese de : Horia Lovinescu, Paul Everac, Sergiu Fărcășan, M. Davidoglu, D. R. Popescu, Al. Mirodan, Dan Tărcîlă, Ioan Grigorescu, Meheș György, Ion Băieșu, Cristian Munteanu, Maria Földes... La televiziune : Horia Lovinescu, Eugenia Busuioceanu, Leliția Papu, Lucia Demetrius. Și, încă odată, atît de talentații noștri actori și bunii noștri regi-zori.

Și totuși, cîteva obiecții. Din lista bogată a dramaturgilor contemporani au lipsit unele nume de prestigiu, au lipsit, de asemenea, mulți dintre tinerii autori afirmați în ultimii ani, „absenții” acestei luni fiind astfel destul de numeroși și destul de talentați. Din creația celor „prezenți”, nu au fost selectate totdeauna piesele cele mai reprezentative pentru personalitatea lor, piese ce au marcat la data apariției și au rămas apoi de-a lungul anilor ca adevărate momente ale mișcării teatrale românești.

O lună a dramaturgiei contemporane putea fi mai accentuat gîdită, fie ca o istorie pe scurt a ultimelor două decenii de teatru — în acest caz, prevalînd numărul reluărilor — fie ca o panoramă dinamică a preocupărilor foarte actuale — în acest caz decisiv fiind numărul premierelor — fie, bineînțeles, ca o sinteză a celor două posibilități. Alegerea acestor sau oricăr alt criterii ordonatoare nu o înțelegem restrictiv, ci, dimpotrivă, ea pe un ax în jurul căruia să se armonizeze variatele manifestări, tendințe și stiluri ale climatului dramaturgie actual. Sigur că noi, cititori și spectatori mai vechi al teatrului românesc, putem ușor remedia în conștiința noastră absențele și incertitudinile lunii radiofonice și t.v. — dar o astfel de manifestare trebuie văzută în primul rînd ca un document și ca o imagine simbolică, aceasta este situația : acesta este nivelul preocupărilor de teatru din România anilor '72. Ascultate peste două, trei, patru, sau mai multe decenii...

Ioana Mălin

versală. În lecturi grațioase, despre care s-a spus că fac parte din „fonoteca de aur”.

Majoritatea chiar aveau și legitimitate în acest sens, totuși parecă și fonoteca aceasta ar trebui să dobindească un baron mai pretențios la intrare. Unele rostiri, în care silabe cleioase plutesc pe omare de leșie, s-ar cuveni lăsate într-un compartiment de arhivă mai puțin frecventat Cînd auzi, de pildă, lăindu-se cuvîntul „ploapă” pînă la un imposibil „pleeciiuuuopă” nu (i-i prea la îndemîna urechii...

● SEARA, o emisiune teatrală i-a reunit pe Caragiale, D. D. Pătrășcanu, Anton Bacalbașa, Teodor Mazilu, bucurîndu-ne, dar amintindu-ne totodată că vasta constelație a umorului românesc, în care sînt aștri de o strălucire uriasă, nu a fost cercetată de astă dată, de harnicii lucrători ai radioteleviziunii însărcinați cu construcția revelionului audio și video.

...Poate la anul și la mulți ani — că este ce cerceta, și merită.

A. C.

Plastică

Ana Azvadurova — Ciucurencu

(1903 — 1972)

LIRICĂ prin excelență, iubind cu sinceră uimire și dăruire micile adevăruri esențiale ale existenței cotidiene, materializându-le imaginea ideală în pinze luminoase, calde prin colorit și autenticitatea sentimentului din care se născuseră, **Ana Azvadurova-Ciucurencu** a străbătut cu discreție o existență plină de bucurii sufletești pe care le împărtășea cu sfiată iubitorilor de pictură.

Flori — multe flori —, obiecte apropiate, casnice, peisaje cu atmosferă senină, portrete sincere — aceasta era lumea subiectelor pe care și le alegea artista, în care se regăsea cu neobosită bucurie și asupra căreia ne invita să medităm.

Minată de mulți ani de o boală necruțătoare și dureroasă, Ana Azvadurova-Ciucurencu ne-a părăsit în ultimele zile ale anului '72, lăsând în urma ei o viață de constantă dăruire artistică, lipsită de vanități mărunte, încercând doar să se descopere pe sine și în felul acesta să găsească dru-

ANA AZVADUROVA-CIUCURENCU : „Portret”

mul către oameni. Obişnuiri cu prezența sa în expoziții, cu lumea intimă și senină ce reflecta un univers aflat în veșnică sărbătoare, o vom căuta mereu, convinși că se află alături de cele mai reprezentative nume din pictura noastră feminină, sintetizând calități care nu erau numai ale ei, pentru că le simțim apropiate nouă, tuturor celor care am cunoscut-o și cărora le-a dăruit arta sa.

m. v.

Salonul bucureștean '72

CARACTERUL festiv sub semnul căruia s-a deschis **SALONUL DE PICTURĂ ȘI SCULPTURĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI**, ediția 1972, dedicat celei de a 25-a aniversări a Republicii, acordă un plus de interes semnificației pe care o are în mod obișnuit acest gen de manifestare. În felul acesta discuția în jurul calităților și sensului expunerii se orientează firesc după cele două idei principale ce constituie, în fond, premisele organizării și, implicit, criteriile judecăților de valoare.

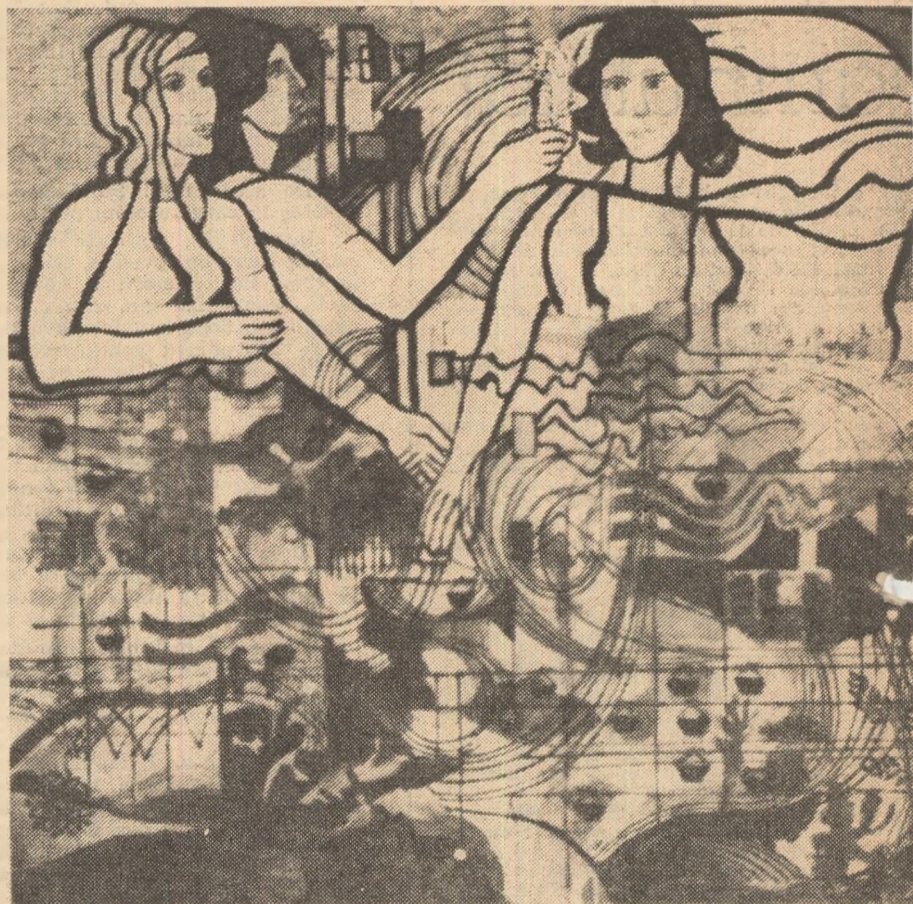
În primul rând, se impune ideea că, organizarea unei expoziții orientată pe o coordonată majoră, implicând funcțiile complexe ale artei — cele umane, etice, estetice — dar mai ales un pronunțat caracter partinic, nu atrage automatismul tematicii-sablon, în virtutea căreia varietatea subiectelor și cea a manierelor face loc platitudinii și conformismului caduc. Afirmând acest adevăr ne sprijinim pe argumentul exemplelor concrete, pe diversitatea lucrărilor expuse, practic nelimitată, realitate în care descifrăm spiritul actual al artei noastre, străin de tot ce înseamnă limitare dogmatică, pro-custianism. Permițând și chiar solicitând nuanțarea registrului stilistic, nu se abordează o atitudine concesivă, ci se aplică obiectiv principiul după care modalitățile de existență concretă ale operelor de artă sînt infinite, ele operînd nuanțat în raport de felul cum se adresează diferitelor categorii de public, transmițînd un mesaj uman autentic și semnificativ.

În al doilea rînd, trebuie să pornim de la realitatea potrivit căreia **Salonul bucureștean** grupează cele mai reprezentative forțe artistice românești, ceea ce presupune în mod firesc un anumit nivel calitativ, impunînd în același timp o exigență riguroasă atât în selecție, cît și în aprecieri.

Judecînd astfel lucrurile, putem remarca sensul pozitiv al **Salonului**, rezultat al efortului de a realiza imaginea activă a preocupărilor celor mai actuale ale artiștilor de astăzi și de aici, calitățile dar și lipsurile inerente acestui gen de manifestare. Pentru că (trebuie să subliniem cu aceeași obiectivitate și bună intenție toate aspectele) există în actuala ediție erori de organizare, dar și concesii ale juriului care diminuează valoarea intrinsecă a expunerii. Însăși ideea dispersării în două săli diferite fragmentează omogenitatea pe care o presupune un Salon, cu atât mai mult cu cît, triate mai sever și după criterii precise, multe lucrări (mai ales dintre cele prezentate la **Ateneu**, dar nu numai ele) ar fi trebuit să lipsească din expunere, mărindu-se astfel densitatea valorică și invitînd, pentru viitor, la o meditație lucidă pe marginea ideii de participare la o manifestare colectivă, festivă sau nu. Căci, revenind la o idee anterior afirmată, eșecurile se datoresc scăderilor profesionale, superficialității cu care sînt abordate problemele esențiale ale compoziției, desenului, cromaticii, banalității soluțiilor de minimă rezistență sugestivă și metaforică, iar nu tematicii cu sens festiv, care pri-lejuiește și realizări de certă valoare umană și estetică. De altfel, aglomerarea lucrărilor de la etajul sălii **Dalles și Ateneu**, ca și nefericita distribuție a multor piese de sculptură ce riscă să treacă anonime datorită amplasării, constituie un argument care atestă dificultatea organizării, dar și o doză de improvizare, poate obiectiv justificată.

Caracterul omagial și semnificația acestei expunerii se pot descifra prin fireasca alăturare a celor mai diverse surse tematice și atitudini stilistice, datorită cărora realizăm reala și completa sumă a preocupărilor. Descoperim o sursă comună a demersului creator, în raport de un ideal general, care exclude ca artificială stereotipa „distribuție” după eufemistice criterii cronologice: maeștri, maturi, tineri, etc. Ca o consecință a nuanțării limbajului ne aflăm în fața unei interferențe care transformă în realitate activă osmoza dintre generații, atrăgînd atenția asupra actualității unor formule tradiționale, ca și asupra unor cristalizări stilistice definitorii.

Din acest unghi am putea analiza inedita manipulare a pastei, cu efecte surprinzătoare, din peisajul lui **Corneliu Baba**, portretistica-simbol pe care **Vasilescu** o materializează în al său

ION MINOIU : „Pentru tine, Republică”

ION SĂLIȘTEANU : „Republică”

„Bălcescu”, revenirea lui **Piliuță** la un autentic nivel pictural (mai ales prin „Pregătiri de primăvară”), dinamismul densității cromatice din lucrarea „Roșu-galben-albastru” a lui **Florin Mitroi**, vitalismul neo-baroc al umanului și vegetalului din sculptura **Silviei Radu**, lirismul dramatic al „Copacului” lui **Bernea** (ai cărui „imitatori” superficiali se înmulțesc, în ciuda faptului că maniera sa este de neîmitat), gîndirea tectonică din sculptura lui **Breazu**, sinceritatea sentimentului care străbate din pictura antivanitoasă a lui **Constantin Băciu**, incursiunea în spațiul unui mister cromatic pe care o realizează **Sorin Dumitrescu**, sau decantările coloristice în scară lirică pe care le obțin **Ion Gheorghiu** sau **Mihai Bandac**. Enumerarea argumentată se poate extinde și asupra lucrărilor lui **Mărgineanu**, **Pacea**, **Catul Bogdan**, **Sălișteanu**, **Catrinescu**, **Adrian Maftei**, **Bițan**, **Almășanu**, **Lia Szasz**, **Albani**, **Stendil**, **Nicodim**, **Ilie Cioartă** sau asupra sculpturilor lui **Apostu**, **Buculei**, **Tiron**, **Minea**.

Sursa valorii în aceste cazuri trebuie căutată în firescul relației dialectice dintre concepție și materializarea ei în limitele unei atitudini creatoare noi, actuale, apoi în respectul pentru vocație, în refuzul artificiului spectaculos și fals ezoteric (ușor de confecționat, dar lipsit de profunzime autentică) și în opoziția lucidă față de soluțiile retorice, în care sărăcia de idei și diletantismul se ascund sub etichete.

Pornind de la sensul profund social pe care îl dezvăluie orice expoziție colectivă, panorama unui moment anume, și în spiritul propus de caracterul festiv al expunerii, **Salonul** poate servi drept reper în evoluția complexă a fenomenului plastic și ca un prilej pentru observații a căror însumare ne ajută să refacem mozaicul preocupărilor și numelor ce ilustrează definitiv riu cei 25 de ani de artă nouă.

Virgil Mocanu

Ochiul magic

„CINEMA” —

la un deceniu

● DE pe coperta neagră, cu un rond de culburi policrome, a numărului 1/1963, al revistei „Cinema”, te privesc doi ochi frumoși, enigmatice; de atunci, de zece ani deci, multe din fascinantele priviri ale ecranului mondial s-au îndreptat spre noi de pe copertile multicolore ale publicației, după cum, în interiorul ei, multe din ideile filmului de pretutindeni ne-au incitat la meditație asupra celei mai răspindite arte.

În primul număr, Mihnea Gheorghiu arată că mensuralul e chemat să stimuleze elanul novator al cinematografului românesc, pentru care „ucenicia s-a terminat...”, a venit vremea „meșterilor”, iar Victor Iliu indică, drept o îndatorire a ei, „să apropie spectatori de probleme artistice, ideologice, tehnice, economice chiar, care se pun realizatorilor unui film”. Înscrind și cu consecvență eforturile pe aceste două direcții, revista a devenit, într-adevar, un organ de cultură specializată și, deopotrivă, de popularizare, înfulețită de spirit novator, propagând eficient un gust artistic autentic, formulind un concept cult de cinematografie națională, în sensul exigențelor socialiste, informind și comentind avizat și selectiv asupra a ceea ce se crează pe glob.

În numărul 1, semnau cronică Ovid Crohmălniceanu, Eugen Simion, Iulian Mihu; expunea o remarcabilă prefață a viitorului său film Liviu Ciulei și interesante însemnări Ion Popescu-Gopo, iscăleau articole tinerii critici Antoaneta Tănăsescu, Dorian Costin, Al. Racoviceanu, Atanasie Toma, Valerian Sava, paginile deschizându-se deci scriitorilor, artiștilor, cronicarilor de toate generațiile. Revista a dus cu consecvență această politică largă a colaboratorilor, pornind de la ideea că cinematografia nu e cauza unui grup de profesioniști, ci a tuturor

slujitorilor ei, precum și a tuturor oamenilor de cultură ai țării. O listă a semnăturilor din primul deceniu de existență, impresionantă prin cantitate și diversitate, ar arată că, practic, nici un scriitor sau artist de seamă al țării n-a rămas străin de „Cinema”, că aici s-au exprimat mulți de spectatori, constituind o aură permanentă de opinie publică vie, adesea puternic sesizantă.

Avind cel mai mare tiraj pe care l-a atins la noi o publicație specializată și desfășurind o activitate publicistică de înaltă profesionalitate pentru a-și extinde conținutul razei de influență, „Cinema” e o revistă elegantă, subtilă, cuceritoare, pe care e imposibil să n-o citești. Ca orice revistă, ea exprimă, evident, și calitățile celor ce o elaborează și care i-au dat fizionomia actuală, stilul intelectual dens, farmecul înfățișării. Experiența ei, în contextul presei românești actuale și consacrarile internaționale ce i-au sporit prestigiul, îndreptătesc credința că va fi și în continuare o prezență critică fertilă în aria atât de vastă, răscolită de atâtea probleme complexe și niciodată istovite, a cinematografului.

Valentin SILVESTRU

Bibliografia B. Jordan

Pios omagiu memoriei „scriitorului învățătorilor” este bibliografia închinată lui B. Jordan, publicată recent de Biblioteca „V. A. Urechia” din Galați, prin contribuția devotată a lui Gh. S. Ștefănescu. Bibliografia — științific întocmită — cuprinde indicele lucrărilor antume ale lui B. Jordan, un indice al manuscriselor și al corresponsenței, un altul al referințelor — complet la data editării — despre „viața și opera scriitorului”.

Bibliografia — trebuie s-o recunoaștem — poate fi un apreciat instrument de lucru, apreciind complexitatea informației, cu toate că redactarea sa-

blon a Cuvintului înainte și a studiului Viața și opera lui B. Jordan (din care desprindem, pentru exemplificare: „Pornind din rindurile învățătorilor și punindu-și talentul și munca în slujba ei, B. Jordan, ca și alți scriitori, a zugrăvit cu realism școala din trecut, a dezvăluit racilele învățămîntului burghez, a satirizat învățătorii sau profesorii carieristi, dar a adus și elogiul cadrelor didactice, care au contribuit, în pofida vicisitudinilor vremii, la educarea sănătoasă a tinerilor generații”) nu prea e de natură să intensifice interesul pentru opera scriitorului.

m.m.

O săptămână festivă

a Teatrului Bulandra

● REPREZENTAȚII cu Luceafărul de B. St. Delavrancea (regia Ion Cojar), O scrisoare pierdută (regia Liviu Ciulei), al 300-lea spectacol cu D-ale carnavalului (regia Lucian Pintilie) și al 150-lea cu Nepotul lui Rameau (regia D. Esrig), prezentarea în ziua de 29 decembrie a Spectacolului omagial închinat celei de a 25-a aniversări a Republicii, întâlniri de vizite ale actorilor teatrului la cîteva întreprinderi bucureștene (vizite încheiate cu recitaluri de versuri) și de deschidere a expoziției de fotografii Dramaturgia românească pe scenele Teatrului Bulandra, acestea sînt principalele momente ale activității Teatrului Bulandra în ultima săptămînă a anului 1972. Ne oprim la una dintre ele, seara în care, după prezentarea Scrisorii pierdute, cortina a fost din nou ridicată și pe scenă Zoe și Zaharia Trahanache, Farfu-

ridi și Brinzovenescu, Cațavencu și Cetățeanul turmentat, Agamemnon Dandanache, Ghiță Pristanda și Tipătescu, adică Rodica Tăpălagă și Petre Gheorghiu, Dem. Rădulescu și Ion Diaconu, Octavian Cotescu și Aurel Cioranu, Liviu Ciulei, Ștefan Bănică, Toma Caragiu au fost parteneri nu numai de spectacol, ci și de discuție ai publicului. Deschis de G. Dem. Loghin, directorul teatrului, dialogul s-a dovedit a fi oportun și fructuos. Spectatori de toate vîrstele, elevi, studenți, profesori și ziaristi au mulțumit prestigiosului colectiv de interpreți pentru efortul de a juca original, creator, cu personalitate, un text intrat în conștiința noastră a tuturor. Un foarte tînăr elev recunoștea în veselia tristă a lui Caragiale, văzut de echipa condusă de Liviu Ciulei, ceva din melancolia lui Chaplin. Un profesor de liceu, spectator a numeroase montări Caragiale din ultimele decenii, mărturisea că spectacolul la care fusese invitat în acea seară este bogat în semnificații ce vorbesc direct omului modern. Profesorii M. Mancaș (de la Institutul de teatru), Al. Piru, M. Dragomirescu, asist. Cezar Tabarcea (de la Universitatea București) s-au referit la raportul text-reprezentare în cazul lui Caragiale în special și a oricărui mare text clasic, în general. Emoționată de a vorbi prima oară în public, o spectroare a comparat actualul spectacol cu cel al Teatrului Național. O elevă de la Liceul „D. Cantemir” a supus interpretii unui înflăcărat chestionar: cum au gîndit rolurile, de ce au optat pentru o anumită nuanță în joc, ce vor să facă mai departe...

a.t.

Din „Colecția Auto”

● CA vechi conducător auto, rămas de curind fără mașină, dar nu și fără speranțe, îmi petrec timpul citind cărți și reviste „de specialitate”. Cînd nu ai un automobil în curte, te bucuri privind și poze, chiar dacă sînt ale unui Rolls-Royce decapotabil tip 1932. Rezultat al lecturilor (și visurilor) mele sînt sfaturile de mai jos, al căror autor nu sînt, precizez de la început. Le-am selectat doar pentru dumneavoastră, stimații mei cititori, interpretînd paginile citite ca pe un mare rol, căci lumea automobilului seamănă îngrozitor de mult cu cea a teatrului, v-o spun eu care am impresia că le cunosc cit de cit pe amîndouă.

Virgil Ogășanu

● După ce ai cumpărat un autoturism nou, este indicat să-l conduceți cu atenție. Cea mai mare neplăcere este să avariezi autoturismul chiar pe drumul de la magazin spre casă.

● Călătoria în grup are avantajul că în caz de neplăceri, defecte tehnice, accidente, nu sînteți singur pe șosea.

● E bine la drum să aveți o cameră de rezervă.

● Ce poate arde la un automobil care, după cum se știe, este în cea mai mare parte din metal? Răspunsul este foarte simplu: aproape tot ce nu este din metal.

● Cea mai bună melodă pentru a stinge un incendiu la un autoturism sînt extincătoarele de formă redusă. Asemenea extinctoare nu se fabrică încă la noi în țară.

● Centurile de siguranță sînt inutile în 99,99% din cazuri, totuși ele sînt obligatorii pentru acei 0,01%.

● Ziaristul belgian Jacques Icks, tatăl celebrului automobilist Jackie Icks, avertizează în periodicul elvețian „La revue Automobile” că din punct de vedere biologic femeia la volan trebuie să fie mai prudentă decît bărbatul, deoarece ea este elementul care asigură în mod esențial continuitatea speciei.

● Uzinele V.W. încearcă un tip nou de parbriz reținut pe caroserie de un adeziv. În caz de accident, la cea mai ușoară lovire, parbrizul sare, lăsînd conducătorului loc liber pentru a ieși.

● Orice schimbare de Direcție trebuie semnalizată.

● Nu sînteți pus în inferioritate dacă cineva vă depășește.

Promisiuni editoriale

● O istorie antologică și polemică a literaturii române (Ed. Eminescu, autor Eugen Barbu).

● Istoria literaturii române în date și imagini (Ed. Minerva, autor Emil Manu).

● Pionierii romanului românesc (Ed. Minerva, antologie de Șt. Cazimir, ediție nouă).

● Panorama poeziei românești contemporane (Ed. Dacia, autor Petru Poantă).

● Poezia unei generații (Ed. Dacia, autor Ion Pop).

● Istoriografia literară românească (Ed. Minerva, autor Marin Bucur).

● Gîndirișmul (Ed. Minerva, autor D. Micu).

● Mic dicționar enciclopedic (Ed. Enciclopedică).

● Eseuri de literatură engleză și americană (Ed. Dacia, autor Ana Cartianu).

● Teoria epicului (Ed. Dacia, autor Ion Vlad).

● Panorama literaturii franceze în secolul XX (Ed. Dacia, autor Nicolae Balotă).

● Istoria literaturii americane (Ed. Științifică, autor Mihnea Gheorghiu).

● Dicționar al literaturii italiene (Ed. Științifică, autor Nina Facon).

● Istoria literaturii hispano-americane (Ed. Științifică, autor Alexandru Paul Georgescu).

PESCUITORUL DE PERLE

PETIȚIE NETIMBRATĂ

CĂTRE

MOȘ GERILA

Rugămu-ne ție, Moșule, că drag — să ne aduci cîte un sac mare înțesat de cărți, reviste și ziare românești în care, totuși, nu se vestește, să nu găsim nici măcar o perla de sămînță. Nu că ne-am înținde la topazuri și a-damante. Ne mulțămim și cu niscai peruzele.

Știu, o să zici că suplica noastră e prea-prea; că nu ține seama de marginile a ce se poate și ce nu; că n-o să schimbăm noi lumea... publicistică. Asa? Dar atunci, unde ți-s puterea și iscusința într-ale farmăcătoarei tale? Și apoi, o dată în an e Anul Nou...!

Of, of, of! mult ni-l dor după niște stihuri de-adevăratelea!

„Ca să schimbăm acum, iniția oară Sapa-n condei și brazda-n călimară...”

(Și nu de-a-ndoaselea, cum le-a citat mai zilele trecute cineva distrat și zorit: „...Ca să schimbăm, acum, iniția oară / Brazda-n condei și sapa-n călimară.”)

Nu mai vrem versuri de acelea care... în care... după care... Da' mai bine lasă!

Visăm să deschidem, chiar în zorii primei zile a anului, o carte în care eroul să nu ne spună: „Eu voiam să mă fac botanist. Îmi plac fluturii și în general gizele”. Căci cine îndrăgește gizele, acela arată vocație de entomolog, nu de botanist. Nici să ci-

tim că Ea: „m-a întrebat dacă am avut de-a face la modul real cu o femeie”. Știut fiind că, dacă dai bună ziua unei femei, ai de-a face cu ea... la modul ireal.

Să nu ne dăruim cumva altă carte în care s-a scris că Thomas Morus: „În 1497 îl cunoaște pe Erasmus, la Rotterdam”. Fiindcă ne indispu datele precise, cînd nu sînt și exacte, Morus, care avea 19 ani în '97, se afla la Londra, ocupat să studieze științele juridice. Și chiar dacă s-ar fi repezit pînă la Rotterdam, tot n-avea cum să-l cunoască pe Erasm care se afla la Paris, unde, în acel an, și-a luat diploma în teologie. Înțelegem dîntre cei doi umanisti are loc la un dîneu dat de lordul-primar al

Londrei, în 1499, cînd Erasm vine prima oară în Anglia, adus de tînărul său elev, lordul Mountjoy... Altfel inexactități, într-un singur rînd de carte, ne dau ameteți ca o morișcă în funcțiune. Ameteți, ba chiar și migrenă, ne poate da o a treia carte în care ni se spune apriat: „Camil critică [...] intuiționismul orientat perigetic, căci de fapt apogeticul trebuie să cucerească perigeticul sau cel puțin să-l structureze... Zona perigetică reprezintă polul apogetic al antinomiilor [...] Polul apogetic și perigetic sînt centre de definiție, primul al esențialității, celălalt al indeterminării într-o sferă de modalități care țin de multiplicitatea concretă. Structura istoriei evolu-

tive va mai conține zonele de polarizare hibridizante rezultate din indeterminarea mai multor sisteme”. Etică, etică. Se vede că autorul, potrivit proverbului, „a învățat carte pînă la glezne”.

Nu mai vrem să citim, într-o cronică teatrală, că un personaj bătrîn și zgîrcit are „spiritul achizitiv”, nici că o familie e „Dinamită” dinlăuntrul ei, dar mai ales rezonînd la evenimente din afară... „Bucuroși lăsăm altora plăcerea de-a citi într-un ziar acest titlu: „Olanda! Desemnarea formatorului unui nou cabinet”. Noi știm că „formator” e muacitorul calificat care confecționează forme pentru tur-

nătorie — și ne e de-ajuns. Să nu ne silești să citim, într-o recenzie literară, că un poet „panoramizează ideile generoase”. Ș.a.m.d.

Da, Moșule, atîrnă-ne în pomul de iarnă cărți, reviste, ziare scrise toate într-o limbă ca un fagure de miere. În cîntăta, sănătoasă, frumoasă limbă românească. A- ceea de o vorbește și o înțelege tot românul De la vileagul mării la crucea brazilor — cum zice un poet bun și uitat.

Ce să mai zic? Ridic paharul Anului Nou și strig: Vivat, crescat, florent, ceea ce se numește „cultivarea limbii”! Și, cu un sîru' mîna, Moșule, semnez, mulțumind anticipat.

Profesorul HADDOCK

Modele negative

(sau, încă o dată, cum nu se fac versurile)

Dar ține minte!

Tu ești ingerul meu
Și viața mea.
Cu tine voi fi mereu,
Chiar dacă altă posibilitate voi avea.
Vreau să te simt aproape lângă mine,
Să te string la piept odată,
Apoi, tu să pleci fericită
Că ești cu gura sărutată.
Dar amindoi noi suferim :
— Cind lângă mine ai să fii ?
Sintem departe și tu îți spui :
— Pină atunci, ne uităm în fotografii...
Doream ca cu tine
Să construiesc un viitor,
Dar cum tu erai plină de amor,
Spre un alt băiat,
Ai plecat,
Lăsându-mă pustiu pe mine.
Dar ține minte
Căci înainte
Eu foarte mult te-am iubit,
Intr-un stil cel mai cinstit !..

ALECU GORGOLACHE

Am așteptat

E tirziu. E cald. Și noaptea,
Scăpărind din aminer,
Se înșiră, și în urmă-i
Tremurind scintei răsar.
Și-mi ard în piept cărbuni aprinși,
Sădiți de cruda-ți ne-nzurare.
Cind m-ai respins că ți-am șoptit,
Iubirea-n glasuri de izvoare.
Acum vin iarăși și aștept,
Din ochii tăi lucind o rază.
Să am în cale un sprijin sigur,
Să fie a vieții mele pază.
Iar tu ai stins lumina. Te-ai culcat
Nepăsătoare ca un ger în noapte,
Ce suflă crud în ramuri cu tărie
Și arde-crengi și flori nevinovate.
Eu plec. Din inimă-mi sar buclăți.
Și ard sub ele flori și iarbă,
Și aruncind spre tine ură,
Te blestămă și te întreabă.
C-am așteptat atita vreme.
Să te induri să fi condus
Pierdutu-mi suflet pin' la poară.
Atita doar, era de ajuns.

NICU NADEJDE

Mărturisire

Oriunde-aș fi îți simt a ta privire
Inger drag al unui vis trecut dar viu —
Dar cind aproape-mi ești, a mea iubire
Crește atit de mult incit e-un fluviu.
In viața-mi tristă, la un vechi trecut
N-a curs alt fluviu pe-albia inimii,
Iar sufletul alt pește n-a mai văzut
Care să-l crească pe aripa vremii.
Azi cind, în sfârșit, un pește s-a ivit
Sufletu-mi fluviul inimii îl cheamă.
Înțelegi iubito cine-i, ce-am dorit ?
Aș vrea ca tu să mă-nțelegi ! Mi-e
teamă !..

FLOREA DUMBRAVA

Atunci ce rost...

The Gogu *) a bătut la ușa voastră...
— Nu-i nimeni în castel ?
Sau nu vă place
Cintarea trubadurului mihnit ?
Nu-l dați afară ! — poate că domniței
O să-i suridă glasul rugușit...
Cum ? Nu-i nici o domniță ?
Și nici copii nu sint ? —
Atunci ce rost mai are
The Gogu pe pământ ?...

THE GOGU

Epigrame

Unei tinere blonde ce-și
refuză prietenia cu parte-
nerul :

Eu sint o fată blondă,
Iar tu ești cam brunet
Și nu vreau să se ascundă
Între noi vreun „statuet“.

*) A se citi „Ză Gogu“.

Unui gestionar ce nu res-
pectă programul :

Intr-o zi de dimineață
O pasăre glumeață
Ii zice lui verbal :
„Să nu depășești tu planul anual“.

Unuia „ce-ncearcă e-
pigrame :

A scrie epigrame
Nu este prea ușor
Că-ți trebuie — inspirație
Și-un vers chiar monoton.

Unui șofer abreviat :

Bău coneac cu duzina...
Și inaripat de licoare,
A purces zbrrrr !.. cu mașina
Dar popasul ? — la răcoare !

Unui pasionat de „Mul-
flatar“ :

Dacă apa din fîntină
S-ar preface-n „Mulflatar“
Zi de zi pe săptămînă
M-aș tocmii vier-la bar.

Unui gestionar :

Cind ne trișea la cîntar,
Era tandru domnu' Trulă,
Dar acum la inventar —
Tremură de calculă.

Unui elev corigent :

Mai tot timpul predilectul
Se hazarda cu tangențe
Și să ne mire efectul —
Că are cinci corigente ?

ANGELO MARINESCU

Să-ți ție firul

Motto : Să lucrezi la o mașină.
Care-ți coase sub voinți,
Subestimare nu-ți anină...
Ba din contră, fast prin minți !

Chiar și-n timp cind munca cere
Atribuții fără stop,
Din iubire o mingiere
Nu înseamnă un potop !

La mașina săltăreată,
Sub curentul lin curgind ;
Ți-am privit superba față
Și miinutele cusind...
Lângă ele, fată dragă,
Cu-acei ochi și-acele miini,
Stofă dă în țara-nreagă,
Să îmbrace-atîția sini !
Te salut cu toată stima ;
Tu-mi răspunzi subtil zîmbind,
Din adîncuri nădînd clima,
Cu-o nuanță surizînd.

Ai suris la-a mea privire...
Eu simțindu-l un torent ;
Cind subtilul din iubire
Între noi stă inocent ;
E atita incintare,
Și un farmec de nespun,
Din tăceri cind o-nțebare
Patru ochi clipal și-au pus...

Tu în visurile mele
Ce din dragoste-mi survin,
Ești suplețea de lalele
Și scilipirile de crin.
Vino unde gîndu-mi este,
Pentru tine-un paradis ;
Din a dragostei poveste,
Să-ți ție firul ferm de miss !

ION MIȚA

Mă gîndesc

undeva departe

Noi, cuminți sub nuc să stăm
Și săruturi de-amor ne dăm.
Fără ca de cineva să fim observați
Tu, în glumă cu palma pe obraz mă
bați.

Iar eu de loc nu mă supăr,
Ci într-al destinului meu cufăr
Le adun pe toate, așa cum este
Vrînd ca mai tirziu să scriu o poveste.

Seara cind mă întorc acasă,
Îmi trag scaunul la masă
Și citind o carte
Mă gîndesc undeva departe,
La o ființă nevătămată,
Ce n-am s-o mai văd nici odată.
De loc eu nu aș vrea
Pe tine a te uita
Însă tu nu mai vrei
În considerație să ei
Ceea ce îți spun ție
Și mă privești cu minie.

PANAIT BIȚA

Încăperi

În fostolicența încăperilor
am smuls vijelia sărutului
cuprins de stea mestecănișului
ce-mi inunda, prin fața
translucidă.
Și atita pace imi difurnă-n
penomia nopții și ca
un cleștar de aramă se
rușinează-n fața mea natura
cu țesutul fragil al
suptului astimpăr
și-mi peregrinează suflarea în risc,
că buzele sunt supte de bătaia vîntului
ce s-au lăsat, ca o ceară,
pe umerii descordați de puritatea
emisferei ce-au cîntat în vijălia adîncă
cu lacătul sărutului
să-i descompună pe cei din fața mea
și să-mi facă din ei pripon, la ușa
descordării,
să-mi simt în miini cum tremură
nervura
de om pipăit, atit de dens.

GH. TAMAȘ

Printre stelele de vară

A-nceput ca să răsară
Lângă lună cite-o stea,
Printre stelele de vară
A sosit iubita mea.

S-a trezit regina nopții
Cu-n miros fermecător,
Și-au plecat străjerii porții
Sub comandă, la onor.

Dar deodată se oprește,
Luna printre stele.
Curioasă ne privește
Ca pe două păsărele.
După atita fericire
Ne sculăm ca să plecăm.
Și cu mina la gîndire,
Tot cuprinsul salutăm.
Eu o iau din nou la vale
Ea s-apropie de riu,
Mă întorc, îi ies în cale
Fără nici un interviu.
O cuprind de gît cu mina
O sărut iar pe obraz,
Fără să ne vază luna.

GIGI IONESCU

Suferință

Dacă-mi spui că nu-i posibil
și nu pot să te îndrăgesc...
sapă-mi din pământ fertil
O groapă, să mă odihnesc.

Du-mă într-un codru unde
spontan roua se ivește.
Și șoaptele-mi vor fi calde
În drum spre grele cugete.

Ar fi, astăzi, primăvară.
O țărîță știutoare.
Dar tinerețea ta zboară
spre jertfă, ca un fluture.

Bine cuvîntezi cosmira iernii.
Știutoarea lacrimilor.
Dar eu absorb mireasma verii,
vara, anii amintirilor.

S. STANISLAS

Departee unul de altul

Departee unul de altul femeia mea
iubită
Să nu faci imprudența să dormi
descoperită
Să nu-ți răciască trupul pe care îl
iubesc
Că nu sint lângă tine, să pot să
te-nvelesc.
Nici nu pot să te mingii cu dragostea
curată,
Cind de prin vise rele te trezești
speriată
Și cu un fel de teamă incerci ca să te
scuturi,
Nu îți acopăr ochii, nici gura cu
săruturi.
Pe undele distanței se intilnesc
suspine,
Iubirea ta e-atita de dulce pentru
mine
Precum în noaptea nunții e dragostea
miresii
Îți verși vinul speranței în candida
expresii.
De dragostea ta pură, mi-s ochii
fermeceți
În mine stă iubirea a cincizeci
de bărbăți
Și sfînta ei putere o chem și o
ascult.
Așa că nimeni altul nu te-ar iubi mai
mult.
Cind îți scriu am în suflet odihnitoarea
pace.
Femeia mea iubită, vreau să te-aduc
încoace.

VICTOR CERNEA

N-am cerut

N-am cerut nicicind mai mult :
Nici atunci cind pieptu-ți saltă
Precum lava din tumult
Și vibrînd pămîntul pult,
De râmii atit de maltă.

N-am cerut decit o rază
Din privirea-ți alintată
Care din stingăce-mi pază
Am scăpat-o să se piarză
Și cu ea mărirea-ți toată

V. BIRLĂDEANU

Crede-mă

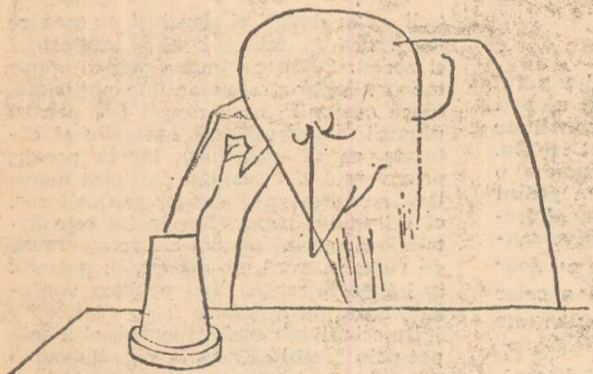
Un imbol mă indeamnă
să imi arunc privirea spre tine
și surizindu-ți malușos,
să îți spun : crede-mă că te iubesc.
Cred că nu e imposibilă
o intilnire a noastră
născută în seara albastră.
Fluxul adolescenței
mă face să trăiesc zile senine
ca cerul ne-acoperit de nouri.
Dar tu nu m-ai iubit cum eu speram.
Ai căutat să mă ocolești
ca și cind ți-aș fi fost dușman.
Dacă știam că nu mă iubești
eu nu ți-aș fi spus
nici-un cuvînt de dragoste.
Nu-i nimic. Tot ce s-a-nîmplat
a trecut și eu nu am simțit nimic.
Poate că aș fi regretat
această despărțire,
dacă nu mi-aș fi găsit
o altă iubire...

VALENTIN CIUCA

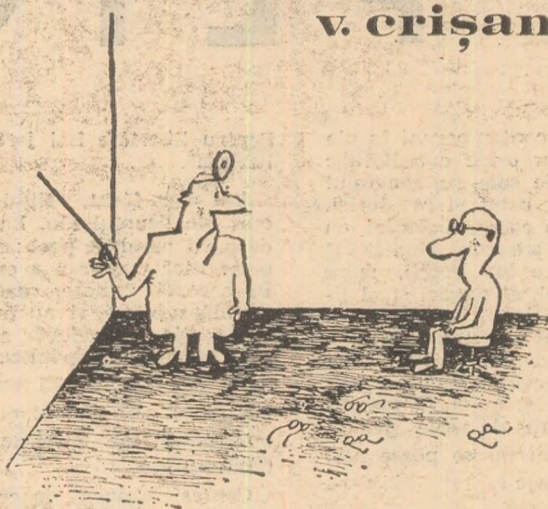

DIN SALONUL UMORULUI 1973

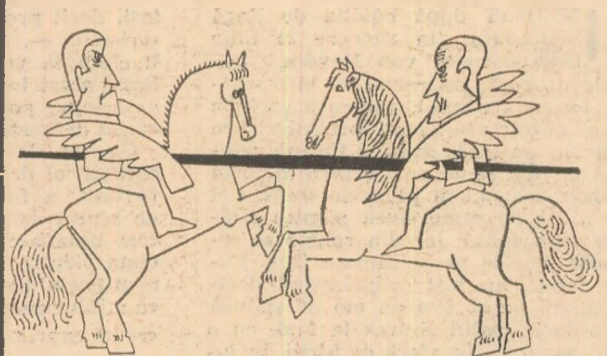
cik damadian

v. crișan

benedict gănescu

d. negrea-gan

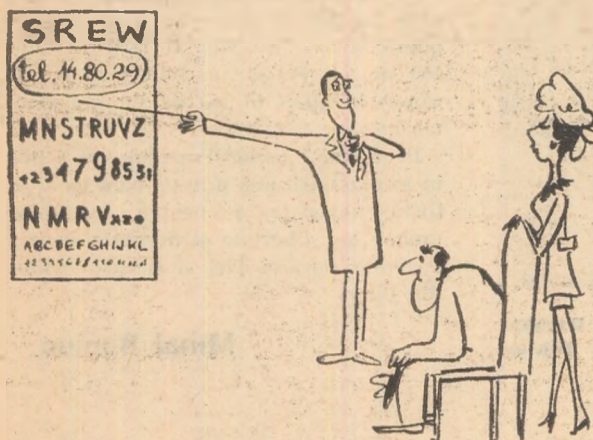
jo teodorescu

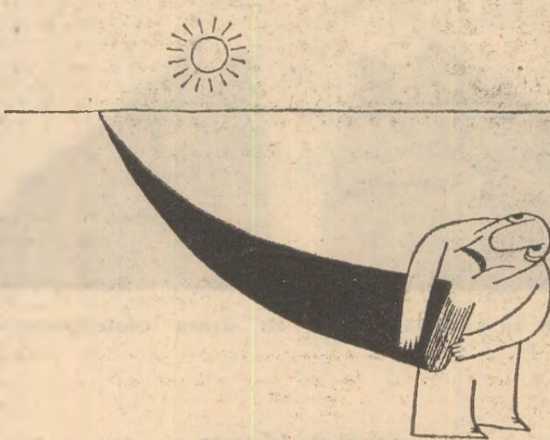
toni avram

nell cobar

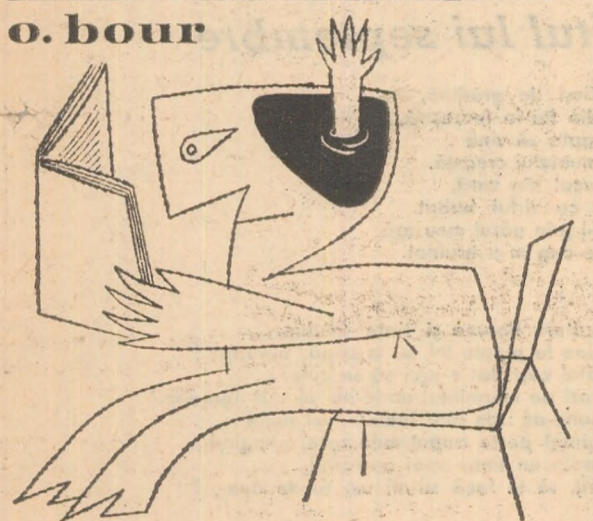
c. ciosu

v. crăiță-mândra

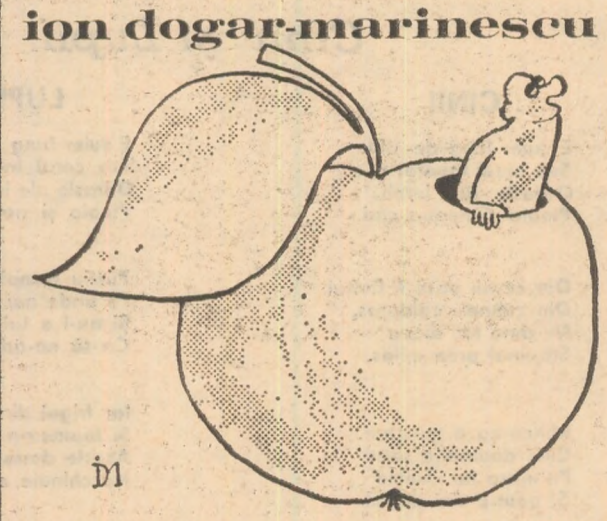
o. bour

florin pucă

ion dogar-marinescu

À LA MANIÈRE DE... de ION DOGAR-MARINESCU

150 de ani de la naștere

PETŐFI

I MEDIAT după bătălia de lângă Sighișoara, în ziua de 31 iulie 1849, baronul von Heydte, ofițer de dragoni, împreună cu câțiva cazaci, inspecta cîmpul, pentru a verifica pe cei căzuți sau făcuți prizonieri. Pe un drum de țară, lângă o fîntină arteziană, au dat peste un cadavru în jurul căruia zăceau hîrtii pline de sînge. Cel ucis zăcea pe spate, avea pieptul străpuns de o suliță, iar din rană i se revărsase sîngele peste cămașa fină. Fusesse jefuit, nu mai rămăseseră decît pantalonii pe el. Era un om de statură submijlocie, palid și tras la față, cu o barbă ascuțită. În afară de hîrtii, în jurul lui mai era un șireag de decorații. Baronul a pus să se adune hîrțile și a ales pe acelea care prezentau interes pentru el: rapoarte militare. Nu l-a interesat cine era cel ucis de cazacii care urmăreau armata generalului Bem.

Acum se știe că era Petőfi Sándor, după toate probabilitățile. Deci poetul **Libertății Lumii** căzuse, așa cum însuși proorocise pe cîmpul de luptă cu fața la dușman.

Disparația lui misterioasă, însă învîlăuită în nouri groși de legende, abia peste un secol și ceva se limpezește. Este clar că dacă ar fi fost prins viu și identificat și ca poet și ca ofițer din anturajul generalului Bem, în esență ca unul din marii promotori ai spiritului revoluționar din 1848 în Ungaria, ar fi fost osîndit și n-ar fi avut alt destin decît cei 13 generali ai revoluției condamnați și executați la Arad.

Dar soarta nu i-a hărăzit un sfîrșit mai puțin tragic și mai puțin glorios. Cel care se născuse în 1823 la întîi ianuarie, în Kiskőrös, era doar în al 27-lea an de viață, cînd l-a găsit moartea, singura pe care și-o visase, pe cîmpul de luptă pentru libertatea patriei sale și idealul umanitar al popoarelor lumii, care să scape odată de orice tiranie și jaf. Lăsa după sine o operă poetică de mari dimensiuni, o operă angajată, care comunică incandescent mesajul epocii și al timpului ce trebuia să vie:

„Cînd fiecare popor rob
Sătul de jug va porni la luptă,
Cu fețe-mbujorate și cu roșii flămuri...”

În inima lui Bălcescu și a lui Bolliac, dintre pașoptiștii noștri, mai găsim o flacără atît de vie. Nu știu dacă vreunul din marii patrioți români din acel timp l-a cunoscut sau nu pe Petőfi — de obicei ne cunoaștem mai bine înain-

tașii decît propriii contemporani în ale scrisului —, dar în orice caz Bolliac îl cîntă în versurile sale pe generalul Bem, acest înfocat ostaș al revoluției, de neam polonez, care lui Petőfi cu multă dragoste i se adresa: „Mon fils!”

Carigra de poet a lui Petőfi, mare cîntăreț al dragostei, al patriei și al libertății, a fost strălucită — desi atît de scurtă ca durată —, și totuși nu a fost ușoară cituși de puțin. El a luat viața pieptis, cu adevărul spus pe față, nemijlocit, limpede și tăios, în versuri cu strălucire și ascuțit de sabie. Are un credo exprimat cum nu se poate mai sobru și mai categoric:

„Libertate, dragoste!
Astea două-mi trebuie.
Îmi jertfesc pentru iubire
Viața,

Pentru libertate îmi jertfesc
Iubirea”.

Așa a și făcut. Nimic nu l-a putut opri din drumul său. La Petőfi nu poți despărți omul de poet: e o personalitate monolitică cum rar a cunoscut istoria. În această unitate, care presupune o morală sublimă, și nu numai în geniul său poetic, într-adevăr excepțional, trebuie căutată celebritatea și universalitatea operei lui Petőfi, expresie nu doar a omului care a fost el, ci și a celor mai luminoase tendințe și visuri ale timpului său.

Critica nu avea de ce să-l iubească, pentru că, întîi, îi răsturna scara valorilor estetico-literare, al doilea, venea cu idei care cereau totală schimbare a structurii și orînduirii sociale. Ei, cri-

ticii, erau dedați și deprinși cu ceea ce le asigura un anumit confort intelectual și social. Petőfi pretindea pentru popor independență și suveranitate națională, (dacă oamenii n-au destul fier pentru pluguri să zdrobească lanțurile și cătușele, ca să aibă fier), iar în poezie, prin versul său geamăn cu lirica populară, se adresa nu „unora” sau „altora”, ci întregului popor. Poezia lui este într-adevăr scrisă pentru cei ce au urechi de auzit să auză, și, dacă e cu puțință, în lumea întreagă. Căci popoare subjugate erau pretutindeni.

De criticii săi contemporani, el a scăpat prin faptul că aceștia s-au dovedit o minoră populație care vrea să care un munte ca să-și facă un meschin furnicar. De politicianismul vremii, însă, n-a putut scăpa decît murind eroic pe cîmpul de luptă.

Azi este indiscutabil unul din marii lirici universali, alături de Heine, Pushkin, Hugo, Byron, Lermontov, Mickiewicz, — toți cu care este congenial. Inclinațiile lui mergeau, la timpul său, către Béranger, ori Thomas Moore, al căror patetism romantic nu-l putea lăsa indiferent. Dar era un adînc cunoscător, de exemplu, și al lui Shakespeare, din care a tradus, și se poate spune că nimic din ceea ce este uman nu-i era străin și necunoscut.

În afară de ungurește, care este a doua limbă ce o cunosc după română (și foarte mult datorită chiar lui Petőfi!), l-am citit în germană, rusă, franceză, — și trebuie să mărturisesc că-și menține integrală prospețimea și forța dinamizatoare.

La noi a pătruns încă din veacul trecut în poezie, iar St. O. Iosif, O. Goga și E. Jebeleanu, din cei mai apropiați de noi, au merite deosebite de a ne fi dat ample fresce din opera sa.

A murit eroic pe cîmpul de bătăie pentru patrie și libertate. Este o mare cinste pentru Ungaria și pentru omenire. La fel de mare ar fi sărăcia în poezie, dacă nu s-ar fi născut acum 150 de ani Petőfi — e, ca și cum am fi rămas la opaiț în loc de lumină electrică.

Prin Petőfi poporul maghiar și-a pus în stîmna spirituală o nestemată cu strălucire nepieritoare pentru idealurile umane de libertate și dreptate socială cucerite fiecărei țări și fiecărui popor din lume.

Mihai Beniuc

PETŐFI SANDOR în anul 1848 (după un desen contemporan de Barabas Miklos)

PETŐFI

Cinii și Lupii

CINII

E șuier lung de vîfor
Sub cerul innorat:
Odrasle ale iernii,
Ploaie și neaua cad.

Dar ce ne pasă? Colțul
Din cuhne-i călduros,
Ne dete loc aicea
Stăpinul prea milos.

Mincarea e mincare.
Cînd domnul e sătul
Pe masa lui rămine
Și pentru noi destul.

Gîrbaciul ne plesnește,
Ce-i drept, din cînd în cînd,
Dar oasele de cine
Se vindecă curînd.

Și domnul de ne cheamă,
Cînd ciuda i s-a stins,
Noi mergem la picioare-i
Și ne-apucăm de lîns!

LUPII

E șuier lung de vîfor
Sub cerul innorat:
Odrasle ale iernii,
Ploaie și neaua cad.

Pustiu cumplit e-aicea
Pe unde noi trăim;
Și nu-i o tufă barem,
Ca să ne-adăpostim.

Iar frigul dinafară
Și foamea-n burduhan,
Aceste două rele,
Ne chinuie avan;

Un alt rău e dincolo:
Sînt plumbii ce ne rup.
Pe neaua albă sînge
Ne picură din trup.

Al gerului, al foamei
Și-al gloanțelor blestem
Ni-i soarta hărăzită...
Dar slobozi noi sîntem!

La sfîrșitul lui septembre

În vale mai stăruie flori de grădină,
Mai tremură plopul din foi la fereastră,
Dar iată că iarna e gata să vină
Și-acoperă neaua a muntelui creastă.
În inima-mi tinără-i focul din vară,
Sînt muguri într-însa cu virful bubat,
Dar toamna cu plugu-i prin pârul meu ară
Și iarna de-acuma pe cap m-a brumat.

Se scutură floarea și viața se duce...
Tu, vino la pieptu-mi, o, scumpă, aproape!
Al cărei cap dat e aici să se culce,
Nu cazi pe mormîntul unde-au să mă-ngroape!
Și spune-mi: de mor înainte, vei pune
Un giulgi peste trupul meu rece, plîngînd;
Și poate un tinăr apoi oarecînd,
Iubînd, să te facă să-mi uiți tu de nume?

Cînd vîlul de deliu îl lepezi vr-odată,
Atîrnă-l pe crucea-mi ca flămură umbră;
La mijloc de noapte, din veșnica umbră,
Veni-voi să-l duc jos în lumea-ngropată,
Cu el eu de lacrimi privirea să-mi șterg,
Și rănile inimii cu el să le leg,
O, tu, eu pe care și-n beznele reci
Și acolo iubi-ă-voi totuși pe veci.

În românește
de MIHAI BENIUC

Premiul Goncourt

JEAN CARRIÈRE

JEAN CARRIÈRE s-a născut în 1932 la Nîmes unde tatăl său era dirijor; copilăria și-a petrecut-o în împrejurimile pitorești ale orașului unde a dus „o existență liberă și un pic sălbatică”. Profund impresionat de lectura romanelor Que ma joie demeure și Le hussard sur le toit rătăci să-l cunoască pe Jean Giono al cărui discipol devine timp de aproape șapte ani. În 1965 va ține la radio o serie de 15 conversații cu Jean Giono. De atunci a colaborat la stația de radio Langue-doc-Roussillon unde a prezentat mai multe emisiuni. Primul său roman, Retour à Uzès, cunoaște un fulgurator succes și este premiat de Academia Franceză în anul apariției, 1968. Acum lucrează la două seriale de televiziune a căror acțiune se petrece în munții Ceveni.

Subiectul romanului său L'épervier de Maheux, premiat acum cîteva săptămîni cu premiul Goncourt, situează acțiunea în aceeași regiune sălbatică, cu munți aproape nelocuiți. Profund influențat de o altă carte a lui Giono, Batailles dans la montagne, Jean Carrière dovedește că a preluat constructiv dominanța profundă a operei maestrului său: dimensiunea cosmică a lucrurilor și a fenomenelor naturii. Oamenii par să se integreze în acest peisaj fantastic, parcă de dincolo de lume, din descrierea căruia prezentăm cîteva fragmente reprezentative pentru viziunea cosmologică specifică lui Jean Carrière și care îl consacră, alături de Bosco, Ramuz și Giono, ca un mare romancier al naturii.

C. U.

L'épervier de Maheux

Eretele de pe Maheux

MAI departe de Mazel-de-Mort încep înălțimile tăcute și dintr-o dată totul se schimbă, torrentele dispar, izvoarele se subțiază, șistul și granitul lasă locul calcărului marin, pământul își schimbă culoarea și marmură asemenea unui acoperiș învechit, aerul întepător limpezeste ultimele ierburi răzlete, acolo unde cerul apare printre ultimii fagi. Cîrînd, întinderea vinătă și fără copaci unduiește la nesfîrșit, cu pietrele ei celtice înrădăcinate în iarba uscată și roase de vîntul de vest ale cărui rafale neînclătate se sparg în zidurile bătrîne de minăstire sau de stîna părăsită.

În zilele liniștite, se aude mereu zgomotul prăbușirii peste stînci pe care-l face în depărtare vîntul închis în defilee și, mai aproape, foșnetul valurilor sale întinzîndu-se peste plaja de licheni și mușchi cu mișcarea egală a mării; deasupra creștelor pe care atunci le-ai crede străbătute de amintirea mărilor de altădată, brațele scurte ale crucilor se pun la răsucirea îndepărtării zărilor.

Ceea ce subliniază sălbăticia milenară a locurilor, mai mult decît relieful lor straniu este climatul: cînd arzător, cînd înghețat, el împrumută celor mai frumoase zile ceva convulsiv și bolnav. Chiar și în anii prietnici, atunci cînd platourile își leagănă toată iarna unduirile reci sub dantela virfurilor de abia presărate cu alb, și cînd, născută din căldura timpurie iarba reîntinereste întîndurile îngălbenite, o neașteptată întoarcere a frigului răstoarnă primăvara și face să putrezească plantele mult prea devreme pline de bogăția ei.

În plină lună august, atunci cînd căldura cea mai puternică a zilei se odihnește la poalele stîncilor, în căldările platoului sau printre castani, vezi mizeria lucrurilor sau, ca să-i spunem așa, cea de-a doua lor față descompusă de intensitatea luminii: drumurile în cenușă, pămînturile sterpe de un galben putred african și căptușite cu armuri de sist care aruncă strălucirile febrile și întunecate ale unei zile furtunoase; stîni strivite sub greutatea unor enorme acoperișuri din piatră, peste care se așterne soarele și ale căror rămășițe au rămas să albească asemenea unor oase; acoperișuri dărîmate ale căror găuri se deschid peste ruine acoperite de ardezie, orașe dărîmate ici și colo — case roase și innegrite de mărăcinii, înălțîndu-și una peste alta fațadele vîruite pentru a vedea ce se petrece în depărtare. Dar spre sfîrșitul după-amiezii, înspre partea unde se întind umbrele muiate într-o boare de verdeață, un suflu mineral pe care îl deosebești de buruina de la asfințit prin mișcarea sa mai otrăvitoare se naște din adîncul pămîntului, umple adîncurile, acoperă cîmpurile, ajunge în curți și se întinde de-a lungul străzilor.

Această neînsemnată undă de frig este ucigătoare pentru anotimp; desface extraordinar de repede prea-plinul zilelor frumoase; în această fugă a verii, aerul limpezit se umple deodată de zgomotul unei păsări ce se sparge.

Mai rămîne puțin timp. Toamna însăși nu este adesea decît o înfiorare de frunze între două porți întredeschise, prag călîd și sensibil între cele două versante ale anului. De-abia apune soarele care, sfîrșîmat în spatele vitraliului pădurilor se sfîrșește în roșu și ceață, cî un vînt marin în zdrențe, plin de zgomotele uzinei și ale trenurilor, pătrunde prin căile sudului, smulge frunzele uscate ale pomilor, joacă în rugul depărtărilor și sfîrșește prin a-l singura. În cîteva zile, cîteodată într-o singură noapte, Tara-de-Sus își dezleagă parîmele care o țineau legată de pămînturile din Sud. Într-o bună zi,

cînd vîntul a încetat, descoperi, deschînd obloanele, o criptă imensă, tăcută și goală, o lume de pietre mute, de pante aride cu copaci despuiați și strălucitori ale căror ramuri desenează, cu tuș chinezesc, grații pe cenușul uniform al cerului.

Dar cîteodată, toamna este o bruscă iluminare a peisajului peste care ceața se retrage lăsînd să se usuce pietrele care dobindesc un fel de viață elementară și încep să fumege la soare; florile ascunse în iarba mai caldă și mai deasă decît un banc de anemone marine, fisșitul tufelor de urzici de pe lîngă zidurile adăpostul căroră se refugiaseră insectele. Dimineața creștea încet într-un cer fără pată. Era în aer o rezonanță liniștită, ducînd de la un versant la altul zgomotele unei potecovării, freamîntul cunoscut al unui trib de nomazi care-și instalează tabăra sau al turmelor care se stabilesc pentru iarnă.

Cu toate acestea liniștea nu înșela nici măcar orăzîniile care se scaldau în praf, dimineața, cîl mai aproape de prag și își infoiau aripile înghețate.

Acum nopțile dobindeau o puritate neobișnuită, siderală: cerul era atît de negru încît părea că n-are atmosferă, asemenea plantelor moarte: atîngea virfurile munților și năstrea noi stele; acestea, împietrite și ascuțite de frigul din ce în ce mai puternic, aveau strălucirea și mărirea unor cristale. Seara se auzea tînd în străfunduri, înspre Saint-Julien: suflul înăbușit al torrentelor străbatea drept prin pădurea sărăcită și transparentă din care se ridica, cu fiecare noapte mai densă, o mare ceață care aducea cu ea liniștea, înecînd zgomotele văii, dizolvînd pantele și încercuind înaltele peninsule minerale în însingurarea lor cosmică.

Semnele acestea, care de obicei anunță furtuni foarte grele, grăbeau ultimele lucrări; bucătăriile înghețate în ciuda unui pic de jar rămas sub cenușă primeau în întodeauna oamenilor dis-de-dimineață, înainte de răsăritul tot mai leneș în a colora în cenușiu geamurile; cum se încălzeau cu o ceașcă de cafea, se strecurau afară și vedeau cum e vremea; aburul respirației se evaporă în jurul punctelor roșietice ale țigărilor; ridicîndu-și sacul cu provizii dintr-o singură mișcare a umărului, se puneau la drum; atunci cînd dimineața se arăta alburie și liniștită, piatra de pe drum, sfîrșimată de bocancii lor cu cui, făcea să răsune ca pe o sticlă limpezimea aerului.

În zonele forestiere se reîncepea munca sub lumina palidă, albastruie și pînă la căderea nopții aici se concentrău toate forțele de muncă disponibile. Dar puteai să lucrezi oricît de mult, era parcă în contra lucrurilor, un picior în mijlocul frunzelor uscate și celălalt care aluneca deja pe lungul declin al somnului. Zilele scurtate grăbeau orele, copacii cădeau ca într-un vis; crengile lor desfrunzite se așterneau pe zăpadă și umpleau șanțurile cu un fel de ceață violetă în care străluceau căderi de argint; după înghețul nocturn, pămîntul se dilata printre pavezele de stînci care-l înconjurau.

În momentul de odihnă, atunci cînd crăcutele verzi aruncate în foc își scuipau seva, în mijlocul luminisurilor se strînseseră grupuri de muncitori care se așezau pe bușteni scoțîndu-și cuțitul, aerul pe care îl respirai mai păstra din contactul cu pămîntul tare și neted tîria îmbătătoare de dimineață — trezea singele cu forța unui alcool foarte tare. În liniștea pădurilor unde nimic nu mișca și peste care fumul se aduna în straturi vapo-roase, loviturile unei toporiști singuratică

răsunau sub arborii înalți la fel de sonore ca sub cupola unei biserici. Dar spre începutul după-amiezii simțai cum se ridică din pămînt un fluid aspru ce pătrundea în mădăvă, iar lumina se micșora și mai mult.

În seara uncia din zilele ultimei săptămîni a lui noiembrie, atunci cînd acele-rațiile fierăștraielor mecanice (primele pe atunci) mai se auzeau urlînd cu pocnituri de moto-cros, frunzele moarte începeau deodată să susure: mici fulgi se așterneau peste ele asemenea grindinii. Fulgi mai groși se urmau tot mai des pe cerul culoare de antracit — coborau încet, la fel de încet ca vata și se așezau ușor pe sol.

Tara-de-Sus trecuse în lunile ascunse: în ciuda intensității luminii în anume zile de iarnă cînd țara de zăpadă strălucește sub albastrul viu al cerului, casele vechi rămîn întunecate, aruncate într-o vespică moarte a zilelor în care fiecă clipă poartă beznă unei pivnițe. Nu fiindcă oamenii de aici ar fi mai friguroși decît alții: mai sînt din cei care se laudă că țin usa deschisă pe un ger de crapă pietrele; nu fiindcă iernile ar aduce temperaturi si-beriene. Însă cea mai mare parte a caselor sînt virite în vîgăuni sau strecurate în vreo gaură; de-abia le zărești geamurile la nivelul solului — camerele de jos sînt aproape de stîncă sau chiar sprijinite de versantul cel mai apăsător al văii, unele avînd peretele din fund de stîncă căreia îi vezi pe alocuri proeminențele.

TIMP de trei zile Tara-de-sus fu înțuită de o furtună de zăpadă de o forță neînchipuită; trei zile despre care se va mai vorbi mult. E adevărat că nici un cutremur n-ar fi produs atîtea pagube. Credeai că totul va fi smuls și distrus; copacii dezrădăcinați și acoperișurile stricate deveniseră ceva obișnuit; castanii seculari se rupeau dintr-o dată, de la rădăcină, smulși de o mină gigantă — fragilitatea asta neobișnuită avea ceva dement și dezgustător în ea — brazii înalți culcați la pămînt asemenea unui cîmp de griu pe furtună, stăule luate de vînt de sub acoperișurile de sist, vitele îndesîndu-se înnebunite una într-alta în fundul stînelor. Nici nu puteai fi vorba să ieși afară sau măcar să întredeschizi o ușă sau un geam de teamă să nu le vezi smulse din țîțini. Împotriva acestei agresivități fluide și rapide, de o consistență aproape lichidă, care ardea totul și făcea fragile ca sticla frunzișul pe care îl auzai mișcîndu-se în clinchet lîngă ferestre (tuia, stejari, ienupăr, merisor, ilex, pini de Alep, zadă, cedri își tremurau jerbele de gheață ca lustrele de Veneția) au trebuit să se bariadeze, să astupe cu hîrtie gaura cheii și cele mai mici deschizături de la baza zidului, acolo unde n-ai fi crezut niciodată că le-ai putea descoperi, lamele de pudră albă: a-ceastă zăpadă făinoasă se băga peste tot, ca nisipul. Chiar și pentru dormit nu puteau să intre în camerele care de obicei aveau o răceală de mormînt: acum erau adevărate ghețării. Se ghemuiau zi și noapte, nemîșcați, în jurul focurilor nemîșcate: flăcările spre care se întindeau toate miinile păreau pur decorative. Nu puteai să ieși o lingură dintr-un lichid aburînd, că pînă s-o duci la gură era într-un fel înghețată; vinul a spart sticlele și îl sfîrșimai cu ciocanul; tăiau piinea cu fierăstrăul. Începeau să nu mai fie lemne, dar, asemenea acelor vase în derivă care își ard scîndurile bordajului, mai bine ardeau cîteva scaune decît să riște pînă la depozitele blestemate, că erau alt de departe, afară, acoperite complet de zăpadă și în orice caz inaccesibile; mugetul acesta formidabil care zgîlția fun-

dațiile, arunca în aer sisturile de pe acoperișuri provocînd avalanșe de pietre și var, se izbăa cîteodată atît de puternic de zid, încît oamenii își băgau capul între umeri și se așteptau la tot ce putea fi mai rău: mai rău, orice ar fi fost, însemna să ieși afară. Era mai bine să arzi niște mobilă veche decît să-ți risti viața.

Scurtele perioade de acalmie care ar fi permis să ajungi la blestematele alea de lemne — și poate chiar la stăule care erau de obicei destul de departe de casă și unde oile trebuiau să se suie una peste alta — aceste scurte perioade de acalmie, departe de a fi liniștitoare, păreau că din contră, adună noi violențe, pregătise alte sfîrșimări. Căderile vîntului, prea bruște pentru a preceda o liniște profundă, erau ca un contratimp, găuri în furtună de unde parcă aceasta renăștea pe fundalul depărtat al unor tunete care o făceau parcă mai înspăimîntătoare. În momentele astea, se auzea întodeauna ceva cîzînd; rămășițele acestea depărtate ale cataclismului erau sinistre și ridicole, zgomote care anunțau asaltul fatal și făceau toată lumea să tresară. Rămîneau zgribuliți sub o pătură, cu copii și cîini între picioare, observînd cu atenție birnele tavanului și așteptînd catastrofa finală...

În dimineața celei de-a treia zi — ca să-i spunem așa fiindcă atunci cînd furtuna s-a liniștit, locuitorii fermelor pierdute pe întinsul platoului au văzut cu umire că nu se mai făcea ziuă. Cu toate că era destul de tîrziu, nici cea mai mică geană de lumină la ferestre; era un întuneric de iad: era poate sfîrșitul lumii. Dar au observat că fumul nu mai trecea prin coșuri și se întorcea în sobă — a trebuit multă muncă pentru a putea descoperi casele acoperite pînă peste virf de troienele de zăpadă.

Primii care și-au putut croi un drum pînă afară ziceau că stratul de zăpadă putea să albă zece sau doisprezece metri grosime, mai ales pe lîngă stîncile cu fața spre nord. Așa ceva nu se mai întîmplase de zeci și zeci de ani; te împiedicai de izolatoarele din virful stîlpilor telegrafici; mergeai, fără să știi, peste acoperișuri. Cu acoperișurile descoperite, casele și fermele semănau cu orașele părăsite în deșert pe care dunele de nisip le-au învăluit cu totul. Cel mai mic relief care nu fusese în întregime acoperit, era acoperit de gheață și căpăta formele cele mai fantastice, rizîndu-și de legile posibilității și ale gravitației...

În toate direcțiile, cît de departe puteai vedea cu ochii, pînă la munții de departe din Sud, cei care rămîneau de obicei în afara zăpezilor, totul era acoperit de zăpadă care nivelase totul încît te se părea că toate văile fuseseră umplute — un peisaj pe care îl puteai recunoaște doar cu greu în unduirea aceasta desertică ale cărei puncte de reper dispărușeră: chiar și stîncile negre ale pădurilor de brazi erau ascunse sub învelișul moale de vată. În fața acestor însingurări de gheață peste care sufla un vînt pătrunzător nu puteai să crezi că vara va mai veni vreodată și nu te-ai fi crezut la mai puțin de o sută de kilometri în linie directă de Mediterana, ci la marginea pămînturilor cunoscute de oameni, într-una din acele regiuni unde nu cresc decît licheni și care sînt, pe tot timpul anului, patria ghețarilor și a vîntului.

Deasupra orizontului se ridica, pierdut în cerul livid, un punct de lumină albicioasă, mortuară, ușor argintată: era tot ce mai rămăsese din soare ca și cum în timpul acestor trei zile groaznice planeta ar fi izbutit să se îndepărteze de lumină.

Traducere și prezentare de
CRISTIAN UNTEANU

Meridiane

Amintiri despre Virginia Woolf

● Volumul **Amintiri despre Virginia Woolf** (Recollections of Virginia Woolf, Edited by Joan Russell Noble) cuprinde 27 de portrete în proză ale scriitoarei — schițe de prieteni sau de cunoștințe. Virginia Woolf — personalitate complexă și complexată,

Virginia Woolf

greu de surprins — este înfățișată într-o varietate de ipostaze complementare. Sint rare momentele de suprapunere în aceste amintiri ale prietenilor ei. Cartea este captivantă și, în plus, pare să ofere noi puncte de sprijin pentru înțelegerea ro-

manelor Virginiei Woolf, care, cel puțin în unele cazuri, sînt transcrieri sublimite ale experienței interioare.

Tactică editorială

● Pînă acum antologiile P.E.N. de poezie britanică contemporană își selectau materialul din manuscrisele primite în urma unui anunț public. Se acorda un spațiu mare poezilor deja consacrați, dar aici, colo, printre aceștia își făcea loc și cite un foarte bun poem al vreunui autor nepublicat încă. În ediția din anul 1972, **New Poems 1971-1972**, îngrijită de Peter Porter, tactica editorială s-a schimbat. Editorul și-a selecționat materialul despuind periodicele apărute între data la care s-a făcut compilarea precedentei antologii P.E.N. și pătratul al treilea al anului 1971. Rezultatul este excepțional. Volumul cuprinde de lingă lucrări ale poezilor consacrați, Ted Hughes, Roy Fuller, John Betjeman, Peter Redgrove, Vernon Scannell, Philip Larkin, un număr considerabil de poeme izbutite ale unor scriitori mai noi. Criteriul principal de selecție a fost mai ales valoarea artistică și mai puțin, sonoritatea numelor.

Un Osborne puțin melodramatic

● În 1956 piesa **Priveste înapoi cu minie** a făcut o deosebită impresie pe scenele londoneze. Surprindea vigoarea, brutalitatea chiar, a caracterizării și a dialogului. În cei mai bine de cincisprezece ani care s-au scurs de atunci, formula Osborne a fost asimilată pînă la a deveni aproape „clasică”, dar arta scrisului său și-a păstrat în bună parte calitățile care au impus-o de la început. O dovedește și ultima sa piesă **La Vest de Suez**, pusă în scenă de **Royal Court Theatre** în stagiunea 1971-1972 și publicată de curind în volum. Este un comentariu asupra civilizației occidentale prin prisma unor albi de pe „insulă sub-tropicală, nici Africa, nici Europa, dar ceva și din una și din alta și mai puțin decît amîndouă”. Din păcate piesa suferă de un melodramatism esențial, care a fost perceput cu destulă neplăcere la reprezentare.

Hilda Doolittle

● **Hermetic Definition** (Definiția ermetică), apărută în 1972, este alcătuită, de fapt, din trei mari poeme scrise de Hilda Doolittle între 1957 și 1961 și publicate, pînă acum, parțial sau integral, doar în periodice. Este vorba de poemul **Hermetic Definition**, care dă și titlul cărții, de poemul **Sage** și de **Winter Love** (Dragoste de iarnă) — publicat fragmentar în 1969. Poemele au un caracter autobiografic pronunțat și textura lor este deosebit de complicată (se utilizează deseori tehnica tranziției) în-cît lectura se înfăptuiește cu dificultate și

necesită explicații ca a-celea date **Canto-urilor** lui Ezra Pound. Hilda Doolittle (1886-1961) a fost una din figurile de prim plan ale Școlii Imagiste (1915-25), dar se pare că s-a realizat ca mare poet de abia după cel de-al doilea război mondial, cu o creație care s-a depărtat mult de imagism.

Un nou carnet „eboșă” al lui Richard Strauss

● Grație unui colecționar amator, biblioteca națională austriacă a intrat în posesia celui de-al doilea carnet „eboșă”, după acela al Cava-

Richard Strauss

lerului rozelor descoperit cu puțin timp în urmă, al lui Richard Strauss. Este vorba de carnetul privind opera **Arabella**. Această achiziție-descoperire este foarte importantă prin autograful original pe care îl poartă, mai ales că manuscrisele eboșă ale lui Richard Strauss sînt foarte rare.

Semion Kirsanov

● A încetat din viață la Moscova în vîrstă de 66 de ani, poetul Semion Kirsanov. S-a născut

în 1906, la Odessa. Primele versuri le-a dedicat orașului natal. Kirsanov a fost descoperit de Vladimir Maiakovski, cu prilejul unui recital poetic susținut la Odessa. Marele poet i-a publicat cîteva lucrări în revista **Lef**, pe care o conducea. Kirsanov se distinge apoi ca un virtuoz al versului, explozător neobosit al resurselor expresive, ritmice și sonore ale limbii ruse. În anul 1930, el este un adept pasionat al poeziei militante, fără a abandona însă căutarea de noi forme ale expresiei poetice. Mai tîrziu, după al doilea război mondial, în timpul căruia a fost corespondent militar, scrie poezii în care lirismul intim continuă a se îmbina cu arderea civică. Om de apreciaabilă cultură, Kirsanov a tradus în limba rusă, printre alții, pe Nerval, Eluard, Aragon, Nazim Hikmet, Pablo Neruda.

„Aportul român la francofonie”

● Așa se intitulează lucrarea lui J. Frémont, directorul societății „Presses Universitaires” din Canada. Ocupîndu-se de ea, „Le Journal roumain” constată că problema marilor poezii care adoptă limba unei alte țări, pentru a-și face auzit cîntecul și mesajul, e o problemă foarte dură, deoarece aceștia lipsesc țara lor de o operă care n-a fost scrisă în limba națională. Dar poezii franceze de origine română au înțeles încă de multă vreme importanța limbilor străine pentru difuzarea largă, în-deosebi în franceză, excelent vehicul spre universalitate. Prin ceea ce au creat, ei au atras atenția lumii asupra țării lor natale, ceea ce e o compensație pentru accasta din urmă. Revista ci-

tează poezii Anna Noailles, Elena Văcărescu, B. Fundoianu, Ilse Voronica, Tristan Tzara, Claude Sernet, dar și liniază îndeosebi personalitatea lui Pius S. vien, autorul eseurilor „Ritmurile ca introducere fizică în Estetică”, „Lirismul și structura sonoră”. Poet cu o doare orientală, cu o țară romantică, cu versuri voluptuoase pentru ureche — Pius Servici trezise interesul deosebit al lui Paul Valéry, care, ocupîndu-se de opera sa, a scris cunoscutul studiu „Cazul Servici”.

Pio Baroja

● Anul literar 1972 a fost marcat în Spania de sărbătorirea centenarului nașterii lui Pio Baroja, romancierul și mai însemnat al generației de la 1898. În 1991 aflat într-o vizită în Spania, Hemingway a declarat presei că Pio Baroja ar fi meritat, în înțelesul lui, premiul Nobel. Omagiul scriitorului american nu este nici un timpător, nici de circumstanță. Scriitorul spaniol anticipase prin romanele sale de acțiune tehnica comportamentistă din proza americană a „generației pierdute”. Presa spaniolă a relevat, cu ocazia centenarului, caracterul modern al prozei lui Baroja, vigoarea și suflul epice întrecute pînă astăzi.

Premiul belgian de stat

● Premiul belgian de stat pentru literatură din limbă olandeză a fost decernat recent scriitorilor Louis Paul Boon și Maurice Gilliams.

AM CITIT DESPRE...

Glume bune, glume proaste

George Bernard Shaw către Lev Tolstoi:

„Ați spus că maniera mea nu e destul de gravă, că în momentele mele cele mai serioase îi fac pe oameni să ridă. Dar ce e rău în asta? De ce trebuie comunicate umorul și risul? Presupunînd că lumea n-ar fi decît o glumă a Domnului, v-ați da oare mai puțină osteneală ca ea să fie o glumă bună, nu o glumă proastă?”

George Bernard Shaw către un prieten:

„De ce nu înveți arta de a trăi? Prima regulă a acestei arte este să nu respingi nici o acuzație: îmbrățișează-o și fă-ți un merit din ea.”

George Bernard Shaw către editorul său:

„Primul lucru de luat în considerare este că dumneata nu ai deloc, dar absolut deloc dreptate, iar eu am dreptate întru totul și în mod absolut.”

George Bernard Shaw către traducătorul său în limba germană:

„Eu nu greșesc niciodată. Atora — citeodată, adesea, aproape întotdeauna — li se întîmplă să greșescă, mai ales cînd sînt în dezacord cu mine; eu, însă sînt atotștiutor și infailibil.”

Pentru marii generosi, pentru marii înțelepți, pentru marii iubitori sceptici de oameni, nevoia de „a da cu zacherlină-n proști”, de a hohoti în modul acela teribil despre care e greu de spus dacă e ris sau plin, e mai imperioasă decît spiritul de conservare. Shaw nu se sfîia să se ia de piept chiar cu Dumnezeu, în fața căruia își propunea să se prezinte „nu tirîndu-se și cerînd îndurare pentru greselile sale și recunoscînd că a dus o viață stricată, păcătoasă. El îl va privi pe Dumnezeu în față și-i va spune: «Cît timp am fost în lumea Ta, am împlinit lucrarea Ta în lume, am împlinit mai mult decît lucrarea Ta în lume; lumea mi-a rămas datoră. Și Tu îmi ești dator. Acum, să-mi dai răsplată».”

Shaw a scris enorm, nu doar literatură și publicistică, ci și mii și mii de scrisori. Shaw a vorbit enorm. De trei ori pe săptămînă, conferința liber în sprijinul cauzelor pentru care milita. El n-a aruncat în toată viața lui nici măcar o singură hirtie. Muzeului Britanic i-a lăsat prin testament „scrisorile și documentele care ar merita să fie păstrate într-o colecție publică”, iar Școlii de economie din Londra

„vechi registre de socoteli, carnete de credit bancar, cecuri achitate și cotoarele lor, contracte expirate, chitanțe și alte consemnări ale operațiilor mele financiare și ale cheltuielilor personale și casnice de natură a fi folosite de istoricii economiei și ai dreptului sau de biografii în căutare de material documentar despre prețurile și practicile din vremea vieții mele”. Volumul **George Bernard Shaw: Scrisori 1898-1910**, editat de Dan Laurence, are 1071 pagini, conține 644 de scrisori, dintre care două treimi inedite, este al doilea dintr-o serie de patru mari volume de corespondență. Shaw: **The Chucker-out**, expunere biografică și critică, editată de Allan Chappelow, conține materiale foarte diverse și neașteptate, proiecte de piese, fragmente de piese, prefețe, conferințe, articole, chiar și o schiță care n-a mai văzut niciodată lumina tiparului. Chucker-out este termenul prin care englezii îi desemnează pe cei angajați să-i alunge pe scandalagii din localurile publice. Adevărul este că neguțătorii, golani, impostorii, cei ce vin să minjească și să mutileze sacrele, impalpabilele creații ale spiritului, nu se lasă alungați din sfîntul lăcaș public al literelor, ba dimpotrivă, încearcă să pună stăpînire pe el. Shaw a făcut tot ce depindea de el, nu i-au lipsit nici forța, nici rezistența, nici perseverența. Rămîne însă de văzut dacă gluma a devenit sau nu mai bună ca urmarea osteneții lui.

CITEODATĂ ca apare incredibil de proastă. Ca în cazul altui „chucker-out”, Heinrich Heine. „Voi deveni probabil, scria el în anul 1837, unul dintre acei foarte nobili și foarte mari oameni ai Germaniei, care intră în mormînt cu o inimă sfîșiată și cu o haină ruptă. La Düsseldorf îmi vor ridica, presupun, un monument”. Ei bine, nu-mai prima parte a profeției lui s-a adevărit. La 175 de ani de la nașterea lui, jumătatea optimistă nu numai că nu s-a realizat încă, dar pare irealizabilă. În „Münchener Merkur” a apărut de curînd un articol intitulat „Immer noch Schwierigkeiten mit Heine”, adică „Tot mai sînt greutăți cu Heine”. Ziarul a reproduș și o „telegramă” adresată lui Heine, la cea de a 175-a aniversare, de romancierul vest-german Martin Walser: „Nerecomandabil să te întorci. Stai unde ești. N-a venit timpul. Democrația încă e blocată”. Pe cînd deci? „Münchener Merkur” îi propune să mai aștepte un sfert de veac deoarece s-ar putea ca, pînă la 13 decembrie 1997, Düsseldorf să revină la sentimente mai bune față de cel mai mare

dintre fiii săi. Statuie nu i-a făcut, deși busturile, statuile și monumentele sînt, prin partea locului, aproape o manie. Admiratorii poetului s-au gîndit că pentru un poet ca Heine un omagiu mai potrivit ar fi să se atribuie numele său Universității din Düsseldorf. Deși condus de primarul orașului, Willie Becker, comitetul cetățenesc de inițiativă pentru Universitatea Heinrich Heine n-are deloc sorți de izbîndă. Cu patru ani în urmă, Senatul universității a respins în unanimitate propunerea. În martie 1972, ea a fost readusă în dezbatere: 19 voturi pentru, 39 de voturi contra. Oare de ce? În 1848, cînd Heine era pe moarte, la Paris, un prieten cucernic l-a întrebat dacă crede că Dumnezeu îi va ierta păcatele. „C'est son métier”, a răspuns Heine cu aceeași ironică superioritate, ca și, mai tîrziu, Shaw. Meseria Düsseldorfului nu era însă lăie, campanii de o virulență obscenă au împiedicat, în trecut, ridicarea unei statuii, iar acum, rebotezarea universității. Cum se explică oare refuzul capitalei landului Renania de Nord-Westfalia de a se mîndri cu superbul poet? Marianne Tilgner, una dintre conducătoarele Societății Heinrich Heine este de părere că, pe de-o parte, majoritatea profesorilor vest-germani de azi au învățat carte pe vremea lui Hitler, cînd Heine era interzis și, ca atare, necunoscutul nu-l recomandă nici elevilor lor, ceea ce face ca autorul minunatei **Lorelei** să nu fie un poet popular în R.F.G. și că, pe de altă parte, „noi, germanii, continuăm să-i iubim mai mult pe poezii înversunat patrioțarzi decît pe poezii cu atitudine critică”. Ziaristul american Henry Kamm subliniază alt aspect și anume, „îndirjirea celor care l-au urît dintotdeauna pe Heine pentru că a fost un adversar ironic al sovietismului și autoritarismului prusac”. Criticul Irving Marcker scrie că denigratorii lui Heine invocă așa-zisa „lipsă de gust și de moralitate” a scrierilor acestuia, ceea ce, afirmă el, „ar putea face pînă și un crocodil să izbucnească în ris”. Căci „orice cine îl cunoaște atît pe Heine cît și Düsseldorful, moare de ris auzînd că acest oraș care a fost numit, poate cu reavînză, «focar al materialismului», «cuib al corupției», «o pată pe obrazul societății vest-germane» a decis că e prea pur pentru a cinsti un fiu privit pretutindeni ca unul dintre cei mai puri și mai nobili poezii lirici”.

Proastă, foarte proastă glumă. La Düsseldorf a apărut totuși volumul I din **Heinrich Heine, Opere complete** în 14 volume.

Felicia Antip

Premiul Femina

● Roger Grenier este ureatul pe anul 1972 al emiului Femina pentru urtea sa Cine-roman. Utorul este în vîrstă de 1 de ani. El a participat cel de-a doilea răzoi mondial și la rezisten- i. Romanul său Ambusidele immortalizează a- eastă experiență a sa.

Roger Grenier

n 1945 intră în redac- a ziarului Combat. El ieri alături de Albert amus și, în același timp, despre Camus. Alte cărți ale sale: Monstria, Călea romană, Liniștea, Palatul de iarnă.

Bondarciuk într-o postură inedită

● Serghei Bondarciuk va apărea în curînd în- r-o postură inedită: a- cea de actor de comedie n filmul sovietic științio-fantastic Tăcerea doctorului Evans. Acest film se va turna în Po- lonia sub îndrumarea re- gizorului Metelnikov. Ca regizor, împreună cu scenaristul de la filmul Balada soldatului, Iuri Ejov, Serghei Bondarciuk va realiza o adaptare ci- nematografică după car- tea scriitorului american John Reed. Zece zile care au zguduit lumea.

„Top Twenty” în pictură

● Revista financiară vest-germană „Capitalul” publică, al treilea an con- secutiv, un „top” al ce- lor mai buni 100 de pic- tori ai lumii. Statistica fi aparține criticului de artă dr. Willi Bongard, iar punctajul pe care l-a imaginat d-sa, „fante- zist” — pentru a-l ca- racteriza printr-un eufe- mism amabil, este to- tăși destul de amuzant. El a ales cîteva expozi- ții, muzee și cărți im- portante, în funcție de care, artistului care este reprezentat ori mențio- nat în cadrul lor i se acordă un anumit nu- măr de puncte. Astfel o lucrare la Tate Galle- ry ori la Guggenheim Museum este taxată cu 100 de puncte, una la Muzeul de Artă Moder- nă din New York cu 150, la Whitechapel din Londra — numai 50... Și mai arbitrară este selec- ția de cărți a lui Willi Bongard: 50 de puncte pentru o reproducere alb-negru în „Scurtă is- torie a sculpturii moder- ne” a lui Read și 100 pentru o reproducere co- lor în aceeași carte; 30 de puncte pentru o men- țiune în volumul Barba- rei Rose „Arta america-

nă de la 1900 încoace” și tot 30 pentru apariția într-o cartușie intitulată „Kunst van nu” publi- cată de Universitatea din Utrecht... Mai mult decît atît imaginativul critic a descoperit un raport constant între prețul mediu al unui ta- blou și numărul total de puncte al unui artist, pe baza căruia precizează chiar „scumpetea” ori „ieftinătatea” cite unui nume! Pe primul loc, cîștigător absolut al to- purilor și din anii tre- cuți se situează Raus- chenberg: 7 275 de puncte, prețuri între 50.000 și 200.000 de mărci. Îi urmează, în clasament, Oldenburg, Johns, Tinguely, Beuys, Klein, Arman, Warhol, Lichtenstein, Dine, etc. și tot așa pînă la o sută. Tabelul este atît de con- vingător încît, așa cum comentează ironic Frank Whitford în „Studio In- ternational” (dec., 1972), oricine se află în posesia a 10—15 mii de mărci, ar trebui să întrerupă pe loc lectura acestei note, și să se grăbească să cumpere un Allen Jo- nes, taxat pe lista Bon- gard drept „ieftin”...

O poezie de Einstein

● La Galeria „Sotheby Parke Bernet” din New York, au fost vindute la licitație, cu douăsprezece mii de dolari, notițe și însemnări de Albert Ein- stein. E vorba de 450 de pagini și plicuri pe care marele om de știință și-a însemnat ideile, și-a fă- cut calculele, rezolvînd ecuațiile în elaborarea teoriilor sale despre legile

Albert Einstein

universului. Însemnările datează dintre anii 1950—1954 și conțin și o poezie de Einstein, scrisă pe marginea unei file, în care se spune în esență următoarele: „Ceca ce viața ți-a dat pînă acum, va putea, într-un fel, să-ți aline sfîrșitul”...

Ilustrarea cărților de poezie

● Cartea lui Bertrand Gerard Ilustrarea cărților de poezie se referă la apropierea fizică dintre cele două modalități de expresie în cuprinsul ace- leiași pagini, la percepția și interpretarea sensuri- lor operei literare, la ilu- zia perceptivă și obiectul figurativ, la imaginile evocatoare. Autorul trece în revistă o seamă de ilustrații și se oprește la armonia subtilă dintre text și imaginație. Subli- niind atitudinea lui De- rain drept foarte fidelă față de textul operei lite-

rare, Bertrand Gerard concludă că literatura și desenul trebuie să fie o- mogene fiindcă ceea ce dă preț oricărei ilustrații este adaosul pe care acce- ste forme de artă auxiliară îl aduc semnificației ope- rei principale.

Ilustrațiile lui Bonnard pentru Paralelism de Verlaine și cele ale lui Derain pentru L'Enchan- teur Pourrissant de Apollinaire subliniază co- respondențele dintre două categorii de expresie ar- tistice. Dimpotrivă, Pi- casso înlătură în mod de- liberat orice sugestie lite- rară, negînd chiar exis- tența textului, pretinzînd ca ilustrațiile să fie con- siderate drept creații cu totul independente, ca o operă paralelă.

Un interviu cu Borges

● Solicitat de ziarul „La Stampa” să-i acorde un interviu în italianește, scriitorul argentinian Jorge Luis Borges a re- plicat: „Italianește ci- tesc, dar numai dacă e o italiană antică și literară. Literatura italiană de astăzi n-o cunosc. De cînd mi-am pierdut vederea depînd de ochii altora, și doresc să-mi rezerv pu- ținele forțe englezei anti- ce și clasice. Trăiesc la Buenos Aires printre milioane de semne și cu- vinte pe care nu le văd. Casa mea e tristă; mama are 96 de ani, e foarte bolnavă și se roagă în fiecare noapte să moară. Dar eu nu pot s-o ajut la rugăciune fiindcă nu sînt nici catolic, nici, în ge- neral, creștin și astfel a- sist neputincios la sufe- rințele sale. Am terminat cinci din cele zece povești fantastice la care lu- crez. Scriu cum pot cu mina dreaptă, fiindcă nu pot suferi magnetofonul, nu-mi place să raed su- netul vocii mele. Scriu în acest fel în fiecare dimi- neață, chiar cînd sînt o- bosit și neinspirat, și re- scriu de patru ori o pa- gină. Sînt un argentinian înflăcărat și iubesc aceas- tă țară mai presus de ori- ce. Strămoșii mei și-au dat viața pentru ea. Bu- nicul a murit într-o luptă oarecare; n-a fost o bă- tălie renumită, dar ce im- portantă are? Se moare în bătăliile mici, ca și în cele mari. Dar dragostea mea de patrie nu mă im- piedică să-i văd contra- dicțiile de azi. De acea am primit numai în acest an trei bombe, două aca- să, iar una la o conferin- ță despre Bertrand Rus- sell. Sînt bătrîn și nepu- tincios și e atît de ușor să fii ucis. În fiecare noapte ies de la bibliote- că la aceeași oră...”

În editura „Klett” din Stuttgart (R.F.G.) a apă- rut recent volumul „Scheitern und Neube- ginn im zeitgenössischen Gedicht”, un interesant studiu despre lirica mo- dernă al cunoscutului cri- tic Rudolf Nikolaus Ma- ier. Autorul se ocupă de poemele lui Nichita Stănescu și de versurile Irenei Mokka, poetesă de limbă germană din R. S. România.

Desen în peniță de B. DUARTE

Premiile casa DE LAS AMERICAS

P REMIILE LITERARE anuale de- cernate de prestigioasa instituție de cultură Casa Americilor din Havana permit afirmarea scriitorilor tineri angajați în vasta mișcare revolu- ționară care a cuprins în ultimele dece- nii întreg continentul latino-american. Așa cum observa Juan Goytisolo într-o discuție de acum cîțiva ani cu Robbe- Grillet, scriitorii spanioli și cei lati- no-americani nu-și pot permite luxul unei angajări pur artistanale. În con- dițiile existenței unor mari ten- siuni sociale în America latină conștiința artistică nu poate fi des- părțită de cea morală și de aceea, pe lîngă răspunderile artistice, scriitorul își asumă, cu mijloacele sale specifice sarcini politice pe care în unele țări po- litică propriu-zisă le oculte sau le ignorează. Există, desigur, și o literatură revoluționară de un tip deosebit, litera- tura Cubei socialiste.

Premiul pentru povestire pe 1972 a fost acordat tînărului scriitor cubanez Noel Navarro, pentru volumul Sobre la huella del pulgar (Pe urma degetului mare), mărturie pasionată a epocii re- voluționare pe care autorul a trăit-o direct. Cele opt narațiuni ale volumului sînt împărțite în trei secțiuni: Acum, Ieri și Înainte, corespunzînd celor trei timpuri în care se situează acțiunea. Toate impresionează printr-o maturita- te artistică admirabilă. Noel Navarro posedă darul esențial pentru autorul de narațiuni scurte, acela de a-și introduce cititorul pe nesimțite în atmosfera na- rațiunii și de a-l face să se simtă păr- taș la evenimentele. Dintre povestirile a- parținînd ciclului Ieri, se remarcă prin acest caracter captivant Al final de la noche (Spre sfîrșitul nopții), de un re- nism brutal și tandru în același timp. Personajele nu sînt invariabile, ca niște elemente chimice în stare pură, ci suferă pe parcursul narațiunii prefaceri im- portante, ascultînd de logica procesului revoluționar. Prin dramatismul lor și prin atmosfera magică ce le învluie povestirile lui Navarro amintesc de ce- lebrul roman Pedro Páramo și de na- rațiunile din ciclul El llano en llamas (Cîmpia în flăcări) ale mexicanului Juan Rulfo.

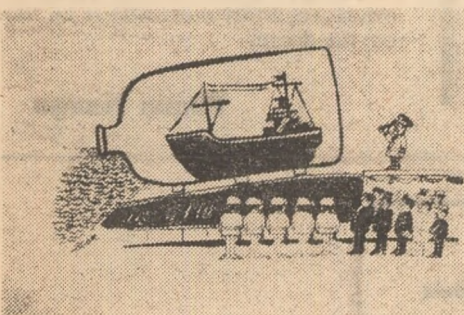
Premiul pentru roman a fost decer- nat scriitorului bolivian Fernando Me- dina Ferrada, pentru Los muertos están cada día más indociles (Morții sînt pe zi ce trece mai puțin docili), lucrare inegală sub raport artistic, cu unele pa- gini de mare intensitate lirică, dar nu întotdeauna împlinită epic. Personajul central, Juan Martínez, din păcate sin- gurul memorabil, este simbolic pentru viața boliviană din deceniile cinci și șase. Ca urmare a înăbușirii grevei de la mina Oruro, Juan este silit să se exi- leze. Prin intermediul lui, scriitorul ex-

prima propriile sale îndoieli cu privire la destinul societății boliviene: nesigu- ranța și singurătatea în care este az- virilit de mersul evenimentelor. Dar pe lîngă sentimentul de singurătate, care este consecința pierderii unor iluzii morale și a amărăciunii în fața spec- tacolului corupției din viața poli- tică, Juan reprezintă în același timp dorința de a participa la tran- sformările sociale revoluționare ale Bo- liviei, ajungînd la sentimentul reconfor- tant al solidarității umane.

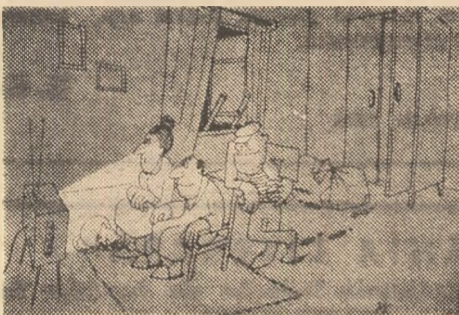
Tot un bolivian Pedro Shimose este laureatul premiului de poezie pentru volumul Quiero escribir, pero me sale espuma (Vreau să scriu, dar din penița mea nu iese decît spumă). Primul poem este o critică vehementă a „modului de viață american”, care pune treptat stă- pinire pe viața boliviană luînd forme dureros caricaturale. Într-o țară sub- dezvoltată goana după succes și bogă- ție cu orice preț devine o sfidare și adesea chiar o crimă. Pedro Shimose înregistrează o galerie de tipuri grotesci ale regimului terorist: generalul-asas- in, dictatorul ridicol într-o republică in- singerată judecatorul corupt, politicianul slugarnic și abil, călăul de profesie, personaj macabru care împarte moartea cu rafinament de artist etc. Sensibilita- tea poetului este profund rănită de a- cestă tragedie colectivă a țării sale: „Nimeni nu ne cunoaște / boliviene. Sîm- tem o ciumă o uitare. / Moartea ne vi- zitează cu golarii ei / și cu gardurile de sîrmă ghimpată”.

În sfîrșit premiul pentru teatru a fost decernat unui experimentat regi- zor, uruguayanul Antonio Larreta, pen- tru Juan Palmieri, piesă care dezbate o temă politică de stringentă actualitate: lupta mișcării de eliberare națională din Uruguay (Tupamaros). Juan Pal- mieri abordează relațiile din cadrul u- nei familii uruguayene, ca nucleu al con- tradițiilor contextului, social-politic. Conflictul dramatic e declanșat de in- trarea unui membru al familiei Juan, în mișcarea de gherilă urbană. Conse- cințele imediate ale acestui fapt, șocul ideologic, evoluția relațiilor dintre per- sonaje, în funcție de desfășurarea eve- nimentelor politice arată că în ultimă instanță, pentru a menține coeziunea fa- miliei, sentimentele umane și crezul re- voluționar trebuie să se imbine armo- nios. Piesa lui Larreta este o pledoarie pentru necesitatea de a întemeia senti- mentul de dragoste pe sentimentul mai cuprinzător al solidarității umane. Dia- logul viu spontan, fără digresiuni inu- tile, nuanțat de un umor fin și de bună calitate, fac din Juan Palmieri una din cele mai reușite piese latino-americane din ultimii ani.

Andrei Ionescu

Din revista LA POLOGNE

Din revista UNIUNEA SOVIETICĂ

Din revista VIE NUOVE GIORNI

Pe marile bulevarde...

...SI SA IESIM PE STRADA... Aşa ne sfătuieşte un regizor japonez al cărui film rulează la cinematograful Racine din Cartierul Latin. Chiar şi fără acest indemn, strada ne atrage prin spectacolul ei extraordinar de pitoresc. Se apropie vacanţa şi studenţii vin tot mai rar la cursuri, coridoarele Sorbonei sînt aproape pustii, grupurile de contestatari s-au risipit. Toată lumea se pregăteşte de plecare, în biblioteca mare a Sorbonei personalul este mai amabil, la secţia de împrumut pentru profesori nu este aproape nimeni. Plasatorul îmi aduce de îndată titlurile cerute şi-mi zîmbeşte amical. E de 30 de ani în acest post, cunoaşte pe toţi profesorii Universităţii. Are o memorie neobişnuită. Cînd vreau să cunosc orarul unui profesor îl întreb pe el. Domnul Castex? Ține cursuri marţi după amiază şi primeşte în aceeaşi zi! Domnul Jankelévitch predă, ca de obicei, marţi de dimineaţă, cursul său despre morală... D. Picard, ah, domnul Picard... vorbeşte şi în acest an tot despre Racine. Părăsesc biblioteca şi, pe pereţele din holul mare al Sorbonei, remarc o lozincă nouă: jos examenele asatne! jos profesorii-poliţişti! Cum în hol nu este aproape nimeni, inscripţia incendiară nu mai are nici un haz. Tinerii bărboşi, îmbrăcaţi cu pulovăre roşii şi groase şube lăptoase, au lăsat totul baltă (învăţătura, politica) şi s-au retras în locuri mai liniştite. Pe rue des Écoles, în faţa Sorbonei, Montaigne a primit o pereche nouă de mustaţi albastre. Anul trecut cineva îi legase picioarele cu un lanţ: simbolul încătuşării spiritului în societatea de consum. Pe Bd. St. Michel animaţia este în floare. Au şi apărut turiştii, cu risul strident, cu bucuria lor prea zgomotoasă. Împreună cu dl. Făcăleafă, român din Argeş, stabilit în Franţa din timpul primului război mondial, fac o plimbare prin cartier. Dl. Făcăleafă cunoaşte Parisul aşa cum un pensionar din Birlad îşi cunoaşte oraşul în care a trăit. Ştie istoria fiecărei străzi, cunoaşte toate evenimentele ce au marcat viaţa lor.

★

Trecem pe strada Huchette unde de peste 20 de ani se joacă fără întrerupere Cîntăreaţa cheala de Eugène Ionesco. Este primul teatru (o magazie improvizată în sală de spectacol) care a pus în scenă o piesă atît de neobişnuită. Eugène Ionesco se joacă azi la Comedia franceză şi a fost primit de Academie. Pe mulţi gestul i-a surprins, autorii contestatari stînd de parte de înalta instituţie. Tocmai de aceea, îmi explica odată dramaturgul, a acceptat să devină academician: pentru a contesta contestaţia, pentru a fi împotriva curentului general... Il vizitez odată acasă şi mă surprinde vivacitatea, tinereţea lui spirituală. Este el însuşi un spectacol extraordinar de inteligenţă şi ironie cordială. Mă întreabă dacă mai există strada Timişana. Acolo, la numărul 9 a locuit el... Dar Şuluţiu, mai este citit criticul Şuluţiu? Criticul Şuluţiu nu prea mai este citit, ar trebui odată să-l reedităm, să vedem ce spun generaţiile mai noi despre notele sale pe marginea cărţilor... Îi povestesc d-lui Eugène Ionesco, trecînd la alt subiect, de sculptorul Robert Jacobson, pe care l-am întîlnit într-o fermă de lingă Esbjerg, în Jutlanda. Le gros Robert, cum îi spun prietenii, trăieşte într-o casă ţărănească, în tovărăşia unui cîine enorm şi a soţiei sale, o nemţoaică tină şi frumoasă. A trăit mulţi ani la Paris, l-a cunoscut pe Brăncuşi, Modigliani, Braque etc. Eugène Ionesco a scris despre el un articol... Beu cu poftă la masă un bordeaux roşu, e vesel, şi, din cînd în cînd, loveşte cu palma lui mare spatele fetei de lingă el. Această, obişnuită cu spectacolul, zîmbeşte aprobator. Un semn de tandreţe... Amintirea lui Jacobson face plăcere dramaturgului, discutăm despre păpusile de fier atît de originale prin care sculptorul danez s-a impus în arta modernă. Una dintre ele se află chiar în holul apartamentului şi Eugène Ionesco mi-o arată...

★

Revin la Cartierul Latin pe care îl străbat zilnic, urcînd de la staţia St. Michel spre Panteon şi Grădina Luxembourg, coborînd apoi spre St-Germain des Prés. Iau masa într-un mic restaurant pe strada Monsieur le Prince, la Godasse, o cutie bizară, cu două niveluri, fără confort, dar cu un grătar formidabil. Localul este frecventat mai ales de studenţi, între două cursuri. Este ieftin şi agreabil. Ca peste tot în Cartierul Latin, auzi şi aici toate limbile. Lingă mine se aează un cuplu nordic, probabil suedez. La altă masă, un grup de asiatici, tăcuţi, discreţi, cu priviri grave, întrebătoare. Din nevoia, desigur, de simetrie, în celălalt colţ şi-a făcut apariţia o pereche zgomotoasă de italieni. Cer, în franceza lor lată, deschisă, o jumătate de rosé şi cite o friptură. Vorbesc tot timpul, povestesc ce au făcut şi n-au făcut, pe cine au întîlnit, apoi, în toiul mesei, cer piine, mai multă

PABLO PICASSO : „Comedian”

piine. Băiatul care serveşte, un pied-noir cu simţul umorului, explică doamnei, cu voce tare, că piinea nu-i bună, face dopuri în intestine, constipă... Doamna se ruşinează şi renunţă la piine... Itinerariul meu zilnic cuprinde şi pe cei doi Gibert, cunoscuţi librari şi anticari parizieni. Aici poţi găsi cărţi de ocazie. Urc la etajul întâi, în librăria primului Gibert (aşezată aproape de Sorbona) să văd ce cărţi de critică au apărut. Nu sînt, fireşte, singurul. Sute de mîini caută în rafturile încăpătoare titlul trebuitor şi... acceptabil. Cartea, se ştie, nu-i deloc ieftină în Franţa. Cum vin des, vinătorul începe să mă cunoască. Uneori îmi păstrează o carte asupra căreia i-am atras atenţia. Dar nu prea des. Trebuie să fiu de faţă, să pun mina pe volumul preţios şi ieftin... Trec apoi, la Gibert-jeune, într-un mic magazin-anexă, pe cheiul Senei. Acolo, la subsol, găseşti toate titlurile apărute în ultimii ani, între ele şi pe acelea cu preţioasa menţiune de ocazie. La subsolul magazinului central, în salonul de muzică, poţi auzi des naiul lui Zamfir. Muzica românească este căutată, cerută, am spune că, alături de muzica sud-americană, reprezintă o adevărată descoperire în occident.

Nu departe de aici, la biserica St. Julien le Pauvre, acelaşi Zamfir — în fiecare seară, împreună cu o formaţie de instrumentişti, dă un concert de muzică populară. Merg cu studenţii mei, în ultima seară de cursuri, să-l ascultăm. Îmi place, de la început, modul cum se prezintă acest tinăr serios, talentat, îmbrăcat într-un frumos costum în stil popular. Repertoriul cuprinde, în afara pieselor cunoscute, un bocet extraordinar, cîntat la nai. Sunetele au o puritate extraordinară. Spectacolul place, Zamfir şi echipa lui sînt aplaudaţi, bisăţi, cei din preajma mea comentează cu entuziasm. Un număr de virtuozitate prezintă şi ţambalagiul, aplaudat, bisat şi el la sfîrşit...

IESIM seara tîrziu, în Cartierul Latin animaţia creşte. Pe înguste străzi dintre Bd. St. Germain şi Cheiul Senei tinerii fac coadă la intrarea cinematografelor, se plimbă, caută locuri libere în pizzeriile ieftine sau asistă la concertele improvizate în aer liber de muzicanţi tineri, migratori, veniţi din toată lumea. Din repertoriu nu lipseşte niciodată „El condor pasa... cîntecul hipilor. La librăria La Joie de lire, deschisă toată noaptea, trecem în revistă ultimele noutăţi. La subsol, reviste incendiare şi reviste pornografice, într-o curioasă înfrăiere. Din cînd în cînd se întîmplă aici dispute, încăierări, încheiate prin intervenţia poliţiei.

Din Cafeneaua L'Escholier, urmăresc grupul tinerilor budişti, îmbrăcaţi în lungi cămăşi galbene, raşi în cap (în afara unui smoc dat cochet pe spate) şi vopsiţi pe nas şi pe frunte cu o curioasă pastă albă. Îi observ de mult timp, am ajuns chiar să le disting fizionomiile, să le urmăresc evoluţia. Un proces lent de degradare. În primăvară apăruse între ei o fată de o frumuseţe remarcabilă, înaltă, blondă, suplă, de o izbitoare vitalitate. Cînta şi juca cu ceilalţi un dans lent, disperat. Părea rălăcită în mijlocul unui grup de fante, apoi, într-o zi, fizionomia ei a început să se confunde cu fizionomia palidă, hieratică a celorlalţi. De cite ori aud sunetele tobei zornăitoare, mă duc să ascult cîntecul trist al fetei care şi-a acoperit frumuseţea ei păr blond şi şi-a pierdut culoarea pură a ochilor. Tinerii budişti împart apoi broşuri propagandistice curioşilor care acceptă să lase 2 franci în şapca întinsă sfios. Doi franci ca să afle cite ceva despre sfîrşitul lumii şi despre salvarea în spirit. Am remarcat că cei care se opresc şi acceptă să stea de vorbă cu aceşti tineri curioşi sînt tot tinerii... Ceilalţi, oamenii serioşi, n-au timp, se grăbesc.

★

La Cinematograful de pe rue Monge rulează încă Roma lui Fellini. Mă duc să-l văd, după ce, cu două seri înainte, văzusem alt film italian: Decameronul interzis, o capodoperă de orgie neagră. Nu sînt uşă de biserică, dar spectacolul acesta întrece orice închipuire. Un călugăr se îmbracă şi se dezbracă de 20 de ori, sub ochii concupiscenti ai unei matroane florentine, cu sinii ca două catedrale şi un sex oribil de animal preistoric. Mă uit curios, în jur — ochi lacomi, sticloşi — apoi, edificat, ies în stradă. Roma, în schimb, este, în toate privinţele, o capodoperă. Poate cel mai bun film al lui Fellini. Biografia unui oraş — cu istoria şi instituţiile ei, sacre şi profane. Fellini este, indiscutabil, un mare artist al grotescului.

S. Eugen

Paris, decembrie 1972.

Hai să ne-mpăcăm !

ÎNCEPUT de an, vin şi vă zic : hai să ne-mpăcăm. Să dăm cu tinctură de iod pe rănile căpătate anul trecut şi să ne-mbrăţişăm sincer, fără nici-un obiect contondent în mînă.

Declar că nu am nimic cu Angelo Niculescu, aşa cum nici el n-are aproape nimic comun cu noi. Consider că tovarăşul trebuie ajutat şi sprijinit în toate cazurile, în afară de situaţia cînd îi pune cineva piedică. Cred, acum cînd ninge la Roma şi la Stockholm ia foc iarba (lucruri fireşti pentru acest anotimp !) că rezultatul înregistrat de naţionala noastră la Tel-Aviv (1—2) este o performanţă de prestigiu, iar Angelo Niculescu e antrenorul numărul unu, după numărătoarea de la Cap Canaveral. Nefiresc e faptul că Cornel Dinu, primul fotbalist al anului 1972, nu încapă în clasamentul primilor zece fotbalişti întocmit de cronicarul revistei „Săptămîna”, în timp ce clasamentul, înghesuit cu Lereter şi Adam, încapă în pagină.

Dar să ne-mpăcăm, să nu ne prindă singuri ceaţa anunţată de buletinul meteorologic, bravul buletin al institutului probabil.

Îmi place ghiduşa cronicarilor sportivi care l-au proiectat pe Năstase pe locul 4—5 în clasamentul primilor zece sportivi ai anului ; sîntem o gaşcă mică, dar veselă. Personal găsesc că Năstase este cel mai bun sportiv român la ora actuală. Dar ora fiind înaintată... hai să ne-mpăcăm. Să urmărim exemplul lui Dumitrache care a făcut revelionul la Iaşi ca să se sărute cu arbitrul Rotaru, cel care, la ultima etapă, i-a închinat moxului un cartonaş de culoarea Cabernetului.

Hai să ne-mpăcăm. Să ne-mpăcăm cu gîndul că portarii Adamache şi Stan sînt cit mina în gă a lui Tamango prinsă n uşa restaurantului Berlin şi salvată-n ultimă instanţă, printr-o robinsonadă, de tovarăşul responsabil Berbec.

Şi să ne-mpăcăm şi cu gîndul că mijlocaşul Dumitru doreşte din toată inima să joace din nou alături de Boc şi Răducanu... prin transferul acestora la Steaua.

Să ne-mpăcăm. Barem o săptămînă să stăm împăcaţi. O săptămînă nu e un an şi împăcarea nu e iertare. Staţi voi liniştiţi că nici eu nu dorm.

Fănuş Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură şi artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAŞCU

